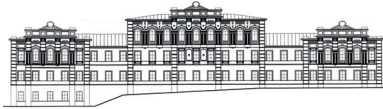

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ

**КУЛЬТУРОЛОГІЯ ТА СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ:
ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ**

**CULTURAL STUDIES AND SOCIAL COMMUNICATIONS:
INNOVATION STRATEGIES OF DEVELOPMENT**

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(21–22 листопада 2024 року)**

**PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
(November 21–22, 2024)**

У 2 частинах

Частина 1

**ПРИСВЯЧЕНА 95-РІЧЧЮ
ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ**

**DEDICATED TO THE 95TH ANNIVERSARY
OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE**

Харків, ХДАК, 2024

УДК [008+316.77] (063)
К90

Друкується за рішенням ученої ради
Харківської державної академії культури
(протокол № 6 від 29.11.2024 р.)

Редакційна колегія:

Рябуха Н., д-р мистецтвозн., доц., в.о. ректора ХДАК, голова оргкомітету;
Соляник А., д-р пед. наук, проф., проректор з наукової роботи ХДАК;
Косачова О., канд. наук із соц. комунікацій, доц., голова Наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих учених ХДАК (НТСА ХДАК);
Мачулін Л., канд. філос. наук, ст. викл., зав. редакційно-видавничого відділу ХДАК;
Афенченко Г., канд. соціол. наук, доц. ХДАК;
Бірюва О., канд. іст. наук., доц. ХДАК;
Булах Т., д-р наук із соц. комунікацій, доц. ХДАК;
Воскобойнікова Ю., д-р мистецтвозн., проф. ХДАК;
Коновалова І., д-р мистецтвозн., доц., зав. каф. теорії та історії музики ХДАК;
Коржик Н., канд. наук із соц. комунікацій, доц., декан факультету культурології та соц. комунікацій ХДАК;
Лисенкова В., д-р філос. наук, доц., зав. каф. мистецтвозн. ХДАК;
Любченко О., студ. ХДАК;
Мостова І., канд. мистецтвозн., доц., декан факультету хореографічного мистецтва ХДАК;
Попова-Коряк К., канд. юрид. наук, ст. викл. ХДАК;
Радько О., канд. психол. наук, доц. ХДАК;
Рибалко С., д-р мистецтвозн., проф. ХДАК;
Фесенко І., канд. філол. наук, доц. ХДАК;
Шартило М., аспірант ХДАК;
Шелестова А., канд. наук із соц. комунікацій, доц. ХДАК.

К 90 Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку :
матер. міжнар. наук. конф., присвяч. 95-річчю ХДАК (21–22 листоп. 2024 р.)
У 2 ч. Ч. 1 / Харків. держ. акад. культури ; [під ред. доц. Н. Рябухи та ін.]. —
Харків : ХДАК, 2024. — 288 с.

УДК [008+316.77] (063)

© Харківська державна академія культури, 2024

СЕКЦІЯ:
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ

В. Шейко

**ЕВОЛЮЦІЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ В ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОМУ
ДИСКУРСІ РЕКОНСТРУКЦІЇ ІСТОРІЇ**

V. Sheiko

**EVOLUTION OF CULTURAL STUDIES IN CIVILIZATION AND GLOBALIZATION
DISCOURSE OF HISTORY RECONSTRUCTION**

Здійснюючи логіко-історичний огляд культурогенезу, можна помітити, що в перебігу останнього були різні епохи: як спокою, так і — великих потрясінь, що пронизували глибини суспільного життя, буття людини, її історичного мислення. Нині ми усвідомлюємо кризу, яка декілька століть поступово поглиблювалася й охоплювала світогляд суспільства та передусім його культуру.

Як свідчать дослідження факторів сучасної культурології, найфундаментальнішою з них можна вважати дисбаланс між розвитком техногенних, цифрових засобів завоювання світу людиною та розвитком засобів посилення її влади над власним суспільним буттям, а отже, і засобів раціональної контрольованості технічного прогресу. В результаті в сучасній культурі спостерігається визначена диспропорція між технічною та етичною еволюцією людства, духовним розвитком і технічними досягненнями.

У цьому відношенні цілком закономірно постає питання про потенційні шляхи подальшого розвитку культури, про те, якими мають бути принаймні принципові контури нової культурно-історичної ери, на порозі якої перебуває сучасна цивілізація, а також які зміни в бутті та свідомості людства і окремої людини будуть з погляду їх онтологічної доцільності.

Ці та багато інших, пов'язаних з ними питань, стають, на нашу думку, відчутно простіше розв'язуваними за умови їх розгляду в контексті логічної реконструкції історії як органічній частині саморозвитку буття з притаманними йому загальнодинамічними закономірностями.

При цьому слід пам'ятати, що культурно-історичний процес не характеризується одномірністю та лінійністю, тому що немає і не може бути універсального алгоритму його «раціоналізації». Отже, навряд чи існуватиме можливість розв'язання суперечностей між сутністю та існуванням людини, між її суспільним та індивідуальним буттям.

Стовпно динаміки культури як системного утворення це означатиме, насамперед, що тенденція диференціації культури має свої часово-просторові межі, по досягненні яких вона переростатиме в такий собі антипроцес, як глобальна культурна інтеграція.

Тобто можна стверджувати, що якщо людству вдасться зберегти накопичені ним духовні основи культури в усьому різноманітті їх національно-етнічних особливостей, то можна прогнозувати в розвитку історії людства глобальну цивілізаційну еволюцію нового гуманістичного порядку, насамперед — від технічного, зокрема й інформаційно-цифрового, росту потреб до практичного

втілення в життя ідей про збереження природи, про етнічне різноманіття, про перехід від ворожнечі національних держав до більш плідного та всебічного міжнародного співробітництва.

Отже, сама мегатенденція диференціації та автономної ізоляції національних культур в епоху глобалізаційних процесів новітньої історії вичерпує себе не тільки історично, а й логічно. Йдеться передусім про те, що динаміка сучасних соціокультурних процесів, вичерпавши на рівні функціонування окремих національних культур потенційний спектр варіацій базової культурної спрямованості на гармонізацію відношення «людина — світ», об'єктивно тяжіє до інтеграції в цілісність вищого порядку. До речі, подібний висновок цілком узгоджується із цілісною картиною історії культури, генеза якої по лінії національної автономізації та зміцнення культурно-політичних кордонів пройшла принциповий діапазон варіацій зазначеного відношення.

Інакше кажучи, глобальний та національний культурно-ціннісний рівні в процесі свого історичного розвитку перебувають у відношенні двобічної кореляції: з одного боку, розвиток людської цивілізації як такої стимулює процес гуманізації національних культур; з іншого — є мірою розвитку почуття національної гідності в суб'єкта, діяльність якого спрямовується на збагачення національної, а отже, і світової культури. Тому культурна орієнтація на багатобічний розвиток почуття причетності до цілісної національної історії має велике культурологічне значення.

Таким чином, якщо провести логіко-історичний аналіз становлення та еволюції людської культури, то з'ясується, що її попередня історія пов'язана з постійним рухом культурогенезу до принципово нового рівня культурної організації. Отже, ґрунтуючись на вказаних засадах, ми отримуємо можливість логічної реконструкції культурно-історичного процесу, фази якого визначаються межами критичного діапазону кожної культурно-організаційної форми. Аналіз сучасного стану розвитку цивілізації свідчить про її глобально масштабний критичний стан, зумовлений дисбалансом між рівнем ефективності культурогенних утворень та мірою їх раціональної підконтрольності. Саме тому людство та його культура сьогодні постає перед кардинальними проблемами своєї історії, свого сучасного буття, своєї культури.

A. Hazarika

CULTURE AND SOCIAL MEDIA: CREATIVE GROWTH TECHNIQUES WITH PARTICULAR APPLICATION IN INDIA

A. Hazarika

КУЛЬТУРА Й СОЦІАЛЬНІ МІДІА: ТЕХНІКИ ТВОРЧОГО ЗРОСТАННЯ З ОСОБЛИВИМ ЗАСТОСУВАННЯМ В ІНДІЇ

Fostering sustainable growth in today's increasingly interconnected world requires understanding how culture shapes societal habits, communication, and innovation. Ethnography is known as studying cultures and their dynamic processes, and it is a valuable prism through which to examine social communication techniques, especially in diverse and intricate societies such as India. The cultural fabric of India becomes a prominent subject when discussing innovative development techniques since it strongly impacts social behavior, communication, and even the conception and implementation

of innovation. With its vast and rich cultural diversity, India presents a unique case for understanding how culturology can be integrated with social communications to drive development. From ancient traditions and indigenous practices to the rapid adoption of global technological innovations, India represents a fascinating intersection of old and new, local and global. This unique cultural landscape requires a carefully curated approach to social communications rooted in understanding the various cultural nuances while being flexible enough to embrace change and innovation.

India's Cultural Background:

India has a disparate cultural landscape with more than 2,000 ethnic groups, 22 officially recognized languages, and innumerable regional dialects and customs. This diversity is not limited to demographics; it is also profoundly ingrained in the way people interact with social systems, communicate, view authority, and express individuality. In such situation, communication tactics can't be one-size-fits-all. A thorough awareness of regional identities, religious customs, and local cultural norms and values is necessary for effective social communication in India.

In the Indian setting, innovation and change are frequently perceived through the lens of culture. Because of this, anthropology is an essential tool for comprehending how to promote social change. The enduring nature of conventional family structures, the significance of religion in daily life, and community-based communication channels, for instance, all have a significant impact on how people accept new concepts or react to innovation. Understanding these cultural components is essential to elaborate development strategies to be sure that the communication attains the targeted audience and conquers their participation.

Social Media:

The Link to "Creative Thinking Social communications" is a channel between the people who stand advantage from new ideas produced by entrepreneurs, legislators, and civil society and those who do not. To ensure that creative communication techniques reach and pledge a wide range of social groups in India, where cultural plurality is the norm, they must be flexible, multilingual, and sensitive to cultural differences.

India's rural and urban areas' adoption of social media and digital technologies is among the most notable examples. The way people communicate completely changed that opened up new channels for engagement and teamwork. However, there are substantial differences in how various socioeconomic and cultural groups use and view these platforms. For example, visual and audio-based content tends to be more efficient than text-heavy forms of communication in rural communities, where oral traditions still play a significant role. Any innovative development strategy must acknowledge these variances and include them into its communication techniques in order to be successful.

Another substantial dimension of social communication in India is fusing modern technologies and traditional media. For instance, radio is still a potent medium in rural India, especially in areas where access to the internet is still scarce. Broadcasting content in regional languages and dialects can significantly impact the community, mainly if it includes stories and narratives that are culturally relevant and relatable to the community. In the context of India, effective social communication is characterized by this mix of the old and the new, of tradition and innovation.

Novel Approaches Within Tradition:

The fact that innovation in India is frequently based on established knowledge systems is among its most intriguing development strategies. Indigenous knowledge has seen a rebirth in areas including agriculture, healthcare, and education, which is being enhanced and scaled up through modern technology. To integrate the best aspects of both worlds, organic farming practices, rooted in traditional traditions, are now being transmitted through digital channels and infused with contemporary scientific knowledge.

Social media communications are essential to this procedure. Communication methods can foster sustainable development practices and increase trust among local populations by crafting narratives that honor both innovation and tradition. In this approach, culture aids in creating transformative communication that encourages a sense of engagement and ownership among the populace in addition to being instructive.

Opportunities and Challenges:

Though it has excellent potential, putting creative communication tactics into practice in such diverse nation as India is strained with difficulties. Problems, including social inequality, language hurdles, and computer literacy, may hinder the efficacy of these tactics. For instance, only a few segments of society have equal access to technology, despite the fact that digital platforms have already upgraded the communication reach. Gender differences in using technology, particularly in rural areas, represent a considerable impediment that needs inclusive policies and programs to overcome.

Therefore, these difficulties do provide opportunities for additional creativity. Development initiatives can become more inclusive and culturally sensitive by embracing a participatory communication approach, in which communities actively participate in the creation and dissemination of material. More inclusive development can be modeled by grassroots projects that interact with traditional ways of communication, local knowledge systems, and community leaders.

In conclusion, cultural studies and social media fusion provides a strong framework for promoting innovation and growth in India. Understanding the subtle cultural differences that influence social behavior can help communication tactics become more inclusive, effective, and long-lasting. India offers a fertile ground for creative development methods that respect cultural diversity while embracing the prospects of change and growth because of its unique blend of tradition and modernity. This dynamic interrelationship between communication and culture will become integral in figuring out India's future direction for growth.

П. Голотенко

КУЛЬТУРНА ДИНАМІКА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ: ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ

P. Holotenko

CULTURAL DYNAMICS OF INDEPENDENT UKRAINE: POLITICAL AND ECONOMICAL CONTEXT

Однією з найголовніших умов у забезпеченні сприятливого середовища для повноцінного розвитку етнонаціональної української культури є державна незалежність України. Упродовж років кінця XX та початку XXI століть розвиток культури українського народу значно покращився, порівняно до минулого

радянського періоду. Проте, з іншого боку, для культурних процесів в Україні стало властивим багато інших проблем і кризових явищ. Предметне поле цієї тематики в науці поки що залишається недостатньо вивченим. У період великої війни України проти російських загарбників — передусім саме за збереження незалежності та української культури, аналіз питань означеної проблематики набуває особливо актуального значення.

Як зазначається в багатьох сучасних дослідженнях, у 1991 р. Україна в черговий раз здобула, або відновила, раніше втрачений свій національно-політичний суверенітет на міжнародному рівні. Це стало можливим в умовах руйнації деспотичної радянської імперії, що зумовлювалось сукупністю багатьох життєво-небезпечних процесів та явищ.

16 липня 1990 р. парламент України офіційно затвердив Декларацію про державний суверенітет України, одним з ключових положень якої було утвердження права на самостійність розвитку всіх сфер української культури — освіти, науки, релігії, мистецтва тощо. 24 серпня 1991 р. парламентом було прийнято Акт проголошення незалежності України. Згодом, 1 грудня 1991 р., відбулися вибори президента і Всеукраїнський референдум, 90 % учасників якого проголосували за незалежність своєї держави, що було абсолютною підтримкою Акту проголошення незалежності України.

Юридично на вищому міжнародному рівні Україна була визнана окремою повноцінною державною, що успішно було затверджено у відповідних нормативних документах. Однак де-факто незалежність, як фундаментальна культурна цінність, доволі повільно інтегрувалась у реальне повсякденне життя та в культурний простір українського соціуму. Саме розуміння сутності незалежності було значною мірою абстрактним, розмитим або просто ідеалізованим. Це було проблемою не лише звичайних пересічних людей, але й багатьох представників політичної правлячої верхівки.

Відомо, що на розвиток різних напрямів національної культури так чи інакше впливають ухвалені рішення та дії політиків вищого ешелону. 19 лютого 1992 р. в українському парламенті затверджено «Основи законодавства України про культуру» з визначенням головних чинників майбутнього функціонування культури — економічних, організаційних, соціальних та правових. У змісті «Основа» йдеться про те, хто є працівником культури, про мову в житті суспільства, конкретизуються принципи культурної політики, пріоритети розвитку культури, права громадян у сфері культури тощо. Означений документ відіграв велику позитивну роль в юридичному забезпеченні культурного життя незалежної України, прописані в ньому заходи культурного розвитку здебільшого відповідають міжнародно-визнаним нормам.

З іншого боку, існувало ще багато перешкод для повноцінного функціонування та етнонаціонального відновлення української культури. Зокрема, у державному апараті нової незалежної України лише частково було проведено люстрацію, що не забезпечувало якісного очищення від колишніх радянських працівників спецслужб та політичних діячів. Замість них не прийшло достатньо професіоналів нової генерації. Водночас показово, що за результатами народних виборів у 1991 р. жоден з дисидентів не став президентом, ним став колишній працівник ЦК КПУ. Навіть в 1994 й 1998 р. за результатами голосування у складі Верховної

Ради України найбільше за все було представників комуністичної партії. У цьому безпосередньо відображався відповідний рівень національної свідомості й духовно-інтелектуальний стан українського населення на той період.

28 червня 1996 р. парламентом прийнято нову Конституцію України, дискусії та боротьба навколо якої тривали з 1990 р. У Конституції наголошується на важливій ролі держави в збереженні історичної культурної спадщини України, у створенні необхідних умов для нормального розвитку культури, у поновленні повноправного статусу української мови спілкування в житті народу як базової складової етнонаціональної культури, у підтримці високого рівня національно-патріотичної свідомості народу тощо.

Як це не парадоксально, після відновлення довгоочікуваної державної незалежності, українці сприймали свою корінну культуру переважно з недооцінюванням та з байдужістю — мову, літературу, філософію тощо. Переважно це є наслідком русифікації та насадження комплексу меншовартості за радянських часів. Невипадково в незалежній Україні багато років вважалося нормою масове створення російською мовою науково-освітньої, театральної, кінематографічної та іншої культурної продукції. Українці надавали перевагу споживанню саме іноземних культурно-матеріальних цінностей, що зрештою негативно впливало на економіку та суттєво гальмувало формування національної культурної індустрії в Україні.

Так само як політика, економіка є одним з базових механізмів, від якого залежить матеріально-фінансове забезпечення та рівень благополуччя культурного розвитку суспільства загалом. Якщо знецінення українцями власної культури посилювало і без того наявну економічну кризу, то так само занепад економіки глобально ускладнював покращення стану української культури. Тобто, ці процеси зумовлювали один одного.

Іншою дуже гострою проблемою української економіки була корупція, негативні наслідки якої відчувались фактично на всіх рівнях культурного розвитку держави й суспільства. Щонайменше це впливало на суттєве енерго-фінансове обмеження та на підвищення податків для закладів культури.

В Україні з часів радянщини продовжувала існувати організація об'єднаних діячів мистецтва за ознакою певного виду художньої творчості з регулярним економічним забезпеченням від держави. Представники нових творчих спілок і груп виступали проти такого застарілого стану речей, оскільки вважали, що критеріями для фінансування в новій реальності є рівень активності творчої діяльності, а також ідейно-естетична цінність художньої продукції. Зрештою, багато діячів мистецтва, які не входили в традиційні об'єднання, були вимушені підкорюватись приватно-комерційним пропозиціям, тому що не могли самостійно та вільно визначати напрям свого творчого процесу.

Відомо, що в країнах Західного світу є доволі розповсюдженою традиція приватного благодійного спонсорства для діячів різних сфер культури. Водночас для успішного розвитку некомерційних недержавних видів діяльності (т.зв. «третій сектор» культури) на Заході розроблено законодавчо-правову базу. Однак, як зауважують дослідники, в Україні перших десятиліть незалежності культурними процесами значною мірою керували комерційно-прибуткові інтереси. У 2004 р. було розроблено законопроект щодо меценатства і благодійництва задля вирішення

проблеми комерціалізації культури, однак у Верховній Раді його ще довгий час не затверджували.

Кризовий стан політично-економічної сфери пострадянської незалежної України спричиняв недостатнє фінансування для повноцінного розвитку національної культури, зокрема відповідно до програмних положень, зафіксованих в «Основах законодавства України про культуру» і в Конституції. Це призводило до неякісного забезпечення комунально-господарчого, матеріально-технічного секторів культури, до скрутного становища громадян різних галузей діяльності, до скорочення кількості працівників освіти і науки, багато з яких емігрували жити в інші країни тощо. Багато розглянутих проблем занадто довго залишались невирішеними. Це постало однією з причин, яка у 2022 р. призвела до найбільш критичної фази культурної кризи в Україні. Однак ще не все втрачено і нарешті в цих напрямках потрібно діяти. Культурна динаміка суспільства залежить від політичних та економічних процесів.

М. Жигайло, М. Александрова

СТРІТ-АРТ ХАРКОВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЩОДО УКРАЇНИ

М. Zhyhaylo, M. Alexandrova

STREET ART OF KHARKIV IN THE CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE

Після окупації частини території України російськими загарбницькими військами в 2014 р. та повномасштабного вторгнення у 2022 р. стріт-арт — вуличне мистецтво стало одним з виразників та засобів осмислення подій і наслідків кривавої агресії Російської Федерації на території нашої країни та фіксації геноциду українського народу.

Мурали й графіті 2014–2024 рр., як різновиди вуличного мистецтва, стали мистецькою рефлексією вітчизняних вуличних митців на вторгнення російських окупаційних військ в Україну. Вуличні художники засобами мистецтва намагаються відобразити власний досвід, «артикулювати» емпатію та підтримку — солідарність співвітчизникам, цивільним та військовим, які відстоюють свободу та незалежність нашої країни, ціною власного життя виборюють право на існування української нації.

Харків — місто-герой, північно-східний форпост, який стримує ворожу навалу, є одним із центрів вітчизняного урбан-арту. Графіті та мурали стали монументальними хроніками війни, а вуличні митці — частиною культурного фронту, «постмодерними літописцями», які зображують героїчні та трагічні сторінки вітчизняної історії.

Харківські вуличні митці, вітчизняні та зарубіжні художники засобами сучасного масового мистецтва відображають тему війни, боротьби проти ворога, зростання національної свідомості тощо.

У національно-патріотичній палітрі графіті та муралів Харкова та Харківської територіальної громади, пов'язаній з російською агресією Російської Федерації проти України 2014–2024 рр., відображені такі теми:

- спротив та боротьбу українців (Анастасія Худякова «Харків — Місто Герой» (м. Харків); Гамлет «Пекельна гостинність» (м. Харків), «Чим вимірюється наша свобода» (м. Харків), «Надламані, але незламні», Наталія Пахніна «Харків Залізобетон» (снт. Покотилівка));
- символи та береги (Гамлет «Українська вишиванка зараз — це маскувальна сітка», «Обереги сучасності»; польський художник — Patryk Łukaszuk, графіті “God bless Ukraine!” — «Хай Бог береже Україну!»);
- вшанування військовослужбовців, Збройних сил України (м. Харків: Гамлет «Я бачу все»; невідомий автор «Азовсталь», мурали вшанування пам'яті бійців спецпідрозділу “Kraken” Олега Сапаленка (позивний Ювелір), Андрія Хрипунова (позивний Псих), бійця з позивним Вжик; м. Первомайський: мурал на честь Олега Фадеєнка (позивний Малиш));
- подяка волонтерам, державній службі надзвичайних ситуацій, комунальним службам та ін. (Гамлет «Круговерть добра»; Карина Жернова — мурал, присвячений працівникам КП «Харківводоканал»);
- реалії та наслідки війни (Марія Руденко, 18-метровий патріотичний мурал (м. Лозова); (за припущеннями) Бенксі, графіті — хлопчик, який плаче (м. Ізюм); Гамлет «Тривожна валіза. Як мало важливого...»; Вікторія Калашник «Бог береже наші душі, Петріот може зберегти наше життя» (м. Харків)).

Графіті та мурали інтегруються в міський соціокультурний простір, зокрема нові об'єкти міської інфраструктури — укриття. Муралами прикрасили бетонні укриття — міцні конструкції, які витримують уламки від снарядів, РСЗВ і вибухових хвиль — Ярослава Єфремова прикрасила таку зупинку муралом, на якому зображені визначні пам'ятки міста та напис «Харків — місто Герой!»; Kailas-V — зобразили «візитівки» міста «Дзеркальний струмінь», колесо огляду в Центральному парку, Харківський національний академічний театр опери та балету імені Миколи Лисенка.

Вуличне мистецтво стає інструментом культурної дипломатії через взаємодію з міжнародною стріт-арт спільнотою, привернення уваги до подій в Україні, інтерв'ю зарубіжним ЗМІ тощо. Гамлет Зінківський, який створює свої роботи в умовах ракетних обстрілів міста Харкова, своєю творчістю привертає увагу закордонних видань до подій в Україні та місті Харкові зокрема.

Харківські вуличні митці стають культурно-мистецькими амбасадорами міста — неформальними провідниками, які репрезентують незламний дух харків'ян.

В умовах війни вуличне мистецтво впливає на психоемоційний стан містян. На вулиці Сумській (м. Харків) художниця Катерина Ковшар разом з волонтерами «Гончаренко центру» доєдналась до проєкту мисткині Карини Жернової з м. Ізюм — розмалювали петриківським розписом OSB-поверхні, які закривають розбиті після вибухів вікна. Рефлексія харків'ян та гостей міста на нові об'єкти вуличного мистецтва, вмонтовані в міський соціокультурний простір, засвідчила потребу подальшої реалізації подібних мистецьких проєктів.

Вуличне мистецтво має потенціал в аспекті культурної реабілітації. Долучення містян до створення муралів, графіті чи інших об'єктів вуличного мистецтва може слугувати арттерапевтичними практиками як під час травматичних подій, пов'язаних з війною, так і після їх завершення.

В умовах постійних ракетних обстрілів мирного населення Харкова, масштабних руйнувань цивільної та критичної інфраструктури, вуличне мистецтво відіграє важливу соціокультурну роль як інструмент осмислення та фіксації трагічних подій вітчизняної історії, а також виконує психотерапевтичну функцію в умовах переживання колективної травми внаслідок збройної агресії Російської Федерації.

О. Суховій

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ НАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ В ДОСЛІДЖЕННЯХ МІСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

О. Sukhovii

PROSPECTS FOR APPLYING THE METHOD OF NARRATIVE ANALYSIS IN URBAN CULTURE STUDIES

Наративний аналіз є методом дослідження, що зосереджує свою увагу на вивченні та аналізі розповідей (наративів) як основного джерела даних. В його основі є припущення про те, що наративи, які люди створюють і розповідають, відображають їхній досвід, уявлення, цінності та соціокультурний контекст.

Для сучасної гуманітарної наукової парадигми аксіоматичним стало розуміння культури як тексту, і саме тому метод наративного аналізу вже давно вийшов за межі філологічних досліджень. Тож об'єктом наративного аналізу можуть бути не лише суто вербальні повідомлення, як-то літературні твори, особисті історії, а й більш складні комплекси, такі як медіатексти, твори мистецтва, інституціональні утворення, міфологічні уявлення.

Важливим є те, що наративний аналіз здатний пролити світло на динаміку влади, соціальні уявлення та ідеологічні засади, що присутні в наративах, дати глибоке розуміння мінливого впливу історій та їхньої ролі у формуванні нашої ідентичності, переконань і суспільної динаміки.

Варто враховувати й те, що наративи слід розглядати не тільки як представлення реальності / дій, а і як інструмент формування реальності. З цього приводу Г. Уайт зазначав: «...як символічна структура наратив не описує подію — він говорить нам, у якому напрямку мусимо думати про події і як заряджати нашу думку про них різними емоційними зарядами».

Сфера застосування наративного аналізу в культурології нині охоплює широкий спектр дослідницьких напрямів. Цей метод активно використовується для аналізу різних форм культурної продукції. Продуктивним він є і для дослідження таких складних комплексів, як, наприклад, міська культура.

Слід зважати, що місто — це і реальний соціальний простір, що має як матеріальний, так і духовний вимір, і компонент картини світу, який знаходиться в стані постійної трансформації. Міська культура — багатогранний феномен, який складно підкоряється системному опису.

Культура міста маніфестує певною мірою духовний та матеріальний досвід городян, що втілений у всіх сферах їхньої діяльності. Саме це забезпечує виникнення різних напрямів у його вивченні (мистецький, соціологічний, економічний тощо). Однак її об'єднує те, що вся ця культуротворча діяльність очевидно має наративний характер.

Таким чином, місто можна розглядати як комплекс наративів окремих його мешканців (особисті історії), колективних наративів (міських легенд, міфів, забобонів), наративів влади (промови, звернення, офіційні постанови), наративів, що створені окремими творчими особистостями й репрезентують себе в різноманітних культурних продуктах.

Цікавим об'єктом наративного аналізу можуть бути міські події, причому як такі, що відбуваються за ініціативою міської влади, так і ті, що організують самі містяни, зокрема й такі, що мають протестний характер.

Окремим і важливим джерелом наративного аналізу міської культури є медіадискурс, оскільки він узагальнює, інтерпретує та репрезентує більшість з перелічених наративів.

Тож саме застосування наративного аналізу до вивчення міської культури допоможе уникнути фрагментарності й вузької спеціалізації при дослідженні міста як цілого, стати основою справжньої міждисциплінарності в науковій рефлексії такого складного утворення, яким є міська культура.

С. Железняк

ЗВУК У ВОЄННИХ ФІЛЬМАХ У КОНТЕКСТІ ПОПУЛЯРНОЇ КУЛЬТУРИ

S. Zheliezniak

SOUND IN WAR FILMS IN THE CONTEXT OF POPULAR CULTURE

Наразі актуалізувалося питання воєнних фільмів. Їхні функції та можливості дотичні до певного переліку вагомих характеристик та напрямів у сучасному суспільстві, таких як інформаційний, ідеологічний, політичний, естетичний тощо. Кінематограф та медіаконтент став інструментом боротьби та підтримки для багатьох українців і людей інших країн. Також фільми про війну необхідно розглядати як важливі індикатори та носії культурних змістів, знаків.

Звук як елемент фільму та відео досліджувався багатьма вченими різних галузей, його вивчали з погляду підпорядкованості зображенню, а також як рівнозначний, а інколи й головний компонент твору. В означених видах художньої культури та комунікації важливим є і його взаємодія із зображенням. Окрім цього він передає приналежність фільму та його ознаки щодо певних культурних розподілів та очікувань.

Взаємодія та існування кінематографу та медіа в межах популярної культури, а також трансляція та усвідомлення воєнної тематики (до того ж післявоєнних наслідків, роль тероризму, особливості життя ветеранів тощо) за їх допомогою досліджувалася багатьма науковцями та авторами в різних контекстах. Важливі, зокрема, праці, Е. Л. Мока, С. Паньоти, Р. Гордана, К. Перрі та Дж. Пітчфорд-Гайда, Л. Пілчера, Р. Ситона та Т. Ямамури, С. А. Сона та Дж. Швака, Л. Пірса, Е. Каоуро, К. Ранделла та К. А. Ритценгоффа, Т. Соролли-Ромеро, Д. Піпітоне та ін. У роботах деяких з наведених авторів виголошуються думки щодо формування образу іудаїзму як релігії завдяки американській популярній культурі (Р. Гордан), формування уявлень щодо власної країни під час «Війни з тероризмом», а також сприйняття своєї раси (Л. Пірс), усвідомлення та переживання тероризму через різноманітні форми аудіовізуального матеріалу — зйомки з дронів, відео в соціальних мережах тощо (Е. Каоуро, К. Ранделл, К. А. Ритценгофф), аналіз семіотики в медіаконтенті

та проблеми стилізації війни та її образу на екрані (Т. Соролла-Ромеро), вплив кінематографу та популярної культури на формування ідей добра і зла у воєнних діях (Д. Піпітоне).

Популярна культура — складний феномен, що, відповідно до поглядів Д. Освелла, який ґрунтується на працях дослідників культурних студій, може бути пов'язаний з політикою, ідеологією, інтересами бізнесу та суспільних класів, а також з поняттями «нація», «народ», «люди» (від англ. nation, people). Також вказаний автор порівнює популярну культуру з комерційною та «поширеною» (від англ. common) культурою і виокремлює проблематичність меж цих явищ та понять.

Зв'язок виробництва звукової доріжки фільму, відео для медіа, онлайн-контенту, трейлера та інших видів і форм аудіовізуального з комерційними завданнями встановлює певні вимоги до естетики та змісту фонограми й твору загалом. Автори створюють та використовують напружену або ліричну музику, насичені шуми та спеціальні звукові ефекти, динамічний монтаж аудіофрагментів, а також поєднання його з відеомонтажем. Такий підхід може бути пов'язаний з деякими цілями популярної культури, які визначаються Д. Освеллом як автентичне вираження людей або як формування політичної або ідеологічної спільності, спільноти під впливом певної панівної групи. Варто зауважити, що вказані звукові характеристики відео не завжди свідчать про приналежність твору до популярної культури, це може бути використано як творчий прийом для передавання складної ідеї чи досягнення певного естетичного ефекту. Проте саме застосування засобів, типових для популярної культури, може ввести будь-який твір у її охоплення завдяки визнанню та взаємодії з нею.

Комерційна культура та популярна культура певного регіону, країни впливає на виробництво фільму. Згідно з твердженнями С. Вайс, С. Кубрику частково не вдалося завершити фільм «Арійські папери» через невідповідність оригінальному літературному твору з певними драматургічними характеристиками, яким мають відповідати голлівудські стрічки.

Також одним з важливих питань комерціалізації популярної культури та репрезентації воєнної тематики у фільмах, що підпадають під таку характеристику, є проблема творення війни як продукту в медіа, кінематографі тощо. Проте з іншого боку важливо розглянути й окреслити межі між комерційним та некомерційним, або мистецьким, в епоху постмодерну, чи навіть подальше зняття й трансформація такої опозиції в наступних або сучасних естетичних та культурних періодах. Поняття продукту зазвичай пов'язане з певною економічною цінністю, тому центральним у такому підході є розуміння цінності, культурної вартості зображення (та звучання) війни на екрані. Вивчаючи реалізацію та існування звуку, музики в популярній культурі, також науковці частково пов'язують такі процеси та явища з розважальною або конвенційною культурою, хоча наголошують на політичному значенні феномену (Т. Гекен).

С. Гандл у статті щодо відновлення італійського кінематографу після Другої світової війни вказує, що функціонування комерційних чинників та практик у кінематографі також пов'язане з формуванням споживацької культури. Використання насиченого звуку у фільмах про війну може свідчити про своєрідне привабливе представлення та маркетинг воєнних дій. Отже, комерціалізація війни засобами популярної культури може бути пов'язана з бажанням створення

«суспільства війни». Таке бажання може виникати в самих людей для вираження та усвідомлення власних воєнних реалій або як результат прагнення панівних груп.

Перспективними дослідженнями видаються аналіз фонограм сучасних українських документальних, ігрових стрічок, а також медіаконтенту про російську збройну агресію проти України, фільмів іноземного виробництва з позицій популярної культури та її функціонування в суспільстві, щоб зрозуміти різницю у сформованих образах України, війни та її учасників, а також, якщо буде змога, цілі та можливі соціальні ефекти.

Отже, фільми та медіаконтент про війну відіграють важливу роль у суспільстві, зокрема в межах популярної культури, яка також впливає на політичні та культурні процеси в спільнотах. Звук у воєнних фільмах та відео в контексті окресленої проблематики може демонструвати ознаки комерційної спрямованості, що мають на меті представлення війни як продукту та поширення її образу в суспільстві для усвідомлення людьми себе та своєї дійсності або задля здійснення інтенцій панівних кіл. Подальшими дослідженнями такої тематики можуть бути культурологічний аналіз фільмів та відеотворів щодо російської збройної агресії проти України.

М. Демиденко

ВІЗУАЛЬНА МОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ СИМВОЛІКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ КІНО: ІСТОРІЯ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ

М. Demydenko

THE VISUAL LANGUAGE OF NATIONAL SYMBOLISM IN CONTEMPORARY UKRAINIAN CINEMA: HISTORY AND IDENTITY

Сучасний український кінематограф, особливо в жанрі історичного кіно, відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності та переосмисленні історичної пам'яті. Символи, образи й візуальні наративи постають ключовими елементами, через які режисери відображають культурну спадщину та національні цінності. Використання національної символіки стає особливо актуальним в умовах постколоніального контексту, де кінематограф слугує інструментом для деконструкції радянських наративів і створення нових культурних кодів.

Фільми «Поводир» (2014, реж. Олесь Санін), «Крути 1918» (2019, реж. Олексій Шапарев) та «Чорний ворон» (2019, реж. Тарас Ткаченко) є прикладами сучасного українського історичного кіно, де національна символіка відіграє важливу роль у відтворенні як історичних подій, так і культурних символів минулого. Наприклад, образи козацтва, використання національних артефактів, таких як вишиванки, зброя, народні музичні інструменти, створюють візуальну й емоційну глибину, яка дозволяє глядачам відчувати культурну та історичну спадщину України. Ці елементи також слугують важливими символами, які підсилюють ідею національної гордості та відновлюють культурні зв'язки з минулим.

Одним із яскравих прикладів сучасного історичного кіно, що зосереджується на автентичному відтворенні епохи, є фільм «Будинок Слово. Нескінчений роман» (2021, реж. Тарас Томенко). Ця стрічка детально відтворює життя українських митців у Харкові 1930-х років під час сталінських репресій. Я мав честь брати участь у зйомках цього фільму в складі художнього департаменту, і особлива увага приділялася саме візуальній точності й культурній автентичності. Через ретельне

відтворення інтер'єрів, предметів побуту та загальної атмосфери вдалося не лише створити історично точне середовище, але й передати трагедію української інтелігенції, що стала жертвою репресивної радянської системи. Художнє наповнення картини відіграє ключову роль у формуванні візуальної символіки, яка не тільки відображає реалії минулого, а й містить культурні знаки, що апелюють до національної пам'яті та ідентичності.

У таких фільмах, як «Поводир» і «Будинок Слово. Нескінченний роман», візуальна мова стає інструментом для конструювання символічного простору, де кожен елемент — від світла до кольору й розташування предметів — має значення. У «Поводирі», наприклад, використання світла й тіней підсилює драматизм подій, а в «Будинку Слово» контраст між тінями та світлом підкреслює відчуття страху й невизначеності, які панували серед творчої інтелігенції того часу. Ці символічні елементи не тільки формують емоційну атмосферу, але й передають національне бачення через візуальну мову, що робить ці фільми важливими культурологічними явищами.

Постколоніальний контекст, у якому створюється сучасне українське кіно, надає національним символам нового значення. У таких фільмах символіка стає інструментом, за допомогою якого відбувається деконструкція радянського спадку й переосмислення національної ідентичності. Це особливо помітно у фільмах, що відображають історичні події, адже через національні образи та символи ці картини не лише показують минуле, але й допомагають формувати сучасну культурну ідентичність України. Фільм «Будинок Слово. Нескінченний роман» акцентує на культурному спадку через призму репресій, демонструючи, як національна символіка може бути засобом спротиву й збереження національної свідомості в умовах колоніального тиску.

Отже, національна символіка в сучасному українському історичному кінематографі виконує важливу роль у формуванні національної ідентичності та відтворенні історичної пам'яті. Візуальні образи та символи, що використовуються у фільмах, дозволяють кінематографістам не лише відтворювати історичні події, але й конструювати культурні коди, які залишаються актуальними для сучасної аудиторії. Завдяки цьому сучасне українське кіно стає потужним інструментом культурологічного впливу та формування національної самосвідомості.

Н. Солонська

СКИТАЛЬЦІ З УКРАЇНИ: РОЗШИРЕННЯ ДІАПАЗОНУ ДОСЛІДЖЕНЬ ЦИВІЛІЗАЦІОЗНАВСТВА

N. Solonska

WANDERERS FROM UKRAINE: EXPANDING THE RESEARCH SCOPE OF CIVILIZATION STUDY

Запропонована нами ідея ґрунтується на працях із проблематики емігрантології, що опубліковані після визначення концепції цієї дисципліни Люціаном Суханеком на XII Міжнародному конгресі славистів у Кракові. Необхідність розширення діапазону її диктується потребою вивчення не усталених діаспорних утворень (це вже досконало відпрацьовано в численних працях), а змінного, вимушеного, здебільшого тимчасового, середовища перебування в різних країнах мільйонів

людей, які потребують інформаційного забезпечення, підтримки комунікаційних мостів з історичною батьківщиною, насамперед, — вивчення людини як суб'єкта процесів поневиряння. Ідеться про скитальців (wanderers).

Якщо емігрантологію раніше визначали як науку про еміграцію як від'їзд людей на постійне проживання в іншу країну й залишення батьківщини як несприятливу для проживання землю, то ми говоритимемо про емігрантологію як про науку про тимчасову еміграцію, як особливо вимушений від'їзд на непостійне проживання в іншу країну й залишення батьківщини, спричинене загрозою для власного життя і життя членів своєї сім'ї.

Сьогодні характеризується гострим перебігом подій та ситуації, що потребує розширення досліджень з емігрантології; її щільнішого зв'язку з іншими науковими дисциплінами; визначення актуальних напрямів розвитку бібліотечної емігрантології, бібліотек українського зарубіжжя, які теж переходять на інший рівень роботи з новим читачем.

Емігрантологія (emigrantology) як інтердисциплінарна галузь знання, «узаконена» в 1998 р., на XII Міжнародному конгресі славистів у Кракові, виявилася набагато популярнішою в науковому колі, ніж діаспорознавство. Емігрантологія надає можливість розширювати межі своїх досліджень і додати до них дослідження актуальних проблем людства. Зокрема, і те, яке пропонуємо ми: дослідження суб'єктів процесів вимушеної еміграції, поневиряння (скитальства, митарства, нужденного життя (vagranscy, tolling, needy life)).

Сучасний світ нагадує море, що перетинають невизначені людські потоки, що переміщуються в різних напрямках. Донедавна науковцями вивчалися хвилі еміграції, їх причини, збереження переселенцями своїх етнічних особливостей; міцність діаспор, підтримка угрупованнями, які проживають поза історичною батьківщиною, культура своїх етнічних земель тощо.

На сьогодні актуальнішим є вивчення не просто адаптації скитальців до чужої культури, а й швидкості їх реакції на неї, відчуттів, які зазнає людина на чужині, її духовних та інтелектуальних потреб; її пристосування до спілкування в іншомовному середовищі; потенційних можливостей зберігати свою етнічну культуру, внутрішню потребу зв'язку зі своєю батьківщиною, рідними тощо, що потребує нових форм дослідження, нових наукових підходів. Поки що ця проблема недосліджена і перебуває тільки на рівні різного роду узагальнень, часто доволі необ'єктивних.

Поле досліджень емігрантології розширюється, поглиблюється; має перейти на новий міждисциплінарний рівень; доєднатися, зокрема, до методології соціальної політології, цивілізаціознавства, філософії антропології тощо. Об'єкт дослідження — вже не культура усталеної етнічної формації, її накопичувальний масив, а культурні, духовні потреби людського угруповання, яке перебуває в процесі динамічного руху, вектори якого не визначено. На часі: диференціація та інтеграція емігрантознавчого знання. Найбільш свідомі скитальці, мабуть, які мають підвищене відчуття щодо збереження своєї національної ідентичності, звертатимуться до діаспорних бібліотек, книгарень, узагалі шукатимуть шляхи налагодження відносин із діаспорним середовищем. Однак і бібліотекарі діаспорних книгозбірень, співробітники музеїв мають стати волонтерами й допомогти своїм колишнім співвітчизникам пройти, хай і короткий, але важкий час розлучення з

рідною землею. Книжкова комунікація для вимушених тимчасових іммігрантів теж є засобом національного спілкування. Тут можуть стати в нагоді випробувані способи просвітницької роботи: виїзні книжкові виставки, пересувні книгарні, пересувні читальні, лекції, читання вголос, обговорення прочитаного, презентації та ін. Така форма комунікації зі скитальцями дає можливість ознайомити їх із творчим доробком вчених українського зарубіжжя, які упродовж усього свого перебування за кордоном відбивали в наукових працях реальну картину відношень Росії до України. Крім усього, спілкування з українською книгою — це ефективна протидія політиці русифікації, яка здійснюється Росією навіть за кордоном. Спілкування в книжному середовищі, яким є будь-яка бібліотека чи читальня, сприяє і зняттю у відвідувачів емоційної напруженості. Бібліотекар з інформатолога набуває рис бібліотекаря-психолога.

Радше за все, функціональний підхід як методологія емігрантології надасть можливість систематизувати розпорошену на сьогодні інформацію про людину-суб'єкта-скитальця як самостійний напрям; дослідити як об'єкт систему: людина-страждальць-суспільство-сутність явища. Пропонована нами концепція будується на основі того, що ці елементи є складовими об'єктивно наявного інформаційного суспільства як системи координат, у якій опиняється індивідуум — вимушений переселенець.

С. Шман

КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОСВІТНИЦЬКО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗВО УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ШОУ «МАНІФЕСТ»

S. Shman

CULTURAL POTENTIAL OF EDUCATIONAL AND PROJECT ACTIVITIES OF HEIS OF UKRAINE ON THE EXAMPLE OF THE “MANIFEST” SHOW

Сучасні концепції проектування визначають вплив на формування навчально-виховної роботи у вищих мистецьких навчальних закладах, які спрямовані на формування творчого потенціалу студента та активної мистецької позиції, інтеріоризацію загальнолюдських цінностей. У зв'язку з парадигмою «освіта через все життя» відбувається переосмислення функцій професійної мистецької освіти. Проблема підвищення якості мистецько-професійної підготовки студентів, чия діяльність безпосередньо буде пов'язана із соціокультурними процесами, визначає необхідність посилення уваги до культурного потенціалу студентів мистецьких ЗВО.

Інтегративний компонент підготовки студентів за спеціальністю 025 «Музичне мистецтво» «передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства та характеризується комплексністю та невизначеністю умов» та впливає на формування ціннісних орієнтацій здобувачів мистецької освіти.

Сучасна гуманітарна наука репрезентує сукупність підходів до дослідження просвітницько-проектної діяльності, котрі розробляються як зарубіжними, так і вітчизняними науковцями, які працюють у сфері філософії, мистецтвознавства, культурології, соціології, менеджменту тощо. Ключовою в контексті нашого дослідження стане колективна робота авторів Н. Араї Берріос (Івановської),

В. Шульгіної та О. Яковлева «Соціокультурне проектування в мистецтві: теорія та практика» (2018), у якій аналізується соціокультурне проектування в сучасний період як складна палітра самореалізації суспільства, індивідів та культури.

Щороку випускники мистецьких вузів поповнюють лави молодих артистів-виконавців. Ефективність їх професійної діяльності багато в чому залежить від того, чи був накопичений ними за час навчання в закладах освіти необхідний виконавський досвід. Пропонуємо виокремити загальний момент, що характеризує студентів мистецького навчального закладу: індивідуальна мистецька підготовка як засіб активізації навчального процесу та демонстрації його результатів. Прикладом може бути музично-циркове шоу «Маніфест», презентація якого відбулася 6–7 червня 2024 року в приміщенні Київського культурного кластеру «КРАКІВ» (м. Київ). Головний режисер шоу-програми — Ірина Герман, хореографи-постановники — Олексій Пастухов, Святослав Самойленко. Були задіяні звукорежисери — Юрій Колесник, Андрій Ворошилов, Юрій Давиденко; світлорежисери — Сергій Пономаренко, Дмитро Ешба, Сніжана Чеберяк; викладачі КМАЄЦМ, які допомагали в підготовці сольних номерів — Володимир Резнік, Дар'я Біляк, Дмитро Баннов, Дмитро Орел, Євгенія Пахомова, Єгор Водяхін, Інесса Львова, Ірина Піцур, Кристина Шелудько, Наталя та Юрій Позднякови, Олександр Горковенко. Крім цього, адміністратори проекту: Нікіта Бовдир, Олена Ілаш, Катерина Красовська, Юлія Довгопола, Євгенія Зеленюк; костюмери Наталя Баннова, Лідія Нагаївська; гример — Юлія Лисенко; оператори Дмитро Орел, Інесса Львова; монтажери зйомок — Леонід Семеняко, Юрій Слива, Микита Делюков. Генеральний продюсер музично-циркового шоу — Олександр Яковлев, виконавчий продюсер — Марія Шиндер. У шоу взяли участь понад 20 артистів балету, 16 акторів, два артисти-лялькарі, 18 артистів циркових жанрів, 11 артистів-вокалістів, усі вони студенти фахового коледжу, факультету сценічного мистецтва та факультету музичного мистецтва КМАЄЦМ.

Участь студентів КМАЄЦМ у музично-цирковому шоу «Маніфест» базується на аксіологічному, креативному та технологічному підходах. Вони передбачають чотири етапи: підготовчий, коли компоненти самореалізації формуються під керівництвом педагога; початковий, коли студенти під керівництвом педагога та головного режисера вибудовують основні елементи програми; основний, коли проектування відбувається у взаємодії «педагог — режисер — інші учасники», а реалізація в позанавчальний час; практично-виконавчий, коли студент реалізує концертну програму. На цих етапах реалізуються: принципи концентрації, активності в плануванні та реалізації творчих проєктів; системності під час всіх етапів проектування; методи — кооперація, створення творчих проєктів, евристичні питання, моделювання програми шоу.

Можемо констатувати, що система просвітницько-проєктної діяльності, побудована в КМАЄЦМ, охоплює взаємопов'язані підсистеми — організаційну, методичну та практично-виконавську. Форми здійснення цього виду діяльності дозволяють студентам з різним рівнем виконавчої підготовки, які навчаються за різними спеціальностями та напрямками, брати участь у її реалізації. Мистецька діяльність студентів КМАЄЦМ сприймається як найбільш повний прояв індивідуальних та професійних можливостей особистості, спрямованих на створення творчого продукту, що стає потужним культурним потенціалом України.

В. Меліхов

**РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ
В СУЧАСНІЙ ХОРЕОГРАФІЇ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ**

V. Melikhov

**REPRESENTATION OF CULTURAL MEMORY IN CONTEMPORARY
CHOREOGRAPHY IN UKRAINE DURING WARTIME**

Формування національної ідентичності відбувається за участю культурної пам'яті. Культурна пам'ять потребує залучення художнього образу. Мистецькі практики України на етапі повномасштабної російської агресії демонструють здатність формувати культурну пам'ять. Проте потенціал сучасної хореографії у вимірі культурної пам'яті ще потребує дослідження із залученням інтерпретаційних моделей культурології.

Культурна пам'ять інсталювана в гуманітарний простір, зокрема розвідками А. Ассман, К. Гірца, Е. Дюркгайма, А. Лягуші, П. Нора. У вимірі культурної пам'яті сучасна хореографія досліджена такими англомовними вченими, як В. Брайдшоу, Дж. Десмонд, Р. Мартін, Дж. Морріс. Мистецько-культурологічну рецепцію сучасної хореографії незалежної України здійснювали, зокрема, Н. Корисько, О. Маншилін, К. Островська, Н. Федотова, О. Хендрик, О. Чепалов. Проте поза науковою увагою дослідників залишилися культурологічна оптика репрезентації засобами хореографічної виразності на перетині індивідуального та національного.

Структурування культурної пам'яті відбувається із залученням історичного дискурсу, художньої образності, а також державної політики пам'яті й суспільних ініціатив. Культурній пам'яті, на відміну від історичного знання з його тяжінням до заповнення «білих плям», властива вибірковість й оформлення колективних уявлень про минуле як цілісний образ. Із цієї причини залучення мистецьких практик до конструювання культурної пам'яті забезпечує собою емоційно-ціннісне сприйняття історико-культурних процесів і явищ, глорифікацію або забування діячів минулого. У засновку здатності мистецтва формувати символічний простір культури знаходиться художній образ, сформований з індивідуального досвіду автора, його належності до певних фахових течій, шкіл і стилів, а також національно зумовлені практики означення пріоритетів і цінностей.

Хореографічне мистецтво формує образ із музично-ритмічних рухів, що вказує на його унікальність для простору культурної пам'яті. Хореографічне мистецтво є практикою культури з фіксації й творчої інтерпретації колективної пам'яті за допомогою засобів мистецької виразності. Сучасна хореографія, завдяки модерній та постмодерній стилістиці та прийому імпровізації, ґрунтується на індивідуальному соматичному досвіді митця як свідка та учасника подій.

На думку німецької дослідниці культурної травми А. Ассман, образ виникає як відповідь на травматичний досвід тоді, коли цей досвід не сформульований вербально. Відповідно, мистецтво сучасної хореографії має потенціал фіксувати первинний травматичний досвід українців, зумовлений бойовими діями. Водночас загальний контекст мистецьких практик в Україні демонструє активне залучення національного матеріалу, переосмислення історії, власної ідентичності, що супроводжується питаннями про призначення мистецтва під час війни, його змістових, технічних та ідейних можливостей.

Зокрема, танцювальний проект «Говори тілом», ГО «Платформа сучасного танцю», “TanzLaboratorium” від ГО «Асоціація актуального танцю», танцювальна компанія “Totem Dance Theatre”, а також особисті акаунти українських хореографів, що перебувають в Україні або виїхали в евакуацію, є прикладами втілення теоретичного доробку на практиці. Аналіз матеріалів, розміщених на цих ресурсах, виявив дві тенденції. Тенденція перша засвідчує, що сучасна хореографія як практика репрезентації тілесного досвіду спонукає до малих форм і схематичності й декларативності ідей. Натомість друга тенденція демонструє, що сучасна хореографія залишається видом мистецтва, якому властиві синкретичність, відтермінування в часі для детальної рефлексії, розробки нової хореографічної лексики, режисерських рішень і сценографії у процесі створення великих форм.

Окрім того, наявність медійного виміру долучає до рецепції культурної пам'яті в сучасній хореографії питання ускладнення образності, розширення аудиторії впливу та можливості зворотного зв'язку. Ускладнення хореографічної образності відбувається через можливості соціальних мереж і виражальні засоби кінематографу. Властивості соціальних мереж долучають сучасну хореографію до проблемного поля формування культурної пам'яті у віртуальному просторі. Тоді як домінування відеоформату активує проблематику відеотанцю, визначення, функціонування та дослідження якого в Україні перебувають на початкових стадіях.

Тобто мистецтво сучасної хореографії спроможне водночас апелювати до колективної пам'яті й репрезентувати культурне надбання нації, а також звертатися до нагальних проблем, відтворювати враження, рефлексії, творчі пошуки, відтак, репрезентувати сьогодення.

Отже, сучасна хореографія постає як мистецька практика формування короткотривалої культурної пам'яті, зосередженої в соматичному досвіді митця, а також як довготривала культурна пам'ять, конструйована за допомогою образу та засобів художньої виразності.

Н. Ігнат'єва

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВІЙНИ ПЛАСТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ ТЕАТРУ ТІНЕЙ TEULIS

N. Ihnatieva

REPRESENTATION OF WAR THROUGH THE PLASTICITY MEANS OF THE TEULIS SHADOW THEATER

Збройні конфлікти виникали впродовж усієї історії людства. Вони впливали на життя як звичайних громадян, так і країни загалом. Зазвичай війна несе в собі негативні наслідки та призводить до загибелі мирного населення, масштабної еміграції людей із зони бойових дій, руйнування інфраструктури, забруднення довкілля, деградації й знищення екосистем, спад виробництва та погіршення економіки країни, загального зниження якості життя, гіршого стану здоров'я, психічних та фізичних травм тощо.

Війна впливає на усі сфери життєдіяльності суспільства і як ніхто це відчувають українці. Увесь жаж та біль від подій, потреба донести світові інформацію про війну, зберегти пам'ять для майбутніх поколінь, показати мрії та справжні цінності для звичайної людини штовхають митців на відображення історії сьогодення у своїх

творах. В умовах глобального інформаційного простору це стає надзвичайно важливим.

Отже, мистецтво не стоїть осторонь. Висвітлюючи притаманними йому засобами воєнні події в художніх та документальних фільмах, фотографіях, літературі, живописі, театрі, воно спонукає до осмислення та переоцінки цінностей, створює можливість рефлексії та самоусвідомлення.

Актуальним нині залишається номер театру тіней Teulis під назвою «Крик душі» (трапляється також назва «Крик душі України»), попри те, що вперше його представили наприкінці 2014 р. на італійському талант-шоу “Tu si que vales” («Ви того варті»), а в Україні — на початку 2015 р. під час концерту «Хоробрі серця».

Принцип роботи театру тіней — це використання світла, що проникає крізь полотно, й «тіні» фігурок, які відбиваються на цьому полотні й видні аудиторії. Якщо в класичному варіанті використовують пласкі маріонетки-ляльки, виготовлені з паперу або шкіри, у театрі тіней Teulis працюють живі артисти, які залучають у роботу повністю все тіло.

За допомогою пластичних можливостей людського тіла та аудіовізуальних ефектів актори театру створюють силуети об'єктів-образів, що символічно розповідають про мирне життя (дівчина, що годує горішками білочку в парку, зустріч чоловіка й жінки, їхні обличчя в напівоберті, поцілунок, будинок як символ сімейного затишку, сім'я з дитячим візочком) та війну, що несе в собі смерть та загибель людей (танки, літаки, звуковий ряд пострілів, вибухів).

Біг у різних напрямках і стрибки, відтворюючи атмосферу хаосу та страху, передають панічний стан людей і намагання втекти й сховатися, тобто фізичний рух акторів допомагає показати емоційний стан персонажів. Звуки пострілів і падіння ототожнюються з вбивствами та загибеллю мирних жителів.

Одним з критеріїв у виборі об'єктів, на наш погляд, є його впізнаваність, наприклад монументальна скульптура «Батьківщина-Мати», яка в контексті номеру символізує боротьбу українців і захист своєї країни, стійкість та незламність. Поступово скульптура перетворюється на свічку, символ скорботи та пам'яті про загиблих. Наймовірно злагоджена робота акторів створює абсолютну ілюзію живого полум'я, від якого тоне й тече віск. У наступній сцені за рахунок відчуття партнера та точних рухів можна побачити дзеркальне зображення героїні. А наприкінці артисти створюють знак серця в сцені повернення чоловіка додому та напис «I ♥ UA», тим самим говорячи про любов до країни та надію на перемогу.

Отже, аналізуючи роботу артистів, можна стверджувати, що вони використовують:

- статику, так би мовити, стоп-кадри, у яких чітко видно об'єкти-образи (як живі рухливі образи (людина, тварина), так і неживі предмети (будинок тощо), і навіть знаки (серце, літери);
- рухові можливості тіла, які поділяються на дві групи: перша — основні або образні, коли актори рухаються як персонажі або об'єкти-образи; друга — перехідні або робочі, коли актори переходять від одного об'єкта до іншого;
- хореографічні та акробатичні рухи, підтримки партнерів, пози, жести;
- умовно прості рухи в тих об'єктах, де потрібна лише одна людина, та складні рухи в тих об'єктах, що потребують злагодженості багатьох артистів.

А. Авершина

АКТУАЛІЗАЦІЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ-ВОЇТЕЛЬКИ У ВІЗУАЛЬНИХ ПРАКТИКАХ ПЕРІОДУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

A. Avershyna

ACTUALIZATION OF THE IMAGE OF A WOMAN-WARRIOR IN VISUAL PRACTICES DURING THE FULL-SCALE INVASION

Початок ХХІ ст. у світі ознаменувався швидким розвитком технологій та зміною світоглядних уявлень. В Україні так само відбулися зміни в історичному, політичному та соціальному контекстах, спричинені революційними подіями та російсько-українською війною. Не є винятком гендерна політика України, яка упродовж років незалежності змінюється від пострадянських уявлень до демократичних. Репрезентація означених трансформаційних процесів у візуальних практиках простежується, зокрема, на прикладі образу жінки-воїтельки.

Дослідження візуальної культури представлені роботами О. Павлової, Г. Чміль, В. Олійник. Безпосередньо гендерні дослідження репрезентовано в працях О. Кись, О. Брюховецької, Є. Подобної, Н. Кошилової.

Для артикуляції взаємної обумовленості складових образу жінки-воїтельки із соціокультурним контекстом її формування та динаміки слід звернути увагу на становище жінки під час подій сьогодення, а також розглянути вплив війни на візуальні репрезентації жінок у сучасних мистецьких практиках.

Сучасний світ сповнений візуальних образів, якими оточене суспільство — реклама, медіа, новини, соціальні мережі. За умов повномасштабного російського вторгнення, для українців медіа та новини стали невіддільною частиною повсякденного життя. Дослідниця О. Павлова у праці «Сучасна візуальна культура як засіб репрезентації національної ідентичності» визначила, що візуальна культура є історично необхідним предметним полем, заснованим на тому, що візуальний образ не є стабільним, а змінює своє співвідношення із зовнішньою реальністю в різних історичних формах культури.

Як визначила О. Кись у дослідженні «Жіночі обличчя війни: ключові теми і підходи у західній історіографії», що через властивий історичній науці андроцентризм жінки залишалися невидимими для дослідників. Більше того, навіть тоді, коли писали про жінок, їхнє життя вивчали та оцінювали крізь призму чоловічих норм і цінностей, ще більше маргіналізуючи жіноцтво як соціальну групу в історіографії. Таким чином, для сучасної української гуманітаристики є важливим дослідження жіночого досвіду війни, де жінки займають активну громадську позицію.

З початку повномасштабного вторгнення в мистецьких практиках актуалізувалася воєнна проблематика, тому, звертаючись до зображень Андрія Єрмоленка, Анастасії Гайдаєнко, Наталії Лещенко, Андрія Мороза, розглянемо трансформацію образу жінки-воїна.

Слід зазначити, що зображення жінки-воїтельки актуалізувалось у візуальних практиках України з 2014 р., що було пов'язано з початком російсько-української війни. Крім того, образ жінки-воїна відповідає загальнокультурному архетипу Діви-воїтельки, яка має сильний характер та королівську кров, що займається чоловічими справами, зазвичай війною.

У сучасних мистецьких практиках України цей образ діви-воїтельки набуває різноманітних варіацій — від радикальної, жорстокої до сексуалізованих зображень.

Різноманітність цих ілюстрацій свідчить про розвиток гендерної політики, а також те, що жінка займає різноманітні соціальні ролі та стає активною громадською й політичною діячкою. Водночас простежуються пережитки патріархального сприйняття жіноцтва в українському суспільстві, де жінка постає як сексуальний об'єкт чи в ролі матері.

Ці характеристики можна простежити на прикладі серії зображень «Краса на варті миру» Андрія Мороза. Ілюстратор зобразив напівоголених жінок з елементами військового спорядження. Антиподом до цих зображень є робота Андрія Єрмоленка з написом «Слава Україні! Героям Слава!», де продемонстровано чотирьох чоловіків-воїнів з різних історичних епох України, тоді як центральною фігурою є жінка-військова, що уособлює сучасність. Нова образність може свідчити про розвиток гендерних відносин в українському суспільстві, де жінка ХХІ ст. поступово отримує рівні права з чоловіком. Також конотація образу вказує на те, що обов'язок жінки не обмежується лише народженням і вихованням дитини.

Дослідниця О. Кісь визначила, що саме військо є одним з найдавніших символів гегемонної маскулітності й плацдармом чоловічої ідентичності та влади. Так, репрезентацію маскулітності простежуємо в ілюстрації Анастасії Гайдаєнко, на якій дівчина в одязі з елементами мілітарі власноруч зашиває собі рану. У дослідженні В. Олійник зазначено, що саме в образах Анастасії Гайдаєнко зруйновано стереотип слабкої статі, де художниця полемізує щодо приреченості жіноцтва на суто домашню працю, зображуючи українку, яка зашиває рану на власній нозі.

Зазначимо, що у візуальних практиках часів повномасштабного вторгнення актуалізувався воєнний образ жіноцтва, що пов'язано з розширенням соціальної ролі жінки. Виведені нами ознаки, а саме: сила, жорстокість стосовно ворога, мужність, що показано в більшості популярних зображень, поєднуються в образі жінки-воїтельки. На противагу цьому транслюються стереотипні, сексуалізовані фемінні образи, що відповідають вкоріненій патріархальній традиції українського суспільства. Таким чином, в образі жінки-воїтельки репрезентовано маскулітність, що засвідчує злам у політиці щодо жіноцтва, та водночас сексуалізована фемінність з елементами мілітарі, яка відсилає до пережитків патріархальності в українському суспільстві, які радикалізуються війною. Тобто зображувальний діапазон жінки-воїтельки періоду повномасштабного вторгнення позначає трансформаційні процеси соціокультурного простору України, яким властивий поступовий відхід від традиційної оптики на жіноцтво, спровокований бойовими діями.

А. Лузан

**ПЕРСОНІФІКОВАНА СКЛАДОВА ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
БІБЛІОТЕЧНОГО ІНСТИТУТУ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ
(1941–1942 РОКІВ)**

А. Luzan

**PERSONALIZED COMPONENT OF KHARKIV STATE LIBRARY INSTITUTE
IN THE SOCIO-CULTURAL CONTEXT (1941–1942)**

Період історичної кризи Другої світової війни сформував культурну парадигму зі специфічним ситуативним соціокультурним полем, у якому культура стає інструментом, включеним у процес досягнення результату: короткострокового —

протидія ворожому інформаційному впливу в моменті та довгострокового — перемоги. Крім держави, акторами соціокультурних процесів також є освітні інституції та безпосередньо персоналії, які виконують не тільки пропагандистську, агітаційну, а й інформативну, комунікаційну, мотиваційну, освітню функції. Одночасно соціальний компонент процесу персоніфікований іменами відомих особистостей, але масово знеособлений. Таким чином, для заповнення лакун у дослідженні історії діяльності Харківської державної академії культури, ця проблема потребує висвітлення.

Участь Харківського державного бібліотечного інституту (далі — ХДБІ) у формуванні соціокультурного поля періоду радянсько-німецької війни 1941–1945 рр. має значну персоніфіковану складову, про що свідчать архівні та довідкові матеріали ХДАК у формі заяв на відновлення документів про навчання на підставі «Тимчасових довідок», підтверджень двох чи трьох свідків, автобіографій та особових справ.

Хоча 17 вересня 1941 р. ХДБІ припинив діяльність, але культурно-освітня робота тривала в особах студентів, випускників і викладачів, частина з яких стали учасниками бойових дій, а частина — культурно-освітньої роботи. Слід звернути увагу на те, що військові бібліотеки були складовою військових частин, навчальних закладів, відомих будинків культури, тому випускники доволі часто служили за спеціальністю. Наприклад, у заяві Хвостика Миколи Сергійовича серед загальної інформації про запит зазначено, що він, завершивши навчання, виявив особисте бажання у червні 1941 р. стати до лав Радянської армії (станом на 1941 р. РСЧА) на посаду начальника бібліотеки (військова частина не зазначена).

Детальніше місце роботи вказано у заяві про допуск до складання іспитів Бабенка Григорія Михайловича, який 1941 р., відразу після випуску, був призваний Харківським окружним військовим комісаріатом за спеціальним набором до лав РСЧА та направлений до міста Чугуїв на посаду начальника бібліотеки Будинку червоної армії Авіаційного училища. Ще одне підтвердження наданої вище інформації наявне в автобіографії Демкіна Івана Валер'яновича, випускника Всеукраїнського інституту комуністичної освіти та викладача ХДБІ з 1948 р., який у 1941–1942 рр. був призваний і служив як начальник клубу 1-го артилерійського і 4-го стрілецького запасних полків у містах Чугуїв та Вороніж. Виокремленні з документів дані дають можливість визначити, що культурно-просвітня робота перших років війни відбувалась із залученням професійних кадрів, зокрема і випускників ХДБІ, та була частиною боротьби проти нацистської пропаганди.

Відповідно до специфіки соціокультурного поля війни, випускники та викладачі могли змінювати діяльність з культурно-освітньої на бойову, партійну, агітаційну, лекційну та пропагандистську. Ця інформація наведена в автобіографії Віри Миколаївни Мандрикіної, випускниці 1939 р., яка в евакуації працювала на посаді завідувачки бібліотеки, а також за іншою спеціальністю, зокрема й інструктором з партобліку політвідділу Сталінградського артилерійського училища.

Представники викладацького складу ХДБІ провадили культурно-мистецьку роботу. За наявними в особовій справі даними, Коваленко Самсон Ісаакович, випускник Харківського інституту політосвіти 1929 р., викладач ХДБІ з 1950 р., служив співаком ансамблю в Сталінградському військовому окрузі, Сталінградському, Південному, Четвертому Українському фронтах.

Просування бойових дій поставило питання збереження закладів вищої освіти шляхом евакуації, відповідно виникла потреба у високопрофесійних та вмотивованих кадрах. Таким спеціалістом став Майборода Олександр Артемович, який з осені 1941 р. — по серпень 1942 р. працював директором наукової бібліотеки Українського об'єднаного державного університету (Харківського і Київського) в місті Кзил-Орда. Він був випускником Харківського інституту народної освіти, а з 1947 р., заступником з науково-навчальної роботи ХДБІ.

Таким чином можна зазначити, що виокремлена та узагальнена інформація з архівних матеріалів показує персоніфіковану соціальну складову ситуативної культури війни через роботу персоналії у військових інституціях за місцями призову на службу. Актуальність проблеми посилюється тим фактом, що на території УРСР, станом на 1941 р., ХДБІ був єдиним закладом, який випускав спеціалістів відповідного фаху. Також, аналіз зібраної інформації надав можливість побачити, що культурно-освітня робота, хоча і видозмінювалась залежно від наявних умов життя персоналії та знаходилась під впливом ідеології, але лишалась важливою частиною, напрямом, інструментом у війську, який був залучений задля досягнення довгострокової мети — завершення війни перемогою над нацизмом. У підсумку, зібрана інформація дозволяє фрагментарно заповнити лауну в дослідженні соціокультурної складової в історії ХДАК періоду німецько-радянської війни 1941–1945 рр. у контексті культурної парадигми Другої світової війни та може бути використана в подальших дослідженнях за темою.

О. Козоріз

ВПЛИВ МАСОВИХ БАГАТООСІБНИХ ОНЛАЙНОВИХ РОЛЬОВИХ ІГОР НА СВІТОВУ КУЛЬТУРУ ХХІ СТОЛІТТЯ

О. Козоріз

THE INFLUENCE OF MASS MULTIPLAYER ONLINE ROLE-PLAYING GAMES ON THE WORLD CULTURE OF THE XXI CENTURY

MMORPG, або «масова багатоосібна онлайн-рольова гра» (massively multiplayer online role-playing game) є спеціальною сюжетною онлайн-відеоігрою, у якій геймери, приймаючи за допомогою аватарів образ персонажів у віртуальному фантастичному світі, взаємодіють з великою кількістю інших гравців, розподілених географічно. Це поняття тісно пов'язане з MMO (Massively Multiplayer Online Game — масова багатоосібна онлайн-гра), проте від інших MMO-ігор MMORPG відрізняються нелінійною системою заохочень за вимогою. Основні ознаки MMORPG: рольова складова, особливе віртуальне ігрове середовище, присутність ігрових та неігрових персонажів, наявність сюжету та віртуальних предметів, завдань (квестів), спільнот геймерів (гільдій), винагород за сумісне проходження етапів гри.

Українські культурологи справедливо зауважують, що прогрес інформаційних технологій та Інтернету сприяє стрімкому підвищенню інформаційних потоків в економіці та інтенсифікації культурного обміну між країнами. Цей вплив дедалі підсилюється, поширюючи таким чином внесок культури на розвиток спільнот і процес глобалізації світової економіки. Відповідно, ігри MMORPG, як прояв глобалізаційних ознак суспільства ХХІ ст., мають вплив на світові культурні процеси в кількох аспектах: соціальної взаємодії, культури спільної гри, творчого

самовираження гравців, освітніх і професійних навичок, тематики та культурних нарративів, впливу на медіа.

В аспекті соціальної взаємодії світ MMORPG слід розглядати не просто як тимчасове середовище для гри, а як соціальне місце, де створюються нові типи людських стосунків. Як зазначає доктор культурології К. В. Кислюк, у соціальному контексті віртуальна складова ігор цього жанру стає чинником формування нового типу особистості, що має унікальні здібності й креативні можливості для самореалізації. Активна участь у групових (гільдійних) заходах дає гравцям можливість спілкуватися з людьми різного етнічного, соціально-економічного й культурного походження. MMORPG створюють платформи для спілкування та взаємодії між користувачами з усього світу, які сприяють формуванню міжнародних спільнот і зміцненню зв'язків між людьми.

Щодо аспекту культури спільної гри, масові багатоосібні онлайн ігри базуються на командній роботі та кооперації, що відображає такі культурні цінності, як співпраця та взаємодопомога. Порівняно з онлайн соціальними мережами, такими як Facebook і Twitter, ігри жанру MMORPG вирізняються забезпеченням цільної соціальної взаємодії та взаємозалежних стосунків між геймерами. Це може укріплювати між людьми норми взаємності й загальної довіри як у віртуальному світі, так і полегшувати їх взаємодію в реальному житті.

Звертаючись до аспекту творчого самовираження, розвитку креативності гравців сприяє створення ними власних аватарів, історій та навіть нових форм мистецтва (фан-артів, анімацій). У спільнотах геймерів кожен користувач має менше обмежень у розкритті творчого потенціалу, здобутті нових навичок та подоланні таких психологічних проблем, як страху, смутку, відчуття самотності тощо. Практикуючи проходження складних квестів та завдань у віртуальному середовищі, гравці виявляються більш підготовленими до небезпечних ситуацій у реальному житті, у психологічному та практичному сенсах.

У сфері освіти та професійних навичок MMORPG розширюють світогляд, формують нові внутрішньоігрові віртуальні професії. Особлива структура MMORPG спонукає геймерів до синтезу, аналізу та оцінювання інформації із застосуванням критичного мислення задля подолання ігрових випробувань. Залежно від своїх сюжетних спрямувань, MMORPG позитивно впливають на розвиток креативності, вивчення іноземних мов і підвищення інтересу до інших культур. Відповідно, ігри цього жанру можна ще розглядати як віртуальні навчальні середовища, які допомагають гравцям набути уміння та навички XXI ст., що потенційно можуть бути використані поза грою.

Як приклад, такі відеоігри, як World of Warcraft, заохочують користувачів аналізувати нові ситуації, взаємодіяти з людьми, яких не знають у реальному житті, спільно вирішувати проблеми, стратегічно мислити та ефективно співпрацювати з метою успішного проходження ігрового рівня. Усі ці етапи відточують важливі навички для інтелектуальних працівників робочого простору XXI ст.

В аспекті тематики та культурних нарративів слід зауважити, що багато відеоігор, і MMORPG зокрема, часто торкаються соціальних, культурних і філософських тем. Зацікавленість та осмислення цих проблем гравцями сприяє більш глибокому розумінню ними різних аспектів життя, зокрема питань ідентичності, дружби та моральних дилем.

Масові багатоосібні онлайніві рольові ігри безперечно впливають на медіа. Їх успіх та попит надихає митців на створення фільмів, серіалів, книг і коміксів, що розширює межі культурного контексту та популяризує жанр цих ігор. Окремо слід виокремити фільми, у яких спостерігаються не тільки сюжетна лінія та особливості MMORPG, а й взаємодія геймерів як у віртуальному, так і в реальному житті: «Першому гравцю приготуватися» (США, 2018), «Джуманджі: Поклик джунглів» (США, 2017), «Джуманджі: Наступний рівень» (США, 2019), «Персонаж» (США, 2021).

Таким чином, ігри жанру MMORPG не обмежуються лише повсякденним дозволям та розважальними моментами. Їх невід'ємні вимоги до віртуальної співпраці та взаємодії між користувачами для успішного проходження певних квестів впливають на позаігрову динаміку розвитку сучасного суспільства з його цінностями та культурою. З розвитком та удосконаленням технологій ця динаміка тільки посилюється, у зв'язку із чим захоплення людьми MMORPG все частіше відображається в різних формах у світовій масовій культурі XXI ст.

П. Хлебніков

НАРОДНОПІСЕННА КУЛЬТУРА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕРКАСЬКОГО НАРОДНОГО ХОРУ

P. Khliebnikov

FOLK SONG CULTURE AND ACTIVITIES OF THE CHERKASY FOLK CHOIR

Українська народнопісенна культура є першоосною всієї української музичної культури. У ній відображається багатовікова історія народу, його традиції, звичаї, обряди, мова; виховується любов до свого народу, країни та емоційне сприйняття дійсності.

Українська народнопісенна культура являє собою складне та об'ємне явище, в якому через пісню та її соціальне функціонування зберігаються та збагачуються духовні цінності суспільства, які передаються від покоління до покоління.

Черкаському народному хору належить особливе місце в українській музичній культурі, адже він є символом народної пісенної творчості Черкащини. Заснований у 1957 р., колектив став важливим представником музично-пісенного мистецтва регіону, зберігаючи та популяризуючи народні пісні та традиції, зберігаючи їх для майбутніх поколінь.

Хор був створений невдовзі після утворення Черкаської області у 1954 р., коли стало очевидно, що регіону потрібен не лише економічний, але й культурний розвиток. Філармонія Черкас, заснована в 1955 р., стала центром, де зароджувалися нові музичні колективи. Важливим кроком у культурному становленні стало рішення про створення хору, який мав відображати місцеві пісенні традиції.

Засновником хору став Микола Давидович Куц — випускник Київської консерваторії. Колектив швидко набрав талановитих виконавців, і вже через кілька місяців після створення хор здобув нагороди на Всеоюзному конкурсі молоді та студентів, став лауреатом й отримав срібну медаль, згодом отримав і державний статус.

Черкаський хор має унікальний виконавський стиль, збагачений місцевими музичними та хоровими традиціями. Кожен з керівників колективу, починаючи

від Миколи Куца і до сучасних митців, зробив свій внесок у розвиток колективу, розширюючи репертуар та покращуючи вокальну й хорову майстерність. Ці керівники не лише формували мистецьке обличчя хору, але й забезпечували його глибокий зв'язок з народною творчістю, збагачуючи українське культурне середовище.

Микола Давидович Куц (1957–1963) став першим художнім керівником Черкаського народного хору й фактично його засновником. Основним завданням його було створення самобутнього хору, який би відображав пісенні традиції Черкаського краю. Микола Куц приділяв велику увагу саме народним пісням, закликаючи учасників хору збирати фольклор зі своїх рідних сіл, щоб зберегти й передати традиції співу наступним поколінням. Завдяки його ініціативам до репертуару хору увійшло понад 300 народних пісень Черкащини. Ці твори після професійної обробки отримали нове життя, а деякі з них стали класикою української хорової музики.

Микола Куц акцентував увагу на важливості не тільки збереження традиційної пісенності, але й надання їй професійного рівня виконання, що підняло мистецький рівень хору та стало основою для подальшого розвитку колективу.

Анатолій Тимофійович Авдієвський (1963–1966), майбутній керівник хору імені Г. Верьовки, також залишив свій слід в історії Черкаського хору. Під його керівництвом репертуар хору розширився не лише українськими народними піснями, але й академічними творами. Анатолій Авдієвський працював над підвищенням професійного рівня виконавців, навчаючи їх нотної грамоти та академічного співу. Його підхід дозволив колективу поєднати народну пісенність з високим рівнем виконання, що стало новим етапом у розвитку хору.

Завдяки його творчим зусиллям, хор почав записувати народні пісні в різних динамічних нюансах, що значно збагатило манеру виконання.

Анатолій Максимович Пашкевич (1967–1973) став однією з ключових постатей у розвитку Черкаського народного хору. Його внесок у розширення репертуару був винятковим. Композитор і диригент за покликанням, Пашкевич створив низку легендарних пісень, що стали символами української пісенної культури. Однією з найбільш знакових, люблених всією Україною, виспіваних всім народом, стала «Мамина вишня» на слова Дмитра Луценка, першими виконавцями якої стали Ольга Павловська і Євгенія Крикун. Пісня «Мамина вишня», «Летять ніби чайки», «Хата моя, біла хата», «Любисток», «Над Россю», «Ой ти, ніченько» та інші увійшли до золотого фонду української народної пісенності.

Анатолій Пашкевич також працював над відбором фольклорних пісень Черкащини, адаптуючи їх для виконання хором. Його твори зберігають автентичність народної музики Черкаського краю, водночас демонструючи високу художню майстерність і композиторський талант. Завдяки йому Черкаський хор став візитівкою регіону на міжнародних фестивалях, пропагуючи українську музичну та народнопісенну культуру на світовій сцені.

Олександр Іванович Стадник (1973–1975, 1994–1997) керував хором у два важливі періоди його історії. Його внесок полягав у збагаченні репертуару глибинними мотивами фольклору Черкащини. Олександр Іванович підкреслював самобутність місцевого фольклору, адаптуючи його для хорового виконання. Твори, виконані хором під його керівництвом, базуючись на елементах традиційного

співу, вражали своєю народною глибиною. Він вивів на сцену низку пісень, що стали народними хітами й символами української духовної культури: «Вас вітають черкащани», «Весняні ігри та хороводи», «Ой, у вишневому садочку», «В понеділок на весілля», «Козацтво з походу вертає» тощо.

Творча діяльність Олександра Стадника вплинула на розвиток нових поколінь виконавців та стала значущою частиною культурного життя Черкащини.

За керівництва Євгена Івановича Кухарця (1975–1987) Черкаський народний хор досяг нового рівня майстерності. Він активно працював над розширенням репертуару не тільки народними піснями, але й створював нові твори. Його особистий внесок як композитора був вражаючим — він написав низку пісень, які виконувалися хором і здобули популярність серед широкої аудиторії. Його перша пісня «Над колискою сина» стала знаковою у творчості хору.

Євген Кухарець також сприяв формуванню неповторного стилю хору, збагаченого багатоголосними аранжуваннями народних пісень, що дозволило підняти українське хорове мистецтво на новий рівень. Його керівництво стало новим етапом у розвитку колективу, а виконання хору отримало визнання на міжнародних фестивалях.

Петро Михайлович Савчук (1987–1993) залишив свій слід у розвитку Черкаського хору, вперше включивши до репертуару духовні твори. Це стало важливим кроком у збагаченні музичного середовища колективу та розширенні його творчих горизонтів. Крім того, він продовжував поповнювати репертуар новими народними піснями та творами сучасних композиторів.

Леонід Миколайович Трофіменко (1997–2017) зробив вагомий внесок у розвиток хору завдяки своїй глибокій прихильності до народної творчості. Під його керівництвом хор став академічним колективом, продовжуючи традиції виконання народних пісень, водночас інтерпретуючи їх через сучасну призму. Його метою було створення колективу, що поєднує кращі здобутки минулого та сучасні тенденції в музиці.

Леонід Трофіменко зумів використати багатство фольклорних надбань Черкащини, адаптувавши їх для хорового виконання на найвищому професійному рівні. Його репертуар включав народні пісні в обробці сучасних композиторів краю («Ой, на небі тучі набігають»), а також твори на слова Тараса Шевченка («Зоре, моя вечірня»).

Володимир Іванович Федоряка (2017–2019; 2021–2022) діяльність колективу формував на традиціях, що були притаманні Черкаському народному хору протягом його існування. Висока виконавча культура, велика кількість підготовлених програм, основу яких становлять перлини народного мелосу у своєрідній обробці українських композиторів, зокрема черкаських — все це викликає відчуття мистецької унікальності та неповторності образу колективу, який має своє обличчя, свою гідну історію.

На сьогодні знаний і шанований колектив — Черкаський академічний заслужений український народний хор — продовжує писати сторінки свого творчого життя під орудою художнього керівника Олександра Кравчука (працює із серпня 2024 р.). Співаки, танцюристи та оркестранти колективу розширюють свій репертуар, готують нові концертні програми, позначені високою майстерністю,

відданістю мистецтву, втіленням українських народнопісенних традицій та патріотичного наповнення.

Кожен художній керівник Черкаського народного хору зробив неоціненний внесок у розвиток народної пісенності у його творчості. Завдяки своїй діяльності, колектив продовжує зберігати й популяризувати українську пісню, забезпечуючи спадкоємність традицій та виховуючи нові покоління митців, та залишається важливим елементом культурно-мистецького середовища не тільки Черкащини, але й України загалом.

Е. Огар

КУЛЬТУРНІ МЕДІА В АКТУАЛЬНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРИ

Е. Огар

CULTURAL MEDIA IN THE CURRENT UKRAINIAN MEDIA SPACE

Попри зростання впливу на суспільство соціальних мереж і користувачького контенту, блогерства та подкастингу, мас-медіа залишаються важливим професійним каналом трансляції культурних цінностей та інформування про мистецькі артефакти й здобутки креативних індустрій, комунікаційним «містком» між культурно-мистецькими інституціями й різними фокус-групами користувачів, інструментом «перекладу» культурних сенсів з мови культурологів і мистецтвознавців мовою широкого загалу.

Формуванню упродовж останнього десятиліття сучасного культурного медіаполя, виникненню нових культурних і мистецьких медіаресурсів сприяла поява таких важливих інституцій, як Український інститут книги (2016), Український інститут (2017), Український культурний фонд (2017), а також довготривалі програми підтримки українського культурного сектору в межах співпраці «ЄС — Східне партнерство»: «Культура для Східного Партнерства ЄС» (2010–2018), «Культура і Креативність» (2015–2018), а також програма розвитку українського культурного сектору Culture Bridges (2017–2020), програма ЄС «Креативна Європа» (від 2016). Її Національне бюро 2024 року вже вшосте проводить Ярмарок грантів у сфері культури.

Як показує моніторинг відповідного медійного сегменту, нині культурно-мистецький контент формують суспільно-політичні медіа універсальної тематики, що мають відповідні рубрики або платформи (наприклад, «Українська правда. Життя. Культура» чи «ЛВ. Культура»), і медіа, що спеціалізуються на культурі й мистецтві — культурні медіа. Своєю чергою останні умовно можна поділити на ті, що охоплюють широку культурно-мистецьку тематику (наприклад, «Суспільне. Культура», «Українська культура», «Коридор», «The Village Україна»), й ті, що зосереджуються на певному мистецькому (тематичному) напрямі, або напрямах (наприклад, «Лірум», «Слух», «Читомо», «МИТЕЦ», «Moviegram»). Медіа першого типу розраховані на масову аудиторію, натомість видання другого типу орієнтуються на більш підготовленого користувача, переважно знавців, прихильників, шанувальників тощо.

Більшість згаданих медіа є цифровими, часто конвергентного типу. Зростання їхньої частки упродовж 2000–2010-х років з одночасним різким скороченням сегменту пресодруків відповідної тематики відповідає загальній тенденції

трансформації українського медіаполя. Щодо українського радіо і телебачення, тут культурний контент традиційно поступався й поступається політичному чи економічному.

Парадоксально, проте актуалізації культурної проблематики в медійному просторі, зростанню запиту на неї, виходу з тіні завжди більш затребуваних суспільних тем сприяли безпрецедентні виклики, що постали перед Україною внаслідок війни. Вони спричинили, з одного боку, посилений інтерес українців до своєї культури — її історії та сучасних мистецьких здобутків, а з іншого — справжній сплеск в українському кінематографі, театрі, літературі, малярстві та в інших культурних індустріях.

Уже восени 2023 р. Український культурний фонд презентував суспільству створену спільно з партнерами платформу для підтримки української культури під час війни «Культурний простір», а головно — план розвитку на 2024–2027 рр., у якому стратегічною візією визнано «культуру та креативність для перемоги та відновлення, ціннісного об'єднання українців та цілісного розвитку спільнот».

На початку великої війни не лише культурні інституції, а й чимало культурних медіа з досвідом виявили неабияку резильєнтність і невдовзі змогли відновити свою діяльність. Ба більше — у вельми складних для українського медійного простору обставинах постало кілька нових медіапроектів, як-от: «*Сенсор*», «*Post Impreza*», «*Штука.Медіа*». В інтерв'ю «Детектор медіа» головна редакторка «молодого» медіа «*Сенсор*» Анастасія Євдокимова слушно зауважила, що «зараз найгірший час для створення медіа про культуру, але водночас зрозуміло, що кращих часів у найближче десятиліття не буде».

Тож, попри вельми несприятливу кон'юнктуру (проблеми з фінансуванням і браком людського ресурсом культурна журналістика переживала й до війни, проте нині вони загострилися як ніколи); на обмеження через військові дії географії матеріалів, в умовах реальної загрози здоров'ю та навіть життю, сильного психологічного тиску редакції культурних медіа не припиняють постійну комунікацію із суспільством, виконуючи свою місію і стверджуючи самим лише фактом існування, що культура на часі. Прикметно, що саме під такою назвою на «Суспільному. Культура» виходить телевізійний інформаційно-аналітичний проєкт, який щоденно говорить про новини культури в Україні під час повномасштабної війни, про процеси в культурній та креативній індустріях, а також результати української культурної дипломатії в часи невизначеності.

В. Маркова

МЕДІАПРОЄКТИ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ У СЛОВАЧЧИНІ

V. Markova

MEDIA PROJECTS FOR UKRAINIANS IN SLOVAKIA

До початку воєнних дій в Україні на території Словаччини українці були автохтонною частиною населення країни, яке компактно проживало в близько 300 селах навколо міста Пряшів. Станом на 1 січня 2021 р. їх налічувалося близько 9,5 тисяч, що становило менш ніж 0,2 % від загальної кількості населення. Інформаційні потреби української національної меншості задовольняли засновані ще в 50-ті рр. XX ст. наступні друковані ЗМІ: газета «Нове життя» (1951 р.) — орган

Союзу русинів-українців СР (СРУСР); «Дукля» (1953 р.) — літературно-мистецький та публіцистичний журнал, що видається органом Спілки українських письменників Словаччини; «Веселка» (1951 р.) — дитячий журнал.

З початком воєнних дій на території України кількість українців на території Словаччини суттєво збільшилися, насамперед за рахунок біженців. Станом на кінець 2023 р. статус тимчасового захисту в Словаччині отримало 400 тис. українців. Нині українці стали другою за чисельністю національною меншістю Словаччини після угорців. З огляду на зазначені події виник суспільний запит на суттєве збільшення інформаційної присутності України й українців у медійному полі Словаччини. Головними новинними приводами щодо України в словацьких медіа стали воєнні дії, про які говорять щодня, та економічні взаємовідносини між двома сусідніми країнами. Що стосується українців у Словаччині, то це є, насамперед, питанням гуманітарної допомоги українським біженцям, різноманітні акції, які організує українська спільнота, питання інтеграції українців, культурні події.

Водночас виник і суспільний запит у Словаччині на окремі медіапроекти для українців. Під медіапроектм розуміємо певну структуру, орієнтовану на створення медіапродуктів. Моніторинг медіаполя Словаччини дозволив виявити певну кількість різноманітних медіапроектів для українців, які сприяють їх інтеграції в країні перебування шляхом інформаційної підтримки.

Прикладом такого медіапроекту є заснований у 2022 р. у співпраці з газетою The Slovak Spectator та за підтримки UNISEF for every child проект «Новини зі Словаччини» (<https://novyny.sme.sk/>). Серія подкастів та інших матеріалів проекту також виходить за підтримки Міжнародного інституту преси (IPI), UNESCO в межах програми «Підтримка українських біженців через ЗМІ», яка фінансується урядом Японії. Проект функціонує як окремий сайт з рубриками: Новини, Коментарі, Культура і туризм, Життя в Словаччині, Здоров'я, Спорт. Мова проекту — українська. Його метою є інформування українців, що проживають у Словаччині, про політику, бізнес, культуру та надання рекомендацій щодо вирішення практичних питань.

Взагалі The Slovak Spectator є газетою та новинним вебсайтом, що публікує словацькі новини англійською мовою, починаючи з 1995 р. Після початку російського повномасштабного вторгнення журналісти видання почали перекладати українською щоденні англійські дайджести.

Ще одним проектом є вебсайт Ukraineslovakia.sk, заснований благодійною організацією Mareena у 2022 р. у співпраці з Лігою за Людські права та за підтримки міжнародної організації International Rescue Committee. Цей проект виконує, насамперед, адаптаційну функцію, надаючи регулярно оновлювану інформацію з перевірених джерел про умови в'їзду та проживання в Словаччині для людей з України, що були змушені покинути свій дім внаслідок війни та шукати безпеки в іншій країні. Він вбачає свою місію в полегшенні доступу до інформації, яка дає біженцям можливість приймати кращі рішення, захищати себе від ризиків, пов'язаних з міграцією та перебуванням у новій країні. Його співробітники регулярно перевіряють різноманітну інформацію про перебування в Словаччині, відстежують законодавчі зміни та публікують їх на сайті. Теми обираються на основі пропозицій читачів і потреб біженців, виявлених під час польових та онлайн-опитувань. Наразі цей інформаційний ресурс зосереджує увагу на найважливіших життєвих ситуаціях, які спіткають українських біженців, та перенаправляють їх до

послуг інших організацій, таких як юридична та матеріальна допомога, психологічна підтримка, культурні та громадські центри.

Нині загальною тенденцією серед українських споживачів є популярність соціальних мереж. Тож свої інформаційні потреби вони здебільшого задовольняють у Телеграм-каналах, YouTube-каналах та групах у Фейсбуці. Водночас моніторинг зазначених інформаційних ресурсів показав, що Телеграм-каналам та групам у Фейсбуці бракує оригінального контенту, здебільшого йде репост з інших джерел, іноді розповсюджується неперевірена інформація, використовуються маніпулятивні прийоми для збільшення підписників. Водночас на YouTube-каналах досить значна кількість корисного контенту, який виконує і інформаційну, і адаптаційну, і просвітницьку функції.

Отже, суспільний запит в інформації для українців реалізується в межах різноманітних медіапроектів, які виконують інформаційну, адаптаційну та просвітницьку функції. З огляду на популярність соціальних мереж переважна більшість медіапроектів реалізується саме там, але їх якість не відповідає вимогам сучасного медіапростору. Тож можна констатувати недостатність існуючих медіапроектів, які б демонстрували якісну журналістику, мали б потужну базу й були розраховані на інформаційні потреби українців Словаччини.

Г. Прустай

ДРУКОВАНІ ВИДАННЯ ТА НОВІ МЕДІА ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ ЧАСІВ ВІЙНИ

Н. Prystai

PRINTED PUBLICATIONS AND NEW MEDIA OF IVANO-FRANKIVSK REGION DURING THE WAR

З початку повномасштабного вторгнення з медійної мапи України зникли численні місцеві й районні газети, більшість друкованих видань припинили свою діяльність. Це, зокрема, через військові дії, реформу Укрпошти, а також зубожіння людей, які намагаються зекономити грошові витрати сім'ї на будь-чому, та інші проблеми, з якими стикаються невеликі видання в сучасному світі. Простеживши діяльність івано-франківських друкованих, електронних та нових медіа в часи війни, варто підкреслити, що більшість із них перейшли працювати в онлайн-режим. Зазначимо: на сайті державної наукової установи «Книжкова палата України імені Івана Федорова» розміщена інформація про друковані медіа, що видані в Україні впродовж 2023–2024 років. Серед них зафіксовано 23 друковані видання, які під час війни виходять на Івано-Франківщині: народний часопис Верховинського району «Верховинські вісті»; газета Асоціації спеціалістів ветеринарної медицини в Івано-Франківській області та обласної державної лікарні ветмедицини «Ветеринарні вісті»; газета «Kurier Galicyjski», яка виходить двічі на місяць польською та українською мовами; «Афіша Прикарпаття» — обласна газета безкоштовних оголошень, реклами та інформації; «ВІКНА» — інформаційно-рекламна газета Калущини; «Вільний голос» — щотижнева місцева газета м. Коломия; «Вірую» — місцева газета Івано-Франківської місії милосердя «Добрий самарянин», виходить один раз на місяць; «Вперед» — регіональна громадсько-політична газета без чіткої періодичності; «Галицька Просвіта» — регіональна щотижнева газета; «Галичина + ПРОГРАМА ТБ» — щотижнева обласна газета Прикарпаття;

«Голос Опілля» — місцева щотижнева газета м. Рогатин; «Гуцульський край» — часопис Косівського району, місцева щотижнева газета; «За євангельську віру» — часопис Української церкви християн віри євангельської, виходить один раз на місяць, місцева; «Західний кур'єр» — Івано-Франківська регіональна тижнева газета для міста й області; «Злагода» — Івано-Франківська регіональна щотижнева газета; «ЗР Інформ» — Коломийський рекламно-інформаційний тижневик; «Край» — Городенківська газета, щотижнева, місцева; «Лисецька громада» — спеціальний випуск газети «Вперед» без чіткої періодичності; «Народна ВОЛЯ» — газета з Надвірної — для району і Прикарпаття, виходить раз на два тижні; «Слово народу» — суспільний часопис Богородчанщини, виходить щотижнево; «Франківська газета. Спецвипуск регіональна» — «Позитивний Франківськ», регіональне, щотижнєве видання; «Нова зоря» — Український греко-католицький часопис, виходить щотижнево.

Необхідно підкреслити, що через фінансові складнощі й обмеженість у кадрах редакції Івано-Франківщини починають працювати на інтернет-платформах, трансформуються в мультимедіа. Зазначимо: Івано-Франківська агенція новин «Фіртка» заснована 2010 року і є однією з найдосвідченіших в області. Спеціалізується на висвітленні новин регіону Прикарпаття, подає найважливіші новини й всеукраїнського рівня. У своїй роботі «Фіртка» намагається балансувати між точністю та оперативністю, об'єктивно й чесно висвітлювати події. У штаті працює 6 журналістів, коректор, головна редакторка Тетяна Дармограй та директор. Війна вплинула на діяльність агенції «Фіртка». До інформації журналісти почали ставитися ще відповідальніше і ще ретельніше перевіряти її, активно боротися з дезінформацією. У перші дні повномасштабного вторгнення сайт працював посилено, новини виходили чи не щохвилини, був великий потік інформації. Журналісти працювали і вдень, і вночі. Полегшило ситуацію те, що вже був досвід дистанційної роботи. Під час війни кількість відвідувачів сайту дуже зросла. Згодом відбувся спад, зокрема конкуренцію становлять телеграм-канали, і нині показники стабільні. На сайті 450–500 тисяч читачів щомісяця. Статистика показує, що медіа читають і закордоном. Як наголошують журналісти, їхня робота поділилася на роботу «на стрічці» та написання власних матеріалів. Обмеження в темах немає. Головна редакторка вважає, що нині ринок перенасичений інформацією, новин вистачає, і їм завжди є про що писати. Важливо постійно тримати руку на пульсі. Працівники агенції «Фіртка» мають посвідчення з ідентифікаційним номером інтернет-медіа.

Galka.if.ua — агенція новин в Івано-Франківську. Це медіа, яке пише про франківців та для франківців. Одне з небагатьох медіа, яке офіційно зареєстроване із самого початку роботи. Цього року — десятиріччя з дня заснування. З першого дня — це офіційне легальне медіа, яке було готове до всього. У них дуже сильно розвинені соцмережі. Більшість читачів отримують необхідний для них мінімум інформації в соцмережах: фейсбуці, телеграмі та інстаграмі. Деякі медіа на початку війни в цьому напрямку недопрацювали, а «Галка» переорієнтувалася, щоб більше інформувати в телеграмі. У них втричі зросла кількість читачів. Підкреслимо: телеграм-канал до початку війни мав 8 тисяч підписників, а на даний період має 51 тисячу підписників. В середньому «Фіртку» читає від пів мільйона до 700 тисяч читачів у місяць. Все залежить від новини і від того, що відбувається в місті та

області. Може бути 20 тисяч читачів у день, а може бути 60–80 тисяч. У середньому 500–700 тисяч читачів щомісяця, читають і переглядають близько мільйона статей у місяць.

Важливою проблемою є те, що друковані видання потребують відповідного технічного забезпечення, щоб створювати якісний контент. Через брак фінансування редактори в штаті не мають потрібної кількості фахівців, тому переважно всю роботу виконує 2–3 людини. Досліджуючи роботу редакції газети «Вперед», необхідно підкреслити, що цю газету засновано 2 лютого 1967 року, сьогодні їй 57 років. Друкована версія на восьми сторінках виходить щочетверга. Паралельно наповнюється електронна версія. Сайт «Інформатор» — регіональне медіа, яке почало діяти після повномасштабного вторгнення. У колективі відбувається ребрендинг, фахівці намагаються працювати так, щоб бути ближче до читача. Якщо говорити про роботу під час війни, то змінився вектор.

Сайт «МІСТО» — це електронний варіант, також є журнали, які виходять як в друкованому, так і в електронному форматі. Щодо сайту, то у них є сторінка у Facebook, Telegram, Instagram і також Tik-Tok. Робота сайту — це швидкість, а завдання — виставити новинку швидко й правильно, без помилок. Оскільки це сайт Івано-Франківська, то новини подаються переважно стосовно міста. Коли розпочалася війна, читаність значно зросла й була висока активність. На сьогодні люди активно читають про волонтерство та історії полеглих воїнів. Сайт охоплює 1,9 млн читачів на рік. Тираж друкованого журналу «Місто» — 10 тисяч примірників.

Із наведеного вище можемо підсумувати, що більшість івано-франківських друкованих медіа перейшли в інтернет-простір. Одні з них функціонують як окремі інформаційні ресурси, а інші — як додаткові платформи традиційних форм. Для успішної діяльності друкованим та інтернет-виданням варто залучати інвесторів, подаватися на гранти, публікувати на своїх сайтах реквізити для добровільних внесків. Все це допоможе регіональним редакціям покращити як зовнішнє, так і внутрішнє наповнення своїх видань.

Проведене дослідження не висчерпує усіх сторін наукового пошуку з наведеної проблематики. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення досвіду особливостей функціонування друкованої та онлайн-журналістики за кордоном.

Т. Струтинська

НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА: ТЕМАТИЧНІ ЗМІНИ В УМОВАХ ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

T. Strytunska

NEW CHALLENGES FOR REGIONAL MEDIA THEMATIC CHANGES IN THE CONDITIONS OF THE FULL-SCALE INVASION

З початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну медіаринок країни зазнав значних змін. Інформаційний простір переформатувався: регіональні медіа пристосувалися до нових викликів та змінили фокус діяльності. Слід зазначити, що основна увага місцевих медіа зосередилася на висвітленні подій на фронті, гуманітарній ситуації в зонах бойових дій, питаннях безпеки, проблемах переміщених осіб, релокації бізнесу та соціальній допомозі. Журналісти активно

почали використовувати різні платформи, зокрема соціальні мережі та онлайн-канали, для швидкого та об'єктивного інформування суспільства в умовах війни. Підкреслимо, що такі зміни визначають нові тренди в українському медіаринку та показують його готовність до сучасних викликів.

Українські медіа навчилися працювати із цими ризиками, одним з таких прикладів є Івано-Франківська обласна телерадіокомпанія «РАІ». Журналісти цього телеканалу щоденно працюють над тим, щоб надати достовірну та об'єктивну інформацію про події в їхньому регіоні та в країні загалом. Взаємодіючи з громадою, вони з'ясовують її потреби й відображають їх у новинних матеріалах. Зазначимо, що така взаємодія не тільки виконує функцію інформування, але й допомагає підтримувати громаду у складний час.

Новинні сюжети телерадіокомпанії «РАІ» розподілено на 17 тематичних категорій: «Варто знати», «Гроші», «Екологія», «Здоров'я», «Кримінал», «Культура», «Місто», «Наука та ІТ», «Новини компаній», «Політика», «Прикарпаття», «Світ», «Соцрепортаж», «Спорт», «Суспільство», «Топ-новини», «Україна». Зазначимо, що тема війни висвітлюється в різних сюжетах, з акцентом на наслідках повномасштабного вторгнення для конкретного регіону.

У перші місяці повномасштабного вторгнення ТРК «РАІ», як і більшість регіональних телеканалів, зосередилася на оперативному інформуванні івано-Франківської громади про офіційні події в Україні, про що свідчить тематика новинних сюжетів:

- новини із життя громади в умовах війни;
- термінові звернення влади;
- діяльність ворожих сил;
- благодійність та волонтерство.

Наголосимо, що восьмигодинний прямий етер транслював регулярні звернення Президента України Володимира Зеленського та радників Офісу Президента, а також актуальні дайджести воєнних злочинів, вчинених російськими силами з 24 лютого 2022 р. (ефір від 24.02.22 р.). Підкреслимо, що цього ж дня був опублікований новинний випуск у форматі калейдоскопу звернень місцевої влади Івано-Франківщини, які містили рекомендації щодо дій громадян у надзвичайній ситуації (випуск від 24.02.22 р.).

Тож, підсумовуючи вищенаведене, зауважимо, що локальні медіа в часі повномасштабного вторгнення відіграють важливу роль у боротьбі з інформаційними загрозами та стали надійними джерелами інформації для своїх громад. Вагомо також зазначити тенденцію до переважання соціально-економічних тем у новинній стрічці телеканалу «РАІ», які здебільшого пов'язані з воєнним конфліктом. Однак помітне зростання кількості сюжетів про покращення життя мешканців міста Івано-Франківськ, більше транслюється інформація про повсякденне життя громади, фінансові звіти, цінова політика тощо. Це вказує на те, що військова тематика в новинах регіонального телеканалу поступово відступає на другий план.

Y. Antonenko

MEDIA INFLUENCE ON CULTURE

Ю. Антоненко

ВПЛИВ МЕДІА НА КУЛЬТУРУ

Today, media is one of the main methods of transmitting cultural values, traditions, mentality, and norms of behavior in a particular culture. Media is crucial in the dissemination and perception of information. Previously, people transmitted culture through family and education, but today, this function belongs to the press.

Television, movies, music, videos, and games affect the audience. They form new values and norms. Media affect a person's perception of others, habits, cultural values, etc. It can impose beauty standards, a successful life without problems, and the importance of expensive and branded things.

The modern world builds on social networks. Social networks have become a way of expressing personality, solving modern problems, and disseminating information and culture. Thanks to the emergence of social networks, people worldwide can discover what is happening in another country on another continent. To transmit information, people use video, photos, audio, etc. Social networks are essential in the modern world but can have negative consequences. First, people who distribute media content on the Internet should be careful about the choice of information and how to transmit it in their videos, posts, etc. Social networks can distort information. Transmitting culture through social networks is a severe problem for the state. After all, the perception of the country's culture directly depends on the information provided.

Thanks to social networks, a new layer of society has emerged, often called "influencers." Today, influencers have a significant influence on Internet users. Influencers can impose their values, cultural habits, traditions, behavior, interests, and tastes. Unlike traditional media, influencers shape culture through their content, which is more personalized and closer to the audience. However, because they share their vision of culture, this can negatively impact the future of that country's culture because their vision of culture and cultural values may differ from the real ones. They often become ambassadors of specific ideas or cultural practices, creating new models of consumption and behavior.

Through the spread of media, elements of culture (music, clothing, cinema, cultural symbols) are turned into commercial products and promoted through the media. Therefore, cultural things lose their uniqueness and value.

Mass culture, which spreads through global media companies, often dominates local cultural traditions. For example, foreign films, TV series, music, and commercials spread worldwide, threatening cultural uniformity. Therefore, in addition to distributing foreign content on the territory of a particular culture, it is necessary to consider its features and distribute the artistic content of the country where filmmakers will present the films or series shown. Sometimes, when movies or series are created in one country and filled with certain cultural elements when translated into other languages, these artistic elements change depending on the country. On the one hand, local cultures have the opportunity to use the media for their preservation, and on the other hand, they may be under pressure from global standards.

Media often form stereotypes about individual cultures or social groups. Due to a specific selection of content, clichés may appear regarding a certain culture, which is no

longer relevant at present. Sometimes, people create false opinions and ideas about the culture of a particular person because specific sources, such as films, news, and social networks, can distort information. False information and the transfer of cultural values can lead to problems in the world and international cultural conflicts or the consolidation of false beliefs in society.

In social networks, everyone can only express their opinion on any issue through the media. A person, even with a small blog, can reveal the problem to a broader audience, leading to a solution to this problem or vice versa, making it worse.

Nowadays, the media is an essential tool for disseminating cultural information around the world. On the one hand, the media helps to spread the culture, traditions, values, and habits of one people. On the other hand, we see how one can destroy culture due to incorrect presentation of information or distortion of truth. The media broadcasts cultural products and actively participates in forming new artistic practices. In today's world, media significantly impacts identity, value, and social norms. The media can both reveal and destroy certain people's culture.

Despite some adverse effects, the media also positively impact the culture. They open access to many cultural traditions, preserve the memory of important events and promote the spread of knowledge about various national and ethnic cultures. Media culture becomes dynamic, constantly updating, interacting with new ideas, and influencing other cultures.

Overall, the impact of media on culture is multifaceted and controversial. It simultaneously create new opportunities for the development of culture and its preservation, but they can also contribute to its commercialization and standardization. The study of media as an essential factor in cultural change is becoming an integral part of contemporary cultural studies as their impact on society and culture grows yearly.

I. Фурса

ВИСВІТЛЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА

I. Fursa

COVERAGE OF HUMAN RIGHTS IN THE UKRAINIAN MEDIA

Одним з основних завдань медіа у сучасному світі є висвітлення питань, пов'язаних із правами людини. У демократичному суспільстві роль медіа важко переоцінити, адже вони формують громадську думку, впливають на свідомість населення та сприяють обізнаності щодо важливих соціальних проблем. Висвітлення прав людини, зокрема, є одним із найважливіших напрямів діяльності українських медіа, особливо в умовах сучасних викликів, таких як військовий конфлікт на сході України, соціальна нерівність, гендерні питання, міграційні процеси та права національних меншин. У зв'язку із цим важливо аналізувати сучасні тенденції та проблеми у висвітленні прав людини в українських засобах масової інформації.

Протягом останнього десятиліття спостерігається поступове зростання кількості публікацій, присвячених правам людини в Україні. Переважно це пов'язано з військовими діями на Донбасі та окупацією Криму, що призвело до значних порушень прав громадян. Також активізація громадських рухів та міжнародних організацій, які займаються питаннями захисту прав людини, стимулює українські медіа приділяти більше уваги цій тематиці. Завдяки цьому збільшується кількість матеріалів, що висвітлюють питання соціальної нерівності,

дискримінації за ознаками національності, гендерної ідентичності або сексуальної орієнтації, проблеми міграції та прав національних меншин.

Крім традиційних засобів масової інформації, таких як друковані видання та телебачення, важливу роль у висвітленні прав людини відіграють нові медіа, зокрема інтернет-видання та соціальні мережі. Останні дають змогу поширювати інформацію значно швидше, а також надають платформу для висловлення думок представникам громадянського суспільства та правозахисних організацій. У цьому контексті важливим аспектом є взаємодія традиційних медіа з новими технологіями, що дозволяє використовувати штучний інтелект та автоматизовані системи для моніторингу порушень прав людини. Це дає змогу оперативно виявляти порушення, висвітлювати їх у медіа та привертати увагу суспільства і міжнародних організацій до проблем, що виникають у різних регіонах країни.

Проте поряд із позитивними змінами існує низка проблем, які заважають об'єктивному та всебічному висвітленню прав людини в українських медіа. Однією з головних проблем є ангажованість медіа та політична заангажованість частини журналістів. Деякі ЗМІ використовуються як інструмент для пропаганди або просування певних політичних інтересів, що може спотворювати реальну картину подій та маніпулювати громадською думкою. Наприклад, у контексті висвітлення конфліктів або протестів, деякі медіа можуть зосереджуватися лише на одному аспекті подій, замовчуючи порушення прав окремих груп населення або надаючи упереджену інформацію.

Ще однією проблемою є низький рівень підготовки журналістів у сфері прав людини. Багато журналістів не мають достатніх знань і навичок для проведення глибокого аналізу проблем, пов'язаних з правами людини, що призводить до поверхневого висвітлення подій. Наприклад, питання гендерної нерівності або прав мігрантів часто розглядаються лише на рівні новинних повідомлень, без належного аналітичного контексту або оцінки довгострокових наслідків цих проблем для суспільства. Через це читачі та глядачі не отримують повної картини ситуації та не можуть самостійно зробити висновки щодо порушень прав людини в конкретних випадках.

Окремо слід відзначити проблему недостатньої уваги до прав людини в регіональних медіа. У той час як національні видання часто висвітлюють основні проблеми, пов'язані з правами людини, регіональні ЗМІ нерідко не приділяють належної уваги цій тематиці. Це може бути пов'язано як із браком ресурсів, так і з політичним тиском на місцевих журналістів. У результаті проблеми порушення прав людини на місцевому рівні залишаються поза увагою суспільства і не отримують належної реакції з боку влади.

Для покращення ситуації необхідно впроваджувати ряд заходів, спрямованих на підвищення об'єктивності та професійності у висвітленні прав людини в українських медіа. По-перше, важливо забезпечити підвищення рівня підготовки журналістів у цій сфері через спеціалізовані тренінги та курси. Журналісти повинні мати ґрунтовні знання в галузі прав людини, щоб розуміти складність проблем та вміти подавати інформацію збалансовано та об'єктивно. По-друге, необхідно забезпечити незалежність медіа від політичного впливу та економічного тиску, що дозволить журналістам працювати вільно й відповідально, висвітлюючи реальні проблеми, а не виконуючи замовлення певних груп. Нарешті, розвиток інституцій,

які займаються моніторингом дотримання прав людини, зможе допомогти вчасно виявляти порушення та інформувати громадськість про їхнє існування.

Отже, висвітлення прав людини в українських медіа має як позитивні тенденції, так і серйозні проблеми, що потребують вирішення. Інтеграція новітніх технологій, підвищення кваліфікації журналістів, а також зміцнення незалежності медіа сприятиме покращенню якості інформаційних матеріалів та підвищенню рівня громадянської обізнаності щодо питань прав людини. Це дозволить українському суспільству краще розуміти виклики сучасності та ефективніше реагувати на них, захищаючи права кожної людини.

Т. Сидоренко

ЖУРНАЛІСТСЬКІ БЛОГИ ЯК СЕГМЕНТ УКРАЇНСЬКОЇ БЛОГОСФЕРИ

T. Sydorenko

JOURNALIST BLOGS AS A SEGMENT OF THE UKRAINIAN BLOGOSPHERE

Українська блогосфера на сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства посідає важливе місце у структурі медіапростору. Зокрема, журналістські блоги стають окремим сегментом цієї сфери, що впливає на формування громадської думки та розвиток журналістики як галузі. У зв'язку з тим, що традиційні медіа піддаються значному впливу нових цифрових технологій, журналісти часто використовують блоги для комунікації з аудиторією, поширення новин та аналітики.

Блог як явище виник на початку 2000-х рр. і поступово трансформувався від особистого щоденника до потужного медіаінструменту. Журналістські блоги відрізняються від традиційних засобів масової інформації тим, що вони поєднують елементи особистого вираження з інформаційною функцією. На відміну від звичайних блогерів, журналісти зазвичай оперують професійними навичками збору та аналізу інформації, що робить їх блоги більш структурованими й аналітичними.

Питанням ролі журналістських блогів у розвитку соціальних комунікацій, їх класифікації присвячені праці таких дослідників: Ю. Голоднікова, К. Євтушенко, Л. Мальцева, І. Мудра, А. Недо, Ю. Половинчак, М. Рудик, І. Тонкіх, С. Шевченко та ін.

Типологія журналістських блогів охоплює:

- новинні блоги — висвітлення подій, новинний аналіз, ексклюзивні матеріали;
- аналітичні блоги — глибокий аналіз поточних подій, соціально-економічних та політичних процесів;
- особисті блоги журналістів — поєднання професійного аналізу з особистими думками та роздумами;
- регіональні блоги — спеціалізовані на подіях певного регіону чи області.

Журналістські блоги виступають інструментом для самовираження та реалізації свободи слова, що є однією з основних засад демократичного суспільства.

У зв'язку зі зростанням ролі Інтернету та соціальних мереж, українська журналістика зазнає серйозних змін. Традиційні ЗМІ, такі як газети та телебачення, втрачають свою монополію на інформацію, поступаючись місцем новим формам комунікації, серед яких блоги є одним з ключових сегментів. Журналістські блоги в українському контексті виконують такі функції:

- альтернативне джерело новин. Багато журналістів використовують блоги як майданчик для висвітлення новин та подій, які не завжди потрапляють у традиційні ЗМІ через цензуру чи редакційну політику;
- аналітичні платформи. Блоги дають можливість надавати глибокі аналітичні огляди, які зазвичай відсутні в новинних стрічках;
- комунікація з аудиторією. Журналісти через блоги можуть безпосередньо взаємодіяти із читачами, отримуючи зворотний зв'язок у формі коментарів та обговорень.

Журналістські блоги також забезпечують більше простору для самовираження, оскільки вони менш формалізовані порівняно до традиційних новинних форматів.

Журналістські блоги в Україні розвиваються в контексті загальних трендів блогосфери. Однією з основних тенденцій є перехід журналістів у блогосферу через скорочення штатів у традиційних медіа та бажання мати більше свободи у висвітленні тем. Українські журналісти використовують блоги для:

- підтримки незалежної журналістики. В умовах загроз свободи слова та тиску на медіа багато журналістів переходять до блогосфери як альтернативи традиційним ЗМІ;
- особистісного брендингу. Журналісти через блоги розвивають власний бренд, що допомагає їм залучати нових читачів і підтримувати високий рівень впізнаваності;
- монетизації. Використання реклами, партнерських програм та платного контенту дозволяє блогерам забезпечувати фінансову незалежність.

Крім того, важливою тенденцією є використання соціальних мереж для просування блогів. Платформи, такі як Facebook, Instagram, та Twitter, стають основними каналами для поширення блог-контенту, дозволяючи журналістам миттєво донести інформацію до широкої аудиторії.

Попри позитивні аспекти розвитку журналістських блогів, існує ряд проблем, з якими стикаються українські журналісти у цій сфері:

- цензура та тиск на свободу слова. У багатьох випадках журналісти стикаються з обмеженнями в публікації матеріалів через політичний або економічний тиск. Це особливо актуально для блогерів, які висвітлюють політичні або соціально чутливі питання.
- проблема достовірності інформації. Через те, що блоги можуть публікуватися без належної редакційної перевірки, виникає ризик поширення неправдивої або перекрученої інформації.
- нестабільне фінансове становище. Багато блогерів, особливо на початкових етапах своєї діяльності, стикаються з труднощами в пошуку фінансування, що може впливати на їх незалежність та якість контенту.

Журналістські блоги мають значний вплив на формування громадської думки в Україні. Завдяки можливості оперативно реагувати на події, блоги часто стають першим джерелом інформації для багатьох громадян. Крім того, через блоги журналісти мають можливість висвітлювати події з власної точки зору, що надає більше можливостей для критичного осмислення дійсності.

Блоги також сприяють розвитку громадянської журналістики, оскільки через них громадяни можуть брати активну участь в обговоренні суспільно важливих питань.

Отже, журналістські блоги є важливим сегментом української блогосфери, що виконує ряд важливих функцій у медіапросторі. Вони стають інструментом для поширення інформації, аналітики та взаємодії з аудиторією. Однак водночас вони стикаються з певними викликами, серед яких цензура, нестабільне фінансове становище та проблема достовірності інформації.

Розвиток блогів в Україні свідчить про трансформацію медіапростору, де традиційні ЗМІ поступаються місцем новим, цифровим платформам. У перспективі, можна очікувати подальшого зростання впливу журналістських блогів, оскільки вони відповідають потребам сучасної аудиторії у швидкому, незалежному та достовірному інформуванні.

В. Міщенко

БЛОГІНГ ЯК ФОРМА ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ

V. Mishchenko

BLOGGING AS A FORM OF JOURNALISTIC COMMUNICATION

Історично робота журналіста передбачала використання концепції, які глибоко вкорінені в журналістському професіоналізмі, такі як навички письма, журналістські стандарти та застосування суджень щодо новин, не тільки щоб встановити межі між професіоналами та непрофесіоналами, але також визнавати необмеженість у певних субдоменах своєї роботи. Хоча журналісти затверджували контроль над журналістською епістемологією, практика була частково відкритою для інших професіоналів, таких як менеджери спільнот, але закритою для непрофесіоналів. Проте концепція умовної проникності передбачає існування розмитої межі щодо інших професійних та непрофесійних діячів.

Так, громадянська журналістика все більше присутня в онлайн-сфері. Коли головні медіа мовчать, громадяни часто публікують актуальні новини та інформацію самостійно в інтернет-середовищі. Однією з форм їх вираження є блоги, які в багатьох країнах етично не регулюються.

Ведення блогу представляє альтернативний погляд на те, як подібний спосіб комунікації забезпечив таку культуру участі, щоб не лише створювати вміст, але й бути засобом для поширення цього ж вмісту. Це забезпечило простір для ретроспекції, репрезентації та розповсюдження і, що найважливіше, еволюції комунікації. Це допомагає нам зрозуміти ведення блогу та його внесок у цифрову журналістику, а також те, як ведення блогу може бути корисним для передання своїх думок та ідей. У зв'язку з тим, що головні індустрії новин / медіа використовують блоги як ексклюзивний вміст для багатьох напрямів інтерактивності, блоги залишаються постійними джерелами інформації, змінюючись в онлайн-світі, що постійно розвивається.

Активний розвиток інтернет-блогів припав на 1990-ті роки, що збіглося з формуванням різного роду інтернет-видань. Це дозволяло розміщувати контент для користувачів, які не мали досвіду роботи з HTML-середовищем або лише поверхнево розуміли основи програмування. Щоб опублікувати інформацію в Інтернеті, автор повинен володіти такими технічними навичками, як створення вебсайтів і протоколів прийому та передання файлів.

Тому серед перших блогерів того часу були комп'ютерні ентузіасти та хакери. Переломним для блогосфери став 2010 рік: величезна кількість сайтів була створена з інтерактивністю Web 2.0, яка суттєво відрізняється від інших методів інтерактивності, представлених іншими платформами.

Іншим виміром, який призвів до розквіту громадянської журналістики, як тільки технологічна доступність проклала шлях до цього, є той факт, що журналістика є відкритою професією. Це означає, що її навичкам можна навчитися, просто увійшовши до редакції, іншими словами, будь-хто, хто хоче та має навички для цього, може стати журналістом.

Поєднання цих двох можливостей дуже швидко призвело до гіпервиробництва медіа та квазімедіа-контенту в Інтернеті, створивши те, що ми сьогодні знаємо як «інформаційний хаос», і більшість громадянської інтернет-журналістики, особливо на першому етапі свого розвитку, складалася з інтернет-блогів, тобто блогосфери.

Оскільки громадянську журналістику доволі часто представляють не журналісти, багато з них не мають журналістської та етичної освіти. Крім того, блоги часто використовуються у виборчих кампаніях як засоби пропаганди, і в цьому випадку імператив говорити правду часто переважає інформацією, яка вигідна меншості.

А. В. Замковий і Н. Гусак зазначають, що сьогодні межа між блогосферою і професійними засобами масової інформації поступово зникає. Газети, журнали, телебачення й радіо почали публікувати огляди блогів і запрошувати популярних блогерів у якості коментаторів або експертів.

Правове регулювання блогінгу в Україні досліджувала А. А. Манжула; основи блогерства досліджував О. В. Чекмишев; спільні та відмінні ознаки блогерства та журналістики дослідили В. Гвоздев, С. І. Колодницька, блогінг як явище новітньої журналістики дослідили В. В. Недбай, А. Р. Панасенко.

А. В. Третяк вказує на те, блог — це мережевий журнал, але журнал. Проте мається на увазі, що журнал — не в значенні «періодичне видання» (хоча може й періодично виходити), а щоденник, який наповнений інформацією. Тобто автор наголошує на ознаку авторського проекту.

На наше переконання блог — це інформаційно наповнений щоденник, і це є однією з форм авторського проекту.

Блогінг представляє собою сукупність блогів, спосіб передавання інформації, у якому автор сам ініціює діалог, обирає тему, цікаву для аудиторії і для себе.

Блогам властиві такі ознаки: доступність (контент розміщується на відкритих відеохостингах, де його може подивитися будь-хто охочий); відсутність жорсткої цензури (вживання ненормативної лексики, проте за порушення правил платформи воно може бути заблоковане); інтеграція із соціальними мережами (просування відеоролика через репости в соціальних мережах); строга періодичність виходу відеороликів (вибір частоти та часу публікації контенту); зворотний зв'язок із передплатниками та відстеження показників ефективності (глядачі залишають коментарі, ставлять лайки або дизлайки, діляться відеороликами з друзями, а також впливають на контент, залишаючи побажання щодо майбутніх випусків).

О. Кузнецова зазначає, що переважна більшість блогерів — це не професійні журналісти, це люди різного фаху, яким хочеться поспілкуватися з аудиторією, висловлювати свою думку. Саме це вони й здійснюють у своїх інтернет-щоденниках.

Автор вказує, що контент блогів-щоденників — це не журналістика, це зовсім інший вид творчості, який доречно називати блогористика.

Мобільність та загальна доступність блогів формують їх значний вплив на інформаційне поле України, а також мережеву комунікацію та сприйняття подій групою користувачів.

Найпопулярнішими платформами для створення блогів в Україні є WordPress. Ця платформа підтримує створення автономного блогу за допомогою CMS, звідки працюватиме сайт. Також популярна Blogger і LiveJournal, вони є безкоштовними і їх створити може будь-хто.

Варіанти кодексу блогерів, так як і журналістська етика та стандарти, також оперті на високодуховні й високоморальні принципи. І це свідчить про ключові пункти одного з них, заснованого на «норвезькому етичному кодексі... журналістів»: висловлювати свою думку — ваше право; будьте критичними до всього, навіть до себе самих; використовуйте свій вплив, щоб захищати інших; завжди говоріть правду; подавайте свою думку як свою думку, а не як факт; щоб залишатись незалежними, декларуйте свої зв'язки й конфлікти інтересів; називайте свої джерела, якщо розкриття не загрожує їхній безпеці; будьте критичними до своїх джерел та шукайте незалежного підтвердження; завжди вказуйте авторство чи першоджерело чужого контенту; не виривайте цитату з контексту; дайте своєму опоненту змогу відповісти.

Проте вже зараз блогер (особливо великий, що має блог з великою кількістю залученої аудиторії) може стати потенційним роботодавцем для таких фахівців, як вебдизайнер, графічний дизайнер, сценарист, методолог онлайн-курсу, відео- та аудіомонтажер тощо. Також зауважимо, що за допомогою блога можна отримувати гарний прибуток, сплачуючи податки за свою діяльність. Відповідно, блогінг уже став не просто розвагою, а добрим майданчиком для заробітку.

Отже, блогінг має безліч перспектив для розвитку, особливо враховуючи той факт, що в сучасному світі все змінюється дуже швидко. Також ми наголошуємо, що зацікавленість в отриманні інформації за допомогою блогів лише зростатиме в перспективі, а блогери матимуть можливість перетворювати блогінг на повноцінну професійну діяльність.

Р. Цехмейстрок

ЕТИКА АЛГОРИТМІВ У МЕДІА: ЧИ МОЖЛИВИЙ БАЛАНС МІЖ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЄЮ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЮ РІЗНОМАНІТНІСТЮ?

R. Tsekhmeistruk

ETHICS OF ALGORITHMS IN THE MEDIA: IS A BALANCE BETWEEN PERSONALIZATION AND INFORMATION DIVERSITY POSSIBLE?

Наукова новизна цього дослідження полягає в комплексному аналізі етичних аспектів алгоритмічної персоналізації в медіа та її впливу на споживання інформації. У той час як попередні дослідження здебільшого зосереджувалися на технічних аспектах алгоритмів або їхньому впливі на користувачів, ця робота пропонує новий підхід, зосереджуючи увагу на етичній дилемі між персоналізацією контенту та необхідністю збереження інформаційної різноманітності. В роботі досліджуються можливості розробки етичних рекомендацій для алгоритмічних систем, а також

пропонуються механізми балансування між задоволенням індивідуальних потреб користувачів і підтримкою плюралізму думок у медійному просторі.

Алгоритми персоналізації новин стали невіддільною частиною сучасної медіаіндустрії, визначаючи, який контент бачать користувачі у своїх стрічках. Застосовуючи дані про попередню активність користувача — такі як його кліки, перегляди, лайки чи коментарі — алгоритми формують стрічки новин, що відповідають його інтересам. Це безумовно підвищує зручність користувачів, дозволяючи їм уникати інформаційного перевантаження та зосереджуватись на тому, що їх справді цікавить. Однак такий підхід породжує важливі етичні питання: як забезпечити, щоб алгоритми не обмежували доступ до різноманітної інформації, що є необхідною для здорового демократичного суспільства?

Алгоритми персоналізації часто формують вузький інформаційний простір для кожного користувача. Замість того щоб надавати доступ до різних поглядів і джерел, алгоритми схильні пропонувати контент, що підкріплює існуючі переконання користувача. Це явище, відоме як «інформаційна бульбашка», знижує здатність до критичного мислення і сприяє формуванню когнітивних упереджень. У демократичному суспільстві різноманітність інформації є ключовим чинником, що дозволяє громадянам отримувати повноцінну картину світу та робити обґрунтовані висновки щодо важливих суспільних питань. Алгоритмічна персоналізація підіриває цей принцип, оскільки користувачі можуть не отримувати доступ до альтернативних точок зору.

Додатковою загрозою є той факт, що алгоритми можуть сприяти поширенню дезінформації та фейкових новин. Оскільки алгоритми орієнтовані на максимізацію залученості користувачів, контент, який привертає більше уваги через емоційність або сенсаційність, частіше просувається у стрічках. Це відкриває можливості для дезінформації, яка використовує ці механізми для швидкого поширення. Виникає питання відповідальності: хто має відповідати за якість контенту — платформи, що використовують алгоритми, чи розробники цих алгоритмів? Відсутність чітких стандартів відповідальності призводить до поглиблення цієї проблеми.

Вирішення цієї етичної дилеми полягає у впровадженні прозорості в роботу алгоритмів. Якщо користувачі будуть розуміти, як саме формується їхня стрічка новин, вони зможуть контролювати її і, відповідно, отримувати більш різноманітну інформацію. Деякі платформи вже почали експериментувати з наданням користувачам можливості налаштовувати власну інформаційну стрічку, обираючи пріоритетність новин, тем або джерел. Такий підхід може допомогти уникнути потрапляння в інформаційні бульбашки та підвищити якість споживаної інформації.

Іншим підходом до розв'язання цієї проблеми є розробка алгоритмів, які активно просуватимуть різноманітний контент, зокрема новини з різних джерел і точок зору, що рідко потрапляють у персоналізовані стрічки. Це дозволило б користувачам мати доступ до ширшого спектра інформації та формувати більш об'єктивну картину світу.

Одним з найважливіших аспектів є підвищення рівня інформаційної грамотності користувачів. Людям необхідно розуміти, як працюють алгоритми, і як вони впливають на споживання інформації. Освіта у сфері інформаційної

грамотності допоможе уникнути маніпуляцій з боку медіаплатформ та сприятиме розвитку критичного мислення, що є важливим у сучасному світі.

Підсумовуючи, слід зазначити, що алгоритмічна персоналізація є потужним інструментом, який може як покращити споживання інформації, так і обмежити доступ до важливих новин. Баланс між персоналізацією та інформаційною різноманітністю є ключовим викликом для сучасних медіаплатформ. Етичні алгоритми, прозорість у їхньому використанні та розвиток інформаційної грамотності можуть допомогти забезпечити, щоб персоналізовані новинні стрічки не обмежували громадян у їхньому праві на об'єктивну та різноманітну інформацію.

О. Куликова

ТЕМА ВІЙНИ В ХУДОЖНІХ РЕПОРТАЖАХ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

О. Kulykova

THE THEME OF WAR IN LITERARY REPORTS: UKRAINIAN EXPERIENCE

Художній репортаж є одним із найскладніших і найцікавіших жанрів у журналістиці. Як у зарубіжній, так і в українській практиці немає єдиного визначення терміну. Крім того, в різних країнах цей жанр має різні назви. Зокрема, у Польщі розповсюдженим є поняття літературний репортаж, або література факту, в Америці — нон-фікшн. В Україні частіше використовують поняття художній або літературний репортаж. Єдине, в чому згодні дослідники цього феномену, що художній репортаж є межовим між журналістикою та літературою, тож ґрунтується на фактах і використовує літературні прийоми в переданні інформації. Таке поєднання дає можливість виразно, чітко, динамічно й емоційно зобразити дійсність.

В Україні цей жанр набув популярності відносно нещодавно. Базуючись на зарубіжному досвіді і власних традиціях, художній репортаж посів важливе місце в сучасному медійному просторі України і є гарним способом розкриття актуальних проблем через досвід героя.

В умовах війни, яка триває, художні репортажі відрізняються відкритістю тексту. Аудиторія може ознайомитися з текстами про те, що відбувається просто зараз, тому що репортажі містять факти, враження, спостереження. На актуальності художнього репортажу в умовах війни наголошує і шеф-редакторка провідного репортажного медіа “Reporters” Марічка Паплаускайте. Саме жанру художнього репортажу притаманні документальність і правдивість, подані через призму емоцій та з використанням літературних елементів і прийомів. Читач бачить історію такою, якою її передав журналіст, ґрунтуючись на фактах, пропускаючи через себе історію героя. Наприклад, у 5 номері журналу “Reporters” воєнний досвід передано через розповідь військових. Таким чином, художній репортаж показує аудиторії досвід героя, занурює в інший світ.

Головним репортажним медіа в Україні є “Reporters”. Журнал “Reporters” зорієнтований на публікацію саме художніх репортажів, а своєю місією визначає «пошук смислів поміж фактів». Наразі “Reporters” — це паперовий журнал (видання можна читати українською та англійською мовами), що виходить вже не 2, а 4 рази на рік і має диджитал-доступ до всіх репортажів для спільноти “Reporters”. На сайті можна ознайомитися зі всіма репортажами, що виходили раніше. Серед текстів,

присвячених війні в Україні, художні репортажі Марічки Паплаускайте «Це наша війна так само» — про литовський центр для українських біженців, «Воєнний хостел “Les Kurbas Theatre”» — про львівський Театр Леся Курбаса прихистає втікачів від війни, Ольги Омелянчук «Це Дейв, я прийшов вас врятувати» — про британця, що евакуював українців з лінії фронту та багато інших літературних та фоторепортажів, присвячених війні, Ірини Золотухіної «Клятви й не тільки» про лікаря, що лишався в Ізюмській лікарні пів року окупації, та «Дорога додому» — про підлітка, пораненого в окупації та примусово вивезеного до білорусі, Олесі Яремчук «Невільники» — про депортованих з Маріуполя українців та інші.

Актуальними є й репортажі від “Life in War” (проект Лабораторії журналістики суспільного інтересу, започаткований у березні 2022 р. в партнерстві з ініціативою Documenting Ukraine Віденського Інституту гуманітарних досліджень) «Місце дії. Великий репортаж із Херсона», «Межа зникнення. Великий репортаж з Донбасу» тощо.

Заслуговує уваги й незалежне екологічно-суспільне видання URSA Media, у якому чимало репортажів про вплив війни на суспільство та навколишнє середовище. Наприклад, «Репортаж про села, що вмирають, і людей, які там живуть» Ольги Ткач, «Помада, дзеркальце і ключі від трактора: як українки освоюють “стереотипно” чоловічі професії під час війни» Артема Листопада.

На сайті незалежного медіа hromadske також є приклади висвітлення подій за допомогою художнього репортажу. Зокрема, репортаж Наталі Мазіної про жінок з ампутаціями «У мене немає шматочка ноги, але я граю у футбол».

Зразки художнього репортажу зустрічаємо і в таких виданнях? як Gazeta.ua («Газета по-українськи»), «Країна», «Українська правда. Життя» тощо.

Не менш активну позицію в публікації художніх репортажів посідають і видавництва. Варта уваги діяльність видавництва «Темпора», яке протягом 2012–2021 рр. ініціювало й успішно провело конкурс художнього репортажу «Самовидець». У межах конкурсу було видано збірки репортажів переможців конкурсу, а також окремі книги, написані в жанрі художній репортаж.

У видавництві вийшли й репортажі, присвячені війні. Зокрема, 2016 р. — книга «Деся поруч війна» Єлизавети Гончарової; 2018 р. — «Місія третього покоління» Ірини Реви; 2019 р. — «Нотатник мобілізованого» Назара Розлуцького, «Ми не маємо права не бути сильними» Андрія Бессараба, «(Не)воля» Єлизавети Гончарової; 2020 р. — «Ті, що стомилися боятися» Олександра Данилюка; 2021 р. — «Дикий Схід. Нарис історії та сьогодення Донбасу» Максима Віхрова.

З 2017 р. в Україні працює видавництво репортажної та документальної літератури «Човен». За цей час воно видало понад 10 книг художньої репортажистики, як перекладної, так і вітчизняної. У 2023 р. вийшла збірка репортажів «Найстрашніші дні мого життя» (упорядниця Наталя Гуменюк). До збірки увійшли тексти, підготовлені провідними українськими та міжнародними журналістами, аналітиками, юристами в межах міжнародного проекту The Reskoning Project. Книга є свідченням першого року злочинів росії проти України.

Інтурною працює книга Наталі Гуменюк «Загублений острів. Книга репортажів з окупованого Криму» від «Видавництва Старого Лева», яка вийшла у 2020 р. Протягом 5 років від початку окупації журналістка збирала матеріали,

спілкуючись як з людьми, що залишилися жити в Криму, так і з тими, що покинули власну домівку.

Видавництво «Лабораторія» видало книгу «77 днів лютого». Ця збірка потрапила до переліку бестселерів 2022 року від Українського інституту книги. У видання увійшли тексти, написані журналістками українського видання “Reporters” у період між 23 лютим і 9 травня 2022 р.

Команда Ukraïner у 2022 р. опублікувала збірку репортажів про поїздки деокупованими територіями України «Деокупація», а у 2023 р. — книжку репортажів та есеїв про побут війни «Бахмут», авторами якої є письменник Мирослав Лаук і фотограф Данило Павлов.

У видавництві Vivat у 2024 р. вийшли книги «Слова і кулі» Наталі Корнієнко, що містить 24 особисті історії письменників і журналістів, які змінили свої письменницькі пера на зброю, та «Словник війни» Остапа Сливинського, що складається з історій людей, чие життя змінила війна.

В умовах війни в Україні художній репортаж виявився найбільш життєздатним жанром, тому що це історії реальних людей, розповіді про сучасні події, свідками або учасниками яких ми є. Реалії війни складаються з дуже різних досвідів і художній репортаж допомагає об'єднати ці історії та розповісти про них своїй аудиторії якомога змістовніше і ґрунтуючись на факти. Для художніх репортажів, представлених в сучасному українському медіапросторі, характерні: присутність оповідача на місці події, увага до деталей, наявність діалогів для всебічного розкриття теми. Отже, як феномен художнього репортажу в Україні, так і воєнна тематика в репортажах потребують подальшого спостереження та дослідження.

У. Николіук

УКРАЇНЬСЬКА ЖУРНАЛІСТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

U. Nykoliuk

UKRAINIAN JOURNALISM UNDER MARTIAL LAW: CHALLENGES AND TRANSFORMATIONS

Повномасштабна збройна агресія Росії проти України, що почалась 24 лютого 2022 року, призвела до суттєвих трансформацій в усіх сферах суспільного життя, включно з галуззю медіа. Українські медіа опинилися в епіцентрі інформаційного протистояння і були змушені швидко адаптуватися до нових викликів. Це зумовлює актуальність дослідження особливостей функціонування вітчизняної журналістики в умовах воєнного стану.

Запровадження воєнного стану спричинило низку змін у діяльності національних медіа. Зокрема, провідні телеканали країни об'єдналися в єдиний інформаційний марафон «Єдині новини», щоб забезпечити аудиторію перевіреною оперативною інформацією та запобігти поширенню паніки й дезінформації. Разом з тим, деякі експерти відзначають ризики такої консолідації, як-от обмеження редакційної незалежності та плюралізму думок.

Помітні трансформації відбулися і в змістовому наповненні медіа. В умовах війни різко збільшилася частка інформаційно-аналітичного мовлення завдяки скороченню розважального контенту. Медіа зосередилися на темах безпеки,

оборони, роботи влади, волонтерства, гуманітарних питань. При цьому вони намагаються дотримуватися балансу між патріотичним піднесенням і стриманою констатацією фактів, уникаючи спекуляцій чи емоційних перебільшень.

Регіональні медіа в умовах війни продемонстрували свою суспільну значущість та адаптивність. Місцеві телеканали, радіостанції, друковані та онлайн-видання зосередилися на задоволенні інформаційних потреб своїх громад, висвітленні локальних проблем, залученні аудиторії до обговорення нагальних питань. Зазначимо: івано-франківські телеканали «Вежа», «Галичина» та «РАІ» запустили спеціальні проекти про роботу територіальної оборони, волонтерські ініціативи, соціальний захист населення тощо.

Водночас регіональні медіа зіткнулися з низкою викликів. Передусім, це проблеми з фінансуванням через скорочення рекламного ринку, зростання виробничих витрат, відтік аудиторії до національних медіа. За даними НСЖУ, до 30 % журналістів місцевих редакцій були мобілізовані або пішли до лав тероборони, що позначилося на якості та оперативності контенту. Експерти відзначають і професійні недоліки в роботі регіональних медіа: брак аналітики, порушення стандартів, недостатню співпрацю між редакціями.

Та попри всі труднощі, саме регіональні медіа виявилися найближчими до своїх громад, стали для них головним джерелом життєво важливої інформації та майданчиком суспільного діалогу. Місцеві журналісти не лише висвітлювали події, а й активно долучалися до волонтерства, збору коштів для армії, допомоги переселенцям та постраждалим. Досвід роботи медіа Івано-Франківщини під час війни засвідчує їхню стійкість, відповідальність та відданість професії.

Отже, українська журналістика в умовах воєнного стану опинилася перед безпрецедентними викликами, які вимагають ґрунтовного переосмислення її функцій та практик. Національні медіа трансформували свою діяльність у напрямі посилення інформаційної та мобілізаційної функцій, консолідації зусиль, адаптації до нових безпекових реалій. Регіональні медіа, попри ресурсні обмеження, виявили свою незамінну роль у забезпеченні комунікаційних потреб місцевих спільнот.

Т. Булах

ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ПОДКАСТИНГУ З ПОЗИЦІЙ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ

Т. Bulakh

STUDYING LITERARY PODCASTING FROM THE PERSPECTIVE OF A SYSTEMATIC APPROACH

Постійне збільшення кількості літературних подкастів в Україні актуалізує впорядкування відомостей про них для подальшого цілеспрямованого використання в освітніх, пізнавальних та розважальних цілях. Найприйнятнішим для цього вважаємо системний підхід, застосування якого дозволить комплексно дослідити специфіку літературного подкастотворення.

Системоутворюючою ознакою, за якою варто досліджувати літературний подкастинг, на наш погляд, є авторство подкастів. Для визначення основних груп авторів літературних подкастів було проаналізовано найпопулярніші літературні подкасти в Україні. Перший етап дослідження передбачав визначення вибірки.

Пошук здійснювався через пошукові системи за запитом «найпопулярніші літературні подкасти» та «найцікавіші літературні подкасти». У результаті ознайомлення з рекомендованими підбірками, для аналізу було обрано 32 подкасти, які рекомендувалися та траплялися найчастіше. На другому етапі здійснювався аналіз відібраних подкастів за ознакою авторства та їх тематичною спрямованістю.

У процесі дослідження з'ясовано, що авторами популярних літературних подкастів на сьогодні є: 1) незалежні подкастери; 2) представники медіа; 3) представники видавництва; 4) представники подкаст-студій.

Групу незалежних подкастів склали «Акустика тіней», «Вуса Гоголя», «Шалені авторки», «Перефарбований лис», «Три сторінки на день», «Кохання з другого погляду», «Почуй голос іншого» «Книжковий пульс» (всього 8 подкастів). Авторами подкастів є, зокрема, журналісти, письменники, освітянка, культурологиня, літературознавиця, тобто люди, які люблять і вміють працювати зі словом. Варто відзначити, що деякі незалежні подкастери створюють свої проекти за сприяння певних організацій, як, наприклад, «Почуй голос іншого» створений письменником Маргином Якубом за підтримки УКФ та аудіокнигарні АБУК, тож, можливо, аудіокнигарні теж слід вважати складовими системи літературного подкастотворення.

Найчисленнішою виявилася група медіаподкастів (всього 19 подкастів), яку представляють: «Вісім»; «Пошткат імені Лесі Українки»; «Правда і кривда: ніколи знову», «Літературна п'ятирічка», «А книга — краще»; «Книгосховище»; «Станція 451»; «Взяла і прочитала», «Запах слова», «Висока поліція», «Книжковий пульс»; «Ранкова доза»; «Потеролови», «Палантир», «Палітурка», «Наразі без назви», «30 найкращих українських оповідань»; «Вони написали історію», «Наша класика», «Повітряна стихія». Зазначені подкасти створені на базі таких медіа, як Суспільне. Культура, Суспільне.Подкасти, «The Village Україна», «Радіо Поділ», «Громадське»; медіа про культуру «Сенсор», Megogo Audio (2 подкасти); NV (2 подкасти), «Українська правда»; Vertigo.com.ua (2 подкасти) — українське авторське медіа про кіно, серіали, комікси та поп культуру. Мультимедійний проект Пусто (2 подкасти); Студія подкастів про кіно «Стоп! Знято!».

Ведучими медіаподкастів про літературу є: головні редактори; письменники; менеджери, культурологи тощо.

Частка видавничих подкастів доволі мизерна (5 з 32), особливо зважаючи на те, що за словами директорки державної установи «Український інститут книги» Олександри Коваль, сьогодні в Україні налічується 560 видавництв, але з них активними є лише близько 250. Головним призначенням існуючих подкастів видавництва є популяризація видань, опублікованих конкретним видавництвом. Із цієї метою часто ведуться бесіди з авторами, перекладачами, художниками навколо тих книг, що нещодавно вийшли друком. Незначна кількість видавничих подкастів свідчить передусім про перспективність видавничих подкастів як маркетингового інструменту з просування продукції самих видавництв та важливої підсистеми літературного подкастингу, що ознайомлює з книжковими новинками одночасно.

Якщо говорити про тематичний діапазон популярних літературних подкастів, то виокремлюються декілька напрямів, у межах яких здійснюється обговорення книг.

Українська та світова класика обговорюються в подкастах «Акустика тіней» (Іванка Шкроміда); «Кохання з другого погляду» (Микола Лаюк), «Станція 451» (The Village Україна), «Взяла і прочитала» («Радіо Поділ»), «Палітурка» (створений за підтримки українського ПЕН та “The Ukrainians Media”); «Перефарбований лис» (В. Мерживеська, М. Діденко), «Шалені авторки» (В. Агеєва, Р. Семків).

Сучасна література стає предметом обговорення в подкастах: «Літературна п’ятирічка» («Пусто»); «Вони написали історію» (NV), «Почуй голос іншого» (Мартин Якуб); «Книжковий пульс» (Поліна Тимченко); «Лабораторія нефікшин» («Лабораторія»); «Дух і Літера: Подкаст», «Відкрита видавчиня» («Відкриття»). Зокрема, обговорюються: екранізація книг («А книга — краще» від студії подкастів «СтопЗнято»), книги-скандали («Запах слова» від «Громадське»), воєнна література — («Правда і кривда: Ніколи більше» від «Пусто»).

Зачитування уривків певних творів: «Ранкова доза» («Українська правда»); «30 найкращих українських оповідань» (NV); «Вісім» (Megogo Audio) «Наша класика» (Суспільне подкасти).

Обговорення окремих книг / книг чи життя окремого автора: «Потеролови» (Vertigo); «Про світ Дж. Р. Р. Толкіна» (від Vertigo та «Твоя підпільна гуманітарка»; «Пошткаст імені Лесі Українки»; «Наразі без назви», «Ранкова полиця» («Ранок»).

Безумовно, літературний подкастинг не обмежується зазначеними складовими. Важливими, зокрема, можуть бути літературні подкасти книгарень, бібліотек чи закладів освіти, головним призначенням яких є досягнення освітніх цілей, у межах підготовки до ЗНО, наприклад. Згадавши про ЗНО, слід відзначити й всеукраїнський конкурс літкастів (літературних подкастів) КрутеЗНО, головним призначенням якого є популяризація читання. Подкасти, які беруть участь у конкурсі, а їх чимало (так, у 2023 р. було подано на розгляд 200 подкастів), створюються незалежними подкастерами в освітніх цілях.

Кожна із зазначених складових літературного подкастингу потребує окремого аналізу як за змістовими, так і формальними ознаками, що і становить перспективу подальших досліджень.

Р. Безкровний

ПОДКАСТИ ХАРКІВЩИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

R. Bezkrivnyi

PODCASTS OF KHARKIV REGION IN THE CONDITIONS OF WAR

Регіональний подкастинг як явище являє собою форму аудіомовлення, орієнтовану на висвітлення локальних тем, проблем і культурних особливостей певного географічного регіону. У період до початку повномасштабного вторгнення регіональний подкастинг розвивався помірними темпами, а після 24 лютого виробництво подкастів майже зупинилося, оскільки регіональні команди були залучені до дещо нагальніших завдань. Нині ситуація поступово змінюється, регіональні команди поновлюють свою діяльність.

Повномасштабна війна, розв’язана Росією проти України, показала важливість відмови від російських продуктів і заміни їх українським контентом. Неабияк популяризувалися проекти, які висвітлюють теми про культуру та соціум у різних регіонах через призму війни. Упорядкування відомостей про ці проекти є важливим

для уникнення дублювання при створенні нових подкастів та коригуванні тематики вже наявних, що спонукало до вивчення функціонуючих подкастів Харківщини як контенту, що висвітлює інтереси населення регіону. При пошуку подкастів для аналізу використовувалися ключові слова: «подкаст Харківщини», «подкаст про Харків». Таким чином нам вдалося зібрати перелік із 15 подкастів, що доступні в мережі «Інтернет», на платформі YouTube та сторінках сайтів.

Ретельний порівняльний аналіз відібраних подкастів за такими критеріями, як тематика, жанр та ключові слова, дозволив дійти певних висновків.

Поширеними є теми, пов'язані з громадськими ініціативами, дозволяям та волонтерством, і згадуються в 40 % відібраних нами подкастів. Зокрема, у 13,3 % подкастів порушувалися місцеві теми. З таким самим відсотком були й наступні тематики подкастів: документалістика, освіта, історія. З найменшим відсотком — 6,7 % — залишилася тема реабілітації. Це свідчить про те, що популярними для подкастів є питання, пов'язані з громадянською активністю, а також взаємодією між різними соціальними групами.

Вивчення подкастів за жанром довело, що найпоширенішим є інформаційний, який зустрічається у 8 подкастах з 15. В інших 7 подкастах були такі жанри, як: аналітичний (6), розважальний (1). Це означає, що найбільше подкастів спрямовані на швидке і оперативне інформування про нинішні події на Харківщині. Натомість менше уваги приділяють аналітичним дискусіям та розважальним проектам, що може становити інтерес для авторів новостворених подкастів.

І наостанок ми виявили ключові слова, які найчастіше фігурують у наративах ведучих. Метою цього аналізу є виявлення тематичних акцентів, що демонструють пріоритети в регіональному інформаційному просторі під час воєнного конфлікту. Аналіз таких даних допомагає краще зрозуміти, які процеси та події в громадськості Харківщини стають найбільш значущими для місцевої аудиторії та які теми мають найбільший резонанс. Небезпідставно домінуючою темою виявилася «війна», оскільки вона найбільше впливає на повсякденне життя регіону. Другим за популярністю сегментом є культура, яка займає 20 % у загальній кількості ключових слів. На третьому місці з відсотком 13,3 % опинилася тема історії. Це може вказувати на те, що попри важкі умови війни, зберігається та поширюється в маси інтерес до культурних ініціатив, історичних тем щодо нашої спадщини та регіональної ідентичності. Однак ще фігурували такі слова, як: «допомога ветеранам», «гендерна рівність», «воєнні злочини», «медіаграмотність». Це дає розуміння того, які наративи можуть висвітлювати подкасти і навколо чого формується думка у споживача.

Загалом наш аналіз функціонуючих регіональних подкастів допоміг виявити, що основною їх темою є громадянська активність: соціальні ініціативи, волонтерство, взаємодія між різними соціальними групами. Це логічно з огляду на географічне розташування області та її безпосередню участь у конфлікті. Саме через потребу у швидкому та оперативному інформуванні аудиторії, подкасти частіше за все створюють в інформаційному жанрі, хоча аналітичні та розважальні подкасти також користуються популярністю. Основуючись на ключових словах, що фігурували в усіх обраних подкастах, можна дійти висновку, що їх наратив частково формується навколо культури й історії, але найбільше — війни. Описана нами статистика може бути корисною для функціонуючих медіа, які обирають тематику та жанр для свого майбутнього подкасту на регіональному рівні.

О. Юр

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ З ПРОПАГАНДОЮ

О. Yur

SOCIAL NETWORKS AS A TOOL TO FIGHT PROPAGANDA

У доповіді розглядається використання соціальних мереж у боротьбі проти російської пропаганди та інформаційно-психологічних операцій (ІПСО) на прикладі Музею сучасної російсько-української війни Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького.

Після повномасштабного вторгнення регулярної армії Російської Федерації на територію незалежної України став очевидним той факт, що «боротьба за розуми» набирає обертів у соціальних мережах. Російські «фабрики ботів» розповсюджували фейкові новини, переважно з гучними заголовками й застарілими, або, у більшості випадків, несправжніми фото чи відео; провокували людей у коментарях під постами, навіть з офіційних джерел інформації; переінакшували інформацію з вигідної для себе точки зору. Все це робилося не тільки для того, щоб просувати наративи про «руський мір», поширювати тези, на кшталт, «Європа і США вже втомилися від війни в Україні», продовжувати нав'язувати нам комплекс меншовартості, а й намагатися схилити українців до співпраці зі своїми спецслужбами проти власної країни.

На протипагу такої російській активності, українські журналісти, активісти, волонтери, політики, блогери розгорнули інформаційний фронт. Вони почали розширювати поле своєї діяльності: створювати нові і резервні канали інформації, реєструватися в більшій кількості соціальних мереж та використовувати різноманітні платформи. Їх пости, відеоблоги, прямі трансляції були присвячені новинам з фронту, наслідкам окупації територій, аналітиці політичних подій, розповсюдженню правдивої і корисної інформації, фото і відеоматеріалу, які надавали наші військовослужбовці, проте головним завданням залишалось розвінчання російських фейків, які й надалі продовжують постійно ширитися мережею. Така діяльність розрахована не лише на українців, які проживають на підконтрольних та непідконтрольних територіях України, а й на населення західних країн, особливо на політичне керівництво, і навіть на росіян, у яких ще є залишки критичного мислення. Доволі популярними й зручними стали такі соціальні мережі, як: “Facebook”, “X” (колишній “Twitter”) та “Instagram”, також почав активно розвиватися український контент на відеохостингу “YouTube”.

До інформаційного спротиву також долучились звичайні українці, навіть ті, хто раніше не визнавав соціальні мережі як засоби спілкування. Вони почали відстежувати ботів та блокувати їх, поширювати інформацію лише з офіційних джерел, розвінчувати фейки та вступати в запеклі суперечки з друзями по мережі, спростовуючи російську пропаганду. Їм у цьому також сприяло те, що державні установи теж не залишалися осторонь, зокрема заклади освіти та культури. Багато з них або поновили свою активність у соціальних мережах, або розпочали її.

Виятком не став і Музей сучасної російсько-української війни в м. Дніпро. Його було засновано 26 травня 2016 року у складі Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д. І. Яворницького. Метою створення музею було збереження

історії, донесення правди про те, що відбувається в зоні бойових дій, просування української культури та боротьба з російською пропагандою. У своїх соціальних мережах, “Facebook” та “Instagram”, автори контенту створили доволі цікаві рубрики. Розглянемо декілька з них:

- рубрика «Мистецтво та війна» — присвячена творам сучасного мистецтва, які створені українськими митцями і майстрами народних промыслів на військову тематику або з елементами військового устаткування;
- рубрика «Поговоримо» — висвітлює сюжети й символізм української культури, цікаві факти про нашу країну, актуальні теми і проблеми сьогодення, такі як, наприклад, пропаганда, її ознаки та методи боротьби проти неї;
- рубрика «Історія одного експонату» — розповідає про предмети з колекції музею, за якими приховані реальні події або особисті історії окремих людей, як військових, так і цивільних;
- рубрика «Новинки музею» — представляє підписникам нові експонати, тематично пов'язані з діяльністю музею, які передають військовослужбовці, капелани, волонтери, журналісти, співробітники музею тощо;
- рубрика “Recommendations” — рекомендує для ознайомлення тематичну літературу, художні й документальні фільми, присвячені подіям Російсько-української війни, починаючи з 2014 року.

Окрім того, у соціальних мережах Музею сучасної російсько-української війни висвітлюються виставки, екскурсії, презентації, семінари, тренінги й конференції (рубрики «Заходи музею», «Афіші», «Оголошення»), які проходять на локаціях музею, діяльність наукових співробітників (рубрики “About us”, «Наші досягнення»), популяризація музею у засобах масової інформації (рубрика «Музей у ЗМІ»), прихована від відвідувачів робота працівників (рубрика «Музейні будні») та ін.

Розглядаючи функціонування та активність соціальних мереж на прикладі Музею сучасної російсько-української війни, можна зазначити, що робота в мережі «Інтернет» у сучасних українських реаліях є важливим засобом протидії російській пропаганді та ІІСО. Окрім інформаційного спротиву невіддільними елементами української антипропаганди є: збереження історії, збирання документальних свідчень, популяризація нашої культури, висвітлення актуальних подій. Цей комплекс дій дозволяє доносити правду до світової спільноти, а соціальні мережі є доволі зручним та швидким інструментом для цього.

М.-В. Луцик

СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

М.-V. Lutsyk

SOCIAL MEDIA AS FACTORS IN THE FORMATION OF POLITICAL CULTURE

Сучасний світ з розвитком технологій та соціальних медіа отримує новий інструмент комунікацій, завдяки якому суспільство може використовувати соціальні медіа, щоб комунікувати у різноманітних напрямках. Одним із цих напрямів є комунікація в політичному вимірі. Ця комунікація надає можливість усім сторонам політичного життя взаємодіяти та виражати політичні позиції, доносити точку зору, мобілізувати активістів, впливати на політичні процеси чи прийняття рішень. Політики та виборці дедалі активніше використовують саме соціальні медіа

як основний інструмент для взаємодії, політичні сили та політики ведуть свої блоги, канали та сторінки, висвітлюючи свою роботу для покращення своїх рейтингів, водночас виборці мають змогу виражати своє ставлення до політичних сил та їхньої роботи. Враховуючи вище згадане, буде актуальним дослідження впливу соціальних медіа в становленні та подальшому формуванні політичної культури як колективної системи політичних переконань, цінностей та норм.

Метою дослідження є аналіз впливу соціальних медіа на формування політичної культури у громадян а також дослідження їхньої ролі в процесі розвитку політичної свідомості й залучення та активної участі в політичних процесах. Зокрема, приділення уваги аналізу роботи політичних сил та політиків у соціальних медіа і їх впливу на політичні погляди суспільства. Особлива увага приділяється рівню медіаграмотності учасників цього процесу.

Для дослідження було використано міждисциплінарний підхід, що охоплює аналіз наукових статей, монографій та аналітичних доповідей про вплив соціальних медіа на формування політичної культури в громадян. Основну увагу було зосереджено на вивченні сучасних тенденцій у політичній комунікації суспільства через соціальні медіа, зокрема таких мереж, як X, Facebook, Telegram. У даному дослідженні був проведений контент-аналіз сторінок у соціальних медіа представників політикуму та їх взаємодія з соціумом, аналіз випадків (кейсів) застосування соціальних медіа в політичних кампаніях та громадських рухах. Також були використані методи соціологічного дослідження, зокрема опитування та фокус-групи серед користувачів соціальних мереж, щоб вивчити їхні відношення щодо впливу контенту на політичні погляди.

Особливо було приділено увагу тому, як користувачі взаємодіють із новинами політичної тематики, як вони сприймають публікації і чи відчують вплив інформації в соціальних мережах на політичні погляди. Матеріалом для дослідження стали відео, повідомлення та пости в досліджуваних джерелах.

Дослідження показало вагомість впливу соціальних медіа в політичних поглядах суспільства та суттєвий наслідок на формування політичних поглядів серед громадян, особливо виразно це можна побачити серед молоді, що можна пояснити вибором серед джерел інформації саме соціальних медіа, завдяки чому політичні сили активно розвивають цей напрям комунікації для збільшення своєї аудиторії. Також слід зазначити невинне зростання загальної аудиторії, яка різною мірою стає споживачем інформації в соціальних медіа та починає формування політичних поглядів з вище згаданих джерел інформації.

Слід також зазначити, що соціальні медіа стають платформою для політичної мобілізації громадян, як підтвердження, вони беруть активну участь у політичних кампаніях та протестах, обговорюють останні новини, чим публічно показують ставлення до того чи іншого питання, це позитивно впливає на політичну активність самих громадян та політиків. Водночас було виявлено й негативні аспекти, такі як вплив дезінформації та політичні маніпуляції, які можуть бути чинником, що призводить до поляризації суспільства. Це вимагає більш сучасних та актуальних методів регулювання, а також протидії маніпулятивним технологіям у цифровому середовищі.

Соціальні медіа в даному випадку є важливим інструментом політичного життя суспільства та мають значний вплив на зміну поглядів споживачів інформації, але

потрібно також враховувати вплив дезінформації та маніпуляцій, тому потрібно продовжувати дослідження й розробляти нові методи протидії негативним чинникам у цифровому середовищі.

На даний час соціальні медіа відіграють ключову роль у пізнанні та формуванні сучасної політичної культури та мобілізації громадян різного віку, що надає громадянам нові можливості для участі в політичних дискусіях та різноманітних обговореннях соціально важливих тем. Вони мають значний вплив на політичну соціалізацію молоді, завдяки чому активізують громадську свідомість. Однак, крім позитивних змін, поряд постають також і ризики, зокрема такі, як маніпуляція інформацією, дезінформація, яка може значно вплинути на політичні погляди і призвести до негативних наслідків, що можуть підірвати демократичні процеси. Тому буде важливо надалі продовжувати дослідження, які розглядають вплив соціальних медіа та знаходять ефективні способи регулювання для зменшення негативних наслідків.

К. Мартюхіна

СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ДІДЖИТАЛ-КОМУНІКАЦІЙ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

К. Martiukhina

CREATION OF INTERACTIVE DIGITAL COMMUNICATIONS DURING THE FULL-SCALE INVASION

Інтерактивні діджитал-комунікації відіграють ключову роль у сучасному світі, посилюючи зв'язок і взаємодію в різних сферах. Вони уможливають взаємодію в режимі реального часу через соціальні мережі, додатки для обміну повідомленнями, дозволяючи аудиторії та компаніям безперешкодно спілкуватися. Такий динамічний обмін ідеями сприяє співпраці, інноваціям та розбудові спільнот. Надаючи пріоритет таким взаємодіям, бренди можуть формувати довіру та лояльність, що зрештою посилює їхню роль у різноманітному та динамічному середовищі.

На початку повномасштабного вторгнення в Україну багато брендів змінили свої повідомлення, перейшовши від самореклами до інтересів та потреб аудиторії. Оновлення в режимі реального часу про бізнес-операції, зміни в доступності послуг або зміни в корпоративній політиці тримали клієнтів в курсі подій та залучили їх до співпраці.

У процесі розвитку ситуації багато компаній продовжували приділяти увагу соціальним питанням, зокрема у своїй діяльності: деякі компанії продовжили свої зобов'язання щодо надання допомоги, фінансуючи ініціативи у сфері освіти, психічного здоров'я та економічного відновлення в Україні.

Наразі створення інтерактивних діджитал-комунікацій для компаній потребує чутливого та стратегічного підходу. Контекст війни глибоко впливає на те, як компанії можуть взаємодіяти зі своєю аудиторією, незалежно від того, чи є вона місцевою, міжнародною або в постраждалих регіонах. Ключовими складовими стратегії інтерактивних діджитал-комунікацій можна вважати наступні критерії:

1. Розуміння контексту. Компанії повинні усвідомлювати емоційні та психологічні наслідки, які війна має для окремих осіб і громад. Повідомлення мають бути

емпатичними, прозорими та підтримувати людей, ставлячи на перше місце добробут населення.

2. Формування емпатії та довіри. Ефективна комунікація починається зі співпереживання. Бізнесу потрібно було визнати кризу, продемонструвати розуміння та підтримку. Нині такі повідомлення допомагають побудувати довіру та зміцнити корпоративні цінності.
3. Використання цифрових платформ. Оскільки велика кількість аудиторії звертаються до онлайн-платформ для отримання інформації та зв'язку, компанії використовують соціальні мережі, вебсайти та електронні розсилки, щоб ділитися останніми новинами. Інтерактивні елементи та оновлення в прямому режимі реального часу та сприяють формуванню почуття спільноти.
4. Створення освітнього контенту. Освітні ініціативи стали вирішальними. Компанії можуть пропонувати вебінари та ресурси на такі теми, як антикризове управління, стратегії віддаленої роботи та підтримка психічного здоров'я. Інтерактивний контент дозволяє аудиторії активно брати участь і ділитися своїм досвідом.
5. Висвітлення підтримки. Компанії також інформують про їхній вклад на підтримку України — чи то через донати, партнерства, чи то через волонтерські програми.
6. Розвиток зв'язків із громадськістю. Сприяючи діалогу, бізнес зміцнює зв'язки між спільнотами, пропонуючи підтримку та співпраці.
7. Вимірювання впливу та коригування стратегій. Бізнесу необхідно відстежувати показники залучення та реакцію аудиторії, щоб постійно вдосконалювати свої стратегії. Аналітика із цифрових платформ дає уявлення про те, що резонує з аудиторією, дозволяючи компаніям швидко реагувати на мінливі обставини.

Таким чином, надаючи пріоритет емпатії, залученню та адаптивності, компанії можуть не лише впоратися з викликами, але й зміцнити свої зв'язки з клієнтами та громадами. Бренди мають бути готовими до швидкої адаптації у відповідь на глобальні події та зміну споживчих очікувань. Інтегруючи інтерактивні елементи у свої комунікаційні стратегії, компанії можуть ефективно взаємодіяти зі своєю аудиторією, демонструючи емпатію та підтримку.

А. Федорова

ЕВОЛЮЦІЯ ВІДЕОІГРОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: ВІД ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ ДО YOUTUBE І TWITCH

A. Fedorova

EVOLUTION OF VIDEO GAME JOURNALISM: FROM PRINT MEDIA TO YOUTUBE AND TWITCH

Відеоігрова журналістика за останні десятиліття зазнала кардинальних змін, що відображає загальні тенденції розвитку медіа та технологій. Починаючи з друкованих видань, які колись були основним джерелом інформації для геймерів, індустрія поступово перейшла до онлайн-форматів, таких як YouTube і Twitch, де відеоогляди, стріми та аналітичний контент набули домінуючого значення. Ця еволюція важлива не лише з погляду зручності доступу до інформації, але й тому, що вона відображає зміну способу споживання медіа в епоху цифрових технологій.

Актуальність теми полягає в тому, що ці зміни суттєво вплинули на контент, який створюють журналісти, на їхні стратегії залучення аудиторії та на саму природу взаємодії між медіа й гравцями.

Основним зрушенням стало те, що такі друковані журнали, як *GamePro* або *Electronic Gaming Monthly*, колись були єдиним джерелом інформації про нові ігри. Журналісти мали лише кілька сторінок на місяць, щоб донести свою думку, а гравці чекали з нетерпінням новий випуск, не маючи змоги отримати свіжу інформацію в реальному часі. З появою інтернет-видань у 2000-х рр., новини та огляди стали оперативнішими й інтерактивнішими.

Соціальні мережі додали ще більше швидкості до поширення контенту, а такі відеоплатформи, як YouTube, запропонували нові формати подання, відеоогляди, “Let’s Play” відео та навіть цілі документальні розслідування стали новим способом розповіді про ігри. Текстові огляди поступово втрачали свою актуальність, поступаючись місцем живим, візуальним форматам. Глядач міг не просто прочитати рецензію, а й побачити, як виглядає гра в дії, що значно спростило ухвалення рішень про купівлю.

З’явившись на сцені, платформа Twitch підняла відеоігрову журналістику на новий рівень. Стріми дозволили глядачам взаємодіяти з контентом у реальному часі. Тепер журналісти не лише писали огляди, а й могли демонструвати ігри наживо, коментуючи процес і відповідаючи на запитання глядачів. Це зробило контент ще більш інтерактивним і динамічним. Гравці більше не були пасивними споживачами інформації — вони стали активними учасниками процесу.

З усіма цими змінами роль журналіста значно трансформувалася. Якщо раніше журналіст був переважно аналітиком та оглядачем, то тепер він все частіше ставав інфлюенсером, творцем контенту та навіть шоуменом. Успіх журналістів на нових платформах залежав не лише від їхньої професійної майстерності, а й від здатності захоплювати аудиторію, будувати свій бренд і налагоджувати зв’язок зі спільнотою. Однак це призвело до нових викликів, особливо щодо етичних стандартів. Спонсорвані огляди та комерційні партнерства почали ставити під сумнів об’єктивність контенту, змушуючи гравців замислюватися, чи можна довіряти таким джерелам.

Сьогодні відеоігрова журналістика має важливе значення у формуванні геймерських спільнот і культур. Вона не лише доносить інформацію, але й впливає на сприйняття ігор, взаємодію гравців і навіть формує суспільну думку.

У цьому контексті не можна не згадати про соціальну роль відеоігрової журналістики. Вона впливає на культуру не лише всередині індустрії ігор, але й за її межами. Наприклад, документальні розслідування на YouTube допомагають виявляти проблеми, пов’язані з експлуатацією працівників у геймінгу або спекуляції на ринках ігрових предметів. Це показує, що відеоігрова журналістика посідає провідне місце у формуванні суспільної думки та приверненні уваги до важливих соціальних і культурних питань.

З огляду на всі ці зміни, відеоігрова журналістика перетворюється на щось більше, ніж просто спосіб подання новин або оглядів, це не лише питання зміни медіаплатформ, але й показник глибоких культурних зрушень. Вивчення цього процесу дозволяє краще зрозуміти, як гравці сприймають інформацію, і як нові технології впливатимуть на майбутнє.

СЕКЦІЯ:
ФІЛОСОФСЬКІ, СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ
ТА ПРАВОВІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

О. Білик, А. Борисова

**МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ
В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

О. Bilyk, A. Borysova

**INTERNATIONAL ACTIVITY OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE
IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION INTERNATIONALIZATION**

В умовах сьогодення перед вищою освітою України, яка зазнає суттєвих трансформацій, постає нагальна проблема інтернаціоналізації, що передбачає як навчання іноземців та осіб без громадянства, так і розвиток міжнародної співпраці, участь ЗВО у міжнародних грантових проектах, залучення всіх учасників освітнього процесу до програм міжнародної академічної мобільності.

Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 р. «Освіта переможців» містить пріоритет 7: Європейська інтеграція України у сферах освіти і науки, відповідно до якого «Особливу увагу варто звернути на залучення молоді й науковців до процесів, що відбуваються в ЄС, а також на заохочення участі українських установ у таких програмах ЄС, як Erasmus+ і Horizon Europe». Стратегічним планом також визначено, що активізація міжнародної співпраці українських закладів освіти дозволить їм зміцнити власний науковий потенціал та сприятиме підвищенню міжнародного іміджу України, успішності європейської інтеграції нашої країни, формуванню в молоді «таких суспільних цінностей, як демократія, права людини та верховенство права».

Міжнародна діяльність у Харківській державній академії культури відбувається відповідно до Стратегії інтернаціоналізації, якою передбачено «формування готовності приймати міжнародну співпрацю Академії як невід’ємну складову діяльності кожного структурного підрозділу» та визначено напрями діяльності ХДАК стосовно реалізації цієї Стратегії: міжнародна мобільність здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників і адміністративного персоналу; інтернаціоналізація та вдосконалення освітніх програм і цифрового навчання; стратегічне співробітництво, партнерство й нарощування потенціалу в доменах освіти, науки, практичної культурно-мистецької діяльності. Важливим аспектом інтернаціоналізації є навчання іноземців та осіб без громадянства за акредитованими спеціальностями й освітніми програмами. Тобто, інтернаціоналізація охоплює всі види діяльності ХДАК, а підготовка іноземних фахівців ведеться з 70-х років минулого століття. Перші іноземці розпочали навчання в Харківській державній академії культури (на той час інституті) ще в 1971 р. За період з 1971 по 2024 рр. у ХДАК здобули вищу освіту понад 700 іноземних громадян, які є представниками 70 країн світу.

Активізація міжнародної діяльності в ХДАК (на той час ХДК) розпочинається з 1991 р., тобто від здобуття незалежності України. Міжнародне співробітництво розпочалося у сфері бібліотечно-інформаційної освіти, що було пов’язано з суттєвими трансформаціями в діяльності бібліотечних установ щодо інформатизації їхньої

діяльності. Міжнародна діяльність на той час відбувалася в контексті входження бібліотечно-інформаційної сфери до європейських структур співпраці, участі в міжнародних конференціях, долучення до міжнародних бібліотечних проєктів. Важливим кроком щодо входження ХДАК до міжнародного академічного простору стало членство в 1993 р. в Європейській асоціації бібліотечно-інформаційної освіти та наукових досліджень (ЕВКЛІД), що допомогло науковцям ХДАК долучитися до спільних проєктів з міжнародними партнерами, взяти участь у розробці єдиної стратегії підготовки бібліотечно-інформаційних кадрів. Варто зауважити, що на той час (початок 90-х років ХХ ст.) ХДАК була єдиним закладом вищої освіти України, що долучився до цієї асоціації. Президент ЕВКЛІД доктор Оле Гарбо, ректор Вищої Королівської школи Данії, був обраний почесним професором ХДАК (на той час ХДІК). 1994-го р. ХДАК стала членом організації «БОБКАТССС» (Організація Європейської співдружності в галузі бібліотечної та інформаційної освіти). Це дозволило студентам та викладачам ХДАК взяти участь у симпозиумах, що проводила ця організація, налагодити співпрацю з провідними європейськими закладами вищої бібліотечно-інформаційної освіти, врахувати в освітній діяльності ХДАК провідний міжнародний досвід підготовки бібліотечних кадрів.

Участь у міжнародних організаціях створила умови для активізації міжнародної діяльності на початку ХХІ ст., участі в авторитетних міжнародних конференціях, симпозиумах, грантових проєктах та програмах. Так, 2000-го р. професор Н. Кушнаренко взяла участь у професійній програмі стажування Департаменту США «Бібліотечна справа та відкритий доступ до інформації в США», а професор Л. Філіпова стала учасницею програми «Regional Scholar Exchange Program» (Іллінойський університет, США).

Крім інформаційно-бібліотечної сфери, ХДАК розвивала міжнародну співпрацю в галузі мистецтва та менеджменту. Зокрема, співпраця з Вищою гуманітарно-економічною школою в м. Лодзь (Польща) та зі Школою економіки університету Роберта Гордона (м. Абердін, Великобританія) дозволила переглянути та оновити навчальні плани зі спеціальності «Менеджмент організацій».

Важливою подією міжнародного життя ХДАК стало підписання 16 вересня 2005 р. ректором ХДАК академіком В. Шейком Великої хартії університетів (Magna Charta Universitatum) у Болонському університеті (м. Болонья, Італія), що є засновником інтеграційного руху, відомого під назвою «Болонський процес». Це дозволило документам про освіту, виданим ХДАК, набути європейського та світового визнання, а здобувачам і науково-педагогічним працівникам стати активними учасниками європейського освітнього процесу.

У 20-ті роки ХХІ ст. продовжується активна діяльність щодо розвитку міжнародної співпраці Академії за різними напрямками. ХДАК взяла участь у якості партнерів у підготовці та поданні шести грантових проєктів за програмою «Еразмус+»; почала налагоджуватися співпраця щодо реалізації програм міжнародної академічної мобільності, зокрема з Відземським університетом прикладних наук (м. Валмієра, Латвія). Започатковано співпрацю зі Словенським товариством лаканівського психоаналізу, спільно з яким подано заявку на участь у міжнародному проєкті за програмою «Гранти ЄС» (EU Grants).

Реалізується активна співпраця з Університетом Гассан II Касабланка (Королівство Марокко), розроблено Концепцію створення в партнерському університеті Українсько-Марокканського культурного центру.

Завідувач кафедри фізичної культури та здоров'я Н. Цигановська є активним учасником партнерської співпраці з Польським товариством наук, (м. Грудзьондз, Польща).

2024 р. ХДАК приєдналася до глобальної мережі європейських закладів мистецької освіти «ELIA», платформа «UAx», завдяки якій відбувається інтеграція українських мистецьких закладів освіти до повноправного членства в ELIA. Приєднання до платформи «UAx» відкриває перед Академією можливості розбудови міжнародної співпраці через участь у створенні мережі сестринських шкіл, долучення до міжнародних ініціатив ELIA, якою є стипендіальна програма «UAx Abakanowicz Fellowship Program».

Важливим напрямом міжнародної співпраці ХДАК є інтернаціоналізація творчо-виконавської діяльності, що реалізується через участь творчих колективів та окремих виконавців ХДАК у міжнародних конкурсах та фестивалях, неодноразовими переможцями й лауреатами яких ставали представники Академії.

Іноземні випускники ХДАК обіймали високі адміністративні посади у своїх країнах. Зокрема, Теволде Стефанос був начальником відділу документів Національної університетської бібліотеки (м. Аддіс-Абеба, Ефіопія); громадяни Конго — Еленге Шан П'єр — був керівником культурного центру в м. Браззавіль (Конго), Дьєдене Майонго — директором Національної бібліотеки (Конго), громадянин В'єтнам Ву Кім Лон працював директором бібліотеки в Інституті мистецтв, громадянка Йорданії Аль Кусус Інаїр — директором бібліотеки університету в м. Карак (Йорданія).

Міжнародна діяльність Харківської державної академії культури має суттєво активізуватися відповідно до процесів модернізації вищої освіти, інтеграції України в міжнародний освітній простір. Серед завдань щодо процесів інтернаціоналізації першочерговими є активізація міжнародної академічної мобільності здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних, педагогічних та інших працівників ХДАК шляхом укладання міжнародних партнерських договорів і договорів академічної мобільності; розширення міжнародних зв'язків та збільшення контингенту іноземних здобувачів вищої освіти й слухачів підготовчого відділення; участь у проєктах і програмах, спрямованих на входження ХДАК у світовий освітній простір.

Ю. Заклінська

**АСПІРАНТУРА ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ:
ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ**

Y. Zaklinska

**POSTGRADUATE STUDIES AT KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE:
PROBLEMS OF TRAINING SCIENTIFIC PERSONNEL**

Підготовка аспірантів є одним з основних напрямів наукової діяльності Академії. Аспірантура в Харківській державній академії культури функціонує з 1994 р. За 30 років її існування кваліфікацію підвищили близько 450 осіб, зокрема й іноземні громадяни з різних країн світу. Більшість аспірантів ХДАК захистила дисертації, здобувши наукові ступені кандидатів наук або докторів філософії. Нині

в аспірантурі здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем — доктор філософії та третім (освітньо-творчим) рівнем — доктор мистецтва за денною й заочною формами здобуття освіти. Термін навчання докторів філософії — 4 роки, докторів мистецтва — 3 роки.

Останнім часом суттєво змінювалися вимоги до здобувачів наукових ступенів доктора філософії. Аспіранти, котрі навчалися в аспірантурі для здобуття ступеня кандидата наук (вступ до 2016 р.), мали змогу захистити результати своїх досліджень упродовж необмеженого часу. Здобувачі ступеня доктора філософії, які вступили на навчання у 2016, 2017 рр., повинні були захиститися не пізніше, ніж упродовж шести місяців після закінчення навчання. Згодом цей термін збільшили до двох років, додавши до «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» в березні 2022 р. пункт, згідно з яким усі терміни подовжуються на період дії воєнного стану та три місяці після його закінчення.

Водночас до «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» 19 травня 2023 р. внесено зміни, що набули чинності з 01 січня 2024 р., згідно з якими: «Підготовка в аспірантурі (ад'юнктурі) завершується отриманням диплома доктора філософії після публічного захисту дисертації в разовій спеціалізованій вчентій раді». Тобто, нині здобувач має пройти процедуру захисту та отримати диплом під час навчання в аспірантурі; якщо термін навчання завершиться до отримання диплому, то здобувач з метою захисту має вступати до аспірантури повторно. Таким чином, термін для написання тексту дисертації скоротився майже на рік. Нині зазначені Порядки, які регулюють підготовку та процедуру захисту докторів філософії, суперечать один одному.

Отже, є певні проблеми, зокрема регулювання нормативної документації щодо підготовки аспірантів; планування діяльності здобувачів таким чином, щоб максимально ефективно і вчасно виконувати вимоги щодо підготовки й захисту дисертаційного дослідження. Вирішення цих проблемних питань допоможе унормувати питання підготовки здобувачів ступеня доктора філософії в аспірантурі.

В. Лисенкова

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАТЬ У ХАРКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

V. Lysenkova

DEVELOPMENT OF THE PHILOSOPHICAL KNOWLEDGE SYSTEM AT KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE

Минуле століття характеризується початком процесу плюралізації знань, зокрема філософських. Філософська освіта з першої чверті ХХ ст. набувала більшої системності, до блоку традиційних філософських дисциплін додавались курси з історії філософії, зростала актуальність аксіологічної тематики. Змістовно панорама філософської думки суттєво розширювалась. Разом з класичними філософськими поглядами поширювались некласичні, а згодом — постнекласичні. Зрозуміло, що нерідко між філософськими школами і течіями розгорталась ідейна боротьба.

Складними шляхами розвивалась філософська освіта і в Україні. Але попри всі труднощі, поступово виникали філософські освітні центри, здебільшого в межах діяльності ЗВО. У Харкові, здавна відомому своєю потужною системою освіти усіх рівнів, формувалась структура вишів. Там, крок за кроком, вибудовувалась низка філософських шкіл. Зокрема, з кінця 60-х років XX ст. у складі кафедр ХДІК з'явилась кафедра, де викладались філософські курси, яку очолив професійний філософ, випускник філософського факультету Київського державного університету К. М. Лойко. На кафедрі він заклав традиції київської філософської школи, працював над кадровими питаннями формування єдиного професійного колективу. Наступною завідуючою кафедрою стала Є. В. Левченко, котра багато зусиль поклала на створення дієвої методичної бази викладання філософських дисциплін. Ці тенденції продовжив розвивати М. В. Дяченко, котрий у цьому році святкує п'ятдесятилітній ювілей роботи в ХДАК. Під час його керівництва кафедра була реформована в кафедру філософії і політології. Разом з філософською, починає функціонувати і соціально-політична секція (керівник — проф. О. І. Романюк).

За весь період існування кафедри поступово означились основні напрями наукової роботи: історико-філософський, філософський, етико-естетичний, релігієзнавчий, соціально-політичний, правовий. Коло навчальних курсів було достатньо широким: від розгалуженого блоку історико-філософських дисциплін до блоку політологічних, соціологічних, правових предметів.

Важливим надбанням кафедри стало створення системи поступового оволодіння здобувачами основ філософської культури. Це суттєво збагатило пізнавальний потенціал майбутніх фахівців як сфери гуманітарних наук, так і мистецьких спеціальностей. Яскраво проявилась тенденція філософізації, тобто набуття і використання філософських знань у суспільній практиці.

Поступово на такій основі при кафедрі була сформована філософська школа (керівник — доктор філос. наук, професор М. В. Дяченко) і у її межах підготовлена плеяда спеціалістів вищої кваліфікації - кандидатів і докторів філософських наук. Це збагатило кадровий склад не лише самої кафедри філософії та політології ХДАК, а і інших ЗВО.

Безпосередньо посилення філософської складової при підготовці фахівців у ХДАК надало змогу підняти рівень навчання аспірантів у методичному і науковому планах, що відзначилось на підвищенні якості кваліфікаційних робіт здобувачів третього рівня. Уже сьогодні можна говорити про позитивні наслідки ґрунтовного викладання філософських дисциплін, тому що викладачі ХДАК, котрі навчались у той період, у навчальній і науковій роботі демонструють високі показники, значний творчий потенціал.

Дійсно, треба відзначити тенденцію підвищення продуктивності роботи науковців і педагогів під впливом філософської складової. Розвиток і науки, і мистецтва нині неможливий без залучення філософських знань. Вони надають глибини і сутнісного осягнення актуальних питань у духовній сфері. Розширення філософської тематики у викладанні гуманітарного блоку дисциплін посилить теоретичні і практичні здобутки випускників ХДАК.

Т. Хміль, В. Хміль

ЄВРОПЕЙСЬКА ОСВІТНЯ ПАРАДИГМА В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНІЗМУ

T. Khmil, V. Khmil

EUROPEAN EDUCATIONAL PARADIGM IN THE ERA OF POSTMODERNISM

Сучасний світ за багатьма оцінками не схожий на минуле сторіччя. Рух нашого суспільства до нових соціальних орієнтирів спричиняє глибоку переоцінку всього комплексу духовних цінностей, у тому числі освіти та науки.

У європейських країнах наприкінці ХХ — на поч. ХХІ ст. слідом за кризовими явищами в економіці, політиці, культурі почалася глибока затяжна криза в системі освіти. Нинішні умови, в яких відбувається освіта, починаючи зі світової пандемії, масштабних міграційних процесів, вимагає посилення гуманітарної складової навчального процесу.

Звісно ж, Болонський процес — це спроба створити загальноєвропейську модель освіти з метою уніфікації та стандартизації освітнього простору, що вже іманентно містить несумісність із демократичними принципами існування європейської спільноти.

Постмодерністський зміст освіти в основних рисах заперечує болонські засади його організації, оскільки вища школа майбутнього має ґрунтуватися на нелінійних, поліцентричних структурах, що відтворюють мультикультурні засади європейської цивілізації, у яких враховуються національні освітні здобутки, а також ментальна складова суспільства. Саме це дійсно забезпечує право людини на самореалізацію власного потенціалу.

У демократичних суспільствах давно вже усвідомлено, що не лише школярам, а й студентам необхідно надати глибші знання про людину, яка має пронизувати весь освітній процес. Таке завдання допоможе зміцнити зв'язки зі світовою гуманістичною традицією, важливою для здійснення моральних норм як умов соціальної адаптації особистості. Оскільки «гуманітарна наука завжди виходить із посилки, що реальність здатна набути розумних форм», то соціально-гуманітарні науки, які вивчаються в навчальних закладах, слугують розширеному відтворенню життя спільнот, допомагають компенсувати брак комунікації в нових соціокультурних умовах і суттєві відмінності в методиці та дидактиці викладання.

Порівняння дидактичних методів оцінки знань із підсумковими оцінками європейських країн сьогодні — не на нашу користь. Але, з іншого боку, слід зазначити, що думка німців про українських студентів, які навчаються в Німеччині, надзвичайно висока.

Проте німецька преса останніх років заповнена досить песимістичними висновками щодо шляхів подолання освітнього кризового стану. Не зайве зазначити, що за таких успіхів у гуманітарній освіті, Німеччина, на початку нового століття, була шокована результатами якості освіти абітурієнтів з тесту PISA (за шкільний курс математики та розуміння текстів рідної мови). Серед усіх європейських країн Німеччина посіла 21 місце, тобто в тій країні, де вчителі отримують найвищу у світі зарплату. Україна в реєстрі тесту PISA не потрапили до першої десятки.

У розвинених західних країнах світу ніхто нічим не заміняв іспити, хіба що в експериментальні 50-60 роки ХХ ст., коли був пік втілення в навчальний процес

тестових систем IQ. Але вже в 70-ті роки в Європі почалася масова відмова від тестів, які залишилися як допоміжні засоби оцінки знань.

Доречно нагадати, що в переважній більшості європейських університетів проводяться комплексні іспити, які містять декілька тематично близьких дисциплін, і це справді здійснює міждисциплінарні зв'язки.

У більшості вишів Заходу немає суттєвої різниці між заліком та іспитом — за вимогами, це той самий контроль знань, який оцінюється за 100-бальною системою. Різниця лише в тому, що «заліковий» контроль може проводитись у письмовій формі, а іспит у більшості випадків — в усній. «Незадовільна» оцінка має дві градації: з правом перескладання та без права перескладання. В останньому випадку заборонено перездавати іспит чи залік, якщо студент був помічений під час користування шпаргалкою, навчальними посібниками або технічними засобами. Важливо звернути увагу на моральний контекст навчання майбутнього фахівця в Європі.

Усні іспити, які були кращою формою контролю в Україні в 60-і — 90-і роки минулого століття, орієнтувалися зовсім не на запам'ятовування фактів, формул і дат, а на логіку теорем, законів та принципів, з ілюстрацією їх прикладами й інтерпретаціями, що вимагали певних узагальнень та розуміння, а, отже, засвоєння матеріалу на вербальному рівні. Це одна з причин, чому радянська школа на той час була однією з найкращих у світі. А чи варто нам сьогодні повністю відмовлятися від усних іспитів та замінювати їх письмовими чи тестами? Тим більше, що персональні комунікаційні засоби (від мобільних телефонів до мінікомп'ютерів, які приходять на зміну старій та добре відомій шпаргалці), не дають викладачеві можливості адекватно оцінити знання студента. Усний іспит, як діалог із глибоким опитуванням студента, дозволяє зберегти когнітивно-емоційну складову навчального процесу, стимулювати творче начало та відновити зворотний зв'язок у системі «студент — викладач». Крім того, у переважній більшості університетів на Заході відсутні звичні для нас екзаменаційні питання, натомість пропонуються вивчені теми з програм, які є основою для поглибленої співбесіди, що проводиться на іспиті професором спільно з асистентом.

Не слід, однак, уважати, що усний іспит є єдиним критерієм високоякісного навчання. Значимість навчання залежить від відповіді на запитання: що є метою освіти?

Відповідь залежить від встановлення суспільства стосовно знання та його соціального призначення. Якщо для східної системи конфуціанського типу метою навчання виступає передусім процес спілкування Вчителя з учнем, де потребується засвоєння останнім традиційних ціннісних начал, то для західної традиції характерне бачення мети освіти в підготовці до складання іспиту.

Якщо трохи торкнутися історії, то можна зрозуміти, що сучасне розуміння іспиту має своїм джерелом релігійно-богословський концепт освіти як єдиноможливої форми знання, що сприяє спасінню душі. Як влучно зауважив А. Тойнбі, протягом восьми століть учені Середньовіччя окреслили бачення іспиту як моделі майбутньої відповідальності людини в день Страшного Суду.

Іспит було вперше застосовано в європейських середньовічних університетах як світську форму оцінки знати майбутніх богословів. На відміну від монастирської освіти, яка здійснювалася в атмосфері штучно створеного «Града Божого», студіози у

«Градi земному» значно сильніше відчували спокуси життя та потребували певного зовнішнього контролю за результатами їхнього навчання. А оскільки об'єктом ретельного вивчення була релігійна догматика, яка ґрунтувалася переважно на тлумаченні Біблії, то будь-яка помилка в інтерпретації сприймалася як ознака свідомої злочинної дії, спрямованої проти самої церкви. Над головою учня постійна висіла загроза Страшного суду, оскільки наслідком провалу іспиту будуть вічні пекельні муки. Іспит був не лише формою покарання за неортодоксальні погляди, а й зручним інструментом контролю знань та контролю над розумом, що в сприйнятті інтерпретується як символ авторитарної освіти.

Справді, іспит як засіб контролю освітнього процесу має авторитарну спрямованість, будучи наслідком аристотелівського «інтелектуалізму», що ґрунтується на бінарному принципі «справжнє-хибне», але при цьому не враховує моральних, духовних, соціальних та інших факторів навчання.

Іспит зводить знання до певної інформації, яку необхідно запам'ятати та передати в неспотвореному вигляді, відтворити її як щось незмінне. При цьому від студента не потрібні творчі зусилля, достатньо лише гарної пам'яті.

Останньому аргументу надається особливе значення, оскільки оцінювання результатів здається, на перший погляд, об'єктивним, а насправді тестова система зводиться лише до кількісних показників, але не якісних. Насправді ж не враховуються такі якості та психологічні особливості, як креативність, оригінальність, мислення, тобто все те, що відрізняє особистість учня від простого споживача навчального процесу.

Найбільш придатними та оптимальними формами контролю знань у гуманітарних науках мають бути творчі курсові роботи, есе, написання яких передбачає пошук нових методичних підходів, оновленої тематики, нових критеріїв оцінки знань, відносин між викладачами та студентами.

Про роль вербальних засобів навчання та контролю як інструментів творчого засвоєння знань ще повинні сказати своє слово психологи. Як продовження цієї думки можна навести висловлювання Сократа про мету навчання, якою є не предмет (професія), а вміння мислити.

В. Мірошніченко

СТРАХ ГЕНДЕРУ: ФАНТАЗМ ТА ІДЕОЛОГІЯ

V. Miroshnychenko

THE FEAR OF GENDER: FANTASME AND IDEOLOGY

Ідеологія є багатозаровим концептом, який, зазвичай, асоціюється з чимось виключно негативним, з тим, що обов'язково викривляє оптику, є ілюзією, тим, що створює фантазми і впливає на всі аспекти функціонування суспільства, культури і окремої людини. Для Луї Альтюссера ідеологія — це те, що пронизує життя, і для того, аби вирватися за її межі, потрібно докласти неабияких зусиль. Постає проблема: чи є щось по той бік ідеології? Якщо ідеологія — це буквально все, то звідки виникає сама думка про наявність чогось в її обхід? Можливо, це лише певний логічний прийом або помилка в побудові судження? Адже для того, аби щось існувало, оминаючи ідеології, необхідний відповідний досвід. Або ж ми маємо вивести іншу

логіку, множинну логіку, спираючись на наукові знання стосовно ідеології, її історії, еволюції і структури. Йдеться про конструкт, у якого свої особливості і визначення.

Ідеології стали не просто концептом, який зводиться до банального набору переконань, упереджень, стереотипів, які людина приймає, покладаючись виключно на Іншого. Ідеології — способи «організації реальності». Якщо брати за точку відліку конкретну людину, то вона опиняється в ідеологіях ще до своєї безпосередньої появи. Ідеології — це контроль. Коли тій чи іншій людині приписують стать, коли її називають, виховують, словом, коли її соціалізують, ідентифікують (і міфологізують), то це вже є вписуванням в ідеологічні рамки. Це те, що Альтюссер називав ідеологічною інтерпеляцією. Важливо розуміти, що стать, сексуальність, ідентичність тощо — це ідеологічні конструкти. Тобто, навіть біологія й медицина цілком підпадають під вплив ідеологій і стають одними з найпотужніших чинників нормалізації, нормативізації. Ідеологічні конструкти вибудовуються на основі бінарних опозицій, дуалізмів, дихотомій. Тому основна теза звучить так: логіка гендеру — це деконструктивна логіка, яка пропонує альтернативу будь-яким протилежностям по типу «або-або», натомість заявляючи модель «і-і».

В семінарі «Я» в теорії Фрейда і в техніці психоаналізу» Жак Лакан зауважував: «Le désirse satisfait ailleurs que dans une satisfaction effective. Il est la source, l' introduction fondamentale du fantasme comme tel». Однією з наскрізних тем нової книги Джудіт Батлер «Хто боїться гендеру?» є фантазм, який ті чи інші (антигендерні) ідеології припасовують до того, що зазвичай у науковій літературі називають гендером. До цього фантазму відносяться: “set of ideas that are in opposition to either science or religion[...] or as a danger to civilization, a denial of nature, an attack on masculinity, or the effacement of the differences between the sexes. Gender is also sometimes regarded as a totalitarian threat or the work of the devil[...] as the most destructive force in the world, a contemporary and dangerous rival to God that must be countered, or destroyed, at all costs”. Подібна оптика уявляє гендер таким, що акумулює «широкий спектр страхів і тривоги». Водночас антигендерні ідеології за допомогою цього посилюють свою владу і вплив. По суті, страх гендеру виступає як страх самого себе, страх несвідомого.

Ми не ставимо питання, з якою метою створено такий «фантазм гендеру». Нас цікавить чому, розуміючи його штучність, віртуальність і контр-раціональність, він залишається об'єктом віри, страху, упереджень. Чому релігійні, державні, культурні, політичні інституції поширюють «антигендерний» дискурс і толерують насильство, дискримінацію, расизм, мізогінію, приниження інших та обмеження (аж до тотального нівелювання) задоволення/бажання? Чому ті, хто закликає до свободи, рівності, видимості і поваги лишаються пригнобленими?

О. Хорошев

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІЛОСОФІЇ КУЛЬТУРИ

О. Khoroshev

PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF THE PHILPSOPHY OF CULTURE

Філософія культури є однією з дисциплін, яка сформувалася через диференціацію різних галузей філософії у XIX–XX ст. Вона має довготривалу історію, а її виникнення є закономірним етапом розвитку філософського знання про культуру і розуміння її значення як відображення творчої сутності людини.

Однак і в наші часи серед дослідників немає єдності щодо того, що являє собою філософія культури і яким є її місце серед інших дисциплін, які вивчають проблеми культури. При різноманітні трактувань майже всі вони можуть бути зведені до того, що філософія культури є філософським розумінням феномену культури, його осмисленням та інтерпретацією у всій його цільності та багатоаспектності. При цьому філософський розгляд культури потрібно пов'язувати з тим, що філософствування не є лише знанням, а передбачає його проблематизацію в контексті вищих цілей теоретичного та практичного розуму.

Філософія культури у своєму розвитку проходила ряд етапів, які пов'язані з формуванням уявлень про культуру і її роль у житті суспільства та людини. Взаємозв'язок філософії й культури проявлявся на всіх етапах історії людства з моменту формування філософії в Давній Греції. Філософія античності являла собою рефлексію над розвиненим міфологічним досвідом. Загальноновизнаним фактом є перетворення міфологічних образів у поняття. Також саме в античні часи з'являються перші уявлення про культуру. Так, одним з перших термін «культура» вживав римський філософ Цицерон, який уважав, що філософія є «культурою души», а культуру слід розуміти як вихованість та освіченість.

Також з античності походить і протиставлення культури природі як штучного — природному. Ця інтерпретація культури також дійшла до наших днів, коли культуру часто трактують як штучно створений світ артефактів, тому культура протиставляється природі як світу натурального.

У XVII–XVIII ст. філософи вживали поняття «культури» для визначення направленості історичного процесу. Вони інтерпретували культуру як вираження буття народу, того що їм створено в ході історичного процесу.

У XIX ст. вивчення культури проходило в рамках антропології. Накопичувалися емпіричні знання про різні культури та народи. Були створені стійкі уявлення про різноманіття культур, хоча зустріч з традиційними культурами, відмінними від західної, відбулася ще за часів епохи Великих географічних відкриттів.

Уперше термін «філософія культури» з'явився в працях німецьких дослідників. На початку XIX ст. німецький романтик А. Мюллер почав вживати поняття «культурафілософія» для визначення філософського осягнення культури.

Інтерес до філософського осмислення культури значно посилювався на початку XX ст. Саме в той час спостерігається ставлення до культури як до самостійного, окремого предмета дослідження на фоні поглиблення і диференціації різних сфер людських знань у зв'язку з потребами соціокультурної практики. На початку XX ст. було закріплено класифікацію наук, які поділялися на дві групи: науки про природу та науки про культуру. Дослідники намагалися зрозуміти, чим є культура як ціле, а не як окремий прояв, а також визначити, що визначає культуру та який у ній сенс.

Незважаючи на те, що культура є більш консервативною системою порівняно з економікою, соціальними та політичними інститутами, зміни, які у ній виникли у XX ст., суттєво вплинули на всі сторони життя суспільства та стали поштовхом до філософського осмислення процесів, які проходили в культурі.

Новий стан сприйняття життя сучасною людиною виводить проблеми культури на один з перших планів. А в суспільно-політичних дисциплінах все активніше заявляє про себе «культурний поворот», який проявляється в тому, що вчені почали

більш уважно ставитися до впливу культури і менталітету людей на перебіг різних історичних, політичних, соціальних та економічних процесів.

Диференціація і складність сучасного суспільства приводять до появи нової культурної ситуації, коли на перший план виходить різноманіття культурних форм та думок. Однак деякі філософи проголошують «кінець культури» і трактують культуру як насильство.

Також важливим є питання, чи відноситься філософія культури безпосередньо до філософії або ж є частиною культурології. Причому від самої філософії філософія культури запозичила спосіб, у який розглядається культура, те, «як» предмет досліджується. А ось сам предмет, зміст цього розглядання, тобто «що» розглядається, взято з культурології. При цьому остання в більшій мірі претендує на науковість, об'єктивність, наближається до суспільних та природничих дисциплін. А філософія є більш суб'єктивною, зануреною в пошуки змістів, цінностей, ідей тощо. Філософія незамінна, оскільки вона має змогу ставити основоположні питання буття, тим самим структуруючи життєвий світ людини і надаючи йому глибокого сенсу. У будь-якій соціальній або культурній системі сенс є найбільш важливим елементом людського буття, без якого воно втрачає свою об'ємність. Пошук кінцевих смислів буття надає значення подіям повсякденного існування індивіда і переводить людину із природничого світу у світ культурний.

Однак, якщо культурологія досліджує культуру в аспекті її конкретики, емпірики, історичних форм існування і на базі їх виникає теорія культури, то філософію культури цікавить ідея культури, її образ. Тому вона є більш абстрактною, але здатна визначати основні напрями та закономірності розвитку культури.

Проблематизація буття, пошук подальших шляхів розвитку суспільства, перегляд основних питань людського існування роблять філософію культури досить актуальною в наш час, який визначається як перехідна епоха, постсучасність.

Філософія як рефлексія спрямована на культуру та історію. Однак не лише минуле цікавить філософію культури, а й майбутнє. Якщо в сучасній культурології спостерігаються розробка теорії культури, її різних форм, а також дослідження історії культури, то в межах філософії культури знаходиться рефлексія соціокультурного досвіду та прогнозування. Філософія культури формує світоглядні шаблони мислення і новий концептуальний апарат, за допомогою якого конструюються нестандартні моделі майбутнього.

Таким чином, філософія культури — це самосвідомість культури, яка розкриває зміст, ідеї, цілепокладання, умови культурної діяльності суспільства. Таке розуміння є досить продуктивним та дозволяє включити до її дослідницького поля значущі проблеми культури і буття людини у їх взаємозв'язку та універсальності.

К. Попова-Коряк

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ТРАДИЦІЙНИХ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СВІТІ

К. Popova-Koriak

PROBLEMS OF LEGAL PROTECTION OF TRADITIONAL FAMILY VALUES IN THE WORLD

Традиційні сімейні цінності вважаються основою стабільності та розвитку будь-якого суспільства. Вони сприяють формуванню морально здорових поколінь, підкріплюють ідеали відповідальності, підтримки й взаєморозуміння.

З давніх часів існували певні моральні та етичні норми, які були направлені на захист сім'ї як осередку суспільства. Окрім того, традиційна сім'я вважалася і досі вважається важливим фактором соціальної згуртованості та захисту дітей, оскільки виконує низку важливих функцій для суспільства. По-перше, сім'я забезпечує базові емоційні та психологічні потреби дітей, створює середовище стабільності, де вони можуть почуватися в безпеці, отримуючи любов, підтримку й турботу. По-друге, сім'я виховує цінності, норми та моральні принципи, які важливі для суспільства. У традиційній сім'ї відбувається передача культурної спадщини та традицій, що направлено на формування спільної ідентичності. Цей процес сприяє створенню міцних соціальних зв'язків та зменшує ризики відчуження чи соціальної ізоляції. Окрім того, сім'я виступає механізмом захисту дітей від негативних зовнішніх впливів, адже батьки, забезпечуючи їй всебічний розвиток, захищають дитину від деструктивних факторів, контролюючи середовище, у якому вона зростає, та забезпечуючи її потреби в освіті, здоров'ї та безпеці.

Такі міжнародні нормативно-правові акти, як Загальна декларація прав людини та Міжнародний пакт про економічні, соціальні й культурні права, підкреслюють значення сім'ї як природного та основного осередку суспільства, який має право на захист суспільства та держави. Конвенції ООН і Ради Європи, які спрямовані на захист дітей та жінок у сім'ї, також є важливим аспектом підтримки сімейних цінностей. Однак деякі міжнародні норми неоднозначно трактуються в різних державах, що створює виклики для захисту традиційних сімейних норм.

Дедалі більше дослідників вказують на проблеми правового захисту традиційних цінностей в умовах глобалізації. Остання сприяє поширенню нових ідей, включаючи сучасні концепції сім'ї, гендерної рівності та прав ЛГБТ+. У деяких країнах це призводить до розмивання традиційних уявлень про сімейні цінності.

У правових системах деяких країн відсутня чітка регламентація щодо меж впливу нових культурних цінностей на сімейні стосунки, що створює конфлікти на рівні правозастосування.

Складнощі правового захисту традиційних сімейних цінностей у різних країнах виявляються в правових підходах до захисту сімейних цінностей, які варіюються залежно від державної ідеології, політичної системи, соціальних і культурних норм. У країнах із сильними релігійними традиціями правові акти підтримують консервативні сімейні цінності, тоді як у ліберальних суспільствах можна помітити, як сімейне право часто є відкритим для нових підходів і моделей сім'ї.

Існує також і проблема співвідношення прав батьків та прав дітей. Зокрема, захист традиційних сімейних цінностей часто зосереджується на правах батьків,

зокрема на їхньому праві виховувати дітей відповідно до власних переконань та традицій роду. Однак у деяких країнах правова система більше орієнтована на захист інтересів дитини. Є й проблема балансу між захистом прав батьків та інтересами дитини, зокрема в питаннях виховання, релігійної освіти та моральних норм.

Не можна також оминути і правові конфлікти з приводу правового становища традиційної сім'ї, які трапляються в мультикультурному середовищі. Мультикультуралізм і міграційні процеси ставлять виклики перед правовими системами щодо збереження традиційних сімейних цінностей. У країнах, де проживають різні культурні та релігійні групи, законодавство може створювати неоднозначні ситуації в питаннях захисту сімейних цінностей.

У деяких випадках мультикультуралізм стимулює розширення правового визначення сім'ї, проте це може суперечити традиційним підходам місцевого населення, що призводить до правових конфліктів.

Країни з різними політичними і культурними підходами пропонують різні механізми підтримки традиційних сімейних цінностей. Наприклад, держави Східної Європи часто прагнуть зберегти традиційні норми сім'ї, тоді як Західна Європа та Америка акцентують на правах окремої особистості.

Отже, питання правового захисту традиційних сімейних цінностей вимагає зваженого підходу та балансу між правами окремої особи й сім'ї як соціального інституту.

Успішний правовий захист традиційних сімейних цінностей можливий за умов поваги до культурного різноманіття, збереження національних традицій, але з урахуванням міжнародних стандартів прав людини.

В. Петренко

АКТУАЛЬНІСТЬ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

V. Petrenko

THE RELEVANCE OF EXISTENTIALISM IN THE CONTEXT OF TODAY

Філософія екзистенціалізму у ХХ ст. була сформована на фоні реакції суспільств західної Європи на Другу світову війну і спиралася на філософський та літературний досвід ХІХ ст., у якому вона знайшла і свої витoki, і поле для пошуків. Після бурхливих подій травня 1968 р., які не призвели до якісних змін у Європейському просторі (за влучною статтею Ж. Дельоза та Ф. Гваттарі «Травня 68-го не відбулось»), прийшло інтелектуальне самовспокоєння, яке супроводжувалося неоліберальною парадигмою в суспільних стосунках. У цьому випадку Ф. Фукуяма проголосив «кінець історії», який підкреслював остаточність і непорушність ідеологічного та економічного порядку, який сформувався у світі під проводом США. Актуальність екзистенціалізму, його революційність та соціальна значущість поступово знижувалась, особливо під тиском постмодерністської й аналітичної філософії. Глобалізм, як основна ідея післявоєнної Європи, поступово розширювалася, і ставала провідною серед інтелектуальної еліти. Особливо цьому сприяли розвиток інтернет-простору, цифровізація культури та перехід людини у віртуальність. Початок ХХІ ст. відкрив нові горизонти для людини в її взаємодії з технологіями і трансформував масову комунікацію за допомогою соціальних мереж. Здавалося б, екзистенціалізм, як філософська течія, був похований лібералізмом і

його технократичними можливостями. Віртуальний простір скасовує реальність, і пошук автентичності втрачає свою актуальність. Копія, або за визначенням Ж. Бодрійяра, «симулякр», стає головним предметом і об'єктом цифрової культури. У цьому разі слід зауважити, що «істина» як філософський концепт піддається сумніву, і замість нього на поверхню виступає «образ істини», який складається в користувачів інтернету в ході споживання інформації. У свою чергу, це призводить до ризиків появи фейків, які замінять собою реальність.

Тим не менш, глобалізм переживає трансформацію і фрагментацію, виникають осові політичні блоки, а світ зазнає «правого повороту», який супроводжується війнами та нестабільністю. Фрагментація інтернет-простору, відхід від глобалізму і перехід до епохи національних конфліктів супроводжується інформаційною боротьбою й поляризацією суспільств. Нова сторінка в історії цивілізації характеризується новими викликами, які пов'язані як з ядерною загрозою, так і створенням штучного інтелекту. Ці виклики потребують філософської рецепції, і саме в цьому світі питання екзистенціальної філософії знову стають актуальними. Перед обличчям сучасних загроз людина ХХІ ст. потребує нового осмислення самої себе та реальності/віртуальності, яка її оточує. У цьому випадку філософія екзистенціалізму може виявитися позитивним прикладом обернення людини до самої себе як в індивідуально-психологічному сенсі, так і в історичній перспективі.

Оскільки філософія екзистенціалізму бере свої початки з «філософії життя» Ф. Ніцше, то значущим її аспектом стають питання співвіднесеності війни та миру, життя і смерті, вжахання перед обличчям самотності тощо. У контексті сучасних локальних війн, які ризикують перетворитися на глобальні, ці питання знов виявляються актуальними. Особливо гостро ця тема стоїть в Україні, громадяни якої переживають екзистенційний досвід на побутовому рівні. Саме тому питання, які ставить перед собою екзистенціальна філософія, знову стають актуальними. Переосмислення «положення людини в космосі», за влучною назвою роботи М. Шелера, має стати одним із ключових завдань сучасної філософії, яка заплуталась в інтерпретаціях та гіперінтерпретаціях. Множення текстів та дискурсів розуміється інструментально, у той час як екзистенціалізм ставить перед собою мету повернути людині людину. Отже, актуалізація екзистенціальної філософії не просто реактуалізує метод, який став ключовим у повоєнній філософії, але він покликаний для того, щоб сформулювати нову буттєву стратегію, яка зіштовхується з викликами сучасності, а саме: проблеми взаємодії людини та техніки, дихотомії реальності і віртуальності, військові конфлікти й дегуманізація.

С. Криворутченко

ДЕАКТУАЛІЗАЦІЯ МОДНИХ ТРЕНДІВ ТА ПРАКТИК: ПАДІННЯ, ПЕРЕДБАЧУВАНЕ ДО ЗЛЕТУ

S. Kryvorutchenko

DEACTUALIZATION OF FASHION TRENDS AND PRACTICES: FALL, PREDICTED BEFORE RISE

Мода як соціокультурний феномен та її супутні практики супроводжують людство здавна. У процесі власного розвитку в різних країнах та епохах вона постійно трансформувалася, набувала і втрачала усе нові характерні ознаки, тим

самим постійно змінюючи візуально сприймані образи людей. Упродовж ХХ–ХХІ ст. відбулося значне прискорення темпу зміни модних тенденцій, істотно зросло стильове різноманіття, що спричинило як стрімку появу усе нових модних практик, так і їх швидку деактуалізацію, а інколи навіть і маргіналізацію, та сприяло появу т. зв. “fast або ultra fast fashion” — швидкої чи надшвидкої моди, що змінюється та оновлюється в найкоротші терміни. В умовах сучасної поширеності проблеми модного гіперспоживання та пошуку шляхів боротьби з ним дослідження механізмів деактуалізації моди має неабиякий науковий інтерес та актуальність.

Попит на актуальні модні зразки існує завжди, і причиною цього слугують не лише певні естетичні чи функціональні запити. Однією з важливих можливостей, що в сьогоденні нерідко реалізуються за допомогою моди, є самоактуалізація. В умовах сучасного швидкого застарівання інформації стає вкрай важливим демонструвати себе як людину, що постійно «на гребні хвилі» і глибоко занурена в мінливу реальність, а отже, здатна своєчасно реагувати на зміни та виклики, бути гнучкою, динамічною та ефективною. Візуальний образ людини, сформований через призму продуманого використання новітніх модних зразків, відіграє в цьому далеко не останню роль та може добре слугувати для досягнення особистого і професійного успіху, а отже, і забезпечення комфортного життя. Тому задля ефективного формування чи осучаснення візуального образу індивіда стають важливими істотна модна обізнаність, здатність відрізнити швидкі тренди від довготривалих, обирати високоякісний модний продукт та *осміслене* використання модного продукту. За таких умов мода стає інструментом, що здатний естетично доповнити образ та ефектно візуально репрезентувати носія. Втім, головною умовою для цього є критичний підхід до застосування нових модних проявів, що є діаметрально протилежним до фундаментальних засад поширення «швидкої моди», серед яких однією з найбільш значимих є фактично *планове застарівання* модних тенденцій.

Процес деактуалізації модних тенденцій та практик у межах «швидкої моди» можна назвати закономірним результатом способу її сучасного існування: мода є рибутковим бізнесом, де важливу роль відіграють *кількість* продукту та його *собівартість*. Поширена в індустрії планова систематичність появи нових модних колекцій (зазвичай чотири рази на рік, в окремих випадках — п'ять-шість) дозволяє виробникам модного продукту ефективніше заробляти на усе наростаючій кількості пропонованих та споживаних речей. У міру виходу на ринок близько чотирьох разів на рік у ряду виробників усе нових різнопланових колекцій, що задають нові тренди, виникають маси вкрай зацікавлених новинками споживачів. У цей момент, по суті, відбувається деактуалізація і «моральне» застарівання більшості трендів, презентованих у попередніх колекціях та непродубльованих в актуальній. З урахуванням того, що в середовищі модних спеціалістів і тематичних блогерів нерідко побутує корисна для підкріплення позицій «швидкої моди» думка, що річ/практика/тренд є новими, цікавими, гостромодними та актуальними, поки відтворені одиницями, а в міру наростання кількості послідовників відбувається процес завершення їх актуальності: вони стають нецікавим «ширвжитком» — нерідко активні споживачі моди в бажанні актуалізації власного образу вступають на шлях *гонитви* наввипередки з усіма, аби найпершими відтворити найактуальніші тренди до їх дійсної чи уявної масовізації, а за настання такої — відтворювати чергові

нові тренди, адже на момент реальної масовізації до тренду може сформуватися та поширюватися певна суспільна неприязнь. Це, у свою чергу, також може мотивувати споживача до освоєння і споживання усе нових модних продуктів.

Утім, модні тренди деактуалізуються не лише в «моральному», а і в цілком фізичному сенсі, адже властива для більшості продуктів «швидкої моди» невисока собівартість закономірно означає пропорційну ціні *якість*. Частота появи нових колекцій передбачає бачення про обмежену в часі актуальність речі, продиктовану модою, найперше — її візуальною (естетичною) складовою, а не потребою споживача в її певних функціональних характеристиках. Таким чином, *якість* речей втратила істотне значення для модної індустрії: якісні матеріали та виробництва означають високу ціну товару, меншу цільову аудиторію й тривалий час зносу, рідшу потребу покупки, невисокої якості чи відверто неякісні — низьку ціну, широку аудиторію і постійний потік завідомо передбачуваних, вимушених швидким зносом усе нових покупок. Тому значна кількість речей створюється з якісного розрахунку на сезон, «від колекції до колекції», хоча окремі зразки можуть втрачати прийнятний вигляд та стан значно раніше. Так споживацькі втрати стають черговим способом примножити кількість споживаних модних трендів та відтворюваних практик. За умови невеликої кількості доступних актуальних альтернатив такі речі можуть ставати предметом вимушеного ужитку, незалежно від наявності чи відсутності в носія бажання відтворювати у власному образі актуальні тренди. Поширене серед антипатиків сучасної моди уявлення про «класику поза часом», що є актуальною поза швидкими трендами, є також досить сумнівним, адже класичними можна називати лише певні види речей, проте конкретні зразки завжди несуть на собі відбиток часу створення. Як приклад, туфлі-човники з 1990 та 2024 рр. будуть, вочевидь, різними в деталях, і за мінімальної модної обізнаності це буде поміченим, ідентифікованим як тривалий час деактуалізоване та непридатне для створення актуального візуального образу.

Окрім того, дешевий та *яскравий* модний продукт нерідко покликаний і ефективно породжує спокусу необдуманно купувати якомога більше всього, що було вподобано в моменті, без огляду на потребу та доцільність, тим самим провокуючи *переспоживання*: за появи нових трендів відбувається набуття усе нових актуальних речей, загальний об'єм гардеробу зростає. Далі, за фізичної неможливості вчасно зносити дедалі більший масив придбаного, виникає значна кількість непотрібних речей, практично нових, і вже через мінімальний проміжок часу неактуальних чи навіть якісно непридатних для цільового ужитку, що істотно зменшує вірогідність перепродажу (resale), після чого вкотре постає проблема актуалізації власного гардеробу. Коло замикається. Разом з тим варто відзначити, що така гонитва здатна сприяти появі особистісно деструктивних фінансових, соціальних та психологічних наслідків, зокрема оніоманії («шопоголізму»).

Загалом прагнення «наздогнати» моду, запозичити та відтворити кожен її прояв у власному образі фактично завідомо приречене на поразку, адже від моменту презентації нових найактуальніших трендів та модних практик вже починається розробка чергових нових. Таким чином, фактично реалізується відоме наперед планове штучне застарівання моди, зумовлене комерційними особливостями її побутування. Усвідомлення цього є важливим кроком на шляху до формування не лише хронологічно актуального, а осмисленого й індивідуально ефективного

візуального образу, що здатен конструктивно репрезентувати носія істотно ефективніше за просте слідування найновішим трендам. Тому, підсумовуючи вищенаведене, можна зобразити своєрідний життєвий цикл сучасних швидких модних трендів: (планові нові сезонні тренди + недовговічні матеріали) → (швидке поширення і популярність) → (масовізація + швидкий знос) → (втома + невдоволення) → (чергові нові тренди) → (деактуалізація).

С. Хомазюк

ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНА СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ

S. Khomazyuk

PHILOSOPHICAL AND ANTHROPOLOGICAL COMPONENT OF CULTURE

Культура є фундаментальним явищем соціуму, оскільки людство може виживати та розвиватися завдяки переважанню культури над руйнівними суспільними процесами. Культура формується в ході історичного обробітку суб'єктами ресурсів гідного існування і є гуманізованим досвідом виробництва та освоєння цінностей людьми.

Філософія слугує способом культурної самосвідомості людини. Якщо культура є найважливішим напрямком розвитку суспільства, то філософія культури — це рефлексія на спосіб її існування та розвитку. Філософія культури визначає перспективи розвитку культури, співвідношення цінностей, де розкриваються як наявні, так й очікувані цінності.

Центральною для філософії культури є проблема людини. Кожен аспект філософської культури (осмислення буття, проблеми пізнання і культури, історії і цивілізації) наповнений людським смислом і є законом мислення, рефлексивної інтелектуальної діяльності особистості. Усі філософські питання, як стверджував І. Кант, зводяться до одного: «Що є людина?».

Людині завжди було властиво замислюватися над такими питаннями: хто вона є? який сенс її існування? у чому її відмінність від інших живих істот? яке її походження? Філософи минулого по-різному називали людину: і «вінцем природи», і «суспільною твариною», порівнюючи людину з Богом або з твариною. Тому людина протягом усього свого існування намагається знайти відповідь на запитання: що її відрізняє від інших живих істот — плоть чи душа, розум чи творчий дух?

Протягом усієї історії людства питома вага проблематики людини в тій чи іншій філософській концепції змінювалася залежно від ступеня розуміння проблеми людини як вихідного принципу філософствування, а також філософського осмислення людиною самої себе, свого буття та сенсу існування. Відомо, що перші уявлення про людину виникли задовго до того, як з'явилася філософія. Свідченням цього є міфи, що дійшли до нас, і первісні релігійні уявлення.

Початок філософської антропології пов'язаний з появою класичних для цього напрямку розвідок Макса Шелера «Положення людини в космосі» (1928) і Хельмута Плеснера «Ступені органічного і людини» (1928), у центрі уваги яких — проблема природи людини, специфічна відмінність у способі існування людини і тварини. Згодом вийшли класичні праці Арнольда Гелена «Людина. Її природа і положення у світі» (1940) і «Первісна людина і пізня культура» (1956). Сучасна філософська антропологія — це розділ філософії, у якому вивчається людина як

особливий вид сущого, осмислюються проблеми людської природи й людського буття, аналізуються модуси людського існування, виявляється потенціал антропоцентричної картини світу.

Філософсько-антропологічна складова культури має свої підстави. Однією з таких є необхідність для людей працювати і творити, створюючи культурну предметність. Культура, розгортаючись, компенсує біологічну слабкість людини силою її розуму та її здатністю до творення ноосфери. Різноманітна людська активність, що поміщає людей у продуктивні види ставлення до природи, суспільства, собі подібних, генерує різні види та підвиди культури. Культура зумовлена потребою людей у багатосторонньому саможиттєустрої, універсальним характером освоєння світу людиною. Іншою підставою є необхідність для людей відтворювати себе, олюднюючи світ.

Слід зазначити, що філософській антропології не вдається створити повноцінний образ людини, що пов'язано, перш за все, з величезною кількістю проявів її сутності та існування. З моменту виникнення філософської антропології, як самостійного спрямування, були спроби представити в якійсь цілості накопичені філософією численні ідеї про людину. Але виявилось, що сутність людини надзвичайно складно піддати аналітичному розчленуванню, а побудова системи сутнісних характеристик людини через виявлення окремих її атрибутів призводить до того, що сама сутність людини «вислизає» від дослідника.

Незважаючи на величезний накопичений матеріал у сфері антропологічного знання, досі є відкритою проблема розуміння сутності людини. Філософська антропологія, незважаючи на зростання її послідовників, не дійшла до вироблення єдиного методичного підходу до проблеми людини. Багато дослідників констатують кризу антропологічного знання, яке потребує зміни антропологічної парадигми. Незважаючи на бурхливий розвиток антропологічних досліджень, багато аспектів залишаються нерозкритими. Можливо, саме у зв'язку з бурхливим зростанням числа досліджень, зростає й необхідність глибшого вивчення методологічних проблем антропології для глибшого розуміння її дискурсу.

М. Замета

КУЛЬТУРА ЯК ПОЛЕ ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСКУСІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

М. Zameta

CULTURE AS A FIELD OF PHILOSOPHICAL DEBATES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Культура є важливою темою обговорень серед учених-філософів протягом багатьох століть, від античності до сьогодення. Шляхом дослідження культури філософія отримує конкретні контексти для осмислення етичних, естетичних і соціальних питань, оскільки визначає систему цінностей, уявлень та ідей, які формують світогляд суспільства. Упродовж історії людства філософські ідеї завжди тісно переплітались з культурною спадщиною націй, що дозволило адаптувати та переосмислювати їх у нових історичних і соціальних обставинах.

Глобалізаційні процеси суттєво змінюють філософське середовище, сприяючи трансформації різних культур, ідей та світоглядних традицій, шляхом поєднання їх головних особливостей. Цей процес стимулює міжкультурний діалог, який

відкриває нові можливості для порівняння, переосмислення та змін національних філософських шкіл. Під впливом глобалізаційних тенденцій культурні традиції можуть втрачати свою актуальність і навіть стиратися. Саме тому сучасні філософські дискусії почали торкатися питань збереження різноманіття культурних форм та культурної ідентичності.

Для обговорення важливості культури в цьому питанні, необхідно спочатку визначити саму її роль. По-перше, культура є основою філософського діалогу, оскільки саме через культурні цінності формуються філософські концепції та уявлення про світ. Будь-які традиційні культурні цінності — релігійні вірування, естетичні ідеали, устрій моральних норм — прямо впливають на формування філософських ідей. Прикладом може служити конфуціанська культура Китаю — вона підкреслює важливість гармонії та суспільного порядку. У результаті, така культурна основа відображається у філософії про етику та взаємини людей. Традиційні культурні цінності є базою для формування основних філософських підходів, відштовхуючись від яких філософи створюють свої системи.

У філософських дискусіях з приводу наслідків та особливостей глобалізації сучасного світу дедалі більше звучать голоси різних національних і регіональних традицій. Африканська філософія, індійські духовні традиції або арабська середньовічна думка пропонують альтернативні погляди на питання моралі, соціальної справедливості та метафізики, збагачуючи загальносвітовий філософський контекст. Це робить філософський діалог не просто взаємодією ідей, а й мостом між різними культурами, сприяючи кращому розумінню між цивілізаціями.

СЕКЦІЯ:
ДОСЛІДНИЦЬКІ ПАРАДИГМИ МУЗЕЄЗНАВСТВА
ТА ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА

М. Тортіка, О. Бірвова, В. Кашчеєва

**МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ ЕКСПОЗИЦІЙНОГО МУЗЕЙНОГО ПРОДУКТУ
НА ПРИКЛАДІ ВИСТАВКИ «І ПОБАЧИВ Я СТЕП»:
АЛАН-ПРАБОЛГАРСЬКІ ПАМ'ЯТКИ В МУЗЕЙНИХ ЗІБРАННЯХ УКРАЇНИ»**

М. Tortika, O. Birova, V. Kashcheieva

**THE METHODOLOGY OF CREATING AN EXHIBITION MUSEUM PRODUCT
ON THE EXAMPLE OF THE EXHIBITION “AND I SAW THE STEPPE: ALAN-
PROTOBULGARIAN MONUMENTS IN THE MUSEUM COLLECTIONS OF UKRAINE”**

Сучасна історична наука пов'язує ранньосередньовічну історію Болгарії з просуванням частини тюркських праболгарських племен з Півдня та Південного Сходу України в Задунав'я, а саме на територію сучасних Болгарії та Румунії. Тим більший інтерес як для фахівців, так і для широкого кола потенційної музейної аудиторії становлять артефакти салтівської культури хозарського часу, вперше виявлені 1900 р. на території Харківської області вовчанським краєзнавцем В. О. Бабенком. Загальновизнаною в науці є думка, що носіями салтівської культури були іраномовні алани й тюркомовні праболгари, з якими відповідно пов'язують катакомбні та ямні поховання. Однак під Змієвом, у Сухій Гомільші, було виявлено

трупоспалення салтівського типу, етнічна приналежність яких і досі є предметом дискусій.

На жаль, різке загострення політичної ситуації, відкрита загроза втрати колекцій в умовах збройного конфлікту — все це змусило говорити про необхідність оцифрування музейних пам'яток, а також їхньої інтерпретації у форматі електронних виставок і каталогів.

У запропонованій виставці «“І побачив я степ”»: алано-праболгарські пам'ятки в музейних зібраннях України» представлено як ті фрагменти колекцій, які вже здобули позитивну оцінку музейної аудиторії, так і маловідомі музейні експонати, які, по суті, вперше вводяться до наукового обігу. Зокрема, виставка є відображенням двох глобальних предметних блоків, до одного з яких увійшли відцифровані експонати алано-праболгарських колекцій таких великих музеїв, як Харківський історичний музей (ХІМ) імені М. Ф. Сумцова, Музей археології ХНУ імені В. Н. Каразіна, Київський Національний музей історії України, Археологічний музей ІА НАНУ, Дніпропетровський національний історичний музей імені Д. І. Яворницького, а також районних історичних / історико-краєзнавчих музеїв у Верхньому Салтові, Білій Церкві.

Друга частина виставки повністю відображає типологізацію та розмаїття салтівської колекції Зміївського краєзнавчого музею як найбільш вразливого з погляду потенційної загрози існуванню фондів.

Загалом увесь речовий матеріал виставки поділено на локальні групи, які відтворюють регіональну самобутність і водночас археологічну однотипність колекційних предметів. По-перше, це знаряддя праці, потім прикраси, далі це група оборонного й наступального озброєння, і, нарешті, усе величезне розмаїття салтівської кераміки. Окремим блоком виставкової інформації є історична прив'язка та геолокація музейних об'єктів як центрів з вивчення, збереження, реставрації та інтерпретації прабалгарської історико-культурної спадщини в Україні.

Віртуальний простір нині передбачає багато можливостей для всесвітньої популяризації музейних колекцій. Найпоширеніший варіант — це створення цифрового музею за аналогією реальних експозицій. При такому варіанті відбувається зйомка панорамних фото та подальша їхня обробка у візуалізацію на 360°, за допомогою програм 3D Max, Unity, Matterport, Panotour pro тощо. В запропонованій експозиції алано-праболгарські пам'ятки зберігаються в різних музеях, отже прямого аналогу реального музею для цієї виставки не існує. Експозиція відтворена лише у віртуальному просторі.

Розглядався також варіант використання віртуального фону та розміщення в ньому фотоекспонатів, наприклад за допомогою програми Kunstmatrix, але така експозиція не дає змоги додавання детального опису експонату та загальну інформацію про виставку.

Отже, було вирішено, що найкраще для створення цього цифрового продукту підійде Google Blogger. Цей інструмент Google є абсолютно безкоштовним і дає цілком повне меню для пошуку інформації за різними критеріями.

Google Blogger є доволі простим інструментом для створення власного блогу і має, хоча і неширокий, але достатній функціонал. Інформацію можна викладати в повідомленнях, які будуть розміщуватись на головній сторінці, та на окремих сторінках, створених власноруч. Редагування повідомлень і сторінок доступно у

двох режимах — HTML та верстка, тобто є можливість писати код або працювати, як із звичайним документом. Також важливими елементами роботи з блогом є налаштування теми та дизайну, завдяки яким змінюються елементи навігації по блогу та його зовнішній вигляд, можна використати запропоновані теми або створити власний дизайн. Крім цього, можна подивитись статистику та коментарі до блогу, додати нових авторів, з різним рівнем допуску до редагування.

На головній сторінці блогу «І побачив я степ»: алано-праболгарські пам'ятки в музейних зібраннях України» розташовані усі дописи, у яких можна ознайомитись з колекціями експонатів салтівського типу Зміївського краєзнавчого музею та загалом у музеях України. Навігація по сайту відбувається через меню, розташоване в правій частині блогу, що містить такі пункти, як: прикраси, кераміка, знаряддя праці, кінське спорядження та зброя, окремо для колекції Зміївського краєзнавчого музею та окремо для колекцій музеїв України. Після меню розташована вкладка «Мітки», завдяки якій є можливість відкрити усі дописи за конкретними темами. На телефонах або планшетах доступ до навігаційних елементів відкривається за допомогою спеціальних кнопок, які мають вигляд трьох рисочок або крапок.

Під назвою виставки також можна знайти доступ до основних сторінок блогу, на яких викладено загальну інформацію про виставку, Зміївський краєзнавчий музей та музеї з колекціями салтівського типу, а також посилання на блог англійською мовою. На сторінках, присвячених Зміївському музею та музеям України, також можна знайти посилання на дописи з експонатами розподіленими по категоріям. На сторінці “English” розташоване посилання на блог англійською мовою, який має той самий вигляд та навігацію, що і сайт українською. Англійський блог має зворотне посилання на український.

Ph. Anderton

NEWCASTLE MUSEUM: A HISTORY OF CONVICTS, COAL, IMMIGRANTS, AGRICULTURE AND STEEL

Ф. Андертон

МУЗЕЙ НЬЮКАСЛУ: ІСТОРІЯ ЗАСУДЖЕНИХ, ВУГІЛЛЯ, ІМІГРАНТІВ, СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СТАЛІ

The city of Newcastle lies on the East Coast of Australia, about 160 km North-East of Sydney. It is the second-oldest settlement in Australia, and it lies at the mouth of the Hunter River, the water catchment of which is the beautiful fertile Hunter Valley. It was first settled by transported British convicts who escaped from Sydney in 1800 and sailed North to find the river and its surrounds.

These convicts were soon hunted for by the British authorities who followed and caught them at the mouth of the Hunter River at a place still called “Pirate Point”. The officer in charge of the troops noted the presence of a large river, and evidence of coal visible in the raw rock of the surrounds. He named it the “Hunter River” after the then second Governor of the Colony of New South Wales, Admiral John Hunter.

The area was soon colonized by Europeans who established coal mines, agriculture and timber harvesting. The Town at the mouth of the river was named “Newcastle” after the English town “Newcastle upon Tyne” which was also a centre of trade in coal. Most early European inhabitants were either freed convicts or British free immigrants. Indeed,

the story of early Australia is one of European migrants transforming their lives in a warmer, drier and less-crowded country with bountiful resources.

In 1915 the private mining company called “Broken Hill Proprietary” (BHP), motivated by the ready access to the immense deposits of quality coal in the Hunter valley itself, decided, with the encouragement of the government of NSW, to undertake steel making by building a large steel-producing plant in the port city of Newcastle on the Pacific Ocean coastline. The steelworks were located in Mayfield on the South bank of the Hunter river. The steelworks came to be known simply as “The Newcastle Steelworks” which produced quality steel for 84 years, until the complex was demolished in 1999. Being labour intensive, the Steelworks employed thousands of Newcastle residents, and it was a main source of source of income for the local economy. It came to be known as Australia’s coal and steel-producing industrial city.

Since the demolition of the Steelworks, the city of Newcastle has diversified its industrial and commercial base. While coal mining for export continues to be a pillar of the local economy with the port becoming the largest in volume exporter of coal, also notably a thriving export-oriented wine industry has developed and the Hunter Valley has become a horse-breeding and training centre of international repute. On a positive note, the Newcastle and Hunter region has become a place with cleaner air and less industrial pollution and has more recently been experiencing a notable boost in population. Nevertheless, the history of the Steelworks has not been forgotten, it has been incorporated into the contents and displays of the Newcastle Museum located in the city near the mouth of the river.

There is a strong link between Newcastle, the Steelworks and post-World War 2 immigration from Central and Eastern Europe to Newcastle and the Hunter Valley. In the aftermath of WWII the Australian government of the day understood that the country needed a larger population as soon as possible for its essential economic development and defence and security into the future. The post-war economy was suffering from a large shortage of workers for building national infrastructure and housing. The Department of Immigration was created to attract immigrants from initially western Europe. However, there was little to no interest to go to Australia. During the war millions of young people from eastern Europe were commandeered by the Germans and put to work in German industries and farms. Millions more had fled from their homelands (Poland, the Baltic countries, Ukraine) that had been occupied and now ruled by the USSR and communist governments in their homelands. Large numbers of refugees, displaced by the events and politics of the previous years, refused to be repatriated and wound up in refugee (displaced persons’) camps in Germany and Austria. The United Nations refugee organisations set about encouraging western allies to accept as immigrants as many displaced persons as possible. In 1947, the Australian government with its first Minister of Immigration, Arthur Caldwell, having little success in attracting western Europeans as immigrants to Australia, agreed to take people in the Displaced Persons camps willing and able to come to Australia as immigrants. They were told that ship transport to Australia would be provided by the IRO, that the Australian government would provide accommodation and food, and that the men would be assigned to a paid job contracted for 2 years after which they could choose their own jobs. These arrangements were generally referred to as the Displaced Persons scheme. The Australian authorities initially sought single young, healthy men and women and later included young families with children. Scant attention was paid to

education and qualifications. Language would be learned along the way and in Australia. In all, the initial wave of migrants from Europe were all “Displaced Persons” (DPs). This scheme lasted until the camps were essentially emptied by about 1952.

Many Western Ukrainian families had fled west during the war to escape Stalin’s approaching forces. They were not prepared to return to their place of birth now under Stalin’s communist control. The refugee camps had accumulated Ukrainians from diverse regions, towns and cities of Ukrainian territory. Their backgrounds were no less diverse both from urban and rural residents though the latter were far more numerous. Their religious affiliations were either Ukrainian Autocephalic Orthodox [UAOC] or Ukrainian Catholic of the Byzantine Rite [formally: Ukrainian Greek Catholic] both of which were destroyed and banned in the USSR. The clergy of both were amongst the refugees and they ministered and organized parishes in the circumstances of the camps.

Amongst the 170,700 DPs that came from the camps to Australia as immigrants, there were about 21,000 (adults and children) Ukrainians, about 12 %. Of these, about 2,000 were adults and 988 were their children — young people and their families. The average age of adults was 31, most of their children were born after 1945. Historically, they were a pioneering Ukrainian immigration to Australia. They faced challenges of being an unknown national identity in Australia with no previous immigrations having paved the way within Australia.

When they arrived in Australia (1947–1952) they were accommodated in migrant camps that had formerly been frugal army barracks and located away from urban areas outside of the main cities around the vast country. After administrative processing of a few weeks, families were relocated to various camps where accommodation was available with men being allocated usually to jobs in distant locations with little regard to family units. The main migrant camp in the Hunter valley was located in Greta, a town on the outskirts some 30kms west of Newcastle. The two smaller camps, one at Nelsons Bay, and the other within the city at Mayfield were for men assigned to work in the BHP steelworks.

BHP had a great need for male workers in their steel complex that operated 24 hours a day. The majority of the DPs including Ukrainians newly arrived in Newcastle and the Hunter Valley were given paid work in the Newcastle Steelworks starting at the bottom level given their rural background. Here shift-work was the norm and plenty of opportunities for overtime. Those who were not cut out for this kind of work moved to other regions at the first opportunity looking for other kinds of employment and a non-industrial area in which to settle.

From the outset on arriving at Greta camp the Ukrainian DPs set about trying to organize for themselves religious services of their affiliation: Ukrainian Catholic and the Ukrainian Autocephalic Orthodox Church [UAOC]. The majority ~60 % were Ukrainian Catholic which indicated they were from the Halychyna [Galicia] region of western Ukraine; Ukrainian Orthodox accounted for 35 % of this group of settlers (mainly from central and eastern Ukraine).

The first Ukrainian Catholic Service was held in the Chapel of the camp in March of 1950 by Fr. F. Boski a Ukrainian Catholic priest brought to Australia from Canada — it was the first such Service in the State of New South Wales. Not long after the Ukrainian Orthodox faithful organized visits from their clergy from Sydney. It was 1950 that was the start of the formation of parishes of both denominations. The DP parishioners of both built their own churches and their descendants maintain them. The Ukrainian Catholic

Church functions to the present time in its location in Adamstown, close to the Newcastle city centre. It has all the features which are unique to this Church, including Orthodox rites and imagery and married clergy.

The Museum display comments on the multicultural nature of the workforce following post-war immigration.

In conclusion, we may suggest parallels between coastal Newcastle and the industrial port city of Mariupol in Eastern Ukraine. Both had a large productive steel industry, and ports to service the industries. Both steelworks have suffered damage. In the case of Newcastle, it was the owners who decided to demolish the steelworks. Sadly, in Mariupol, the steelworks were affected by aggressive invasion. The people of Newcastle have adapted to the new circumstances over 25 years of peaceful adjustment. We can only wish for a peaceful outcome in Mariupol and a return to rebuilding this important Ukrainian city.

A. Abuzarov

РОЛЬ СИНТЕЗУ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ТА МУЗЕЙНОЇ ІНТЕРАКТИВНОСТІ

A. Abuzarov

THE ROLE OF THE SYNTHESIS OF GAMIFICATION AND MUSEUM INTERACTIVITY

Сучасні музеї проходять через трансформацію, пов'язану зі зміною потреб і очікувань їхніх відвідувачів. Традиційна форма експонування стає недостатньою для привернення уваги широкої аудиторії, особливо молоді, яка звикла до цифрових технологій та інтерактивних форматів. У цьому контексті важливу роль відіграє концепція гейміфікації та розвиток музейної інтерактивності.

Гейміфікація передбачає впровадження ігрових елементів і механізмів у неігровий контекст. У музейному просторі гейміфікація (ігрофікація) виявляється у використанні різних ігрових методів: нагороди, завдання, конкурси та елементи ігрового сюжету, які активізують увагу відвідувачів і мотивують їх до більш глибокої взаємодії з експозицією. Завдяки ігровим елементам музейний досвід стає більш особистим та емоційно насиченим, що сприяє кращому засвоєнню інформації та підвищує інтерес до культурної спадщини.

Музейна інтерактивність полягає у створенні таких форм взаємодії з експонатами, завдяки яким відвідувачі стають активними учасниками процесу пізнання. Інтерактивні елементи можуть містити сенсорні панелі, мультимедійні екрани, аудіогіди, доповнену або віртуальну реальність. Такі технології не лише привертають увагу, а й допомагають відвідувачам відчувати себе залученими в процес дослідження. Залученість, у свою чергу, сприяє кращому розумінню та запам'ятовуванню представлених матеріалів, роблячи відвідування музею більш захопливим.

Синтез гейміфікації та інтерактивності створює синергетичний ефект, що підсилює сприйняття музейного контенту. Ігрові елементи, зокрема виконання місій або збирання бонусів у поєднанні з інтерактивними технологіями, пропонують новий формат взаємодії з експонатами. Цей процес робить відвідування музею більш динамічним і цікавим, особливо для молоді, яка виявляє інтерес до цифрових технологій та ігор. Водночас ігровий підхід допомагає відвідувачам легше засвоювати інформацію, перетворюючи освітній процес на розважальний.

Інтерактивні інструменти допоможуть створити нові форми роботи в межах музейної діяльності. Роль музейних ігор, які можна вважати найефективнішими з вищезгаданих музейних інструментів, є більш значущою у тому, щоб допомогти молодому поколінню зрозуміти складну мову музею, оскільки музейні ігри потребують активної участі відвідувачів, а не пасивного спостереження. Поєднання музейних ігор із сучасними інтерактивними технологіями здатне підняти музейну експозицію на новий рівень. Це поєднання допоможе передусім школярам (як найбільшій аудиторії відвідувачів) взаємодіяти з експонатами, що дозволить їм отримувати інформацію відповідно до своїх особистих інтересів, створюючи почуття причетності до музейного простору.

Музейна гра є контрольованою системою, оскільки розробкою і організацією гри займається модератор. Головне, щоб дитина відчула експонат, і цей процес замінив маніпуляції в розумі. У музейному просторі можна знайти низку варіантів ігрового сюжету, зважаючи на рольові поведінки школяра. При виборі сюжетної лінії головним є визначення індивідуальних особливостей кожного учня.

Принципи інтерактивних ігор, можливих у музеї:

- єдність теорії та практики. Це має бути як сценарій музейних ігор, так і інтегрована з ним ІТ-платформа з текстом традиційної екскурсії, підготовленої для школярів;
- принцип послідовності. Для того щоб людина отримала інформацію і знання, має бути зв'язок між поняттями та інформаційна система. Послідовність має ґрунтуватися на внутрішній логіці діяльності та цілях музею;
- принцип доступності. Його має використовувати кожен учень незалежно від вікової категорії. (Принцип доступності також належить до феномена «живого музею»).

Інтерактивні музейні ігри в різних формах використовуються в музеях світу вже кілька десятиліть. У низці музейних просторів Азербайджану музейні ігри вже використовуються для побудови змішаних відносин з відвідувачами.

Гобустанський національний історико-художній заповідник, розташований в Азербайджані, відомий своїми унікальними петрогліфами та природними феноменами. Він є важливим історико-культурним об'єктом, включеним до списку Світової спадщини ЮНЕСКО. Важливим елементом ігрового процесу є пошук «артефактів» — спеціальні квести дозволяють відвідувачам пройти маршрутом із різними завданнями, пов'язаними з історією та культурою Гобустану. Ці завдання можуть бути різного рівня складності, що робить їх цікавими як для дорослих, так і для дітей. Наприклад, одне із завдань може полягати в пошуку певних символів або зображень на скелях, які необхідно співвіднести з темами з історії регіону. Прикладами таких ігор можуть бути гра «Мисливець», «Римсько-албанська війна», а також інші різноманітні інтерактивні майстер-класи, що проводилися й продовяться в цьому заповіднику.

Іншим вдалим прикладом може слугувати Азербайджанський національний музей килима, де проводяться інтерактивні заняття, під час яких учасники дізнаються про процес створення килимів, їхні орнаменти та символіку. Крім того, проводяться різні майстер-класи, на яких відвідувачі можуть спробувати свої сили в традиційному килимарстві.

Також прикладом може бути музей-танкер «Сурахани», у якому проводяться різні наукоємні майстер-класи та інтерактивні заняття, зокрема майстер-класи з робототехніки. Учасники цих майстер-класів отримують знання з конструювання та програмування роботів, мають можливість протестувати створених роботів і вивчити принципи роботи нових технологій.

Отже, синтез інтерактивних технологій та музейних ігор у музейному просторі підвищить інтерес до музейних експозицій у відвідувачів музею, серед яких переважно школярі, і допоможе підтримувати цей інтерес протягом тривалого часу. Сучасний музей, що використовує інтерактивну платформу, приведе до постійного потоку молодих відвідувачів і допоможе новому інтерактивному сприйняттю музеїв в умовах стрімкого розвитку інформаційного суспільства.

Синтез гейміфікації та інтерактивності стає важливим інструментом трансформації музеїв у сучасному просторі активного пізнання та культурної взаємодії. Ці підходи не лише збагачують освітній та культурний досвід відвідувачів, але й сприяють розвитку музейної культури, роблячи музеї більш відкритими для нових поколінь і різноманітної аудиторії.

А. Сошніков

АРХЕОФУТУРИЗМ ЯК МУЗЕАЛІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЙ В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ

A. Soshnikov

ARCHEOFUTURISM AS A MUSEALIZATION OF TRADITION IN MODERN ART

Археофутуризм — музеалізаційний напрям у мистецтві, у якому передісторія та сучасність зливаються, давнє проникає у сучасне, а сучасне в давнє. Назва «археофутуризм» означає, з одного боку, що модерн надихається доісторичним мистецтвом і культурами стародавніх цивілізацій загалом (компонент «архео» — це відсилання до архаїки та до археології), а з іншого боку, що воно використовує сучасні технології та загалом спрямоване в майбутнє.

Одним із багатьох джерел, що жили стиль модерн наприкінці XIX ст., було мистецтво Стародавнього Єгипту. Єгипетський стиль формують три основні джерела — археологічні, художні та езотеричні, у яких Стародавній Єгипет постає як провідник універсального, таємного знання. Єгипетське мистецтво суворо слідувало виробленій традиції та створило характерні й легко впізнаванні образи: піраміди, сфінкси, крилаті диски, мумії, саркофаги, скульптури, ієрогліфи, стилізований живопис. Для європейської архітектури та мистецтва звернення до культури цієї давньої цивілізації було не менш важливим, як і засвоєння елементів античних грецької та римської культур. Більше того, культури Греції та Риму, що ґрунтувалися на давньоєгипетській культурі, стали посередниками для новоевропейського сприйняття Стародавнього Єгипту. Майстри модерну були зачаровані його формами, декоративними елементами, мотивами та техніками виконання. Однак митці не просто сліпо наслідували єгипетські зразки, а творчо копіювали їх відповідно до стилістичної естетики та світогляду свого часу. Єгипетське мистецтво сприймалося ними як певний прототип для подальшої стилізації.

Неокласицизм прийшовся до вподоби французьким революціонерам: Велика Французька революція виряджалася в грецьке демократичне вбрання (сам термін

«демократія» — грецький) і згадувала тираноборчі мотиви давньогрецького мистецтва та принципи римської республіки (терміни «республіка», «сенат», «трибун», «консул» з латині). У 1793 р. французький художник Жак-Луї Давид запропонував національний костюм Франції відповідно до античних традицій. Ця спроба в чоловічій моді зазнала невдачі, але жіноча мода майже беззастережно сприйняла культ античності. Дійсно, сукня chemise повторює лінії античної туніки.

Розвиток культури другої половини ХХ ст. значною мірою був інспірований радикальними подіями в суспільній та науковій сферах. Після двох світових війн світ, переживши найглибшу психологічну та культурну травму, повернувся до поезії, до вічних цінностей. На новому етапі розвитку культури її антична матриця виявилася насиченою іншими смислами, а отже, і функціями, ніж раніше. Можна зафіксувати парадоксальний факт появи вперше за багато століть не просто в суспільних просторах, але на міських перехрестях та площах «античних» скульптур, що несуть на собі ознаки формальної лексики нових напрямів. Зображення античних образів і мотивів на різних естетичних та світоглядних засадах, присутні в експериментальних творах, вже стали класичним модернізмом, у «ікарійських іграх» кліпового постмодернізму, виявляються засобом актуалізації гендерної проблематики, проблем ЛДФ співтовариства, відображенням гламурної естетики, виникають у прикладах стріт-арту та артповера, елітарної та маскультури.

Слід також зазначити, що, крім звернення до стилів і сюжетів давньоєгипетського та античного мистецтва, представники мистецтва ХХ ст. неодноразово черпали натхнення в абстрактних (схематичних і піктографічних) творах первісного художника. Такі майстри, як Поль Гоген, Анрі Матісс, Пабло Пікассо, захоплюючись первісним та давнім мистецтвом, черпали в ньому натхнення, брали його за зразок. Використання нетрадиційних засобів вираження сучасними художниками й скульпторами-художниками, скульпторами розвинулися під впливом, а іноді й під керівництвом примітивного мистецтва.

Тут треба згадати, що існує ще інший археофутуризм — політична ідеологія, створена Гійомом Файєм, одним із ідеологів нових правих та так званої «консервативної революції». Арчеофутуризм як мистецька течія не має нічого спільного з ідеологією Гійома і загалом дуже критично ставиться до різних неоконсервативних проєктів.

У межах археофутуризму існують різні модуси / напрями, наприклад:

- поєднання стародавніх та сучасних мистецьких практик;
- станковий живопис, кераміка, інсталяції, ленд-арт, шумова та ембійтна музика, що відображають світ стародавньої людини.

Арчеофутуризм не є догматичним у виборі методів та технік, є лише загальні базові принципи. Наприклад, при створенні інсталяцій та артоб'єктів на відкритих просторах краще використовувати природні матеріали, але це не виключає виготовлення скульптур за мотивами петрогліфів у металі. Сюди ж можна віднести створення артоб'єктів на основі стародавніх зразків або їх копій з використанням сучасних технологій. Слід зазначити, що артоб'єкти, створені в дусі археофутуризму, далеко не завжди усвідомлюються такими їх творцями (тут важлива не формальна рубрикація, а констатація за фактом того, що зроблено).

Інший приклад — створення ритуальних шумових та ембійтних композицій зі звуків / шумів, які виробляють сучасні машини та механізми. У цьому плані дуже

плідним джерелом матеріалу є залізниця. Звуки, які видають важкі вантажні потяги, дизельні двигуни тепловозів та інші машини й механізми, зливаються у звукоряд, що нагадує скоріше про давнину, ніж про сьогодення.

Дослідження стародавніх культур має вирішальне значення для створення робіт у душі археофутуризму. Археофутуризм — це спосіб музеалізації стародавніх культур у сучасному світі.

А. Щербань, Н. Бабкова

ОСНОВНІ ЕТАПИ ЗАСНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

A. Shcherban, N. Babkova

THE MAIN STAGES OF THE FOUNDATION AND DEVELOPMENT OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE

Історію Харківської державної академії культури (далі — ХДАК), як і більшості інших давніх закладів вищої освіти України, можна поділити на етапи за спрямованістю діяльності, підпорядкуванням, назвами. Концептуального дослідження періодизації історії ХДАК досі не опубліковано. На думку авторів, вона має такий вигляд:

1. Протоісторичний етап (1726 — вересень 1925 р.). В цей час у Харкові було започатковано нові освітні традиції внаслідок заснування видатного центру навчання духовної та світської еліти — Колегіуму з «сиропитательним будинком» (бурсою) після переведення 1726 р. з м. Білгород духовного училища й організації Харківського Покровського монастиря. Головна двоповерхова будівля бурси, споруджена в 1770—1773 рр. над узвозом і використана на початку XIX ст. для розташування новоствореного Харківського духовного училища, міститься в основі сучасного головного корпусу ХДАК.

В освітній програмі Харківського колегіуму поєдналося духовне та світське навчання, завдяки чому учнями закладу були й цивільні особи (зокрема, дворяни). Керівництво не перешкоджало вступу вихованців до цивільного відомства та інших навчальних закладів. Зокрема, вони були серед перших студентів новоствореного Харківського університету. Власне, саме завдяки згаданій освітній установі Харків почав набувати центрального значення серед полкових міст Слобідської України.

Діяльність Харківського духовного училища досі вивчена недостатньо. Однак є вірогідність, що розташовану на території сучасного головного корпусу ХДАК бурсу наприкінці 1750-х — 1760-х рр. (під час викладацької діяльності в Колегіумі) відвідував Г. С. Сковорода. Безперечно, на учнів, що перебували в бурсі та її наступнику, Харківському духовному училищі, мали впливати А. Ведель та Г. Квітка-Основ'яненко.

2. Ранньоісторичний етап (17 вересня 1925 — червень 1935 р.). Після подій 1917—1921 рр. ситуація в освіті мешканців підрадянської України кардинально змінилася. Саме тоді розпочалася безпосередня історія ХДАК. 17 вересня 1925 р. було відкрито факультет політичної освіти Харківського інституту народної освіти імені О. О. Потебні (далі — ХІНО). Очолений деканом М. С. Волобуєвим та заступником А. І. Зільберштейном, він складався з двох відділів — шкільно-курсового та бібліотечного. З 1927 р. деканом призначено І. П. Солов'я, котрий до

1935 р. беззмінно керував предтечами ХДАК. 1 жовтня 1927 р. на факультеті почала роботу книжково-бібліотечна секція, випускники якої отримували кваліфікацію «бібліотекаря всіх типів, організатора (методиста) бібліотечної роботи, інспектора бібліотечної роботи, завідувача бібліотекою». У 1925 — першій половині 1928 р. факультет постійно змінював місце розташування. З вересня 1928 р. він містився по вул. Сумській, 40, і розширився секцією антирелігійної роботи. 10 вересня 1929 р. цей підрозділ ХІНО реорганізували в Інститут політичної освіти; 22 липня 1930 р. перейменували в Інститут комуністичної освіти; у жовтні 1931 р. — у Всеукраїнський інститут комуністичної освіти (ВУІКО), до складу якого входили шкільно-курсовий, бібліотечний, антирелігійний, музейний та екскурсійний відділи. На додаток відкрився робітничий факультет. Установа збільшувалася, тому потребувала нового приміщення, і 1 жовтня 1930 р. остаточним місцем її розташування став сучасний Бурсацький узвіз, 4. 1 лютого 1933 р. прийнято Положення про ВУІКО, за яким планувалася робота 5 факультетів: масової культурно-політичної роботи (з промисловим і сільсько-господарським відділами), бібліотечного (з бібліотечним та книгопоширення відділами), туристично-музейного (з туристичним і музейним відділами), антирелігійно-філософського, шкільно-пропагандистського (з методичним, історичним та економічним відділами). З вересня 1934 р., як філіал Інституту комуністичної освіти, у Києві запрацював вечірній бібліотечний факультет.

3. Бібліотечний інститут (1 липня 1935 — 13 листопада 1964 р.). 1 липня 1935 р. ВУІКО реорганізовано в Український бібліотечний інститут, який складався з 2 факультетів: масових та дитячих бібліотек. Ректори часто змінювалися: В. Н. Тостоган (01.07.1935–1936), Г. Ф. Коломієць (09.1936–11.1937), К. М. Янсон (11.1937–04.02.1938), П. С. Бондур (1938–1940), А. О. Бабенко (1940–1941). В 1938 р. діяла аспірантура за спеціальностями: методика роботи із читачем, дитяча література, бібліографія, проблеми бібліотекознавства. З серпня 1939 р. затверджено статут закладу вищої освіти, який отримав назву Харківський державний бібліотечний інститут, що готував фахівців з бібліотекознавства, дитячої та юнацької книги, бібліографії. Він містив три факультети (бібліотекознавства, бібліографії, дитячих та юнацьких бібліотек), 10 кафедр, бібліотеки й 8 кабінетів. 1940 р. вийшов друком перший том «Праць Харківського державного бібліотечного інституту». З початком Другої Світової війни студентів інституту у складі Харківського державного університету евакуйовано до м. Кзил-Орда (Казахстан). Після звільнення Харкова від нацистів, з 1943 по 1947 р. інститут функціонував на правах бібліотечного факультету Харківського державного педагогічного інституту. 1 червня 1947 р. Харківський державний бібліотечний інститут відновив самостійність із факультетами бібліотекознавства, бібліографії, дитячих та юнацьких бібліотек. Керівники інституту Ф. Т. Ковпик (1947–1952) та О. І. Євсєєв (1952–1964) відродили довоєнну інфраструктуру інституту. З 1956 по 1962 рр. видавалися «Вчені записки Харківського державного бібліотечного інституту». В 1961 р. на базі Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів культури було засновано Київську філію ХДБІ, у якій здійснювалась підготовка бібліотекарів та бібліографів вищої кваліфікації.

4. Харківський державний інститут культури (14 листопада 1964 р. — 7 червня 1998 р.). Необхідність розширення напрямів роботи інституту призвела до його реорганізації 14 листопада 1964 р. в Харківський державний інститут

культури, який із часом став першопрохідцем і лідером розбудови в Україні вищої культурологічної освітньо-наукової сфери. На чолі з О. І. Євсєєвим (1964–1970), А. Л. Оприщенком (1970–1989), В. М. Шейком (1989–1998), викладачі інституту закладали підвалини, визначали шляхи розвитку, створили теоретичне підґрунтя та розпочали підготовку документознавців — менеджерів інформаційних систем, соціальних педагогів, менеджерів соціокультурної діяльності, культурологів, викладачів історії та теорії культури, істориків-музеєзнавців. Також діяв перший в Україні факультет підвищення кваліфікації працівників культури. 1994 р. відкрито аспірантуру з теорії та історії культури; бібліотекознавства та бібліографії; інформаційних систем і процесів; музеєзнавства, консервації, зберігання культурних цінностей; економічної теорії та історії економічної думки; соціальної педагогіки. 1995 р. започатковано докторантуру з теорії та історії культури; бібліотекознавства та бібліографії; інформаційних систем і процесів.

5. Харківська державна академія культури (з 8 червня 1998 р. і донині). 8 червня 1998 р., згідно з Постановою кабінету Міністрів України № 818, на базі ліквідованого ХДІК створено Харківську державну академію культури. На той час у закладі діяли 6 факультетів і 22 кафедри, нині в академії — 5 факультетів та 21 кафедра, Центр міжнародної освіти і співробітництва, Центр безперервної освіти та зв'язків з громадськістю, Центр забезпечення якості освіти та інноваційного розвитку, підготовчі курси, бібліотека. Ректор В. М. Шейко (1998–2022) та в. о. ректора Н. А. Рябуха (2022 р.– донині) створили умови й середовище, у якому працюють 130 кандидатів наук, доцентів, 58 докторів наук, професорів. Близько 30 викладачів мають почесні звання. Сотні викладачів та студентів академії стали лауреатами міжнародних і державних конкурсів, фестивалів; отримали нагороди й відзнаки за волонтерську діяльність та захист України. Колективи факультетів культурології та соціальних комунікацій, аудіовізуального, музичного, сценічного та хореографічного мистецтв докладають усіх зусиль для виховання еліти культурологічно-мистецької та бібліотечно-інформаційної сфери України.

С. Муравська

ЗНАЧЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПАДЩИНИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ

S. Muravska

THE VALUE OF UNIVERSITY HERITAGE FOR STUDENTS

Нинішній час продовжує залишатися складним періодом для закладів вищої освіти, які на тлі глобальної суспільної кризи, обумовленої передусім епідемією COVID та загостренням військово-політичних конфліктів, прагнуть продемонструвати представникам покоління Z свою актуальність, здатність забезпечити не тільки якісну освіту як кінцевий продукт, але й потенціал бути середовищем плідного нетворкінгу. Для сучасних студентів (і не тільки) шкала потреб Маслоу зазнала модифікації, адже поруч із високим ступенем впевненості в собі, як у використанні нових технологій, так і у володінні якостями, що цінуються роботодавцями, покоління Z хоче мати й знати все та негайно, тому кількарічні університетські програми жорстко конкурують із короткотривалими тренінгами, воркшопами та іншими методами, які забезпечують навчання just-in-time.

Якщо для потенційних студентів університетська спадщина може і має бути свого роду яскравим агітаційним матеріалом, то для студентів, які навчаються, вона не менш важлива. І мова не про використання колекцій для навчального процесу, хоча традиційно фізичні активи університетської спадщини асоціюються саме з виконанням такого завдання. У пошуках засобів, які продемонструють сильні сторони університету перед студентською аудиторією, менеджерам ЗВО слід звертати більшу увагу на потенціал університетської спадщини. Тим більше, що збереження наявної спадщини та творення нової лежать в основі функціонування університетів, будучи одними з ключових елементів, які часто впливають на реноме закладу загалом. Не менше значення має і те, що університет — це місце, де, окрім знань, студентам передаються нематеріальні цінності. Ці цінності є результатом роботи попередніх поколінь, сприяючи формуванню зв'язків між ними. Для випускника університету важливо не лише володіти фаховими знаннями з певної дисципліни, а й виявляти соціальну та культурну цілісність у системі цінностей закладу та культурну ідентичність, яка твориться, зокрема, ресурсами спадщини.

Університетська спадщина має велике значення для студентів з кількох причин. Передусім йдеться про те, що спадщина допомагає створити почуття приналежності до університетської спільноти, сприяє формуванню та передаванню традицій та цінностей. Вона є ресурсом для підтримки академічних та творчих ініціатив, джерелом натхнення, яке стимулює патріотизм до свого навчального закладу. Крім того, вона забезпечує можливість вивчення історії університету. Як наслідок, це сприяє формуванню почуття поваги як до досягнень попередніх поколінь студентів та викладачів, так і усвідомленню власної ролі в цьому контексті.

Університет — це місце, фізичні простори якого спроможні чинити невловимий вплив і далеко не завжди в короткостроковій перспективі. Чимало залежить від того, як студенти сприймають спадщину. Тут відіграє роль навчальне середовище загалом, минуле будівель, де відбуваються заняття, можливість під час навчання та/або культурної діяльності відвідувати простори, які демонструють історію та досягнення університету або ілюструють її академічну складову тощо. Привілейований характер таких місць створює в студентів відчуття приналежності до особливої спільноти, його корпоративну ідентичність. Саме спадщина нерідко використовується для розвитку згуртованості та самооцінки в групах, і такі дії є більш ніж просто вибірково створений дискурс. Дослідники Keir Reeves і Gertajan Plets стверджують, що культурну спадщину найкраще розуміти як неусвідомлену органічно вирощену практику, притаманну будь-якому соціальному контексту чи суспільній групі. Для такої суспільної групи, як студенти, це твердження має особливий сенс.

Не варто очікувати, що студенти автоматично зрозуміють значення університетської спадщини. Це усвідомлення формується через освітню роботу, яку організовують різні фахівці (музейні працівники, куратори колекцій, викладачі, декани) і координують на високому управлінському рівні (проректори, ректори). Для цього важливо інтегрувати спадщину в освітні програми та культурні ініціативи, щоб студенти усвідомили її цінність, включно з нематеріальними аспектами, які вони представляють. Важливо, щоб комунікація про спадщину була чесною, позитивною та ненав'язливою для досягнення ефективних результатів.

А. Щербань, Р. Григор'єв

ВІРТУАЛЬНИЙ МУЗЕЙ БАРСЬКОЇ КЕРАМІКИ

A. Shcherban, R. Grigoriev

THE VIRTUAL MUSEUM OF BAR CERAMICS

Початок ХХІ століття позначився широким розповсюдженням у світовому культурному просторі нової форми музеїв — віртуальних. Завдяки цьому вдалося урізноманітнити використання в музейній сфері інформаційних технологій, зробити більш відкритими й доступними музейні колекції, залучити до них більшу кількість відвідувачів. Україна активно долучилася до цього процесу лише на початку 2020-х рр. Зокрема, одним з перших у нашій державі було відкрито «Віртуальний музей Барської кераміки» (<https://www.barceramic.org.ua>), за фінансової підтримки Українського культурного фонду (далі — УКФ).

Процес його створення розпочався 2020 р. після підписання меморандуму Барської міської ради з Харківською державною академією культури щодо співпраці у справі ревіталізації барського гончарства, під час реалізації якого було підготовано грантову заявку до УКФ. 2021 р. було отримано відповідне фінансування й втілено в життя багатоаспектний проект, однією зі складових частин якого став запуск віртуального музею. Організатором та очільником усіх заходів став активний громадський діяч з м. Бар, керівник громадської організації «Барський міський художній аматорський театр» Роман Григор'єв. Науковим консультантом — доктор культурології, завідувач кафедри музейно-туристичної діяльності ХДАК Анатолій Щербань. Розробка дизайну сайту, наповнення контентом, створення 3D-моделей здійснювалися колективом фахівців (під керівництвом Олексія Буйницького) Агенції сталого розвитку АСТАР.

Робота над музеєм складалася з кількох етапів. Перший — пошук барських гончарних виробів у державних закладах і приватних колекціях. Це доволі складний процес, адже гончарні вироби Бару містяться в багатьох збірках на широкій території нашої держави (від Львову на заході до Харкова на сході) та за її межами. До того ж, більшість предметів до початку нашого проекту не була введена в науковий обіг. У результаті експедицій кераміку, яку за особливостями форм, декору, кольору та фактури поверхні загальноприйнято вважати барською, виявлено в 31 музейній збірці та 15 приватних колекціях. Загалом, це 452 вироби, різні за формами, розмірами, декором та призначенням.

Наступний етап — детальне фотографування, опис та вимірювання параметрів предметів, вивчення історії їх надходження до колекцій. Всі фото було зроблено відомим барським фотографом Тарасом Щербою. Далі підготовлені матеріали передавалися керівнику проекту від Агенції сталого розвитку АСТАР. Частина предметів була виставлена в музеї як двовимірні зображення. Найцікавіші представлені 3D-моделями. Робота над ними складалася з кількох етапів. Спочатку формувалася основа в середовищі 3D-Max. Оскільки глиняні вироби мають складну морфологію, вона ділилася на частини. На створені поверхні вручну переносилися елементи текстури за фотоматеріалами. Готові моделі, для забезпечення інтерактивного перегляду через мережу «Інтернет», розміщено на хмарному сервісі Sketchfab. Він, окрім технічних питань, пов'язаних із забезпеченням інтерактиву з 3D-моделями, допоміг у популяризації барської кераміки. Адже

будучи розміщеними на платформі Sketchfab, експонати стали доступними для перегляду не лише відвідувачам сайту, а й користувачам сервісу загалом. Цьому сприяє наявність в описах моделей, розміщених на Sketchfab, посилань на відповідні сторінки віртуального музею, що підвищує як показники відвідуваності ресурсу, так і його рейтинг у пошукових системах. Після отримання другого гранту від УКФ 2024 р. було удосконалено структуру віртуального музею та збільшено кількість представлених на ньому предметів.

Окрім фотографій та моделей давньої барської кераміки, на сайті представлені виробы сучасних барських гончарів та майстрів, які працюють у стилістиці барського гончарства в інших населених пунктах Вінниччини; інформація про заклади, де зберігається барська кераміка; медiateка; каталог експонатів; основні публікації в сучасних засобах масової інформації про барську кераміку.

Отже, внаслідок масштабної командної роботи перший і поки що єдиний в Україні присвячений гончарству віртуальний музей на жовтень 2024 р. містить 230 зразків автентичних барських глиняних виробів та 87 3D-моделей. Відповідно на одному ресурсі виставлено більше половини від загальної кількості відомих на сьогодні барських виробів, фізично розташованих у різних колекціях. Однак робота над наповненням музею триває.

Р. Сухонос, Н. Тюркеджи

**«ЗІРКА ЗА СЛУЖБУ» — НАГОРОДА ЗА ВИСЛУГУ РОКІВ
У БЕЛЬГІЙСЬКОМУ КОНГО**

R. Sukhonos, N. Tiurkedzhy

**“STAR FOR LONG SERVICE” — AN AWARD FOR SERVICE
IN THE BELGIAN CONGO**

Вільна держава Конго (фр. État indépendant du Congo) — приватне володіння короля Бельгії Леопольда II з 1885 р., у 1908 р. стала колонією Бельгійське Конго (фр. Congo belge). Вже через кілька років після утворення Вільної держави, з метою укріплення системи управління, королем-сувереном Конго за європейським зразком було запроваджено перші елементи нагородної системи. Зокрема, указом від 16 січня 1889 р. затверджено «Зірку за службу» (фр. Étoile de Service, нідерл. Dienstster).

Ця нагорода має вигляд срібної п’ятипроменевої зірки, яка кріпилася до синьої (темно-блакитної) стрічки та використовувалась для відзначення тих європейців, хто «добросеречно і з честю завершив свій строк служби» — три роки. До стрічки могли прикріплюватися срібні планки, що позначали додаткові роки вислуги. Виникає питання, за що ж вручалася ця нагорода? Слова про строк служби в указі наведено не просто так, оскільки, через важкий клімат і специфічні хвороби, життя багатьох європейців у Конго обчислювалося не роками, а місяцями. А місцевим цю нагороду не вручали.

«Зірка за службу» є цікавим об’єктом для дослідження з погляду фалеристики, оскільки нагорода має декілька варіантів. Перший варіант (1889–1910 рр.) — срібна зірка діаметром 30 мм, на аверсі в центрі зірочка, на реверсі — надпис по колу “TRAVAIL ET PROGRES” — перша частина девізу Бельгійського Конго «Праця та прогрес — єдність робить силу».

Указом від 28 листопада 1910 р. нагорода отримала назву «Срібна зірка за службу» (фр. *Etoile de service en argent*), її розміри було збільшено до 40 мм, аверс прикрасив медальйон із білої емалі з монограмою короля Альберта I «AA». Одночасно було засновано вищий ступінь — «Золота за службу» (фр. *Etoile de service en or*). У середині аверсу й реверсу срібної позолоченої зірки — білі емалеві медальйони (на аверсі монограма «AA», на реверсі — надпис “TRAVAIL ET PROGRES”). У різні роки золота зірка вручалась за 10 або 15 років вислуги.

Указом від 27 березня 1936 р., який ретроспективно набрав чинності з 1 січня 1935 р., на честь короля Леопольда III на аверсі «Золотої зірки за службу» монограма «AA» змінилась на «LL», а на аверс «Срібної зірки за службу» повернулась маленька зірочка.

Указом від 10 вересня 1956 р., який набрав чинності з 1 січня цього ж року, аверс «Золотої зірки за службу» прикрасила золота зірочка на білому емалевому медальйоні, а реверс — емалевий медальйон з двомовним (французько-нідерландським) надписом “TRAVAIL ET PROGRES — ARBEID EN VOORUITGANG”. «Срібна зірка за службу» стала такою ж, але без позолоти.

Актуальним питанням дослідження цієї, як і інших безномерних нагород, є їхня кількість (читаємо — рідкість) виготовлених та/або вручених зірок. Авторами цього дослідження проведено пошуково-аналітичну роботу з офіційними виданнями *Bulletin Officiel de L'Etat Independent du Congo* (1885–1908 pp.), *Bulletin Officiel du Congo Belge* (1908–1959 pp.). За вказаний період знайдено 327 публікацій, що стосуються «Зірки за службу»: укази про заснування, зміни статуту, нагородження зірками та додатковими планками за вислугу років. На жаль, частина випусків є недоступною для дослідження (1914 р. — із серпня до грудня; повністю — 1918, 1949, 1952, 1955, 1959–1960 pp.).

Проте розраховано кількість офіційно вручених «Зірок за службу» за типами:

- 1) 1889–1910 pp. — «Срібна зірка» — 3145;
- 2) 1910–1934 pp. — «Срібна зірка» — 7400, «Золота зірка» — 2150;
- 3) 1935–1955 pp. — «Срібна зірка» — 4700, «Золота зірка» — 1600;
- 4) 1956–1960 pp. — «Срібна зірка» — 2900, «Золота зірка» — 500.

Представлені вище цифри друкуються вперше.

Для років із відсутніми даними, кількість нагород визначалась апроксимацією за періодом у декілька років до та після. Розрахунки для 1 типу є повністю достовірними, для 2 і 3 типів можлива незначна похибка, для 4 типу цифра є дуже приблизною, оскільки з п'яти років є дані тільки для трьох. Для уточнення фактичних даних вручених зірок необхідно знайти та дослідити зазначені вище випуски журналів, які є бібліографічною рідкістю.

В 1915–1916 і 1941–1945 pp. нагородження «Зірками вислуги» не здійснювалось, що компенсувалось підвищеною кількістю нагороджень у наступні роки.

Цікавим аспектом «Зірок за службу» є кількість планок, які кріпились до стрічки нагороди. У різні роки, зі зміною статуту нагороди, вони вказували на різну кількість років вислуги в Бельгійському Конго (від двох до восьми), що є темою для окремого дослідження. На «Срібній зірці» можна знайти максимум 8 планок, а на «Золотій зірці» — 10. Наразі зафіксовано тільки по одному такому випадку.

У 1960 р. колонія Конго отримала незалежність від Бельгії, тож нагородження «Зіркою за службу» з очевидних причин зупинилось.

Д. Білавич

**КУЛЬТУРНО-МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ ХАРКОВА 1920-Х РОКІВ У МАТЕРІАЛАХ
ОСОБИСТОГО АРХІВУ СПІВАКА МИХАЙЛА ГОЛИНСЬКОГО**

D. Bilavych

**CULTURAL AND MUSICAL LIFE OF KHARKIV IN THE 1920s IN MATERIALS
FROM THE PERSONAL ARCHIVE OF THE SINGER MYKHAILO HOLYNSKYI**

Основою фондової збірки Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові є оригінальні матеріали, які висвітлюють життя й творчість видатної української співачки, Патронеси музею. Проте в колекції музею зберігаються також і особисті архіви інших відомих музичних діячів — співаків Модеста Менцинського, Олександра Носалевича, Михайла Голинського, Іванни Синенької-Іваницької, Ніни Шевченко, піаністок Любки Колесси і Марії Крушельницької, скрипаля Юрія Криха та ін. Ці прижиттєві матеріали містять цінну інформацію не лише про професійну діяльність митців, але й про епоху, у якій вони жили.

Цікавим у цьому контексті є особистий архів відомого оперного й камерного співака (героїчного тенора), великого патріота України Михайла Голинського (1890–1973). Цей архів містить оригінальні світлини, афіші й програми виступів, епістолярій, рецензії, особисті документи, а також матеріали, що висвітлюють громадську й добродійну діяльність Богдана Голинського, сина Михайла Голинського, які передала до музею родина співака.

Збірку доповнюють матеріали з архіву журналіста Івана Деркача, зокрема листування з артистом та об'ємний рукопис «Спогадів», які М. Голинський написав наприкінці свого життя. Живучи в еміграції в Канаді, Голинський відчував гостру ностальгію за рідним краєм. Михайло Голинський мав чудову пам'ять, літературний хист і почуття гумору. У «Спогадах» він у деталях описав своє яскраве, насичене подіями життя — воєнні події Першої світової війни й українських визвольних змагань, учасником яких він був; атмосферу й культурне життя Львова, Мілана, Варшави, Харкова, Одеси, Києва, виступи на сценах відомих театрів.

Народився Михайло Голинський в с. Вербівці, тепер Івано-Франківська обл. Професійну вокальну освіту здобував під керівництвом професорів Чеслава Заремби (м. Львів) і Едоардо Гарбіна (м. Мілан). Дебютував 29 червня 1925 р. на сцені львівського театру в опері Р. Леонкавалло «Паяци».

Відразу після цього співак отримав запрошення до Поморської опери (оперне об'єднання міст Торунь, Бидгощ, Грудзьонз), де упродовж чотирьох місяців він виступав в операх «Галька» С. Монюшка, «Кармен» Ж. Бізе, «Тоска» Дж. Пуччіні. Потім підписав контракт з Великим театром у Варшаві; з величезним успіхом виступав на сцені оперного театру в Берліні.

Не відомо, як склалась би доля цього співака, якби в Берліні він не познайомився з послом радянської України в Німеччині Миколою Лагодинським, який запропонував йому підписати контракт на виступи в Харкові, Одесі й Києві. Михайло Голинський радо погодився, адже завжди мріяв виступати на українській землі, рідною мовою.

В Україні він працював з перервами чотири сезони (1926–1930), був прем'єром столичної Харківської опери. Це був незабутній досвід для співака.

У Харкові Голинський виступав у таких операх, як «Аїда» Дж. Верді (Радамеса), «Паяци» (Каніо), «Тоска» (Каварадоссі), «Турандот» (Калаф), «Кармен» (Дон Хозе), «Пікова дама» — «Винова краля» (Герман), «Казки Гофмана» — «Пригоди Гофмана» (Гофман), «Купало» (Степан). Співав разом з Марією Литвиненко-Вольгемут, Марією Сокіл, Іваном Паторжинським, Катериною Копйовою, Віктором Будневичем, про яких згадував з величезною симпатією.

З ініціативи Голинського в Харкові була вперше поставлена опера галицького композитора Анатолія Вахнянина «Купало», провідні партії в якій виконали М. Литвиненко-Вольгемут (Одарка), Михайло Голинський (Степан), Іван Паторжинський (Максим). З тонким гумором Голинський розповідає про смішні непередбачувані випадки, які трапилися з ним в театрі під час репетицій та вистав.

У своїх спогадах Михайло Голинський яскраво описав атмосферу культурно-музичного життя Харкова, живі й неповторні портрети своїх друзів Максима Лебеда, Остапа Вишні, Павла Тичини, Антона Рудницького, Миколи Самокиша та ін., яких пам'ятав до кінця життя. Багато сторінок спогадів присвячено зустрічам і виступам співака в Будинку літератури ім. Блакитного.

У 1929 р., як прем'єр харківської опери, виступаючи на гастролях на сцені Великого театру в Москві, М. Голинський вперше за всю історію цього театру співав українською мовою (Радамес — «Аїда» Дж. Верді). Українською мовою виконав партію Каварадоссі і зі сцени оперного театру в Тбілісі (опера «Тоска» Дж. Пуччіні, 1930 р.).

Після повернення до Галичини М. Голинський брав активну участь у музичному житті краю, виступав у концертах на честь діячів української культури: Т. Шевченка, І. Франка, Б. Лепкого, М. Лисенка, С. Петлюри. У його репертуарі — камерні твори М. Лисенка, О. Нижанківського, Ст. Людкевича, М. Гайворонського, В. Балтаровича, І. Недільського. Гастролював на сценах оперних театрів Варшави, Львова, Познаня.

У 1938 р. М. Голинський виїхав у концертне турне до США і Канади, де і залишився до кінця свого життя. Де б не виступав український співак, від Атлантики до Тихого океану, його спів викликав захоплення. Його обрали почесним громадянином Оттави й Вінніпегу, вручили золотий ключ від Торонто. Михайло Голинський так і не зміг повернутися на Батьківщину, за якою так сумував. Серце великого Патріота перестало битися в Едмонтоні, 1973 р.

У 1965 р. Михайло Голинський почав листуватися з журналістом Іваном Деркачем, який в той час був головним редактором видавництва «Каменярь» у Львові. Крім того, він досліджував постаті видатних українських співаків, є автором першої книжки про Соломію Крушельницьку. Саме І. Деркач вмовив Голинського написати свої спогади. Упродовж семи років Михайло Голинський частинами пересилав свої рукописи до Львова. Загалом його «Спогади» нараховують понад 700 великих аркушів, заповнених з обох боків. Листування з І. Деркачем тривало до 1972 року. У 1993 році «Спогади» Михайла Голинського в скороченому й редактованому вигляді були опубліковані київським видавництвом «Молодь».

До фондів Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові рукопис «Спогадів» М. Голинського надійшов на початку 2000-х рр. разом з особистим архівом Івана Деркача після його смерті. Декілька років наукові співробітники музею Соломії Крушельницької розшифровували рукопис і 2006 р. було видано книжку: *М. Голинський «Спогади» / Упоряд. Г. Тихобаєва, І. Криворучка,*

Д. Білавич. — Львів: *Апріорі*, 2006. — 606 с., іл., яка оснований на оригінальному варіанті рукопису, містить ілюстрації з особистого архіву М. Голинського, а також науково-допоміжний апарат.

Отже, «Спогади» Михайла Голинського є не лише цінним музейним артефактом, але й джерелом важливої інформації про епоху, концертне життя й оточення співака.

Ю. Нікольченко

ГУРІЙ БУХАЛО — ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА В РІВНЕНСЬКОМУ ОБЛАСНОМУ КРАЄЗНАВЧОМУ МУЗЕЇ

J. Nikolchenko

GURIY BUKHALO — A RESEARCHER OF THE HISTORY AND CULTURE OF THE UKRAINIAN COSSACKS AT THE RIVNE REGIONAL MUSEUM OF LOCAL LORE

На початку XXI ст. Україна переживає складний період своєї історії. Зміна формації, цінностей, пріоритетів та менталітету її громадян вплинула на визначальну роль музею як соціального інституту, де музейна справа — одна з найяскравіших та найважливіших сфер людської діяльності. Українські музеї, як скарбниці народної пам'яті, у всі роки незалежності є джерелом духовних сил, збереження колективної пам'яті, збагачення та розвитку інтелекту нації.

Музейна справа є частиною системи духовного життя громадян України, який безпосередньо впливає на їхню освіту, розвиток і виховання, особливо в умовах російської військової агресії. Входяння українського суспільства, зокрема галузі культури, до світового інформаційного простору в умовах війни потребує інноваційних підходів до використання засобів музейної педагогіки як інструментів формування громадянина-патріота XXI ст.

У цьому контексті особливого значення набуває діяльність Рівненського обласного краєзнавчого музею (далі — РОКМ), який активно використовує свій науково-просвітницький потенціал, базуючись на винятковому досвіді тривалого наукового студіювання проблем героїчної історії українського народу, особливо на її визначальних етапах, зокрема в період Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр., рушійною силою якої було козацтво. У музеї ця тема знайшла своє відображення не тільки в унікальних артефактах та змістовній експозиційній і виставковій роботі, а й у результатах його науково-дослідницької діяльності.

Ця проблема стала домінантною в наукових студіях відомого рівненського історика, музеєзнавця і краєзнавця, фахівця з історії Національно-визвольної війни, багаторічного завідувача відділом історії РОКМ, кандидата історичних наук Гурія Бухала (1932–2008).

Проблема винятковості наукової спадщини Гурія Бухала в дослідженні Національно-визвольної війни, зокрема Берестецької битви, тісно пов'язана з діяльністю РОКМ і має вагомий обшир минулого й сучасного вітчизняного та зарубіжного наукового, науково-просвітницького й публіцистичного студіювання. Протягом тривалого часу вона привертала та продовжує привертати увагу вітчизняних та зарубіжних науковців, завдяки її актуальності, особливо в сьогоденні, коли український народ, натхненний звитягою Запорізького козацтва,

веде героїчну боротьбу з російськими агресорами за свободу і незалежність власної держави.

На 70-ті–90-ті роки припадає активна наукова діяльність Гурія Бухала в царині історії та культури українського козацтва. В означений час його наукові студії зацікавили авторитетного вітчизняного вченого, старшого наукового співробітника Інституту історії АН УРСР Ігоря Слабеєва (1923–1989). Саме він у 1976 р. запропонував Гурію Бухалу під своїм керівництвом розпочати роботу над дисертацією для здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук.

Зважаючи на наукові інтереси Гурія Бухала та вільне володіння польською мовою, у 1975 р. було затверджено тему його майбутньої дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук: «Визвольна війна українського народу 1648–1654 років у сучасній польській історіографії».

Вища атестаційна комісія визначила Інститут суспільних наук АН УРСР (м. Львів) провідною науковою установою для підготовки дисертації, а установою, де вона виконувалася — РОКМ, у якому Гурій Бухало працював завідувачем відділу історії.

Основний зміст свого дисертаційного дослідження пошукувач виклав у публікаціях: «Сучасна польська історіографія про воз'єднання України з Росією», «До питання щодо використання джерел про визвольну війну українського народу 1648–1654 років у працях сучасних польських істориків», «Історики ПНР про спільну боротьбу українських і польських трудящих проти гнобителів у 1648–1654 рр.», «Польская историография о воссоединении Украины с Россией».

Попри вимушену «данину» тогочасній радянській ідеологічній доктрині щодо історії та культури України, Гурій Бухало у своїх публікаціях і дисертації наповнив реальним змістом білі й чорні плями найтрагічнішого періоду у взаємовідносинах України й Польщі у Новий час. Без перебільшення в наукових студіях Гурія Бухала, за складних умов «партійності науки в СРСР», відроджувалася історична істина, відтворювалася правдива картина історії національно-визвольної боротьби українського народу в другій половині XVII ст.

Роботу над дисертацією Гурій Бухало завершив у травні 1980 р. Блискучий її захист відбувся 26 червня 1980 р. на засіданні Спеціалізованої вченої ради Інституту історії АН УРСР. Проблеми, що знайшли своє відображення на її сторінках, однаково були й залишаються в сьогоденні, важливими та актуальними як для української, так і для польської історичної науки. Основною метою дисертації її автор вважав проведення глибокого аналізу широкого кола праць сучасних (1953–1979 рр.) польських істориків, присвячених Національно-визвольній війні українського народу. Одним із завдань визначалася необхідність виявити недостатньо досліджені питання й окремі недоліки, що мали місце у висвітленні та оцінці сучасними польськими істориками окремих подій визвольної війни.

Для реалізації поставленої мети й завдань Гурій Бухало використав оригінальну структуру дослідження, що складається з трьох розділів, основними з яких, на нашу думку, були перший: «Історіографія Польської Народної Республіки про передумови визвольної війни українського народу 1648–1654 років» і другий: «Визвольна війна українського народу 1648–1654 років у висвітленні істориків Польської Народної Республіки». У третьому розділі автор дисертації аналізує позицію сучасних

польських істориків щодо Переяславських домовленостей січня 1654 р. між Гетьманщиною і Московським царством.

Вражає обсяг опрацьованого в дисертації історіографічного матеріалу, як польського, так і вітчизняного. На її сторінках були глибоко проаналізовані праці відомих польських істориків С. Арнольда, Л. Базилева, Б. Барановського, В. Бортновського, М. Ваврикової, С. Вархолика, Я. Виммера, Є. Вислоцького, З. Вуйцика, А. Вичанського, С.-Ф. Тверського, Ю. Геройського, М. Горна, Е. Горнової, О. Гурки, Ю. Дересевича, З. Іжиковського, З. Качмарчика, А. Керестена, В. Куди, В. Куркевича, Ю. Лещинського, С. Либишовської, Г. Лябуди, Я. Мацішевського, Я. Паєвського, К. Пиварського, Л. Подгородецького, А. Пшибося, Я. Середики, В. Серчика, С. Среневського, Я. Тазьбира, В. Чаплинського, Я. Шафлика, С. Шетки, Г. Язвинської, а також дослідження українських вчених І. Бойка, В. Борисенка, В. Голобуцького, В. Грабовецького, К. Гуслистого, В. Дядиченка, А. Касименка, М. Ковальського, А. Козаченка, В. Королюка, І. Крип'якевича, Ю. Мицика, В. Пичети, Г. Сергієнка, В. Смолія, І. Стороженка, Ф. Шевченка та інших.

За результатами студювання проблеми Гурій Бухало першим у радянській історіографії робить висновок, що польські історики 50-х– 70-х років, попри певний суб'єктивізм в оцінці подій Національно-визвольної війни українського народу середини XVII ст., причиною, драматичного для обох сторін, конфлікту визнають:

- у політичній сфері — польську імперську політику, що позбавляла український народ навіть перспектив незалежного державного розвитку;
- у соціально-економічній сфері — примусове створення в Україні польських магнатсько-шляхетських фільваркових господарств, які ґрунтувалися на праці закріпачених селян, втрати українськими селянами, міщанами, козаками і дрібною шляхтою особистої власності, курс польського уряду на ліквідацію українського козацтва як стану;
- у національно-релігійній сфері — політику Речі Посполитої щодо ліквідації православ'я в українських землях та примусового насадження католицизму й уніатства, дискримінацію у сфері мови й освіти.

Не залишились поза увагою Гурія Бухала і непоодинокі факти щодо участі поляків у війні, але на боці українських козаків і повстанців. На його думку, радянських істориків повинні зацікавити свідчення, наведені польськими істориками (Б. Барановським, С. Либишовською, В. Чаплинським), основані на аналізі виявлених документів щодо безпосередньої участі в боротьбі проти польських магнатів і шляхти, вихідців з Польщі — селян, ремісників, міщан, дрібної шляхти у складі козацько-селянських військ. Означене питання, на його думку, в історіографії Польщі було досліджене більш глибоко, ніж у радянській. Це був відверто сміливий висновок як для дисертанта в СРСР 70-х років!

Вже багато років привертає увагу науковців історичний нарис Гурія Бухала «Круг містечка Берестечка. Рівне. 1993. 104 с.», виданий до 445-ї річниці Берестецької битви. У книзі були ретельно проаналізовані раніше не відомі джерела щодо подій у Гетьманщині, Запорозькій Січі, Речі Посполитій, Московії та Османській імперії напередодні битви, безпосередньо під час битви та після битви з архівів Канади, США і Німеччини.

Наукове студювання Гурієм Бухалом проблем з історії та культури українського козацтва визначило напрями будівництва відповідних розділів нової експозиції

Рівненського обласного краєзнавчого музею, Державного (нині — Національного) історико-меморіального заповідника «Поле Берестецької Битви», Державного історико-культурного заповідника міста Дубно, Державного історико-культурного заповідника міста Острога.

Практичне значення наукових студій Гурія Бухала в царині козацтвознавства полягає у можливості використання їх методів та інструментів для наступних досліджень за напрямками: археологія, історія, культура, краєзнавство й музеєзнавство України.

Водночас зауважимо, що в сучасному музеєзнавстві в Україні, на наш погляд, існує важлива проблема, без вирішення якої майбутній поступ галузі буде проблематичним. Воно повинно позбутися минулих стереотипів сприйняття музейної інституції як кінцевого результату матеріальної та духовної діяльності соціуму. Навпаки — має стати адекватним викликам часу і найголовніше в цьому поступі — ціннісна система історично-культурних, національних, ідеологічних, загальнолюдських світоглядних переконань. Прикладом слугує діяльність РОКМ щодо використання наукової спадщини Гурія Бухала з історії і культури українського козацтва.

Я. Ліхолітов

КРИТЕРІАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ, НАПРЯМІВ І МЕТОДІВ МУЗЕЄФІКАЦІЇ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Ya. Likhohietov

CRITERIAL CHARACTERISTICS OF FORMS, DIRECTIONS AND METHODS OF MUSEUMIFICATION OF CULTURAL HERITAGE MONUMENTS

Оскільки Закон України «Про охорону культурної спадщини» зовсім не відображає та не визначає методики різноманітних процесів музеєфікації, а єдиний термін, який міститься у Законі, доволі вузько відображає її суть, настає нагальна потреба в розробці основних критеріїв для вибору форм, напрямів та методів музеєфікації. На допомогу приходять теоретичні та практичні напрацювання музеєзнавців, пам'яткознавців, туризмознавців, культурологів, етнологів тощо.

На сьогодні, враховуючи розмаїття пам'яток культурної спадщини на теренах України, можна виокремити 9 основних критеріїв, а саме:

1. Історико-культурна цінність (включає в себе всю повноту науково-історичної, естетичної / мистецької, меморіальної та архітектурної). Особливості музеєфікації залежать напряму від встановленої історичної та культурної цінності. Чим така цінність вища, тим більше можна буде залучити відвідувачів, відповідно і проект (загалом) буде більш рентабельним. В Україні найвигодніше музеєфікувати об'єкти за принципом використання в музейно-заповідній мережі.

2. Містобудівне розташування (окреслює територію з наявними пам'ятками відповідно до населеного пункту). Для успішності реалізації проекту треба розуміти, що населений пункт повинен мати дорожньо-транспортну та інженерну інфраструктуру, а також людський ресурс (науковці, фахівці, допоміжний персонал тощо). Виділяють 3 види містобудівного розташування (центр, на околиці, за межами населеного пункту).

3. Місцезнаходження (зокрема, щодо елементів містобудівної системи та окремих елементів ландшафту). Потрібно звертати увагу на роль пам'ятки / пам'яток у композиційному середовищі населеного пункту, щільність забудови, можливість (часткової) трансформації окремих територій, характер забудови тощо. Виокремлюють декілька видів «місцезнаходження»: розташування на живописному ландшафті (або в його межах), де пам'ятка є доміантою; на живописному ландшафті поза межами населеного пункту; віддалено від живописного ландшафту; в центральній частині населеного пункту (навколо житлова забудова); хаотичне розташування об'єктів серед традиційної забудови; «упорядковане» розташування об'єктів навколо яких існує рядова забудова.

4. Характеристика навколишнього ландшафту. В цьому випадку основні нюанси полягають у декількох аспектах: доступність транспортного та пішохідного доступу до об'єкта; санітарно-гігієнічні характеристики природно-кліматичних факторів з погляду їх впливу на людину.

5. Технічний стан (визначає проведення необхідних заходів щодо пристосування об'єкта культурної спадщини: ремонт, реставрація та консервація). Визначають декілька станів пам'яток з визначенням проведення вищезгаданих заходів, а саме: відмінний стан та незначні руйнування (ремонт); частину збережено / зруйновано (реставрація); втрата цілісності при збереженні форми та планування (реставрація + консервація); збережено фрагментарно (консервація).

6. Композиція. У цьому випадку основною є об'ємно-просторова характеристика пам'ятки. Важливими є розміри об'єкта, займана ним площа, кількість (наявних) елементів та простір між ними. Композиційно можна виокремити 4 види об'єктів: замкнені (окремі пам'ятки, які не пов'язані з навколишнім архітектурним середовищем); компактні (такі, що нерозривно пов'язані між собою, обов'язково обмежені природним або міським ландшафтом); блоковані (об'єднує декілька елементів, які мають значний простір між собою, а також не належать до одного ансамблю / комплексу; павільйонна (має найбільш розкрити внутрішню обстановку, на якій вдалині одне від одного містяться елементи пам'ятки).

7. Особливості архітектурного планування. Критерій, що використовується виключно для архітектурних об'єктів. Під час аналізу слід звертати увагу на розміри будівлі (включно з внутрішнім плануванням).

8. Сучасне використання. Критерій, що вказує на реальну можливість музеєфікації загалом. Увагу зосереджено на сучасних функціональних процесах, що властиві об'єкту. Відповідно до функціональних характеристик пам'ятки, її можна музеєфікувати за будь-яким принципом: використання в музейно-заповідній мережі, в туристичній інфраструктурі, пристосування до екскурсійного відвідування без організованої музейної діяльності тощо. Однак, якщо нові функції перетворюють пам'ятку на режимний об'єкт, музеєфікація буде неможливою.

9. Економічна вигода. Найпростіший критерій, у який закладається співвідношення вкладених фінансів та періоду відшкодування. Чим більше вкладено грошей, тим швидше пройде період окупності.

Таким чином, реалізація масштабних завдань, які визначені музеєфікаційними процесами, повинні мати передусім правову базу у вигляді нормативних актів, методичних вказівок, а також цільових фінансових вкладень зацікавлених структур та осіб. Нові музеєфіковані пам'ятки повинні бути зорієнтовані на широке коло

громадян, незалежно від віку, статусу та можливостей. Діапазон використання пам'яток культурної спадщини й визначення їхньої ролі в історичному, культурному та суспільному процесах, дадуть можливість посісти країні гідне місце в міжнародній культурній спільноті.

Розробка широкого спектру критеріїв оцінки пам'яток культурної спадщини для визначення різноманітних форм, напрямів та методів музеєфікації стане важливим теоретичним і практичним підґрунтям для подальшого розвитку пам'яткоохоронної справи в Україні.

I. Медведєв

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МУЗЕЄМ В УМОВАХ ВІЙНИ: РЕАЛІЇ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

I. Medvediev

PUBLIC ADMINISTRATION OF A MUSEUM DURING WAR: REALITIES, PROBLEMS, PROSPECTS

В сучасних умовах, коли Україна опинилася в стані війни, проблеми публічного управління музеєм на держаному, регіональному та місцевому рівнях постають з новою гостротою та актуальністю. Звичайно, найголовнішою проблемою для публічного управління музеєм як інституцією є сьогодні функція безпеки. Разом з тим, у первинному, або ж традиційному, розумінні ця функція не розглядалася вченими як основна. В умовах війни безпека людей, матеріальних та нематеріальних цінностей, їх збереження виходить на перший план.

Українська культура, музейне середовище продовжує кожного дня втрачати і людей, і окремі культурні цінності, і цілі культурно-майнові комплекси. І, на превеликий жаль, то жорстока реальність ХХІ століття. Громадяни, споживачі послуг закладів культури (і безпосередньо музеїв) головним чином відмовляються від послуг закладів культури. У прифронтових областях України кількість відвідувачів музеїв після повномасштабного вторгнення зменшилася у 25 разів. За спостереженнями вчених, у музейному середовищі більшість музеїв реально припинили свою діяльність. У реальній практиці публічного управління музейним середовищем реальна робота ведеться в поодиноких випадках. В більшості музеїв переважає ситуаційний підхід до реальної організації управління. Хочеться звернути увагу на те, що в умовах війни традиційні функції управління музеєм перестають працювати. Практично не можливо спланувати реальну роботу як в довгостроковій, так і короткостроковій перспективі.

Ситуація в життєвому та культурному середовищі в конкретних адміністративних районах та громадах змінюється доволі швидко. Представники органів державної влади та органів місцевого самоврядування спрямовують свою увагу на оборонні та господарські напрями своєї роботи. Однак забувати та нехтувати культурною неприпустимо в цей важкий час. Організація роботи музейних закладів теж залишається на досить низькому рівні. Щодо функції мотивації, то в музейному середовищі на рівні громад твердо тримається залишковий принцип фінансування. Заробітні плати правників галузі культури знаходяться на рівні мінімальних, і порівняно до інших галузей є найнижчими в Україні. Звідси виникає й недостатність кваліфікованих працівників у музейному середовищі. Звичайно,

будь-яка посада в музеї для першого робочого місця для молодого працівника є прийнятною. Але отримавши в музеї певний досвід, навички та знання, працівники намагаються при першій-ліпшій нагоді змінити місце роботи. Отож, говорити про доволі коректну реалізацію функції матеріальної мотивації в музейному середовищі не доводиться. Звичайно, в будь-якому менеджменті важливе місце посідає функція контролю. Музейна робота базується на контролі за певними основними трендами. Безумовно, основним напрямом контролю є збереження музейних фондів. І тут, можна впевнено стверджувати, що українські музейники і в ситуації повномасштабного вторгнення з боку російського агресора в більшості проявили себе досить кваліфіковано та скоординовано. Чого тільки коштує діяльність музейників у Херсонській, Запорізькій, Луганській, Харківській областях, де працівники музейних установ рятували колекції, поводити себе як справжні професіонали галузі культури.

Разом з тим, реальна загроза для людей та музейних фондів існує кожної хвилини. Практика свідчить, що ворог намагається нищити найцінніше. Досвід музеїв Сковородинівки Харківської області та м. Охтирка Сумської області — це яскравий приклад героїзму та професіоналізму. Водночас залишаються невизначеними з наукового погляду питання управління музейним середовищем у сучасній Україні. Вченим слід звернути увагу на змістовні характеристики та специфічні особливості публічного управління музеєм, як об'єкта публічного управління. Звичайно, потребує розробки та дослідження суб'єктно-об'єктний підхід до публічного управління музейним середовищем в Україні. До того ж, слід дослідити потребу трансформації Міністерства України та інформаційної політики в іншу структуру. Ми вважаємо, що потребує також негайного вирішення статут музеїв як установ. Оскільки різниця між статусом музеїв на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях відіграє важливу роль. Як є важливим і питання прав та обов'язків працівників у музейному середовищі.

Власник, в особі держави, органів місцевого самоврядування тощо, у прані матеріальної мотивації порівнює в обсязі заохочення всіх працівників. Мінімальну заробітну плату отримують і сторож, і технічний працівник, і науковий співробітник, і головний зберігач фондів у музейних установах. Погодьтеся, що відповідальність, інтенсивність та напруженість цих посадових осіб досить різні. І звичайно, зробити прибирання на території музею, або ж в його приміщенні, може будь-хто. А от зробити детальний опис фондів, або ж описати наукову проблему, тим більше, визначити наукову новизну в масі дослідницького матеріалу — це вже завдання доволі складне та ризикопланове.

Потребує також визначення стан військовозобов'язаних у музейному середовищі. Якщо науковий, або ж науково-педагогічний працівник має відстрочку від призиву, то музейний працівник таких пільг не має. Отже, вчений, або ж історик з педагогічною освітою, ймовірно, буде віддавати перевагу робочому місцю, де його статус як працівника буде чітко визначений законом. У вчених в сучасному музеї значне навантаження. Це і робота з фондами, і ведення наукової та науково-комунікаційної роботи, і екскурсійна робота. Разом з тим, організувати роботу так, щоб до наукової роботи були залучені не тільки наукові працівники музею, а й інші спеціалісти, досить важко.

Наукові співробітники стають для керівництва музею, та й для представників публічного управління в галузі культури інструментом, який повинен робити все. Разом з тим, у більшості керівників немає усвідомлення того, що наукова робота в будь-якій галузі потребує: визначення головних завдань наукової роботи, системності, систематичності й законності. Науковий співробітник, екскурсовод у музеї працює з людьми. В сучасних умовах це найлегший сектор роботи. Люди, що приходять в музей на деокупованих або ж прифронтових територіях, знаходяться в стані стресу, а інколи й у стані фізичних і психологічних розладів. І в такій ситуації потрібно бути не тільки тим, хто презентує для громадян послугу закладу культури, а й є транслятором державної політики в галузі культури.

Отож сучасний працівник музею повинен не просто бути патріотом, але й орієнтуватися в сучасному геополітичному просторі. Створення сучасних експозицій вимагає від працівників музейних установ знати закони України, орієнтуватися в державній політиці в галузі культури, знати як українську, так й інші мови Європейського Союзу. Економіка України, як країни, яка захищає свою незалежність, вимагає від сучасного працівника галузі культури знати та досконало користуватися проектною технологією як засобом інноваційного розвитку музею.

Колектив Комунального закладу Тростянецької міської ради «Музейно-виставковий центр “Тростянецький”» не тільки стикається із цими проблемами кожного дня, але й намагається на рівні громади їх вирішувати. У закладі проводиться керований управлінсько-організаційний експеримент, який доводить, що при потрібних позитивних впливах на музей, він може мати багатоканальне й багатоджерельне фінансування.

Наукова новизна полягає в тому, що цим експериментом доведено, що музейно-виставковий центр може бути реалізатором комплексної послуги в галузі культури. Дістали подальшого розвитку змістовні характеристики музейно-виставкового центру як закладу культури, що може бути дієвим інструментом реалізації державної політики в галузі культури та інформаційної політики. Подальший розвиток мають наступні механізми публічного управління в галузі культури, а саме: розпорядчо-правовий механізм, маркетинговий механізм, фінансово-організаційний механізм тощо.

Таким чином, керований управлінський експеримент вартий впровадження й продовження. Напрямами подальших досліджень є можливість використання цього досвіду Тростянецької громади Сумської області в інших регіонах України. Тростянецька громада довела, що при активному публічному управлінні та інформаційно та фінансово злагодженому місцевому самоврядуванні можна частково подолати наслідки війни та окупації в короткостроковій перспективі.

М. Міщенко

УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ПАМ'ЯТКООХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАШОЇ ДЕРЖАВИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ

М. Mishchenko

IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE LANDMARK PROTECTION ACTIVITIES OF UKRAINE IN THE MODERN PERIOD

Поняття «державно-приватне партнерство» було легалізоване в національному правовому полі ще в 2010 році, коли набув чинності Закон України «Про державно-приватне партнерство» (далі — Закон). Загалом його можна вважати не лише важливим допоміжним інструментом з поєднання зусиль державних інституцій та бізнесових структур для здійснення взаємовигідних проєктів, але й системою відносин між відповідними партнерами, при реалізації яких ресурси кожного з них об'єднуються з метою спільної діяльності на довгостроковій основі. У цьому контексті управління пам'ятками архітектури та культурної спадщини нашої держави, відповідно до ст. 4 Закону, також належить до числа галузей, де спільні проєкти між приватними та державними партнерами можуть реалізуватись відповідно до принципів державно-приватного партнерства.

Чим актуалізована потреба дослідження проблематики державно-приватного партнерства у сфері охорони культурної спадщини саме для умов сучасності?

Нині до вже означених та добре відомих як фахівцям-пам'яткознавцям, так і широкій громадськості викликів у системі реалізації заходів з охорони матеріальної культурної спадщини, внаслідок повномасштабного ворожого вторгнення на територію України, додалися глобальні загрози невідвортної фізичної втрати багатьох унікальних нерухомих об'єктів культурної спадщини. На підтвердження цього можна навести загальну кількість офіційно облікованих випадків знищених та пошкоджених об'єктів культурної спадщини — пам'яток національного, місцевого значення та щойно виявлених об'єктів культурної спадщини, яка, відповідно до інформації від Міністерства культури та стратегічних комунікацій України лише за вересень цього року зросла на 22 одиниці та становила 1169 об'єктів.

Разом із цим, необхідно зважати на фінансово-економічний аспект, адже в умовах воєнного стану збільшення кількості пошкоджених пам'яток не означає автоматичне збільшення розмірів бюджетного забезпечення на їх відновлення.

Вочевидь проблем недостатнього фінансування на покриття пам'яткоохоронних потреб тривалий час належить до переліку «болючих» для національної сфери охорони культурної спадщини, однак в умовах непрогнозованого збільшення потенційної кількості пошкоджених об'єктів, необхідно шукати оптимальні рішення. До них пропонуємо долучити посилення співпраці між державними інституціями та приватними партнерами не лише в питаннях покращення управління пам'ятками національного та місцевого значення, які перебувають у приватній власності, але й розроблення перспективних планів для майбутнього повоєнного відновлення тих об'єктів, які зазнали ушкоджень з огляду на потребу їх «розумного» пристосування до умов сучасності.

Зважаючи на вище зазначене, пропонуємо також зосередити увагу на розробці більш прозорих механізмів для практичного впровадження інструментів державно-

приватного партнерства в означеній сфері. Це обумовлено тим, що на рівні чинного галузевого законодавства, зокрема Закону України «Про охорону культурної спадщини», відповідні питання до цього часу не врегульовані належним чином. І це попри те, що, відповідно до положень Довгострокової стратегії розвитку української культури — стратегії реформ, схваленої ще 1 лютого 2016 р., до її операційних цілей, зокрема, належало сприяння переходу до грантової системи фінансування культури шляхом розвитку державно-приватного партнерства та розширення повноважень закладів культури.

Отже, на сьогодні у сфері охорони культурної спадщини вбачаємо потребу оптимізації процесів налагодження співпраці між державою та представниками сфери бізнесу, щоб останні були вмотивовані долучатись до пам'яткоохоронних проєктів та інвестувати в них кошти не лише на умовах загальних декларованих принципів рівності та заборони дискримінації перед законом, але й практичних можливостей реалізації взаємних прав та обов'язків, що в перспективі сприятиме підтримці та популяризації національного культурного надбання.

Л. Висоцька

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВИСТАВКОВИХ ПРОЄКІВ У КАРТИННІЙ ГАЛЕРЕЇ
КАМ'ЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА
ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ 2022–2023 РР.)**

L. Vysotska

**ORGANIZATION OF EXHIBITION PROJECTS DURING MARTIAL LAW
IN THE PICTURE GALLERY OF THE KAMIANSKE STATE HISTORICAL
AND CULTURAL CENTER (FROM WORK EXPERIENCE 2022-2023)**

У перші дні повномасштабної війни працівники Кам'янського державного історико-культурного заповідника (далі — КДІКЗ) розпочали роботи з забезпечення музейних колекцій. 24 лютого 2022 р. всі підрозділи закладу (меморіальний музей «Зелений будиночок», історичний музей, картинна галерея) працювали над демонтажуванням постійних експозицій, пакуванням музейних експонатів згідно з планом першочергової евакуації та переміщення їх у безпечне місце.

КДІКЗ, з огляду на введення в державі воєнного стану, зачинив свої двері для відвідувачів. Однак, попри війну, співробітники заповідника продовжили виконувати свої обов'язки, а також допомагати ЗСУ. Великий виставковий зал картинної галереї КДІКЗ з перших днів повномасштабної російсько-української війни став місцем, де в позаробочий час співробітники заповідника, жителі громади, переселенці плели маскувальні сітки для потреб ЗСУ та територіальної оборони. Переживши гостру фазу війни, підрозділи КДІКЗ відновили свою діяльність з квітня 2022 р. У цей період картинна галерея активізувала роботу з відвідувачами, особливо з новою аудиторією — внутрішньо переміщеними особами, воїнами ЗСУ, які перебували на ротації. Виставкові проєкти, організовані протягом 2022 р. в картинній галереї КДІКЗ, знайомили відвідувачів з високим мистецтвом. Це були персональні виставки мистецької родини з Черкас — Романа Кравчука, голови Черкаської обласної організації Національної спілки художників України, та його дружини Олесі Кравчук — художниці, викладачки кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва Черкаського національного університету;

виставка живопису й графіки професійної художниці Яни Якимчук, що нині мешкає у селі Стецівці на Чигиринщині.

Твори, представлені у виставковому залі, були створені митцями до повномасштабного вторгнення росії в Україну. Під час відвідування виставок екскурсанти зазначали (а це в більшості були родини, які змушені були покинути рідні домівки й шукати притулку на більш мирних територіях), що знайомство з мистецтвом допомагало їм пережити страшні події, налаштовувало на спокій, гармонію, створювало відчуття затишку, апелювало до української ідентичності. Мистецькі проекти 2023 р. розпочалися з відкриття персональної виставки «ЗМІНИ» молодій кам'янській художниці Любові Березій. В експозиції було представлено 37 картин, серед яких портрети, натюрморти, пейзажі. Виставка розкрила зміни, які відбулися у творчості художниці на тлі подій, що сталися після початку повномасштабного російського вторгнення на територію України. Художниця поділилася із глядачами своїми почуттями, враженнями, переживаннями, вірою в нашу перемогу.

Вперше влітку 2023 р. в картинній галереї КДКЗ було презентовано персональну виставку молодій черкаській художниці Ольги Курської. Свій унікальний мистецький проект «Хроніки перемоги» художниця створила з початком повномасштабної російсько-української війни. Історії, що народилися від 24 лютого 2022 року і по сьогодні, стали сюжетами для її картин. Художниця засобами мистецтва фіксує всі події, стани, відчуття, образи, які, на її думку, повинні залишитися й закарбуватися в нашій пам'яті та зберегтися для майбутніх поколінь. Її проект «Хроніки перемоги» не є сталим, а постійно доповнюється новими роботами.

Восени у великому виставковому залі картинної галереї презентовано спільний міжнародний виставковий проект «Малюємо українською» Національного музею декоративного мистецтва України та просвітницької волонтерської платформи UA.Heritage (м. Київ). Організатори оголосили конкурс, який проводився вперше та проходив із 7 січня по 7 лютого 2023 р. у Києві, подали заявки 1473 учасники з усіх куточків України та 28 країн світу. Метою проекту-конкурсу стало залучення молоді до творчості в контексті української художньої традиції та пізнання української мови, а також популяризація знань про графіку української мови в Україні та світі. В картинній галереї КДКЗ експонувалися 310 робіт фіналістів Міжнародного конкурсу «Малюємо українською» віком від 6 до 18 років. У роботах було втілено авторське бачення улюбленої літери, а також предметів та образів, назви яких починаються на обрану букву української абетки.

Наприкінці 2023 р. в картинній галереї КДКЗ відкрилась виставка «Кольори вільної країни», яка представила творчість трьох черкаських майстринь: Ольги Мартинової — голови Черкаського обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України, Наталії Крамної-Таран і Анни Веретільник — членкинь Черкаського обласного осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України. На виставці «Кольори вільної країни» експонувалося понад 30 робіт, серед яких рушники, малюнки, вишиті картини, виконані в техніці квілт (клаптикове шиття), декоративний розпис і живопис. Таку виставку три майстрині спільно зробили вперше. В основі всіх робіт, представлених в експозиції, використані кольори державного прапора України — блакитний та жовтий. За словами Ольги Мартинової, ідея виставки «Кольори вільної країни»

народилася, коли всі учасниці проекту побачили одна в одній багато виробів з використанням кольорів одного з національних символів нашої держави. Відразу вирішили, що нині, коли багато людей у країні знаходяться в пригніченому стані через війну, потрібно зробити позитивну, життєствердну виставку, яка б вселяла надію і віру в майбутнє. В роботах Наталії Крамної-Таран та Анни Веретільник ми побачили ще й зелений колір, який утворюється в малярстві при поєднанні жовтого і блакитного. Майстрині впевнені, що сьогодні це наш дуже важливий колір, який рятує і вселяє надію в перемогу — колір пікселя форми ЗСУ. Експозиція виставки «Кольори вільної країни» патріотична, яскрава, насичена українською символікою та об'єднана кольоровою гамою. Майстрині вдало поєднали кольори національного прапора, який демонструє дух українського народу.

Картинна галерея КДКЗ протягом 2022–2023 рр., в умовах воєнного стану, завдяки стійкості і мужності ЗСУ, змогла презентувати різні мистецькі проекти. У непростих умовах (за відсутності тепла й світла) ми навчилися виживати та працювати. Картинна галерея Кам'янського ДКЗ відкривала для відвідувачів українське мистецтво, знайомила з творчістю молодих та відомих художників нашого краю, з міжнародними художніми проектами. Разом з тим, ми не забували й не забуваємо, що в Україні триває війна: продовжуємо свою волонтерську діяльність, донатимо та долучаємось до збору коштів для потреб ЗСУ під час експонування персональних виставок художників від продажу картин митців, авторських листівок тощо. Насамкінець слід зазначити, що на сьогодні в Україні час фронту, але фронт воєн за те, щоб після війни для нашого народу настав час культури, час творення. У цей нелегкий час ми працюємо над збереженням та популяризацією українського мистецтва, над організацією цікавих мистецьких проектів та відстоюємо нашу культуру сьогодні так само віддано і стійко, як наші захисники борються за нашу землю.

Р. Пацовський

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОЇ МЕДИЦИНИ УКРАЇНИ КІНЕЦЬ XVII — ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР

R. Patsovskiy

HISTORY OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF MILITARY MEDICINE IN UKRAINE IN THE LATE XVII — EARLY XXI CENTRY: REGIONAL DIMENSION

У дослідженні «Історія становлення та розвитку військової медицини України кінець XVII — початок XXI ст.: регіональний вимір» на прикладі міста Кременчук вивчається проблема становлення та розвитку військової медицини Кременчука. Проблема розглядається у взаємозв'язку з розвитком тактики, технології ведення бойових дій та суспільно-політичним устроєм країни. Об'єктом дослідження є військова медицина Кременчука кінця XVII — початку XXI століття. Предметом дослідження є всі питання, пов'язані з розвитком організації та методів надання медичної допомоги на регіональному рівні (м. Кременчук).

Військова медицина в більшості країн світу має однакові етапи розвитку та є відображенням історичних і культурних традицій держави. На її еволюцію впливають низка чинників як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. До об'єктивних чинників належать: природні умови, рівень розвитку науки, техніки,

озброєння, економічні можливості держави, тактика та технологія ведення бойових дій. Суб'єктивним фактором в еволюційному процесі військово-медичної служби є воля законодавчого органу або державоутворюючої особи, суспільно-політичний лад країни. Такі фактори впливу є практично однаковими для розвитку різних напрямів військової справи.

Розвиток регіональної військової медицини напряму залежить від географічного розміщення міста — Кременчук став крупною тиловою медичною базою завдяки розміщенню на перехресті сухопутних, залізничних та водних шляхів у центральній частині України, що зробило його зручним місцем для розташування тилових баз військ.

Військова медицина в Кременчуці має декілька етапів розвитку:

- етап перших спроб надання не кваліфікованої медичної допомоги в Миргородському полку (кінець XVII ст. — 1769 р.) через створення невеликих полкових шпиталей, де були відсутні лікарі, допомогу надавали цирульники та партачі, яким допомагали місцеві знахарі;
- етап зародження військової медицини в Кременчуці (1769–1890), коли з'явилися перші військові лікарі на рівні полків та було закладено й перевірено систему масової евакуації поранених і хворих воїнів через ланцюжок тимчасових госпіталів із застосуванням різних видів транспорту та масовим залученням цивільної медицини та волонтерських формувань у вигляді Товариства Червоного Хреста;
- етап створення та роботи першого регулярного військового госпіталю в Кременчуці (1890–1941), на базі якого та на базі цивільних лікувальних закладів створюється не просто система масової евакуації, а єдиний комплексний процес, спрямований на найшвидше одужання поранених і хворих;
- етап оновлення військової медицини з урахуванням досвіду Другої світової війни (1941–2005), формування повністю самодостатньої військової системи лікувально-профілактичного в мирний час та етапного у воєнний час лікування;
- етап відродження та становлення військової медицини України під час сучасної війни, коли створюється практично нова структура та система надання допомоги Медичними силами ЗСУ, Міністерством охорони здоров'я з урахуванням іноземного досвіду.

Таким чином, можна зазначити про п'ять етапів становлення військової медицини у XVII–XXI ст. в Кременчуці: козацький, імперський, період світових війн, радянський, новий український.

Це дослідження ще раз підтвердило велике практичне значення історії розвитку військової медицини в сучасних умовах її становлення під час війни. Історія військової медицини Кременчука підлягає музеєфікації та практичному використанню в підготовці майбутніх медиків, а це дослідження стане історичним підґрунтям розроблення виставки на базі Кременчуцького військово-історичного музею — філії Першого всеукраїнського музею історії однострою з подальшим її використанням у підготовці майбутніх медиків та оцифруванням. Гарним варіантом для розміщення виставки може бути унікальна пам'ятка культурної спадщини національного значення — «Вежа присутніх місць», яка з 1890 по 2005 рр. була часткою ансамблю госпітальних будівель в м. Кременчук та знаходиться в історичному центрі міста.

I. Сошніков

ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ ОЦИФРОВАНИХ КОЛЕКЦІЙ У МУЗЕЙНОМУ ПРОСТОРИ СВІТУ ТА УКРАЇНИ

I. Soshnikov

THE REPRESENTATION OF DIGITIZED COLLECTIONS IN THE MUSEUM SPACE OF THE WORLD AND UKRAINE

Створення цифрових музеїв базується на досить тривалому процесі з оцифрування експонатів та колекцій. Найбільші музеї світу оцифрували значну частину своїх колекцій. Наприклад, Музей Вікторії та Альберта (V&A) (м. Лондон, Великобританія) надає онлайн-описи 1,2 мільйона своїх експонатів. Галеристи Метрополітен-музею (The Metropolitan Museum of Art) (м. Нью-Йорк, США) поповнили свій офіційний сайт цифровими зображеннями понад 400 тисяч експонатів. Фахівці Рейксмузеуму (Rijksmuseum) (м. Амстердам, Нідерланди) оцифрували майже всю колекцію, запропонувавши відвідувачам сайту можливість завантажити фотографії понад 600 тис. експонатів.

Для того щоб розкрити зв'язки між епохами, показати зміни культурних об'єктів протягом різних відрізків часу та їх сучасний стан порівняно до минулого, була розроблена технологія доповненої реальності, яка успішно використовується при створенні віртуальних реконструкцій. Одним із прикладів є проект GIZA3D — наукова реконструкція комплексу пірамід у долині Гізи. Цей проект цікавий і значущий тим, що він реконструює в 3D не лише зовнішній вигляд пірамід і його зміну, а й внутрішнє планування пірамід та артефакти, виявлені археологами при їх дослідженні.

Деякі з віртуальних музеїв орієнтовані на документуванні втрачених пам'яток історичної та культурної спадщини. Так, проект «Музей вкраденого мистецтва» (Museum of Stolen Art) містить цифрові копії зображень витворів мистецтва, які були втрачені або вкрадені, що супроводжуються коротким описом історії їх створення і втраги.

Музей Середземномор'я був одним із перших музеїв, що застосував у своїй діяльності 3D-технології: 2013 р. у співпраці з компаніями Autodesk та FARO фахівці музею відсканували стародавні єгипетські мумії та візуалізували їх на спеціальному інтерактивному столі. Відвідувачі музею отримали можливість детально розглянути не тільки вміст саркофагу, а й анатомію самої мумії.

Археологічні музеї під відкритим небом, які часто розташовуються у віддалених і непримітних місцях, також виграють від партнерства із цифровими навігаторами. Наприклад, Археологічний музей Гамбургу (Німеччина) пропонує пішохідний маршрут до пам'яток кам'яного, бронзового й залізного віків, що знаходяться в передмісті. Початкова точка маршруту відображається на Google maps. Додаток інформує водіїв, що проїжджають повз, про археологічні пам'ятки поблизу, таким чином збільшуючи кількість спонтанних візитів.

На території археологічного парку Карнунтум (Австрія) музейна AR-програма науково реконструює групу будівель римської епохи. Коли на об'єкти наводять камери, віртуальні будівлі ніби виростають з фундаментів, виявлених археологами. Відвідувачі бачать стародавнє поселення у всій його красі, хоч і на екрані смартфона.

Використання персональних гаджетів у музейному просторі перетворює відвідувача з пасивного спостерігача на творця власних вражень.

На думку музейних експертів, віртуальна та доповнена реальність незабаром посядуть чільне місце в музейному просторі. Завдяки особливим властивостям цих технологій, будь-який відвідувач музею матиме можливість зануритися в ілюзорний світ, відчувати себе учасником різноманітних історичних подій.

На сьогодні найбільших успіхів у віртуалізації музейного простору досягли країни, де цифрові технології є найбільш розвиненими (наприклад, США, Японія). Проте впровадження комп'ютерних технологій набирає обертів і в українській музейній практиці. Наприклад, команда науковців «Центру охорони та дослідження пам'яток археології» Полтавської обласної ради розробила проект, спрямований на популяризацію історико-культурної спадщини Полтавщини на прикладі унікального археологічного комплексу — поховання справжньої шаманки доби ранньої бронзи, а також захоронень, що розміщувалися поруч з нею в одному кургані і частково були її одноплемінниками.

У 2007 р. археологи Центру дослідили курган у майже зруйнованому стані поблизу міста Гребінка на Полтавщині. Там вони знайшли ряд катакомбних поховань історико-культурної спільноти бронзової доби (III–II тис. до н. е.), зокрема поховання молодой жінки з артефактами ритуального призначення, що дозволили атрибутувати цю жінку як шаманку. Відтак на цьому сайті відвідувачі можуть побачити відтворену модель шаманки та інформацію про її поховальні предмети.

В Києві, у Науково-технічній бібліотеці імені Григорія Денисенка КПІ, презентували макети сакральної споруди часів трипільської культури — Небелівського храму, що знаходився на території сучасної Кіровоградської області. Макет виконаний Василем Перегінцем у масштабі 1 до 30: 2 м завдовжки і 70 см завширшки. За словами археолога Михайла Відейка, храм існував з IV тис. до н. е. і був триповерховою будівлею розміром 60 x 20 м (1200 м²), з головним входом, зверненим у бік сходу сонця на сонцестояння і рівнодення. Археологи знайшли всередині храму сім вівтарів. Проект приурочили до 130-річчя відкриття трипільської культури в Україні.

Отже, як показує аналіз емпіричних джерел, зокрема сайтів віртуальних музеїв, та наявної літератури, наразі існує великий обсяг матеріалу для вивчення віртуальних музеїв та їхньої ролі в соціокультурних процесах.

Є. Різниченко

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СРСР ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ «ШАРОВАРЩИНИ»

E. Riznychenko

REPRESENTATION OF UKRAINIAN IDENTITY IN THE USSR THROUGH THE PRISM OF “SHAROVARSHCHYNA”

Використання в побуті традиційного українського національного одягу як окремої культурної одиниці історично було примарним страхом у СРСР. Разом з тим, активно популяризувався змінений варіант народного строю, який отримав у масовій культурі назву «шароварщина». З'явившись як поняття д XIX ст., він закріпився у кінематографі, театральному мистецтві та музичній культурі радянської України

як частина репрезентації образу малоросійського, провінційного типу українця. «Шароварщина» стала культурною зброєю, яка спрощувала багатогранність українського національного костюму до стереотипного набору образів — зокрема шароварів і вишиванок. Після здобуття Україною незалежності, виявилася потреба відродження національної ідентичності. Проте феномен «шароварщини» не зник, а лише адаптувався до нових реалій: комерціалізація культури продовжила його існування через рекламу, ресторани, телебачення та інші аспекти масової культури. Замість того щоб повністю відкинути цей стереотип, суспільство стало використовувати його як інструмент для залучення уваги та бізнес-стратегій.

Феномен «шароварщини» потребує подальшого осмислення. Важливо розуміти, що це явище впливає на сучасне сприйняття національної культури, як автентичні елементи українського одягу співіснують зі стереотипними образами, і що це означає для майбутнього української культурної ідентичності. З одного боку, у часи тоталітарного режиму «шароварщина» стала своєрідним прихистком для національної ідентичності, хоча й у спрощеній формі. В умовах жорсткої радянської цензури вона дозволяла хоч якось підтримувати існування національної культури, навіть якщо це було через стереотипи та поверхневі образи. Такі елементи, як шаровари, вишиванки чи козацькі мотиви, слугували символічною «резервацією», у якій транслювалася частина української культурної спадщини.

Проте сьогодні вплив «шароварщини» став згубним для культурного розвитку. Вона перетворилася на ерзац — штучний заміник автентичної культури, що блокує можливість глибшого розуміння українських традицій. У масовій свідомості ці спрощені образи закріпилися як нібито «справжня» культура, створюючи своєрідну «скляну стелю» для глибоких проявів українського національного одягу і культури загалом. Це обмежує потенціал культурного відродження, адже замість дослідження й популяризації автентики ми продовжуємо відтворювати стереотипи, закріплені в радянському минулому.

Яким чином «шароварщина» репрезентує українську культуру? За допомогою залучення етнографічних елементів — українського народного та козацького строю (вишиванка, шаровари), елементів селянського або козацького побуту (гличики, вареники, горілка абощо). Однак усі вони мають неодакнове значення в різних контекстах. Порівняємо: одяг селянина початку XIX ст. в етнографічному музеї, дизайнерське рішення одягу в стилі «козак» та квазі- або псевдокозацький одяг ансамблю народного танцю на сцені.

У першому випадку, маємо справу з реконструкцією одягу, яка передбачає точне, автентичне відтворення костюма. Стилiзація під український народний костюм — це фольклоризм, який «у найширшому сенсі визначається використанням фольклорних творів, стилістики, образного світу в професійному мистецтві, літературі, науці, педагогіці, тобто поза рамками фольклорної традиції». І тільки «квазі- або псевдокозацький одяг», що позиціонує себе автентичним, але не є таким, на нашу думку, є «шароварщиною».

Радянська влада активно створювала та підтримувала образи, які начебто представляли національну культуру, але насправді були стерильними та декоративними версіями автентичних традицій, адаптованих для політичних потреб режиму. У 1920-х рр., під час культурного піднесення в Радянській Україні, режисери та драматурги почали шукати нові підходи до класичних творів. Термін

«перелицювання» символізував нові інтерпретації класичних п'єс, що часто містили елементи пародії або заперечення традиційної культури. Наприклад, комедія-водевіль М. Кропивницького «Пошились у дурні» у постановці Ф. Лопатинського театру «Березіль» була оформлена як циркова вистава. Художники В. Шкляєв і М. Симашкевич оформили сцену цирковими елементами, зокрема використали страхувальну сітку, а костюми акторів стилізували під клоунські варіанти національних костюмів. Це було частиною культурного експерименту — відкидання традиційної драматургії через комічні та гротескні форми.

Постановка «Наталки Полтавки» в Театрі ім. Т. Г. Шевченка 1925 р., здійснена Л. Кліщевим, представляла ще одну спробу наївної стилізації — вона була стилізована під дитячий малюнок, що також заперечувало класичну естетику. Такий підхід демонстрував неповагу до старих форм, намагаючись знайти нові, але великою мірою ці спроби були короточасними.

З другої половини 1930-х рр., із запровадженням соцреалізму, радянський театр почав повертатися до етнографізму XIX ст., але тепер він набув іншого значення. Режисери та художники зверталися до народного мистецтва без глибокої трансформації або переосмислення автентичних елементів. Народний костюм і побут переносилися на сцену без очевидної інтерпретації або адаптації до нових умов і змістів. Це відображало прагнення до автентики, але часто ставало поверхневою стилізацією, без глибокого розуміння культурного контексту. Така тенденція до псевдоетнографії імітувала зовнішні атрибути традиційної культури, але не відображала її справжньої суті.

Такі фільми, як «Роки молоді» (1958), «Вечір на Івана Купала» (1968) та «Веселі Жабокричі» (1971), демонструють навмисно спрощене, ідеологізоване зображення української культури, де люди постійно танцюють і співають у «народному» одязі, який насправді не є автентичним. Це формує уявлення про українську культуру як розважальний елемент, відриваючи її від глибших історичних та етнографічних коренів. Використання такого псевдонародного підходу допомагало радянській владі контролювати національні культури, зробивши їх декоративними, але не загрозливими для уніфікованої ідеології.

Однак чи не найбільше різноманіття в контекстах вживання «шароварщини» можна прослідкувати в незалежній Україні. До театрального, музичного, образотворчого мистецтва додалися ще продукти комерційної діяльності (реклама, етноресторації, сувенірна продукція, мильні опери тощо), як певним чином «національно забарвлені» елементи. Сучасними прикладами «шароварщини» також можуть бути концерти М. Поплавського (пісні «Сало», «Варенички») та постановки «Кварталу-95».

Феномен «шароварщини» був складним і багатошаровим процесом, який відображав глибокі суперечності між політичними ідеологіями та культурними прагненнями. «Шароварщина», хоча часто й сприймалася як спрощена або карикатурна версія української культури, слугувала водночас і засобом збереження національної самобутності в умовах тоталітарного режиму. Радянська влада, пропагуючи псевдонародні елементи одягу й побуту, створювала образ українця, який відповідав її політичним інтересам, акцентуючи на колективістських, архаїчних і примітивних аспектах. Однак, попри ці маніпуляції, «шароварщина» лишала простір для прояву української ідентичності, зберігаючи певні культурні

маркери, зрозумілі масовому глядачеві. Таким чином, репрезентація української культури через «шароварщину» є водночас і проявом колоніальної політики, і частковим збереженням національної традиції, що дозволяло українцям підсвідомо ідентифікувати себе як окрему націю в межах радянського простору.

Д. Секунда

**МУЗЕЙНИЙ ПРОЄКТ «ІСТОРІЯ ЗАПОРІЗЬКОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ЗАВОДУ»
ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТЕХНІЧНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ**

D. Sekunda

**MUSEUM PROJECT “HISTORY OF ZAPORIZHZNIA AUTOMOBILE PLANT”
AS A TOOL FOR PRESERVING UKRAINE’S TECHNICAL HERITAGE**

З другої половини ХХ ст. одним із пріоритетів світової спільноти стало збереження культурної спадщини, включаючи матеріальні та нематеріальні об’єкти. Однак технічна спадщина, яка охоплює досягнення інженерної думки та промислового розвитку, лише нещодавно почала визнаватися значущою для національної ідентичності та культурної пам’яті. Запорізький автомобільний завод (ЗАЗ), оснований у 1960-х роках, є одним із найважливіших об’єктів промислової спадщини України. Його роль у розвитку української інженерії та автомобілебудування робить його важливим елементом історії техніки.

Для української технічної культури величезне значення має систематизація матеріалів, пов’язаних з історією розвитку ЗАЗ, що дозволить зберегти досягнення радянського та пострадянського автомобілебудування. Завод був одним із провідних підприємств з виробництва легкових автомобілів у колишньому СРСР і продовжує відігравати значну роль в індустрії після здобуття Україною незалежності. Музейна експозиція, присвячена ЗАЗ, є необхідним кроком для увічнення його технічної спадщини та значення для української промисловості.

Першим кроком у цьому напрямі є створення музейного проекту, який представить етапи розвитку заводу та моделі автомобілів, що стали іконами радянської епохи, зокрема «Запорожець» та «Таврія». У межах цього проекту також передбачається організація спеціальної освітньо-педагогічної програми для студентів технічних та історичних спеціальностей, що дозволить їм ознайомитися з процесом музеєфікації технічної спадщини, а також глибше зрозуміти інженерну складову та економічний вплив ЗАЗ на розвиток промисловості України.

Довгострокова програма з музейної педагогіки «Історія автомобілебудування України на прикладі Запорізького автомобільного заводу» розроблена відповідно до вимог навчальної програми «Експозиційна діяльність музею» на 2024–2025 навчальний рік, яка читається студентам 2 курсу спеціальності «Музеезнавство, пам’ятокознавство» (1 пара на тиждень, 60 годин за семестр) за підручниками: Подлесний С. В., Ерфорт Ю. О., Іскрицький В. М. Історія інженерної діяльності. Краматорськ: ДДМА, 2004. — 128 с.

Мета проекту — упровадження знань з історії інженерії та технічної спадщини в музейну практику, а також підготовка студентів до розуміння значущості промислових об’єктів як частини культурної спадщини. Цей проект забезпечить студентів необхідними знаннями для подальшої підготовки в галузі музеєзнавства

та технічної історії, формуючи інтерес до збереження та популяризації технічної спадщини України.

Запорізький автомобільний завод був одним із головних промислових об'єктів України з моменту його заснування, і його значення неможливо переоцінити. Завод відіграв важливу роль у розвитку радянської та української економіки, випускаючи автомобілі, що стали символом цілої епохи. Музейна виставка, присвячена історії ЗАЗ, надасть унікальну можливість відтворити не тільки технічний процес створення автомобілів, але й культурний контекст, у якому вони функціонували.

Експозиція поділяється на кілька основних тем: Заснування заводу та перші роки його діяльності; Виробництво культових моделей та ЗАЗ у сучасній Україні. Кожна тема охоплює окремі підтеми, що детально висвітлюють історію підприємства та його вплив на розвиток інженерії та промисловості в Україні.

Отже, музеєфікація Запорізького автомобільного заводу як частини технічної спадщини України є важливим етапом у збереженні національної ідентичності та розвитку музеєзнавства. Музейний проєкт сприятиме збереженню цієї спадщини та стимулюватиме інтерес до неї серед молодого покоління.

Н. Воронівська

**МУЗЕЙНА ВИСТАВКА «ІСТОРІЯ ХОРОВОГО СПІВУ В УКРАЇНІ»
В КОНТЕКСТІ МУЗЕЄФІКАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

N. Voronivska

**MUSEUM EXHIBITION “HISTORY OF CHORAL SINGING IN UKRAINE”
IN THE CONTEXT OF MUSEUMIFICATION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE**

З другої половини ХХ ст. для світової спільноти одним із пріоритетів стає збереження всесвітньої культурної та природної спадщини. Охорона матеріальної спадщини захищена багатьма міжнародними договорами, натомість, цінність нематеріальної культурної спадщини та необхідність її збереження для нащадків стали усвідомлюватись міжнародними та національними організаціями лише на межі ХХ та ХХІ ст.

Для сучасної музичної культури України велике значення має систематизація зразків музичної культури як нематеріальної культурної спадщини, зокрема традицій хорового співу. Хорова музика — найдавніший напрям української музичної культури. Її зразки увійшли в золотий фонд духовних скарбів України, багато з українських національних хорових композицій отримали світову славу. Становлення незалежної української держави створило сприятливі умови для подальшого розвитку національного хорового мистецтва. Національна спрямованість українського хорового співу актуалізує застосування музейних засобів для розкриття цього цікавого напрямку української музичної культури, що сприятиме загальному культурному піднесенню українського народу й піднесенню історичного значення його національної культури. Відтворення зразків українського хорового співу є частиною роботи з музеєфікації нематеріальної культурної спадщини, що додатково актуалізує розкриття цієї теми музейними засобами. Першим кроком у цьому напрямі є створення виставки, присвяченої історії хорового співу в Україні, яка має репрезентувати музичну спадщину українського народу та творчу діяльність славетних українських композиторів.

У межах музейної комунікації та інституційної взаємодії на основі цієї виставки розроблено спеціальну музейну освітньо-педагогічну програму для учнів середніх спеціальних навчальних музичних закладів та 1 курсу студентів музичних вищих навчальних закладів.

Довгострокова програма з музейної педагогіки «Історія українського хорового співу в контексті музеєфікації нематеріальної культурної спадщини» розроблена відповідно до вимог навчальної програми «Експозиційна діяльність музею» на 2024–2025 навчальний рік, що читається студентам 2 курсу спеціальності «Музеєзнавство, пам'яткознавство» (1 пара на тиждень, 60 годин за семестр) за підручниками: Коломоєць О. М. Історія та теорія українського хорового мистецтва: навчальний посібник. Дніпро: Ліра, 2023. — 288 с.; Смирнова Т. А. Хорознавство (історія, теорія, методика): Навчальний посібник. Видання третє, доповнене. Харків: ХНПУ, «Федорко», 2018, 212 с.

Мета цього проекту — сприяти інтеграції знань та засвоєнню студентами нових навчально-методичних матеріалів з дисципліни «Експозиційна діяльність музею», використовуючи дані з історії українського хорового співу як складової частини нематеріальної культурної спадщини, забезпечити студентів певним рівнем знань, достатнім для подальшої теоретичної і практичної підготовки майбутніх фахівців у галузі музеєзнавства та пам'яткознавства. Мотивацією для студентів слугує набуття цілісного уявлення про музеєфікацію нематеріальної культурної спадщини.

Українська хорова музика виникла на основі народних пісень і сільсько-господарських календарних свят, прагнучи гармонії з природою та духовної єдності. Давньоруський церковний спів виник із запровадженням християнства, характеризується урочистістю та піднесенням звучанням. Києво-Могилянська академія сприяла розвитку музичної освіти та поширенню хорового співу по всій Україні. Композитори М. Березовський, А. Ведель та Г. Сковорода створили новий тип хорового концерту, поєднавши західноєвропейські оперні та кантатні мелодії із церковною музикою. У XIX ст. українська музика змістилася в бік романтизму, а в XX ст. набула популярності професійна хорова музика. Нині українці повернулися до своєї національної музичної культури, зберігаючи автентичність і шукаючи нові форми й стилі.

Відповідно, ця виставка поділена на три основні теми: Київська Русь, XIV–XVII ст. і XVIII — початок XX ст. Кожна тема поділяється на певні підтеми, відповідно до основної тематики.

Збереження всесвітньої культурної та природної спадщини є як глобальним, так і національним пріоритетом. Нематеріальна культурна спадщина, зокрема хорова музика України, визнається цінною і такою, що потребує збереження. Хорова музика — найдавніша і найбільш помітна форма української музичної культури, багато національних творів якої отримали міжнародне визнання. Відтворення зразків хорового співу є частиною музеєфікації нематеріальної спадщини, а також потенційним експозиційним матеріалом, що демонструє історію та творчу діяльність українських майстрів хорового співу та композиторів.

СЕКЦІЯ:
МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРНИХ ТА ТУРИСТИЧНИХ ІНДУСТРІЙ

В. Чекиштуріна

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ У НІМЕЧЧИНІ

V. Chekshturina

SOCIOCULTURAL ACTIVITY OF UKRAINIANS IN GERMANY

Демократичне суспільство Німеччини створило не тільки економічні умови для підтримки українців за кордоном, а й підтримує діяльність громадських організацій, які сприяють популяризації української культури та консолідують українців, що вимушено покинули свої домівки.

Більше 50 українських громадських організацій Німеччини співпрацюють з Посольством України в Німеччині. Однак загальна кількість об'єднаних громад в декілька разів більше. Це підтверджує актуальність існування українських громадських організацій не тільки в Україні, а і за кордоном.

Метою короткої розвідки є визначення особливостей організації соціокультурних подій за кордоном українськими громадськими організаціями під час війни в Україні. Методом дослідження є дефініційний аналіз.

Дефініція соціокультурної діяльності розглядається О. Матвійчук у фокусі бібліотечної справи: «соціокультурна діяльність бібліотек — це цілеспрямована і спеціально організована книгозбірною як соціальним інститутом система дій і заходів, метою яких є сприяння вдосконаленню інтелектуального, матеріального та естетично-духовного стану суспільства шляхом доведення до свідомості різних соціальних груп громадян, конкретних користувачів наукових знань, емпіричних фактів, естетичних і морально-етичних цінностей, акумульованих у бібліотечних документних збірниках на різних носіях, організації різних виставок, творчих зустрічей із письменниками, митцями, політиками та ін.».

У призмі цього визначення уточнимо вищезазначене поняття для громадських організацій. Соціокультурна діяльність українських громадських організацій за кордоном — це систематизована діяльність з організації культурних та просвітницьких заходів для просування української мови, культурних цінностей і традицій, консолідації українців, які вимушено з'їхалися з різних міст України, забезпечення умов комфортного спілкування для всіх вікових груп у мікрокультурному середовищі.

Для визначення функцій соціокультурної діяльності українських громадських організацій за кордоном звернемося спочатку до висновків дослідниці О. Матвійчук. Загальними функціями соціокультурної діяльності бібліотек автор називає такі:

- інформаційно-просвітницька;
- пізнавальна;
- культурно-виховна;
- комунікативно-організаційна;
- практично-дієва;
- розважальна;
- естетична;

- творча;
- релаксаційна.

Функції соціокультурної діяльності українських громадських організацій за кордоном під час війни відрізняються від функцій соціокультурної діяльності в українських бібліотеках. Зосередимося на основних:

- культурно-комунікативна — створення культурно-мовного осередку для спілкування;
- культурно-психологічна — психологічна підтримка під час репетицій та проведення культурних заходів;
- культурно-виховна — передавання культурних традицій між поколіннями;
- розважальна — емоційна підтримка українських біженців за кордоном;
- культурно-прикладна — організація мінімайстерень для створення українських культурних продуктів (вишиванок, мотанок, товарів з українськими орнаментами, страв української кухні та ін.)
- культурно-творча — презентування українських культурних програм у міжкультурному середовищі, створення нових музичних, художніх творів та ін.
- благодійна — збір коштів для підтримки українців, які залишилися вдома та потребують негайної допомоги. Як приклад, можна навести діяльність організацій «Громадська ініціатива допомоги Україні» (м. Реклінггаузен), «Hilfe und Hoffnung» (Recklinghausen), «Blau-Gelbes Kreuz e.v. Dortmund» та ін.

Отже, дослідження з тематики «організація соціокультурної діяльності українських громадських організацій за кордоном під час війни» потребує подальшого поглибленого вивчення. Можемо передбачити, що з часом проблематиці консолідуєчій ролі громадських організацій за кордоном приділиться більше уваги науковцями, та соціокультурна діяльність лідерів цих організацій буде осмислена та відзначена.

Г. Аfenченко, Н. Шумлянська

НАПОВНЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ: ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ

H. Afenchenko, N. Shumlianska

FILLING THE CULTURAL SPACE: CHALLENGES AND TASKS

Законодавчо культурний простір розглядається як сфера, де задовольняються культурні потреби громадян. Цей простір містить культурні та креативні індустрії, ринок культурних благ й знаходиться в тісному контакті з мистецтвом. У динаміці за функціональною ознакою оцінюємо простір за культурними потребами, діяльністю креативних і культурних індустрій, їх розподілом і збутом (комерційного і неприбуткового характеру), просуванням (осмисленням, популяризацією), накопиченням, збереженням і дослідженням. Культурний простір — територія досвіду громади з колективним баченням довкілля, зі своїми поняттями, цінностями та відносинами.

Результати оцінювання культурного простору України групою «Рейтинг» (вибіркова сукупність: 3200. Метод опитування: особисте формалізоване інтерв'ю. 17.11–04.12.2023 р.) свідчать про те, що:

- не вистачає публічного простору (умови, спілкування, масові заходи);

- додалася соціальна складова роботи — волонтерство, патріотична спрямованість, збори на ЗСУ;
- бракує дозвілля та умов його проведення;
- потрібне фінансування, дій з самозабезпечення не вистачає.

Висновки дослідження свідчать, що культура під час війни виконує інтегративну та об'єднуючу функцію. Респонденти вважають, що саме українська культура і є «головним об'єктом агресії з боку окупанта». Таким чином, у свідомості громадян сформовано тісний зв'язок між культурою та українською ідентичністю, яку намагаються знищити.

У такому випадку відмова від споживання російського культурного контенту залишає місце в культурному просторі для наповнення іншими сенсом, наративами, смислами. Зараз дослідники відмічають тенденції наповнення його досвідом життя місцевої спільноти, як-то історія громади, стійкий інтерес до місцевої культурної спадщини, тобто історико-культурних туристських ресурсів. Проте відчувається брак сучасного українського контенту в регіональному та загальному масштабах.

Сфера культури і мистецтва в умовах постпандемії та війни перебуває у важких умовах. Обмеження та скорочення фінансування змушують менеджерів культурних закладів до пошуку самозабезпечення (комерціалізація культурних послуг, фандрайзинг та грантрайтинг тощо). Умови безпеки обмежують у доступі до аудиторії споживачів культурних послуг, мистецьких продуктів. Розосередження, мобілізація, вимушена міграція діячів культури та мистецтва — усе це розбалансовує систему культурного обслуговування. Переорієнтація творчості, її прив'язка до військової тематики формує непохитну асоціацію України та війни, обмежує увагу до іншого сприйняття витворів мистецтва, об'єктів культури.

Перехід до ситуації розвитку сфери культури вимагає державної допомоги, участі громадського сектора та змін у роботі менеджерів культури.

Державна позиція має значення не тільки в наповненні бюджету закладів культури. Основне завдання — створення (реформування) соціальних інституцій, побудова інфраструктури з регулювання, забезпечення культурної діяльності (системи фондів, агенцій, посередників, кураторів). Причому, державні органи не лише відчують зворотний зв'язок зі спільнотою, а й зможуть доносити свої основні завдання, бачення майбутнього, головні ідеї та цінності, здійснювати стратегічні комунікації.

Громадська активність перетинається зі сферою культури і мистецтва. Виживання громади за допомогою неприбуткових організацій відновлює довіру, спонукає до спілкування і соціальної взаємодії. Спільні проекти соціальних ініціатив та закладів культури сприяють якісному наповненню культурного простору. Крім того, терапія психологічної травми засобами культури і мистецтва допомагає подолати негативи, укріпити моральний стан, покращити ментальне здоров'я населення.

Робота з менеджменту культури потребує переформатування. Обмеження у фізичному просторі для безпеки заходів вимагає навичок їх реалізації у цифровому форматі, у вигляді онлайн-проектів. Увага міжнародної спільноти потребує вмінь спілкування з міжнародними партнерами, здійснення фандрайзингу, отримання донорської допомоги. Розвиток креативних індустрій у сучасних умовах краще

відбувається у вигляді кроссекторальних проєктів, для чого необхідне розуміння правил їх створення та реалізації.

Формування культурного простору не тільки в традиційному, а й у сучасному наповненні є засадами й наріжною умовою існування країни як незалежної держави. Культурний простір становить об'єднуючий фактор згуртованості суспільства; розуміння власної ідентичності; буде базисом для співпраці та співіснування з іншими культурами; укріпить позиції, підвищить цінність і самооцінку громадянина та нації.

Н. Писар

ІННОВАЦІЙНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЇ МЕНЕДЖЕРА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

N. Pysar

INNOVATIVE DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE PROFESSION OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITY MANAGER

Якісний розвиток установ консолідованої інформації — бібліотечних та архівних — передбачає діяльність, зокрема, спрямовану на розширення спектра інформаційних послуг. Упровадження інформаційних технологій до бібліотечно-архівної справи вже не є інновацією, а навпаки — це буденна і кропітка справа. Водночас питання бібліотечно-архівного менеджменту та впровадження систем менеджменту якості в діяльність бібліотек і архівів — проблема, що хвилює як професіоналів галузі, так і звичайних користувачів означених установ. Особливої ваги означена проблема додає при створенні стратегічного плану діяльності інформаційної установи. Відтак, необхідно залучати сучасні підходи до оцінки якості бібліотечно-архівного менеджменту.

У науковій та освітній системах особливої уваги набули методи експертних оцінок, оснований на використанні експертної інформації, що спрямовані на встановлення ступеня складності та актуальності проблеми, визначення основних цілей, критеріїв, виявлення факторів і зв'язків між ними, задля обрання оптимальних альтернатив.

Варто зазначити, що переважна більшість із цих методів бере свій початок із соціологічних і політичних наук, зокрема інтерв'ю, анкетування, опитування, економіки, маркетингу та менеджменту.

Скажімо, метод експертних оцінок надає змогу проаналізувати систему управління установою. А його впровадження в роботу установ бібліотечної та архівної справи є особливо актуальним, оскільки за допомогою цих методів вирішуються проблеми забезпечення якості їх діяльності.

Окреслена проблема є предметом дослідження суспільствознавців як України, так і світу.

Мета розвідки — визначити показники експертних оцінок. Водночас метою на перспективу наукових досліджень можуть стати: характеристика ключових складових, що впливають на якість діяльності бібліотечних та архівних установ; системний аналіз результатів експертного оцінювання процесів управління бібліотечними та архівними установами; обґрунтування важливості використання

експертного оцінювання для підвищення якості управління бібліотечною й архівною справою.

На нашу думку, систему експертних оцінок необхідно групувати так:

- точкові експертні оцінки, визначені одним числом; дві цифри; три чи більше чисел оцінки;
- рейтингові експертні оцінки;
- якісні експертні оцінки.

Друга група передбачає, що рейтингові експертні оцінки — це оцінки ознак об'єктів, отримані на основі переваги одного об'єкта над іншим.

Важливо зазначити, що оцінкою є: узагальнена думка групи експертів, ступінь узгодженості думок експертів, компетентність експертів. Як показник узагальненої експертної думки, якщо кожна з властивостей (якостей) оцінюється окремо, одним із заходів центральної тенденції є найчастіше використовувана. Різні міри центральної тенденції набору даних означають різні визначення «центральної».

Міжособистісне спілкування, робота з користувачами бібліотеки та архіву або обслуговування — це лише мала частина показників, які варто долучати до оцінювання. Але як зойно означені, так і ряд інших показників можуть трактуватися фахівцями суб'єктивно, тому, безумовно, вони вимагають уточнення формулювань. Більше того, необхідне обговорення у фахових групах експертів щодо визначення критеріїв, при визначенні показників оцінювання. Також слід звернути увагу на показники, які пов'язані з правовими та іншими аспектами.

За результатами аналізу і буде можливим, для управлінців бібліотечною та архівною установою, на основі стратегічного плану, зафіксувати нові цілі щодо рівня якості послуг установ консолідованої інформації, підвищення задоволеності користувачів, оцінки придатності структури та ресурсів для майбутнього розвитку. Нарешті, подальшим кроком має бути розгляд окреслених векторів, для підвищення якості управління архівною та бібліотечною справою, за результатами проведеної й проаналізованої експертної оцінки.

Д. Злоба

МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

D. Zloba

MANAGEMENT OF SOCIO-CULTURAL ENVIRONMENT OF A TERRITORIAL COMMUNITY UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL LAW

Сучасний менеджмент культури знаходиться в стані постійної трансформації і невизначеності, оскільки кризові умови військового стану не дозволяють ефективно реалізувати всі необхідні функції з регулювання соціокультурних процесів воєнної доби. Особливо це стосується локального середовища культури територіальної громади, адже на місцевому рівні приймаються важливі рішення щодо розбудови та функціонування сфери поширення соціокультурних цінностей. В об'єднаних територіальних громадах змінюється економічна, демографічна, соціальна ситуація, яка потребує дослідження та врівноваження відповідно до сучасних тенденцій і також на майбутню перспективу. Менеджмент культури, особливості організації соціокультурної діяльності на рівні територіальної громади, вплив військового

стану на вказані процеси досліджують О. Беспалько, О. Копієвська, О. Кравченко, Т. Семигіна, І. Сидор, Г. Слозанська, О. Тадля та ін. Однак потребують уваги питання організації системи соціокультурної діяльності на рівні територіальної громади з метою трансляції цінностей культури та вирішення соціальних проблем населення. Отже, метою публікації є узагальнення необхідних управлінських дій щодо нормалізації стану системи соціокультурної взаємодії та залучення до культурних надбань населення локальної спільноти.

Об'єднана територіальна громада — це вид територіально поєднаної спільноти, яка утворилася на основі добровільного рішення місцевого самоуправління сіл, селищ, міст з метою реалізації реформи децентралізації 2015–2020 рр. Разом з економічною інтеграцією відбувалася й оптимізація інфраструктури сфери культури, освіти, дозвілля, спорту тощо. Суттєво реформа вплинула на реалізацію соціокультурної взаємодії мешканців, які мали пристосуватися до інновацій. Незавершена реформа децентралізації стала підґрунтям для появи нових викликів під час повномасштабного вторгнення, які пов'язані з безпекою громади, виникненням нових соціальних суб'єктів (внутрішньопереміщених осіб, людей з травмою війни, ветеранів та інвалідів бойових дій). Відтак, механізми регулювання сфери культури не могли залишатися незмінними.

У першу чергу, управління соціокультурними процесами мало реагувати на небезпеку проведення масових заходів, функціонування інфраструктурних об'єктів, вплив руйнівних чинників військових дій та ін. За таких обставин, на нашу думку, менеджмент культури має бути спрямований на вдосконалення загальних його функцій і пристосування його спеціальних функцій до умов невизначеності й нестійкості соціальних процесів.

Запропонуємо деякі шляхи поліпшення управління соціокультурним середовищем територіальної громади:

1. Запровадження гнучкого режиму планування діяльності, оскільки такий підхід дозволяє оперативно реагувати на зміни ситуації в громаді. Кризове планування поряд зі стратегічним дозволяє відстежити ідеальний результат процесів, що регулюються, зрівноважити негативні та позитивні чинники подальшого прогресу.
2. Перехід на організацію змішаних форматів соціокультурних заходів з активним застосуванням онлайн-форматів, що додає інтерактивності та дозволяє залучати більшу аудиторію серед місцевих мешканців громади.
3. Підготовка і мотивація співробітників до роботи в складних умовах військових дій, що передбачає додаткове стимулювання та набуття ними нових навичок для здійснення професійної діяльності.
4. Координація, моніторинг і контроль культурних проєктів. Це дозволить підвищити зацікавленість аудиторії та якість культурних послуг, які надаються як мешканцям громади, так і тимчасово переміщеним спільнотам.

Таким чином, актуалізована проблема управління соціокультурним середовищем територіальної громади передбачає застосування традиційних і новітніх управлінських механізмів в умовах сучасних викликів військової доби та в повоєнний період.

Б. Білокін

**ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ
В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ**

V. Bilokin

**FORMATION OF A CULTURE OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION
IN DISTANCE LEARNING**

Дистанційне навчання стало невіддільною частиною освітнього процесу. Воно висуває нові вимоги до культури педагогічного спілкування. Формати онлайн-комунікації мають суттєві відмінності від традиційного навчання, що, у свою чергу, впливає на якість взаємодії, мотивацію та емоційну атмосферу під час занять.

Розвиток культури педагогічного спілкування в дистанційних умовах є важливою умовою для забезпечення ефективного навчального процесу. Тема набуває особливої актуальності через вплив надзвичайних ситуацій, таких як пандемія COVID-19, стихійні катастрофи та військові дії, що зумовлює необхідність дистанційного навчання та адаптації освітніх учасників до нових умов.

Етичні норми спілкування в онлайн-середовищі стали основоположними для ефективного навчання. Повага до авторських прав, конфіденційність і добросовісність у роботі з інформацією — це важливі складові навчального процесу, особливо в умовах дистанційної освіти.

У реаліях воєнного стану дистанційне навчання в багатьох випадках стало єдиноможливим способом підтримки освітнього процесу, однак воно накладає свої обмеження та виклики. Часті обстріли, необхідність евакуації, проблеми з електропостачанням і відсутність стабільного інтернет-з'язку призводять до появи нових бар'єрів в освіті. Безпека студентів і викладачів стає пріоритетною, і це вимагає від педагогів більшої гнучкості, адаптації своїх методів викладання з урахуванням специфіки дистанційного навчання.

Психолого-педагогічні аспекти формування культури спілкування потребують нових підходів. Викладачі повинні використовувати інтерактивні інструменти, мають бути готовими до впровадження асинхронних та синхронних методів взаємодії, а також враховувати емоційний стан студентів.

Дотримання етичних норм та авторських прав є ще однією важливою складовою культури педагогічного спілкування в дистанційному навчанні. Важливо поважати конфіденційність, виявляти толерантність і дотримувати добросовісності в роботі з інформацією — це сприяє конструктивному діалогу між викладачами та студентами. Також важливо не порушувати авторські права. Учасники освітнього процесу повинні бути обізнані щодо юридичних аспектів використання контенту, поважати інтелектуальну власність інших людей та уникати порушень у цій сфері.

Серія вебінарів на тему «Культура педагогічного спілкування в умовах дистанційного навчання» є практичним інструментом, який націлений на розвиток та поліпшення культури комунікації серед освітніх учасників. Такі заходи дозволять не лише обговорювати актуальні проблеми, а й поширювати найкращі практики ефективної взаємодії в онлайн-освіті, що є особливо важливим в умовах, коли традиційні форми навчання під загрозою.

Окрім того, обговорення в межах вебінарів може охопити теми, які стосуються психологічної підтримки студентів, адже виклики, що виникли в умовах воєнного стану, безпосередньо впливають на їхній емоційний стан і здатність до навчання.

В. Загдай

СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДТРИМКИ ОСОБИСТОСТІ З АДИКТИВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ

V. Zagday

SOCIO-CULTURAL FEATURES OF SUPPORTING AN INDIVIDUAL WITH ADDICTIVE BEHAVIOR

Метою дослідження адиктивної поведінки є вивчення психологічних особливостей підлітків з адиктивною поведінкою для виявлення основних психологічних характеристик і механізмів, що сприяють формуванню залежної моделі поведінки, вироблення рекомендацій з профілактики та подолання різних видів адикції.

Робота з клієнтами складається з вирішення таких завдань:

1. Визначити основні особистісні характеристики підлітків, схильних до залежної поведінки.
2. Визначити ряд методик, за допомогою яких можна вивчити особистісні характеристики підлітків.
3. Розробити рекомендації для корекції адиктивної поведінки на основі отриманих даних.

Адиктивна поведінка — це спосіб нормалізації свого психологічного стану за допомогою якогось засвоеного механізму поведінки. Якщо психологічний стан потребує нормалізації, значить, є психологічна дисфункція, яку потрібно виправити. Це може бути смуток, роздратування, страх, нудьга, тривожність і т.п. Коли людина стикається з чимось (певні дії або речовина), що нормалізує її стан, приносить задоволення, впевненість або дає спокій, в неї відбувається фіксація на тому процесі, який змінив емоційний стан на краще. Мозок фіксує стан і проводить паралель: негативний стан — дія — позитивний стан. Мозок запам'ятовує речовину або дію як рятівну, і потім в аналогічній ситуації пропонує таке саме рішення.

Адиктивна поведінка була і є предметом вивчення багатьох учених-психологів, а також соціологів, педагогів, медиків. Тема в умовах війни має підвищену актуальність та значущість для суспільства.

Методи дослідження адиктивної поведінки:

- Фрайбурзький багатофакторний опитувальник (FPI) для аналізу ставлення людини до труднощів та визначення її здатності справлятися з ними. Цей опитувальник оцінює емоційний стан, поведінкові особливості та інші психологічні аспекти;
- характерологічний опитувальник, розроблений Г. Шмішеком як модифікація «Методики вивчення акцентуацій особистості» К. Леонгарда, призначений для виявлення типів акцентуацій особистості. Тест спрямований на діагностику характерологічних особливостей у підлітків та дорослих і може бути корисним для аналізу адиктивної поведінки;
- копінг-тест Лазоруса — тест, який досліджує копінг-механізми як засіб подолання труднощів у різних галузях психічної діяльності.

Сталий розвиток суспільства неможливий без фізично, психологічно та розумово розвинутого й здорового стану більшості індивідів, з яких і складається це суспільство. В умовах війни, коли саме на психіку людини лягає велике

навантаження, особистості з адиктивною поведінкою першими стають жертвами цього навантаження, ще більше підпадаючи під владу своєї залежності.

У свою чергу, особистості з нестійкою психологічною рівновагою можуть частіше використовувати різні адиктивні форми поведінки, наприклад хімічні речовини (наркотики, алкоголь) для вирішення своїх психологічних проблем. Така хибна стратегія лише на деякий час може допомогти людині, в довготривалому часі вона несе їй загрозу, практично знищуючи її саме як особистість.

Підлітки перебувають у зоні ризику. По-перше, через війну вони, як і дорослі, опинилися в ситуації підвищеного психологічного тиску. Як боротися з підвищеною стресовою ситуацією вони просто не знають, не маючи життєвого досвіду. По-друге, підліткам властивий потяг до пізнання нового та ризикованих експериментів. По-третє, батьки самі часто стають каталізатором залежної поведінки, наприклад, від комп'ютерних ігор, коли з різних причин не приділяють уваги своїм дітям, а пропонують їм ці самі ігри, не розуміючи, що дітям або підліткам в майбутньому буде складно відмовитися від такого захоплення.

З упевненістю можна зазначити, що акцентуації характеру, невротичні, дратівливі та депресивні прояви поведінки можна спрямовувати в позитивне русло, контролювати й координувати поведінку. Але для цього потрібна планомірна просвітницька та підтримуюча робота на рівні держави, із залученням психологів, фахівців з соціокультурної діяльності, педагогів, медиків. Великою допомогою в цій роботі стане використання міжнародного досвіду країн, які вже проходили схожі ситуації, наприклад, США, і мають досвід в подоланні цих проблем.

Уже зараз потрібно популяризувати та пояснювати, яку допомогу можна отримати, якщо звернутися до психолога або психотерапевта, міняти хибну думку про те, що звернення до психолога є визнанням власного психічного нездоров'я або власної дитини.

Крім того, навіть в умовах війни підлітків необхідно залучати для заняття спортом та сценічним мистецтвом. Фізичні навантаження й досягнення дають вихід емоціям, формують впевненість у власних силах. Окремо можна виділити спільні заняття спортом батьків і дітей. Різні види сценічного мистецтва також формують впевненість, розширюють світогляд, розвивають творчий потенціал та сприяють розвитку емоційного інтелекту.

Підлітків можна долучати до посильної волонтерської діяльності, допомоги людям у скрутному становищі. Таким чином формуються почуття емпатії та чуйності.

Для тих, хто, на жаль, вже опинився в стані залежності і особливо залежності від хімічних речовин (алкоголь та наркотики), та їхніх батьків можна порекомендувати:

- різні види групової та індивідуальної арттерапії (пісочна, малювальна, танцювальна терапія, музикотерапія, драмотерапія, лялькотерапія, бібліотерапія тощо);
- цільові програми навчання навичкам управління стресом;
- онлайн-платформи і чати підтримки із залученням психологів;
- групові заняття для підлітків за аналогією з клубами анонімних алкоголіків (в нашій країні, на жаль, не мають великого застосування, хоча світова практика свідчить про їх досить велику ефективність);

- батьківські групи підтримки — групи, у яких батьки діляться досвідом та отримують поради й підтримку від спеціалістів та інших учасників;
- спільні сімейні та індивідуальні консультації у фахівців-психологів;
- освітні програми з адиктивної поведінки для батьків.

У підсумку потрібно відзначити, що дорослі повинні пам'ятати, що з якими б життєвими складнощами вони не стикалися, у якому стресовому стані не перебували б, саме вони несуть відповідальність за психологічне та фізичне здоров'я своєї дитини. В умовах війни, коли навантаження на нестійку, несформовану дитячу свідомість багаторазово зросло, підтримка батьків потрібна значно більше, ніж у мирний час.

А. Д'ячкова

ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОЗВІЛЛІ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОГО ШКІЛЬНОГО РІВНЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

A. Diachkova

APPLICATION OF GAME TECHNOLOGIES IN THE LEISURE ACTIVITIES OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN DURING MARTIAL LAW

У сучасних умовах воєнного стану діти стикаються зі значними психологічними викликами, що вимагає нових підходів до організації їхнього дозвілля. І саме ігрові технології дозволяють зменшити рівень тривожності та допомагають дітям адаптуватися до нових обставин, забезпечуючи безпечний й розвивальний простір. У разі відсутності можливостей для проведення традиційних занять і заходів, саме ігрова діяльність стає одним із найбільш доступних та ефективних інструментів для психологічної підтримки дітей.

Гра виконує важливу емоційну функцію, допомагаючи дітям виразити почуття, знизити рівень стресу та адаптуватися до складних умов. На жаль, на сьогоднішній день, діти часто перебувають у ситуаціях, що викликають тривогу, страх та невизначеність. І тому ігрова діяльність дозволяє дітям відволіктися від складних обставин і зберегти емоційне благополуччя, що важливо для збереження психічного здоров'я та гармонійного розвитку наших дітей.

Ігрові технології, як онлайн, так і офлайн, сприяють соціалізації дітей, допомагаючи зберегти емоційний зв'язок з однолітками та дорослими навіть у дистанційному форматі. Вони можуть бути організовані як групові активності, що дозволяють дітям відчувати підтримку один одного, а також сприяють розвитку важливих соціальних навичок, таких як комунікація, взаємодопомога, емпатія та командна робота.

У разі обмеженого доступу до традиційного навчального середовища онлайн-ігри можуть поєднувати дозвілля з навчанням. Освітньо-розважальні ігри інтегрують навчальні елементи, які допомагають дітям зберігати мотивацію до навчання та сприяють розвитку пізнавальних інтересів. Завдяки цьому діти можуть одночасно отримувати корисні знання й розвивати свої здібності. Така діяльність буде актуальною та затребуваною особливо в періоди кризи.

Ігрові технології також сприяють розвитку у дітей навичок саморегуляції, емоційної стійкості та концентрації уваги. Під час гри діти вчаться керувати своїми емоціями, справлятися з труднощами та зберігати спокій у складних ситуаціях.

Ці важливі життєві навички є корисними зараз та будуть корисними для них у подальшому житті, особливо в умовах нестабільності.

Ігрові технології дозволяють створювати структуроване дозвілля, що допомагає дітям відчувати стабільність та порядок. У кризових ситуаціях структурованість і передбачуваність у діяльності дозволяють дітям почуватися в безпеці. За допомогою гри можна створити середовище, яке сприяє зниженню тривожності та забезпечує дітям відчуття захищеності, що є важливим аспектом їхньої психологічної підтримки.

Під час стресових ситуацій саме ігрові технології дозволяють дітям адаптуватися до змін у соціальному середовищі та підтримувати контакт із ровесниками й дорослими. Це допомагає дітям відчувати себе частиною спільноти, зберігати емоційний баланс та уникати почуття ізоляції. Крім того, такі заняття можуть проводитись із залученням психологів і педагогів, що сприяє адаптації дітей до нових умов.

Гра є важливим засобом для формування соціально значущих якостей у дітей, таких як емпатія, толерантність, взаємодопомога та повага до інших. У групових іграх діти вчаться взаємодіяти з однолітками, поважати особисті кордони та дотримувати правил, що допомагає закласти основи моральних і соціальних цінностей. Крім того, ігрова діяльність у дітей стимулює формування навичок критичного мислення, вміння брати на себе відповідальність за свої рішення.

Ігрові технології виступають інструментом психологічної підтримки, допомагаючи дітям зберегти позитивний настрій та витримку в складні часи. Гра дозволяє їм перемикає увагу з тривожних думок на позитивні емоції та створює умови для активного самовираження. Через гру дитина може краще зрозуміти свої почуття, що сприяє формуванню здорової психоемоційної стійкості.

Практичне застосування ігрових технологій у дозвіллі дітей під час воєнного стану підтверджує їхню ефективність у подоланні стресу та адаптації до нових реалій. Упровадження інноваційних методів у навчально-виховний процес може стати цінним інструментом для гармонійного розвитку особистості дитини та збереження її психічного здоров'я в кризових умовах.

Тому використання ігрових технологій у кризових умовах підтверджує їхню ефективність як засобу адаптації дітей до нестабільних обставин, забезпечуючи емоційну підтримку і сприяючи гармонійному розвитку особистості.

СЕКЦІЯ:
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ ТА УМОВИ ПСИХІЧНОГО
БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДИНИ

А. Большакова

**ПОСИЛЕННЯ РЕСУРСІВ КЛІЄНТА В EMDR-ТЕРАПІЇ:
ПРОТОКЛИ ТУРБОТИ ПРО СЕБЕ**

A. Bolshakova

**STRENGTHENING THE CLIENT'S RESOURCES IN EMDR-THERAPY:
PROTOCOLS OF SELF CARE**

EMDR (Eye Movement Desensitization and Reprocessing / Десенсибілізація та переробка рухами очей) — психотерапевтичний підхід, започаткований Ф. Шапіро наприкінці ХХ ст., на сьогодні є доказовим (наявна значна кількість емпіричних досліджень, які підтверджують високу ефективність методу в роботі з різними психічними проблемами), короткостроковим, дбайливим методом психотерапії. Він належить до напрямів першого вибору для терапії розладів психіки, в етіології яких значущу роль відіграє психотравмуючий досвід.

Обґрунтування механізму дії методу можна описати такими тезами:

- однією з умов психічного благополуччя людини є ефективне функціонування адаптивної інформаційно-переробної системи головного мозку, при активізації якої відбувається переробка подій, що сталися протягом дня, результатом якої є консолідація спогадів в автобіографічній пам'яті;
- якщо інформаційно-переробна система мозку з якихось причин (надмірна інтенсивність впливу подій, базова вразливість людини, наявність обтяжуючих обставин) дає збій, то негативна інформація «капсулюється» в окремій нейронній мережі мозку і не може бути перероблена;
- у випадку «капсуляції» травмуючого спогаду інформація про травму може зберігатися роками, та в разі появи тригера активуватися, знову занурюючи людину в травматичний досвід (переживання емоцій, думок, фізичних відчуттів, за змістом або інтенсивністю неадекватних, або не повною мірою адекватних поточній ситуації);
- активація адаптивної переробки інформації (опрацювання «закапсульованого» негативного досвіду) під час психотерапевтичного процесу забезпечується через білатеральну стимуляцію правої та лівої півкуль мозку (типи стимуляції, які можна використовувати: рухи очима, тайпінг (постукування), звукова стимуляція).

Стандартний триступеневий протокол EMDR-терапії передбачає опрацювання проблеми клієнта у трьох вимірах: травматичні спогади про минуле, теперішні тригери, шаблони майбутнього. Стандартний протокол десенсибілізації та переробки включає 8 класичних фаз: збір анамнезу і планування терапії; підготовка і стабілізація; оцінка; десенсибілізація; інсталяція; сканування тіла; завершення; переоцінка.

На сучасному етапі розвитку EMDR-терапії існує значна кількість допоміжних протоколів, покликаних підвищувати її ефективність у випадку виникнення тих чи інших ускладнень. Зокрема, велику увагу психотерапевтів викликає ефективне

проходження другої фази (підготовка та стабілізація), яка є запорукою безпечного переходу до власне опрацювання травматичного досвіду.

Одним з варіантів розширення другої фази EMDR-терапії є застосування протоколів турботи про себе — процедур, які є частиною набору інтервенцій, спрямованих на відновлення здорових моделей турботи про себе в клієнтів, які мають стагнацію в цій галузі, може робити їх більш вразливими та неготовими до опрацювання травми.

Турбота про себе — це концепція, розроблена Гонзалес і Москуера (Gonzalez & Mosquera, 2012) для опису тих способів, за допомогою яких людина піклується про себе в різних галузях свого функціонування. Адаптивна турбота про себе, на думку авторів, складається з трьох компонентів:

- любов і цінування себе — це таке самоставлення, яке мотивує добре дбати про себе;
- відсутність аутодеструктивних тенденцій у поведінці;
- реалізація специфічних дій, які приносять людині користь та / чи задоволення, сприяють зростанню й укріпленню самоцінності.

Здатність до піклування про себе необхідна в EMDR-терапії для подальшого посилення ресурсності клієнта, для підвищення ефективності терапії. Робота з посилення адаптивної турботи про себе також є способом оцінки та переробки спогадів, пов'язаних з порушеннями прив'язаності.

EMDR-протоколи турботи про себе доцільно використовувати за наявності таких індикаторів «дисфункціональних» моделей ставлення до себе:

- недостатнє значення або нерозуміння значення турботи про себе;
- недотримання призначень терапії;
- шкідливі звички, нездоровий спосіб життя;
- зловживання ПАР;
- самоушкоджувальна поведінка;
- суїцидальні спроби в минулому (за умов відсутності суїцидального ризику в теперішньому).

На сьогодні розроблено 7 варіантів процедури (протоколів) турботи про себе для 2 фази EMDR-терапії (Gonzalez & Mosquera, 2012):

- психоедукаційний протокол для розробки та інсталяції розуміння, що таке піклування про себе;
- психоедукаційний протокол для розробки та інсталяції розуміння, як піклуватися про себе;
- психоедукаційний протокол для профілактики рецидивів;
- протокол турботи про себе для розвитку ресурсів;
- протокол турботи про себе для роботи із заподіяння собі шкоди та саморуйнівної поведінки;
- протокол турботи про себе для розробки та інсталяції позитивних альтернативних типів поведінки;
- протокол турботи про себе для роботи з внутрішньою дитиною.

**ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСНИХ СИСТЕМ ПОДОЛАННЯ
В ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ**

I. Videnieiev

**FEATURES OF PERSONAL OVERCOMING RESOURCE SYSTEMS
AMONG CIVILIANS DURING MARTIAL LAW**

Війна між Росією та Україною, що триває з 2014 р., викликає значні психологічні наслідки для цивільного населення та військовослужбовців. Психологічні реакції на військові дії, включаючи стрес, тривогу, депресію та посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), вимагають ефективних копінг-стратегій для подолання стресу та збереження психічного здоров'я. У такий час ресурси для боротьби зі стресом стають життєвоважливими для забезпечення психічного та фізичного здоров'я. Вивчення ресурсів подолання в цивільних осіб з різним рівнем суб'єктивного благополуччя актуальне та важливе, оскільки воно дозволяє краще зрозуміти, як люди адаптуються до екстремальних умов і які фактори сприяють їх виживанню та благополуччю.

В українській психології дослідження ресурсів особистості часто спираються на теорії стресу та копіngu, що розроблені у світовій науці, адаптуючи їх до національного контексту. Одним з ключових підходів є модель ресурсів стресостійкості, що розроблена Лазарусом та Фолкманом, яка в українських дослідженнях застосовується для аналізу психологічних ресурсів у кризових ситуаціях.

Актуальність дослідження ресурсів подолання в цивільних осіб під час війни зумовлена декількома факторами:

1. Фактор затяжної війни. Більше двох років йдуть військові дії в Україні, що призводять до значних людських страждань і потребують ефективних стратегій подолання.
2. Психологічними наслідками війни. Війна має серйозні психологічні наслідки для цивільного населення, включаючи посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресію, тривогу та інші психічні розлади.
3. Необхідністю підтримки благополуччя населення. Визначення та розвиток ресурсів подолання допомагають у розробці програм психологічної підтримки та реабілітації, сприяючи покращенню якості життя людей у кризових ситуаціях.

Мета дослідження: виявити розбіжності у виразності психологічних показників, що сприяють успішному подоланню в осіб із різним рівнем суб'єктивного благополуччя.

Предмет дослідження: виразність ресурсів подолання в осіб із різним рівнем суб'єктивного благополуччя.

Об'єкт дослідження: показники суб'єктивного благополуччя та ресурсів подолання (життєстійкість, самовідношення, оптимізм, оптимістичний / песимістичний атрибутивний стиль, копінг-стратегії, захисні механізми).

У дослідженні взяли участь 88 осіб віком від 17 до 25 років, студенти різних курсів та спеціальностей різних вищих навчальних закладів України, з них — 50 жінок та 38 чоловіків. Усі випробувані брали участь у дослідженні дистанційно.

Для збору емпіричних даних використовувалися психодіагностичні методики: «Шкала суб'єктивного благополуччя» (Perrudet Badoux, Mendelsohn, Chiche), «Методика дослідження самовідношення» (МІС), «Тест життєстійкості» С. Мадді, «Стратегії подолання поведінки» (ССП) Р. Лазаруса, «Індекс життєвого стилю» (ІЖС) Г. Келлермана та Р. Плутчика, «Тест диспозиційного оптимізму» М. Шейер та Ч. Карвер, «Тест на оптимізм» Л. М. Рудіна (адаптація опитувальника діагностики атрибутивного стилю М. Селігмана). Методи статистичної обробки отриманих даних: дисперсійний аналіз, регресійний аналіз та структурне моделювання.

У результаті дисперсійного аналізу підтвердилася гіпотеза про те, що в осіб із високим рівнем суб'єктивного благополуччя спостерігаються вищі показники з більшості ресурсів подолання. Найбільш значущі відмінності виявлено за показниками життєстійкості (всі компоненти), самоповаги, самовідношення (самоповага, аутосимпатія), оптимізму як атрибутивного стилю, переваги копінг-стратегії «планування рішення проблеми». Навпаки, в осіб із низьким рівнем суб'єктивного благополуччя вищі показники самовідношення «внутрішня невлаштованість», переваги копінг-стратегії «втеча-уникнення» та використання захисного механізму «регресія».

Виявлено наявність більш вираженої загальної напруженості психологічних захистів у суб'єктивно «неблагополучної» групи осіб. Визначена позитивна роль деяких захисних механізмів у переживанні суб'єктивного благополуччя: в осіб із високим рівнем суб'єктивного благополуччя виявлено вищі показники за виразністю захисного механізму «заперечення».

Найбільший внесок у переживання суб'єктивного благополуччя вносять характеристики самовідношення та життєстійкості. У результаті регресійного аналізу було виявлено, що показники «залучення» та «прийняття ризику» (компоненти життєстійкості), а також «самоврядування» (компонент самовідношення) пояснюють спільно більше половини дисперсії суб'єктивного благополуччя, причому найбільший внесок робить саме «залученість».

Встановлено існування взаємозв'язків та взаємовпливів між показниками суб'єктивного благополуччя й характеристиками, які ми розглядаємо як особистісні ресурси подолання. Суб'єктивне благополуччя виявилось одним з компонентів фактора, що дістав назву «Сила Я». Цей фактор включає також показники диспозиційного оптимізму, компоненти життєстійкості (залучення, контроль, прийняття ризику), самовпевненість (компонент самовідношення) і т.д. У взаємодії із цими властивостями людини суб'єктивне благополуччя впливає на інші характеристики, що забезпечують її адаптаційний потенціал.

Завдяки використанню методу моделювання структурними рівняннями сформулювалося чіткіше розуміння факторної структури багатьох характеристик людини та спрямованості їх впливів. Отримано відомості про взаємозв'язок цих характеристик усередині факторів. Виявлені взаємозв'язки та зіставлення отриманих нами даних із результатами досліджень інших авторів можуть стати предметом спеціального аналізу.

Є. Власова

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПСИХІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Y. Vlasova

THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON MENTAL WELL-BEING: PROBLEMS AND OPPORTUNITIES

У сучасному світі соціальні мережі стали важливою частиною життя більшості людей не лише як засіб комунікації, а й як простір для самовираження та створення нових соціальних зв'язків. Незважаючи на їхню користь, вплив соціальних мереж на психічне здоров'я не завжди є позитивним. Вони можуть створювати серйозні ризики для емоційної стабільності, особливо через здатність впливати на самооцінку, сприйняття себе та рівень тривожності.

Одним із найбільших викликів у використанні соціальних мереж є постійне порівняння себе з іншими. Користувачі схильні публікувати ідеалізовані версії свого життя, що може створювати в тих, хто переглядає контент, відчуття невдоволення власним становищем. Це веде до зниження самооцінки, виникнення думок про власну недостатність, а згодом і до емоційних проблем. Зрештою, постійне спостереження за життям інших через екран може створювати викривлене уявлення про реальність і призводити до виникнення тривожних та депресивних станів.

Друга ключова проблема стосується інформаційного перевантаження. Щоденне споживання великих обсягів інформації може стати джерелом стресу та емоційної втоми. Прагнення постійно бути в курсі подій і швидко реагувати на повідомлення створює відчуття тиску, викликає тривогу та виснаження. Зростає також феномен «страху пропустити щось важливе», коли користувачі відчувають потребу постійно бути онлайн, що підсилює емоційне напруження та порушує психологічний баланс.

Попри ці виклики, соціальні мережі можуть надавати й значні переваги для психічного благополуччя. Вони забезпечують можливість підтримувати зв'язки з близькими людьми, навіть якщо ті знаходяться на значній відстані. Це особливо важливо для тих, хто живе в умовах соціальної ізоляції або стикається з труднощами в реальному спілкуванні. Емоційна підтримка, отримана через соціальні платформи, може суттєво зменшити почуття самотності, що позитивно впливає на емоційний стан людини.

Соціальні мережі також стали важливим джерелом доступу до інформації про психологічну підтримку. Безліч онлайн-спільнот і ресурсів надають корисні поради щодо того, як боротися зі стресом, депресією або іншими психічними проблемами. Завдяки цьому користувачі можуть навчатися керувати своїми емоціями та покращувати власний психічний стан, використовуючи знання, здобуті онлайн. Це особливо актуально для тих, хто не має можливості отримати професійну психологічну допомогу в реальному житті.

Важливо відзначити, що ефективне використання соціальних мереж вимагає самоконтролю і виваженого підходу. Користувачі повинні усвідомлювати: надмірне захоплення віртуальним життям може призводити до зниження реальних соціальних контактів та виникнення негативних емоцій. Важливим є також вибір

контенту, який споживається, і уникнення безглузкого порівняння з іншими. Коли соціальні мережі використовуються помірковано і з розумінням своїх меж, вони можуть стати цінним інструментом підтримки психічного здоров'я.

Таким чином, соціальні мережі мають значний вплив на психічне благополуччя сучасної людини. Вони водночас створюють виклики і можливості для підтримки психологічної рівноваги. Усвідомлене користування, розуміння власних потреб та здатність керувати часом в Інтернеті є важливими чинниками, які дозволяють мінімізувати негативні наслідки та підвищити позитивний вплив соціальних платформ на життя людини.

В. Дринова, А. Маркова, О. Стародуб

**ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТРУДОГОЛІЗМУ, ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ТА РЕЗИЛІЄНТНОСТІ:
ВИКЛИКИ Й МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я
В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

V. Drynova, A. Markova, O. Starodub

**THE RELATIONSHIP BETWEEN WORKAHOLISM, PERFECTIONISM
AND RESILIENCE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES
FOR MENTAL HEALTH TODAY**

Фінансове благополуччя, успіх, стрімкий розвиток кар'єри, перемога в конкурентній боротьбі та інші популярні цінності нинішнього часу спричиняють поширеність у сучасному світі перфекціонізму як переконання про неприйнятність недосконалого результату діяльності та поведінкової моделі прагнення до найвищих стандартів успіху.

Перфекціонізм як прагнення досягти найкращих результатів діяльності, що супроводжується низькою толерантністю до невдач, викликає схильність до трудоголізму як захисної стратегії, яка трактується як надмірна залученість, патологічна залежність від роботи. Трудоголізм (надмірна залежність від роботи) та перфекціонізм (прагнення до бездоганності) часто створюють цикл, де одне підсилює інше: перфекціоністи зазвичай прагнуть виконувати свою роботу ідеально, що вимагає багато часу й зусиль. Це може призводити до того, що людина починає працювати все більше і більше, що, у свою чергу, веде до трудоголізму.

Хоча перфекціонізм та трудоголізм, як прагнення до досконалості та виконання завдань на найвищому рівні, можуть надавати певні позитивні наслідки, однак у багатьох випадках надмірний перфекціонізм та трудоголізм несуть серйозні загрози для психічного й фізичного благополуччя. Зокрема, наявність цих особистісних особливостей може призводити до зниження резилієнтності — опірності особистості в несприятливих обставинах життя. Негативний вплив перфекціонізму та трудоголізму на здатність людини відновлюватися після стресових ситуацій і невдач здійснюється через:

- хронічний стрес та тривожність — надмірно високі стандарти діяльності та патологічна зануреність у роботу можуть призводити до постійного відчуття напруження й тривоги, страху зробити помилку або відкласти роботу, не досягнути ідеальних результатів, що спричиняє сильний емоційний тиск та підвищує ризик розвитку хронічного стресу і зниження здатності протидіяти складним життєвим обставинам;

- виснаження та емоційне вигорання — надмірна робота без належного відновлення, прагнення до досконалості та нарощування обсягів виконуваної роботи призводять до фізичного й емоційного виснаження, збільшують ризик професійного вигорання;
- зниження самооцінки та самокритика — перфекціоністи та трудоголіки схильні до надмірної самокритики за умов недосягнення високих стандартів; постійне незадоволення собою може призводити до зниження самооцінки, депресивних станів та відчуття власної недостатності;
- прокрастинація — перфекціонізм може сприяти розвитку прокрастинації, оскільки особи, котрі бояться не виправдати власні очікування, можуть відкладати завдання, уважаючи, що не зможуть виконати їх ідеально;
- соціальна ізоляція — перфекціоністи та трудоголіки можуть бути схильні до уникання соціальних контактів через страх критики або відчуття, що їхня робота або дії не відповідають стандартам інших; також вони можуть бути занадто вимогливими до оточуючих; така поведінка може призвести до соціальної ізоляції, що, водночас, негативно впливає на емоційне благополуччя та блокує психологічну підтримку від близьких;
- бар'єри креативності та гнучкості — перфекціоністи й трудоголіки часто обмежують себе у творчому вираженні, оскільки бояться вийти за межі звичних рамок або досягнути результату, що може не відповідати їхнім стандартам; така тенденція перешкоджає гнучкості мислення, здатності до адекватного ризику та реалізації творчого підходу, який є особливо важливим у креативних сферах або професіях;
- нездатність приймати невдачі — перфекціонізм та трудоголізм пов'язані з низькою толерантністю до невдач, яка заважає адекватно сприймати невдачі як природну складову процесу навчання та розвитку; особи, схильні до перфекціонізму й трудоголізму, часто переживають невдачі як катастрофи, що призводить до глибокого відчуття провини та сорому, яке перешкоджає здатності адаптуватися до нових викликів і рухатися вперед.

Отже, подолання неадаптивних перфекціонізму та трудоголізму може розглядатися як фактор розвитку резиліентності — опірності людини впливу складних життєвих обставин.

З іншого боку, резиліентність також можна розглядати як важливий ресурс для подолання негативних аспектів як трудоголізму, так і перфекціонізму. Резиліентність пов'язана зі здатністю балансувати між роботою та особистим життям, ставлячи реалістичні цілі й знаходячи способи відновлювати свої сили після тривалого періоду напруження. Вона є допоміжною щодо розвитку здатності трудоголіків навчатися відмежовуватися від постійної необхідності працювати та здатності перфекціоністів приймати «достатньо добрі» результати замість досконалих. Вона також сприяє розвитку гнучкості мислення, що допомагає людині легше адаптуватися до нових викликів і не сприймати невдачі як особисту поразку.

Таки чином, аналіз взаємозв'язку трудоголізму, перфекціонізму і резиліентності дозволяє сформулювати такі висновки:

- взаємозв'язок між цими феноменами є складним і багатограним;

- хоча трудоголізм і перфекціонізм можуть призводити до високих досягнень, однак вони також створюють серйозні загрози для психічного благополуччя людини;
- патологічні трудоголізм та перфекціонізм знижують опірність людини у складних життєвих ситуаціях;
- резилієнтність є фактором збереження здорового балансу між прагненням до успіху і здатністю адекватно сприймати труднощі та невдачі;
- розвиток резилієнтності може допомогти людям більш гармонійно поєднувати свої професійні амбіції із задоволенням від життя.

Л. Зоря

ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ШКІЛ

L. Zoria

FACTORS OF PROFESSIONAL BURNOUT OF ART SCHOOL TEACHERS

Професія викладача є, мабуть, однією із найбільш затребуваних; у світі постійно змінюються підходи, проводяться нові дослідження, які, у свою чергу, вимагають переосмислення та трансформації діяльності. Тому професійний викладач завжди повинен бути в тонусі й знати останні нововведення своєї галузі, що неминуче виснажує та з часом може призвести до професійного вигорання.

Вигорання виникає поступово, коли негативні емоції накопичуються в організмі людини і вона утримує їх у собі. Спочатку працівник віддається, у розмові може бути роздратованим та напруженим, потім він відчуває втому навіть після повноцінного сну, і йому здається, що він зовсім не відпочивав. У такому стані складно втримати концентрацію на поставленому завданні, тому викладач може помилятися, наприклад, у журналі, та проявляти агресію і цинізм. Звісно, вигорання може призвести до депресії та інших захворювань.

Особливою сферою навчання можна назвати мистецькі школи, які хоча і схожі на загальноосвітні, утім, мають свої особливості. Часто такі школи відрізняються підходом до виховання, тому і викладацьке вигорання тут дещо відрізняється.

Із-за повільного розвитку вигорання важливо розуміти, які чинники можуть його спровокувати.

Безумовно, у будь-якого вигорання є спільні особливості, тому найпершою причиною можна назвати високе навантаження. Фактично викладач не має вихідних. Підготовка та звітність займають увесь вільний час; часто викладачі повинні буквально жити своєю роботою, що позначається на продуктивності та інколи на мотивації.

Мотивація, у свою чергу, також відіграє важливу роль: лектори отримують дуже низьку зарплатню, що впливає на якість життя. Творчість хоча і є потужною мотивацією, проте визнання досягнень значно підвищує продуктивність. У багатьох мистецьких установах наразі не проводять заходи з атестації, тому робітникам може здаватися, що вони стоять на місці в професійному плані.

В умовах повномасштабного вторгнення змінився підхід до підвищення кваліфікації. Зараз такі заходи здебільшого проводяться дистанційно, що не може гарантувати повного засвоєння практичних навичок; до того ж важливою складовою є живе спілкування з колегами, які можуть поділитися власним досвідом

один з одним — це призводить до редукції особистих досягнень. Викладач може відчувати брак практики та тиск керівництва, яке постійно змінює умови роботи та запроваджує нові вимоги.

Окремою складовою є замкненість системи всередині України: працівники шкіл мистецтв майже не мають можливості спілкування з іноземними колегами, які надали б інформацію щодо сучасних підходів у мистецтві.

Звісно, у будь-якій школі підхід до дітей повинен бути більш особистий, але в загальноосвітніх установах перевага надається навчанню в групах, водночас у мистецьких закладах переважає індивідуальна форма. З одного боку, навчати одну дитину легше, ніж 20, але з іншого, до кожного треба віднайти свій підхід, що може спричинити емоційне виснаження.

Хоча мистецький напрям сам по собі, на перший погляд, повинен свідчити про різноманіття та креативність, проте школа мистецтв — це передусім заклад освіти, тому викладачі часто стикаються з монотонною роботою. Якщо не шукати нові підходи до звичних вправ та теорій, то робота навіть у творчій галузі стане одноманітною, від чого в працівників може виникнути професійне вигорання. Підхід до матеріалу, звісно, визначається педагогом, тому викладачам доводиться витрачати багато часу на пошук нових методик.

Важливим аспектом є незбалансованість між професійною діяльністю та особистим життям. Викладачі мистецьких шкіл часто змушені працювати понаднормово, і це порушує баланс між роботою та відпочинком. Така ситуація призводить до хронічної втоми, а в результаті — до професійного вигорання.

Відсутність сучасного технічного забезпечення, безумовно, може спричинити стрес у вчителів. Деякі галузі мистецтва особливо вимагають залучення сучасних технологій, адже від них залежить кінцевий результат. Якщо такого обладнання немає, то викладачі намагаються імпровізувати, щоб пристосуватися до наявних обставин.

Для вирішення проблеми професійного вигорання необхідно взяти індивідуальних та організаційних заходів. Насамперед слід звернути увагу на поліпшення умов праці й підвищення соціального статусу вчителів. Зрештою, одним із найважливіших аспектів є визнання зусиль учителів і надання їм можливості професійно й фінансово розвиватися.

Здоров'я та ентузіазм викладача мають вирішальне значення для успішного навчального процесу, тому турбота важлива як для вчителя, так і для закладу, у якому він працює.

N. Krajnik

**ART, WAR, AND POLITICS OF THE UNCONSCIOUS:
HOW TO EXPRESS THE INEXPRESSIBLE?**

Н. Крайнік

**МИСТЕЦТВО, ВІЙНА І ПОЛІТИКА НЕСВІДОМОГО:
ЯК ВИСЛОВИТИ НЕВИРАЗНЕ?**

This intervention for the conference embarks on an exploration of contemporary symptoms such as anxiety, trauma, melancholia, depression, compulsions, and panic attacks, situating these psychic phenomena within the broader matrix of politics and war.

The psychoanalytic premise lies at the heart of this investigation that the unconscious is both a repository of repressed drives and desires and a political battleground — a terrain where an individual’s psychic wounds are interlaced with the violence and conflicts of the collective world. Drawing on the theoretical contributions, this presentation seeks to unravel how the unconscious speaks through the body in times of war and political turmoil and how art becomes a vehicle for expressing that which remains inexpressible. In moments of political upheaval and war, the eruption of symptoms becomes not merely a clinical issue but a reflection of the social and political “Real” that the subject cannot fully articulate. Lacan’s concept of the Real, as that which resists symbolization, allows us to understand that war and political conflicts are not only events in the outside world but also intrusions into the psychic economy of the subject. Here, the failure of language to represent the trauma of war reveals itself: the individual’s attempt to narrate or symbolize war falters, and the symptoms become the material manifestation of this failure. War is not just the collapse of political order but the very collapse of meaning within the subject. The lecture will probe the dialectic between the personal and the political, taking the view that war penetrates the symbolic order, disturbing the structures that give meaning to the individual’s world. This disturbance echoes in the unconscious, where it manifests in symptoms. Trauma is fundamentally a failure of encounter — a failed meeting with the Other, which leaves an indelible mark on the psyche. War amplifies this failed encounter, rendering the subject vulnerable to the jouissance of the Real, the overflow of unmanageable enjoyment that cannot be absorbed into language. The lecture will address how this excessive force expresses itself through anxiety and compulsions, symptoms that stand in for the unspeakable horror of war. In this context, art emerges as both a symptom and a potential cure.

We will emphasize that art opens up a space where the subject can negotiate the impossibility of expression. Art intervenes in the failure of language — where speech falters, where the subject cannot find the words. It provides a medium through which the inexpressible can be staged. In this sense, art is a form of sublimation, transforming the unbearable into something that can be encountered, even if it cannot be fully symbolized. In war-torn societies, where political discourse fails to mediate the trauma of conflict, art becomes a subversive force that exposes the cracks in the symbolic order and offers a new expression. The political unconscious reveals itself through ideological structures often hidden beneath everyday life’s surface. In times of war, these ideological structures collapse, and the raw, unspeakable violence of the Real emerges. Art does not merely represent political conflict; it disrupts the ideological fantasy that sustains it. In other words, art’s subversive power lies in its ability to reveal the “gap” in the symbolic order — an opening where both personal and collective traumas can be confronted. Through a series of case studies and discussions, we will analyze specific works of art that engage with war and political trauma. These examples will serve to demonstrate how art can offer both individual and societal transformation, opening up new avenues for addressing the trauma that escapes traditional political or clinical discourse.

We will argue that art’s power lies not in its capacity to represent trauma entirely but in its ability to stage the encounter with the Real, providing a space where both the artist and the viewer can confront the unspeakable. This lecture will thus invite participants to engage with a critical question: How does art allow us to give form to the inexpressible, the trauma that escapes language, and the unconscious wounds inflicted by war? In answering

these questions, we will explore art as a reflection of societal conflicts and as a form of political resistance — a subversive act that allows the subject to navigate the space between subjective trauma and collective crisis. In conclusion, the politics of the unconscious, as it intersects with war, finds in art a vital tool for transformation. Where language and political systems fail to address the depth of trauma, art offers a new path — a means of expressing what cannot be said, a way to engage with the inexpressible. The unconscious, with its logic of repression and return, demands expression, and in this sense, art becomes a mode of engaging with the traumatic Real. Through this exploration, participants will gain an accentuated understanding of the complex relationship between individual psychic suffering, political violence, and the transformative power of artistic expression.

А. Ожога-Масловська

УПЕРЕДЖЕНІТЬ ДІЮЧИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЩОДО ЗВЕРНЕННЯ ЗА ПСИХОЛОГІЧНОЮ ДОПОМОГОЮ

A. Ozhoza-Maslovska

PREJUDICE OF ACTIVE MILITARY SERVANTS REGARDING APPLICATION FOR PSYCHOLOGICAL HELP

Повномасштабне вторгнення країни-терориста на територію України у 2022 р. поставило українське суспільство перед багатьма викликами. Зупинити загарбників, дати їм відсіч та зруйнувати плани швидкого захоплення країни вдалося завдяки подвигу десятків тисяч чоловіків і жінок, які вступили до лав армії і взяли зброю в руки. Психологічний і психічний стан військовослужбовців може суттєво погіршитися під впливом бойового стресу, втому, а також розвитку посттравматичного стресового розладу (ПТСР), що є наслідком травматичних подій. Це пов'язано зі значними втратами, які супроводжують бойові дії: за статистичними даними, у перші дні активних бойових операцій 60–65% військових по всьому світу зазнають психічних травм або стресу. Досвід українських захисників і захисниць включає жахливі аспекти реалій війни, пов'язані з руйнуванням соціальних та моральних норм. Посилюють психологічний стрес військовослужбовців і соціальні проблеми, пов'язані з утратою житла, хвилюванням за безпеку родини, напруженням в особистих відносинах тощо.

Україна надає безкоштовну психологічну допомогу особам, які безпосередньо брали участь у захисті країни (ветеранам), та членам їхніх сімей відповідно до статті 11 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їхніх сімей».

Крім того, в останній час спостерігається значна активізація в Україні грантових і благодійних програм наших іноземних партнерів з гуманітарної допомоги, націлених на психологічну реабілітацію й соціальну адаптацію українських військових.

Проте статистика та соціальні опитування демонструють низький рівень самостійних звернень діючих українських військовослужбовців за психологічною допомогою, що свідчить про поширене упередження серед військових щодо зустрічі з психологом чи психотерапевтом. Ігнорування психологічної допомоги, у свою чергу, призводить до розвитку різних стресових, нервових та психосоматичних

розладів, що негативно впливають на якість життя як самого учасника бойових дій, так і його оточення та родини.

Міністерством оборони України розроблено алгоритми психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації), які вбачаються ефективними і послідовними. Діагностика негативних психічних станів військовослужбовців проходить на трьох етапах: підготовки, під час виконання бойових завдань і на етапі відновлення.

Стандарти психологічної підготовки військовослужбовців включають етап психоедукації, встановлення довірливих відносин психолог-клієнт, рекомендації до неформальних групових і особистих спілкувань та ін. Проте інтенсивність бойових дій та неможливість працювати безпосередньо з особовим складом, брак професійних фахівців та інші фактори в окремих випадках призводять до порушення алгоритму психологічної роботи. Також однією з причин недовірливого ставлення військовослужбовців до психологічної допомоги військовій психології називають низький рівень освіти і особисті риси частини особового складу. У результаті, серед діючих військовослужбовців спостерігається явище упередженості щодо звернення за психологічною допомогою, що призводить до розвитку симптоматики різноманітних стресових і нервових синдромів та розладів, які чинять негативний вплив на якість життя як самого учасника бойових дій, так і членів його сім'ї.

Отже, вивчення як причин, так і наслідків упередженого ставлення діючих військовослужбовців щодо звернення за психологічною допомогою є вельми актуальним для формування стратегії збереження ментального і фізичного здоров'я діючих військовослужбовців та їх функціональності, запобігання розвитку ПТСР та інших розладів, пов'язаних з наслідками бойового стресу та інших факторів.

D. Prykhodko, V. Kyslyi

FEATURES OF THE DEVELOPMENT AND SUPPORT OF PERSONAL RESILIENCE IN WAR CONDITIONS

Д. Приходько, В. Кислий

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ПІДТРИМКИ РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Humanity living in the modern world is constantly testing its resilience. The population of Ukraine is also experiencing the growing intensity of social change, an increase in the amount of information, crises in society, the economy and politics, and the need to get used to technological innovations. In addition, each person faces personal challenges that can test their resilience. The harmful impact of these factors on the people of Ukraine has been exacerbated by the COVID-19 pandemic and the terrible consequences of the war in the course of Russia's full-scale armed aggression.

All of these factors cause tension, increase stress and have a negative impact on a person's mental health. The negative impact on the individual's psyche is manifested by neurotic disorders, depression, and behavior that deviates from the norms and rules accepted in society.

Therefore, such concepts as "Stress resistance", and "resilience" have gained relevance and popularity in Ukraine. These concepts are directly related to the human resources

needed to successfully overcome stressful situations, protect against their traumatic effects and avoid the negative psychological consequences of war.

Psychological resilience (literally — resilience, elasticity) is an innate dynamic property of a personality that underlies the ability to overcome stress and difficult periods in a constructive way. The term “resilience” is closely related to the ability of the human psyche to recover from unfavorable, stressful, and dangerous living conditions. Understanding how some people are able to survive, recover and even grow psychologically after difficult life events, disasters, and the consequences of war is very important for educators, psychologists and psychotherapists.

Modern research shows that the level of individual resilience is determined by the following psychosocial factors:

- purposeful overcoming of unfavorable living conditions;
- positive emotions;
- moral courage;
- cognitive flexibility;
- ability to regulate emotions;
- the goal or mission of one’s life;
- attention to physical health;
- a high level of positive social support.

Among the actions that are primarily necessary to preserve and strengthen the resilience of the individual are the following:

- accept that change is a part of life;
- keep everything in perspective;
- remember the good things in life;
- practice mindfulness;
- take care of physical health;
- focus on positive expectations;
- identify your own resources;
- maintain social connections;
- help other people and animals;
- look for opportunities and helpers to solve problems.

Domestic scientists have also identified psychological factors for the development of personality resilience:

- focus of life on a specific goal;
- a sense of coherence in life;
- predominance of positive emotions;
- high adequate self-esteem;
- active positive coping;
- self-efficacy and optimism;
- availability of social support;
- ability to seek support from others;
- cognitive flexibility;
- high spirituality of the individual.

The described factors of personality resilience are inherited, but they can also be independently developed by an individual in the course of his or her own life.

Researchers have identified several key factors that contribute to the development and maintenance of personal resilience:

- the ability to make realistic plans and take purposeful actions to implement them;
- positive self-esteem and confidence in one's own strengths and abilities;
- communication and problem-solving skills;
- ability to manage strong impulses and feelings.

Researching and understanding the human capacity for psychological positive adaptation in adverse circumstances can help relevant experts develop special psychotechnologies for psychoprophylaxis and resilience development, and build the ability of Ukrainian residents and defenders to independently overcome stressful and dangerous situations.

О. Радько

ТЕХНОЛОГІЇ ДИХАННЯ ЦИ-ГУН ЯК ЕФЕКТИВНА ТА ДОСТУПНА МЕТОДИКА В ПОДОЛАННІ НЕГАТИВНИХ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ

O. Radko

CHI-GUNG BREATHING TECHNOLOGIES AS AN EFFECTIVE AND AFFORDABLE METHOD FOR OVERCOMING NEGATIVE MENTAL STATES

Сучасне життя громадян України сповнене тривоги, страхів та інших негативних емоційних переживань. Щодня на міста та села нашої країни летять шахеди, ракети, бомби, інші засоби масового ураження. І як би не говорили, що люди звикли до цього, щоразу коли лунає чергова тривога, серце починає прискорюватися в очікуванні трагічних подій, оскільки звикнути до ненормальних подій неможливо.

Такі щоденні стреси сильно впливають як на ментальне, так і на фізичне здоров'я людей. Негативного впливу, у першу чергу, зазнає серцево-судинна, ендокринна та шлунково-кишкова, нервова й дихальна системи. Сильні емоції з часом можуть трансформуватися в соматичні розлади, які руйнують захисні механізми організму людини. При сильному стресі відбуваються вегетативні здвиги в організмі: серце починає битися частіше, дихання пришвидшується, м'язи напружуються. Людина суб'єктивно починає відчувати себе погано, виникають тривога та страх. Свідомо вплинути на нормалізацію психічного стану можна застосувавши різноманітні тілесноорієнтовані технології, такі як керування диханням та м'язова релаксація.

Окрім традиційних технік повільного дихання, існує багато нетрадиційних напрямів саморегуляції психічного стану, які на початку 20–30-х рр. ХХ ст. увійшли в західне співтовариство з філософських шкіл індуїзму, буддизму, даосизму через застосування практичних технік оздоровлення організму, таких як йога та ци-гун. Так, за допомогою ци-гун лікують хронічні хвороби внутрішніх органів та можна здійснювати регуляцію психофізіологічного стану. У контексті нашої роботи функція ци-гун цікавить із-за можливості підвищення довільного контролю та регуляції процесом дихання, що є важливим чинником у контролі й керуванні стресом.

Найвідомішою системою ци-гун є комплекс вправ «8 шматочків парчі», який своєю історією сягає Х–ХІІІ ст. та вважається перлиною оздоровчого ци-гун за своєї простоти та неймовірну ефективність. Дослідження довели, що цей комплекс вправ

покращує стан дихальної системи й укріплює нервову систему, сприяє поліпшенню психічного стану, підвищує енергетичний баланс організму.

1. «Дві руки штовхають небеса» — вправа активує три частини тіла: пах, пупок та діафрагму. Потягуючись догори, людина розтягує міжреберні м'язи та м'язи живота. Вправа дозволяє відновлювати хребці шиї, вирівнює спину.
2. «Натягнути лук вправо та вліво» — ця вправа спрямована на укріплення нирок та попереку. При виконанні розтягується сухожилля, що відкриває канали рук для протікання енергії. Міцна стійка укріплює м'язи ніг, а «постріл з луку» розтягує м'язи спини та активує її різні зони.
3. «Руки натискають, нога підіймається» — вправа активує селезінку та шлунок. При чому сухожилля та м'язи розтягуються й укріплюються. Виконання цієї вправи сприяє масажу внутрішніх органів, активації активних крапок по боках тіла, що забезпечує гнучкість хребта.
4. «Погляд назад» — ця вправа приводить до руху шийних хребців як профілактика хвороби шиї, хребта та плечових суглобів. Відбувається балансування внутрішніх органів і викид зайвих емоцій.
5. «Пряма спина, нахили і похитування вправо та вліво» — вправа розрахована на заспокоєння, угамування емоцій, заземлення. Відбувається вплив на серцевий м'яз, посилюється циркуляція крові, вщухає біль у ногах.
6. «Штовхання вниз у землю» — вправа, яка сприяє зміцненню м'язів спини, нирок, підвищує імунітет та загальну енергію організму. Одночасно вона активує природний захист, який запобігає впливу негативних зовнішніх стимулів.
7. «Штовхання кулака з лютим поглядом» — вправа підіймає життєвий дух та посилює циркуляцію енергії в організмі. Допомогає відкрити канал печінки, яка відповідає за еластичність сухожилля, видаляє застій негативної енергії.
8. «П'яти підіймаються, руки падають вільно» — вправа спрямована на профілактику багатьох захворювань, впливаючи на внутрішні органи. Відбувається укріплення ніг у результаті напруження та розслаблення м'язів литок.

Для того щоб з'явився ефект від комплексу «8 шматочків парчі», усі вправи рекомендовано виконувати від 12 до 24 повторень, бажано зранку на голодний шлунок, регулярно 3–4 рази на тиждень. Тоді ця оздоровча методика ци-гун допоможе не тільки оздоровити людину, а й змінити ставлення до подій, що відбуваються навколо, себе та інших людей. Вона забезпечить організм інструментами, що будуть швидко повертати вас у нормальний психічний стан при стресових впливах, надасть впевненість, природний спокій, поліпшить роботу когнітивних процесів, зміцнить внутрішню силу. Це вкрай потрібні навички усім людям в умовах повномасштабної війни, щоб максимально зберегти своє ментальне та фізичне здоров'я.

Т. Соболевська

**ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ
ЦІННИСНО-СМИСЛОВИХ АСПЕКТІВ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДІ**

T. Sobolevska

**MAIN DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT
OF VALUE-SEMANTIC ASPECTS OF PSYCHOSOCIAL WORK IN A COMMUNITY**

Ціннісно-сміслові аспекти психосоціальної роботи в громадах є однією з ключових складових успішного впливу на психосоціальний добробут населення. Формування та підтримка морально-етичних принципів, таких як емпатія, справедливість, рівність і конфіденційність, є основою для ефективної соціальної взаємодії. В умовах глобальних викликів, як-от соціальне напруження, міграційні кризи, війни та економічні потрясіння, зростає потреба у вивченні та застосуванні саме ціннісно-сміслових підходів, які дозволяють забезпечити сталий розвиток громад і соціальної стійкості.

Орієнтація на цінності в психосоціальній роботі сприяє підвищенню рівня довіри між працівниками та клієнтами, а також зміцненню соціальної згуртованості в громадах. У той же час ключовими для створення терапевтичної атмосфери є безумовне позитивне ставлення та автентичність фахівця. Сучасні дослідження продовжують підтверджувати значення етичних і гуманістичних принципів у практиці соціальної роботи.

Ціннісно-сміслові аспекти, такі як гуманізм, справедливість, рівність і емпатія, відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності психосоціальної роботи. Під час взаємодії з уразливими групами населення, які стикаються з викликами, що включають травматичний досвід, дискримінацію чи бідність, ціннісний підхід дозволяє забезпечити емоційну підтримку та довіру між соціальним працівником і клієнтом. Це, у свою чергу, сприяє зміцненню психічного здоров'я та адаптації людини до умов стресу.

Психосоціальна робота повинна ґрунтуватися на принципах етичної відповідальності й автентичності, оскільки лише в такому разі можна досягти глибокого взаєморозуміння та підтримки. А застосування гуманістичного підходу дозволяє не тільки забезпечити емоційну підтримку, а й допомагає клієнтам самостійно знайти ресурси для подолання кризи. Водночас у кризових ситуаціях цінності справедливості й рівності стають критичними, оскільки від рівноправного підходу до різних соціальних груп залежить довготривала стійкість громади. Крім того, ці цінності сприяють запобіганню конфліктів та підвищують рівень соціальної згуртованості.

У психосоціальній роботі також особливо важливою є конфіденційність, яка зумовлює безпеку клієнтів і допомагає створити атмосферу довіри. Це підтверджується як українськими, так і міжнародними дослідженнями, що свідчать про підвищення ефективності соціальних інтервенцій у громадах, де дотримують етичних стандартів. Подальші дослідження, розвиток і вдосконалення ціннісно-сміслових аспектів психосоціальної роботи в громаді, на нашу думку, повинні зосередитися на низці ключових питань, серед яких:

1. Вивчення ролі основних цінностей у психосоціальній роботі: варто приділити увагу дослідженню таких цінностей, як гуманізм, справедливість, рівність, повага до гідності людини, емпатія та етичність. Важливо зрозуміти, як ці цінності впливають на ефективність роботи фахівців та на відносини між соціальними працівниками і членами громади.
2. Вплив цінностей на соціальну згуртованість громади: необхідно вивчати, як застосування певних цінностей у психосоціальній роботі може сприяти зміцненню соціальних зв'язків, довіри та співпраці в громадах. Варто досліджувати, як практики, основані на повазі, солідарності та взаємодопомозі, сприяють сталому розвитку громад.
3. Етичні дилеми в психосоціальній роботі: потрібно досліджувати складні етичні ситуації, з якими стикаються соціальні працівники в процесі надання допомоги, та вивчати, як вони впливають на цінності і смисли їхньої діяльності. Особлива увага має бути приділена питанням конфіденційності, автономії клієнтів і можливості соціальних працівників діяти в умовах конфліктів інтересів.
4. Роль культури і контексту: важливо дослідити, як різні культурні і соціальні контексти впливають на ціннісно-сміслові аспекти психосоціальної роботи. Наприклад, у громадах з різними культурними та релігійними особливостями можуть бути різні уявлення про мораль, етику й справедливість. Дослідження мають враховувати ці відмінності для глибшого розуміння.
5. Підвищення уваги до професійної етики та відповідальності: варто досліджувати, як підвищення стандартів професійної етики та відповідальності серед фахівців сприяє розвитку психосоціальної роботи й покращенню її якості. Це включає оцінку ролі навчання фахівців, зокрема етичних аспектів у підготовці соціальних працівників.
6. Вплив емоційного інтелекту та емпатії на результативність роботи: дослідження повинні зосередитися на тому, як розвиток емоційного інтелекту та здатності до емпатії впливає на результативність психосоціальної роботи. Варто також вивчати, як ці якості допомагають у встановленні стійких відносин між працівниками і громадами.
7. Соціальні інновації та зміни цінностей: важливо вивчати, як соціальні інновації, нові форми роботи з громадами, зміни в суспільстві і технологіях можуть трансформувати ціннісні орієнтири психосоціальної роботи. Зокрема, важливим аспектом є використання цифрових технологій у контексті збереження етичних і моральних норм.

Отже, ціннісно-сміслові аспекти є фундаментальними для успішної психосоціальної роботи в громадах. Їх застосування дозволяє підвищити ефективність допомоги та підтримки, зміцнити соціальні зв'язки й довіру між соціальними працівниками та клієнтами. Етичні принципи, такі як емпатія, справедливість, рівність і конфіденційність, сприяють зміцненню соціальної згуртованості й забезпечують стійкість громад в умовах криз. Подальші дослідження повинні зосередитися на розробці нових методів впровадження ціннісно-сміслових аспектів у соціальну роботу з метою досягнення максимальної ефективності. Ці дослідження допоможуть не лише покращити якість психосоціальної роботи, а й забезпечити глибше розуміння того, як цінності та смисли впливають на розвиток і добробут громад, зокрема у періоди соціальних криз та викликів.

D. Strelchenko

EMOTIONAL BURNOUT SYMPTOMS IN HIGHER EDUCATION – FAKE OR REALITY?

Д. Стрельченко

ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ У ЗВО – ФЕЙК ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Many people may believe that emotional burnout does not exist in universities for several reasons:

1. **Misunderstanding of Burnout:** Some individuals may not fully understand emotional burnout. They might view it as simply being tired or stressed, failing to recognize it as a complex psychological state that can severely affect one's emotional and physical health.
2. **Stigma Around Mental Health:** In many academic environments, there is a stigma attached to discussing mental health issues. This can lead to a culture where individuals feel pressured to appear strong and capable, making them reluctant to acknowledge feelings of burnout.
3. **Perception of Academia as a Privileged Environment:** People often view university positions, especially faculty roles, as prestigious and desirable. This perception can lead to the belief that those in academia should not experience burnout, as they are “Lucky” to have their jobs.
4. **Lack of Visible Symptoms:** Burnout can be less visible, unlike physical ailments. Instructors and students might mask their symptoms, leading observers to underestimate the prevalence of emotional exhaustion.
5. **Focus on Student Experience:** The emphasis in universities is often placed on student well-being and academic performance, which can overshadow the need to consider faculty and staff mental health. This can create a narrative that burnout is not an issue for educators.
6. **Resilience Narratives:** There is often a cultural narrative around resilience and perseverance in academia. This can lead to the notion that faculty should be able to “push through” challenges without acknowledging their emotional toll.
7. **Lack of Research and Awareness:** Compared to other fields, there may be less research focused on burnout, specifically within the academic context, leading to a lack of awareness about its existence and impact.

The work of a higher education instructor is highly demanding, and during wartime, these demands increase in both content and form. An educator cannot limit themselves to just teaching according to the syllabus; they are expected to be highly sensitive to students' needs, observe and understand their abilities, and maintain effective communication with students, administrators, and colleagues. The emotional strain teachers face in higher education due to war actions, constant reforms, and changes in curricula induces feelings of instability and creates doubts about their own work.

As noted in psychological literature, “individuals whose professional lives are dedicated to helping others should be prepared to find themselves in a state referred to as burnout”. The most characteristic sign of emotional burnout is indifference to one's condition and the problems of others, manifested in a decreased level of conscious service to those in need of help. Subjective outcomes of professional burnout are revealed in

chronic discomfort, increased fatigue, irritability, reluctance to work, dissatisfaction with the workplace, frequent thoughts about changing jobs, and even switching to a different profession.

Factors contributing to emotional burnout among higher education employees include a massive workload, new challenges in professional activities caused by daily missile strikes, and direct threats to life. Psychologists indicate that such conditions can lead to increased anxiety levels, emotional exhaustion, and even the development of mental disorders. The high responsibility for the consequences of their work, such as assessment results and research outcomes, is also a significant source of stress that can reduce an instructor's internal motivation.

Research shows that instructors experiencing emotional burnout report decreased job satisfaction, which, in turn, impacts the quality of education and student support. Additionally, emotional burnout can be associated with physical symptoms, such as headaches, sleep disturbances, and other manifestations of chronic stress. Systematic reviews of scientific studies also confirm that emotional burnout can lead to serious consequences for instructors' physical health, including cardiovascular diseases.

Attention should also be given to the insufficient activity and engagement of students in the educational process, the mismatch between instructors' outcomes and expectations, as well as the lack of support from the teaching staff. Instructors often feel pressure from high self-expectations and demands, which can lead to professional burnout.

In summary, emotional burnout among higher education teachers is a negative phenomenon that affects their professional development. Global statistics indicate that the primary component of the "burnout" syndrome is emotional fatigue, which leads to emotional detachment and indifference. The development of "burnout" in educators is often accompanied by signs of "exhaustion" indicating the onset of negative personal changes and a negative attitude toward students.

Further research could focus on developing strategies to prevent emotional burnout, including mental health support programs, stress management training, and the development of emotional intelligence skills. Thus, it is important to consider that support and professional training for instructors can significantly impact their emotional well-being and the quality of education they provide to their students.

С. Ткаченко

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ СЕРЕДЬНОГО ВІКУ

S. Tkachenko

PSYCHOLOGICAL FACTORS IN OVERCOMING THE MIDLIFE CRISIS

Криза середнього віку є важливим етапом життя кожної людини, який супроводжується глибокими змінами в особистості, світогляді, самооцінці та ставленні до навколишнього світу. Цей період характеризується переосмисленням життєвих цілей, досягнень, а також відчуттям невдоволення своїм життям або втрати сенсу. У зв'язку зі збільшенням тривалості життя та стрімкими соціально-економічними змінами, проблема кризи середнього віку набуває все більшої ваги.

У нашому сьогоденні спостерігається збільшення тих людей, які відчувають психологічні труднощі в середньому віці. Соціальний тиск відповідності нормам суспільства, вимоги до професійного та особистісного успіху, економічна

нестабільність сприяють виникненню кризи середнього віку. Відсутність належної психологічної підтримки може призвести до поглиблення негативних наслідків, які сприяють виникненню депресії, відчуження, сімейних конфліктів і професійного вигорання.

Для індивіда криза середнього віку є можливістю переглянути власні життєві пріоритети, знайти нові сенси та шляхи самореалізації. Однак без усвідомлення психологічних чинників, які впливають на цю кризу, людина може потрапити в пастку стереотипів, втративши можливості для розвитку та гармонізації внутрішнього світу.

Основними чинниками, що впливають на виникнення кризи середнього віку, є фізіологічні зміни, соціальні трансформації, зміна зовнішніх факторів існування людини, що були спричинені війною, а також зміни в професійному статусі. Ці чинники можуть призвести до відчуття втрати мети, безпорадності, соціальної ізоляції та зниження самооцінки.

Дослідження чинників, що допомагають подолати кризу середнього віку, дозволяє виявити ефективні стратегії психологічної допомоги. Це особливо актуально, враховуючи роль професійної психологічної підтримки в процесі адаптації до нових життєвих умов. Вивчення таких чинників допомагає розробляти практичні програми для людей, які стикаються з нею.

Хоча криза середнього віку часто асоціюється з негативними емоціями, однак її можна розглядати як потенційно продуктивний етап особистісного розвитку. Серед позитивних наслідків можна виділити те, що успішне подолання кризи допомагає людині переоцінити свої життєві пріоритети та зосередитися на тому, що дійсно є важливим для неї. Це може призвести до розвитку збалансованішої особистості та її більшої емоційної зрілості. Людина може переглянути свої цілі, зосередитися на тих, що мають для неї глибше значення, і таким чином знайти нові джерела мотивації та натхнення.

Однак криза середнього віку також має свої негативні наслідки, зокрема, якщо людина не може подолати почуття незадоволеності або безнадійності, це може призвести до розвитку депресії або інших психічних розладів. Під впливом емоційних коливань люди можуть ухвалювати радикальні рішення, які в подальшому можуть виявитися необдуманими. Наприклад, деякі можуть кинути роботу, залишити сім'ю або змінити спосіб життя, що в подальшому лише поглибить їхнє незадоволення. Важливо усвідомлювати, що криза середнього віку є природним етапом розвитку, і багато людей проходять через подібні переживання.

Сучасна українська психологія використовує різні терапевтичні підходи для підтримки людей у кризі середнього віку, такі як когнітивно-поведінкова терапія, тілесно-орієнтована терапія, арттерапія, екзистенційний підхід та інші. Ці методи допомагають людям справлятися з емоційними й психологічними труднощами, що виникають у цей період.

Когнітивно-поведінковий підхід зарекомендував себе як досить дієвий засіб для корекції негативних думок і установок, які збуджують нервову систему людини, збільшуючи її тривожність та невпевненість через когнітивну терапію, парадоксальну інтенцію тощо. Тілесно-орієнтована терапія є важливим напрямом сучасної психотерапії, що базується на відновленні психічної рівноваги людини через взаємодію з тілесними відчуттями в результаті виконання дихальних вправ,

занять йогою, динамічних медитацій тощо. Арттерапія допомагає зменшити відчуття психічного напруження й збудженості, тривожності та занепокоєності, сприяючи отриманню людиною внутрішньої збалансованості через малювання мандал, ліпки з глини, казкотерапію тощо. Екзистенційна терапія зосереджується на здобутті нових цінностей, цілей та мотивацій у житті, прийнятті неминучих змін, які супроводжують різні вікові періоди через логотерапію, дизайн-аналіз тощо.

Криза середнього віку — це складний психологічний етап, який може супроводжуватися відчуттям втрати сенсу життя, переосмисленням цінностей, мотивацій та цілей. У контексті війни ці переживання можуть загострюватися, адже стрес, невизначеність і страх за майбутнє додають нових викликів.

Психологічні чинники подолання кризи середнього віку в умовах війни включають декілька аспектів. По-перше, важливою є соціальна підтримка. Наявність близьких людей, друзів або спільнот, які розуміють і підтримують, може суттєво зменшити відчуття ізоляції та безвиході. Спільне обговорення переживань, обмін досвідом й емоційна підтримка можуть стати важливими ресурсами у цей складний період.

По-друге, саморефлексія та переосмислення життєвих цінностей можуть допомогти знайти нові сенси. Війна змушує багатьох задуматися про те, що дійсно є важливим у житті. Це може стати поштовхом до змін у кар'єрі, стосунках або особистих інтересах, сприяючи адаптації до нових реалій.

Крім того, розвиток навичок стресостійкості та управління емоціями стають у ці часи ключовими чинниками. Практики медитації, йоги або фізичної активності можуть допомогти знизити рівень тривожності та депресії, підвищуючи загальний психологічний тонус людини.

Також важливо звертатися за професійною допомогою, якщо відчувається надмірний тягар емоцій. Психотерапія може стати ефективним інструментом для опрацювання переживань, отримання нових стратегій подолання труднощів і відновлення внутрішньої гармонії.

Отже, подолання людиною кризи середнього віку потребує комплексного підходу, який має передбачати її соціальну підтримку, саморефлексію, розвиток навичок стресостійкості та професійну психологічну допомогу. Поєднання цих факторів може стати основою для пошуку нових шляхів розвитку людини та її адаптації в складних умовах, а також сприяти підвищенню якості її життя, впевненості в завтрашньому дні та загалом поліпшенню психологічного здоров'я в суспільстві.

О. Цвіток

ВПЛИВ СТРЕС-ФАКТОРІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ЇХНЕ ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я

О. Tsvitok

THE IMPACT OF STRESS FACTORS IN THE PROFESSIONAL ACTIVITIES OF POLICE OFFICERS ON THEIR MENTAL HEALTH

Вплив стресу на професійну діяльність поліцейських — це явище, яке потребує серйозного дослідження та уваги, оскільки особливості роботи правоохоронців, низка ризиків і надзвичайних ситуацій, з якими вони зіштовхуються щодня,

особливо під час війни, роблять професію поліцейського однією з найбільш стресових професій у світі. Стрес, накопичений у результаті виконання службових обов'язків, може серйозно підірвати психічне здоров'я поліцейських та впливати на їхню загальну якість життя.

Наукові дослідження свідчать, що професійна діяльність працівників Національної поліції України є однією з найскладніших, оскільки вона включає багатозадачність, жорсткість, суперечливість та взаємодію різноманітних вимог. Поєднання цих факторів з іншими постійно створює для поліцейських специфічний психічний тиск і випробування їх особистісних характеристик, де перевіряються не лише професійні знання, вміння та навички, а й глибокі ресурси особистості, фізичні можливості, моральні й вольові якості.

Згідно з результатами низки досліджень, було виявлено такі тенденції в хронічних захворюваннях серед працівників правоохоронних органів порівняно з цивільним населенням:

- серцево-судинні захворювання зустрічаються на 70% частіше серед працівників правоохоронних органів, ніж серед цивільного населення;
- метаболічний синдром діагностовано в 27% працівників правоохоронних органів, порівняно з 18,7% серед цивільних;
- цукровий діабет є на 7% поширенішим серед поліцейських порівняно з цивільним населенням;
- ожиріння спостерігається в 40% працівників правоохоронних органів проти 32% серед цивільного населення;
- емоційне виснаження зафіксовано в 51,4% поліцейських;
- деперсоналізація та цинізм присутні в 31,2% працівників правоохоронних органів;
- рак виявлено у 18,2% поліцейських.

Ці тенденції можуть бути розглянуті як наслідки хронічного стресу. Серед численних факторів стресу, які мають негативний вплив на психологічний, фізичний та емоційний стан поліцейських, слід виділити такі: фізичні, психологічні, соціальні та організаційні фактори роботи поліцейських (висока фізична активність, насильство, постійна небезпека, критика суспільства та конфлікти в колективі), які в комплексі призводять до значного стресу й підвищеного ризику розвитку психічних і фізичних розладів. Тривале виконання службових обов'язків у стресових умовах призводить до дезадаптації, зниження стійкості організму, нервового та психічного перенапруження, що, у свою чергу, спричиняє розвиток стійких негативних психічних станів, таких як підвищена тривожність, перевантаження, стрес, фрустрація та афективні розлади.

Розуміння та застосування в психологічній практиці новітніх науково-обґрунтованих методик діагностики впливу стресу на психічне здоров'я поліцейських може покращити якість життя поліцейського персоналу та підвищити ефективність їхньої професійної діяльності. Зокрема, це шкала стресостійкості та соціальної адаптації (Томас Холмс, Річард Раге), аналіз стилю життя (Бостонський тест на стресостійкість) (Томас Холмс, Рейчел Рейчі), шкала тривоги та депресії Голдберга (Айрін Голдберг), опитувальник «Професійний стрес» (К. Вайман) та восьмифакторний особистісний опитувальник Ч. Д. Спілбергера (адаптація О. М. Радюка).

Проблема управління стресом у поліцейській діяльності потребує комплексного підходу та систематичного використання новітніх методів. І вона є особливо актуальною на фоні повномасштабного вторгнення, яке стало додатковим стрес-фактором як для цивільного населення, так і особливо для тих, хто захищає нашу державу, в тому числі і правоохоронців.

Тому в нових умовах варто розглянути систематичне включення в програму підготовки та щоденної діяльності підрозділів Національної поліції України оновленої системи психоедукації, а також превентивних заходів задля зниження впливу стрес-факторів у щоденній діяльності поліцейських, які сприятимуть психічному благополуччю поліцейських. Зокрема, пропонується подальша розробка комплексу технік релаксації, програм психологічної підтримки та створення системи підтримка колективу, які успішно діють в інших країнах.

Розвиток цих аспектів є важливою передумовою для підвищення ефективності поліцейської діяльності та покращення якості життя працівників правоохоронних органів. А переймання найкращого досвіду інших країн й адаптація до наших реалій допоможе швидше та ефективніше досягнути підвищення рівня психологічної стійкості серед поліцейських та збереження їх психічного здоров'я.

Отже, актуальність теми проявляється в необхідності подальшого детального дослідження впливу стресу, якому піддаються поліцейські, на їхнє психічне здоров'я, особливо в умовах повномасштабного вторгнення, що має важливе значення як для розробки теоретичних концепцій, так і для практичних застосувань у сфері психології та пошуку стратегій, які можуть бути системно включені як в оновлені програми підготовки, так і в щоденну діяльність правоохоронців, та допоможуть запобігти негативним наслідкам для психічного здоров'я поліцейських в довгостроковій перспективі.

С. Миколюк, Б. Чорненький

ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННІ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

S. Mykoluk, B. Chornetsky

APPLICATION OF MEDIATION IN RESOLVING FAMILY CONFLICTS: PSYCHOLOGICAL ASPECT

Сімейні конфлікти є невіддільною частиною життя кожної родини. Різниця в очікуваннях, поглядах на виховання дітей, фінансові проблеми та особисті емоційні бар'єри можуть стати причиною серйозних суперечок. Одним з ефективних методів їх вирішення є медіація, яка сприяє не лише збереженню стосунків, а й враховує психологічний стан учасників конфлікту. Цей процес передбачає участь нейтрального посередника — медіатора, який допомагає сторонам знайти компроміс, враховуючи емоції та внутрішні потреби кожного. Науковці зосереджують увагу на різних аспектах медіації — від її психологічних до правових елементів. Вони підкреслюють важливість емоційної підтримки під час вирішення конфліктів, зокрема в сімейних спорах, де психоемоційні аспекти є визначальними для успішного завершення процесу. У їхніх працях детально розглядаються стратегії вирішення конфліктів, психологічні бар'єри і механізми подолання емоційного напруження, що робить медіацію ефективним інструментом для збереження сімейних відносин.

Медіація — це альтернативний спосіб вирішення спорів, що ґрунтується на принципах добровільності, конфіденційності та співпраці. Особливо важливою вона стає в сімейних конфліктах, де мають місце не лише юридичні аспекти, а й емоційні, які можуть ускладнювати вирішення проблеми. Медіатор виступає посередником, допомагаючи сторонам сформулювати свої позиції та віднайти рішення, яке буде прийнятним для обох.

Основні етапи медіації передбачають ознайомлення з проблемою, аналіз інтересів сторін, формулювання варіантів вирішення та остаточне укладання угоди. У сімейних конфліктах цей процес стає особливо важливим, оскільки він не зосереджується на перемозі однієї зі сторін, як у судовому процесі, а сприяє конструктивному діалогу та збереженню відносин. Медіація орієнтована на співпрацю і взаєморозуміння, що є ключовим аспектом у психологічному відновленні довіри між членами сім'ї.

Сімейні конфлікти можуть виникати з різних причин, і їхній вплив на емоційний стан учасників є різним. Наприклад, розлучення може стати причиною відчуття зради, гніву та втрати довіри. Конфлікти через виховання дітей або фінансові проблеми викликають стрес, тривожність і депресивні стани. Важливо враховувати, що психологічна складова конфлікту може впливати на здатність людей приймати раціональні рішення, а тому в сімейних конфліктах особливо потрібен підхід, що враховує емоційні потреби обох сторін.

Під час медіації медіатор звертає увагу на психологічний стан учасників конфлікту, допомагає їм виразити свої почуття та зрозуміти позицію іншої сторони. Важливу роль відіграє здатність медіатора забезпечити атмосферу довіри й співпраці, що дозволяє знижувати емоційне напруження та сконцентруватися на пошуку рішень.

Психологічна підтримка є однією з ключових складових медіації у сімейних спорах. Медіатор не лише сприяє врегулюванню юридичних аспектів, а й допомагає сторонам краще зрозуміти власні емоції та емоції інших. У процесі медіації важливою є емпатія, вміння керувати емоційними реакціями та забезпечувати безпечний простір для висловлення думок.

Медіатор повинен бути нейтральним, допомагаючи обом сторонам висловити свої думки без страху осуду чи зневаги. У контексті сімейних конфліктів це особливо важливо, оскільки конфліктні ситуації часто супроводжуються високим рівнем емоційного напруження. У таких умовах медіатор відіграє роль психолога, допомагаючи учасникам розуміти та приймати почуття одне одного.

Одна з найбільших переваг медіації у вирішенні сімейних конфліктів — це можливість збереження відносин між сторонами. Судові процеси зазвичай призводять до загострення конфлікту та руйнування стосунків, тоді як медіація спрямована на співпрацю і пошук компромісу. Це особливо важливо, коли йдеться про інтереси дітей, оскільки зниження емоційного напруження між батьками сприяє створенню стабільнішого середовища для їхнього розвитку.

Медіація дозволяє сторонам контролювати процес та результат, тоді як судові рішення може бути несподіваним і незадовільним для однієї зі сторін. Учасники медіації мають можливість самостійно знайти рішення, яке відповідатиме їхнім інтересам, що сприяє не лише юридичному, а й емоційному задоволенню. Проте медіація не завжди є безпроблемною. Вона потребує активного залучення сторін

та їхнього бажання співпрацювати. Емоційна інтенсивність конфлікту може ускладнювати процес, особливо коли одна зі сторін відмовляється йти на компроміс або взагалі не готова до діалогу. Також важливо, щоб медіатор мав достатньо кваліфікації та досвіду, щоб ефективно управляти конфліктом і знижувати емоційне напруження між учасниками.

Отже, медіація є ефективним інструментом вирішення сімейних конфліктів, що не лише допомагає знижувати емоційне напруження, а й сприяє збереженню стосунків. Психологічний аспект є невіддільною складовою медіації, оскільки процес враховує емоції учасників та їхні потреби. Медіація допомагає сторонам спілкуватися, знаходити спільну мову та шукати рішення, яке задовольняє обидві сторони, що робить цей метод особливо корисним у сімейних справах.

СЕКЦІЯ:
ДОКУМЕНТНО-КОМУНІКАЦІЙНІ СТРУКТУРИ СУСПІЛЬСТВА:
ТЕОРІЇ, СТРАТЕГІЇ, ІННОВАЦІЇ

Н. Кушнаренко, А. Соляник

**«ВІСНИК ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ» — КАТАЛІЗАТОР
РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА**

N. Kushnarenko, A. Solianyk

**“BULLETIN (VISNYK) OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE” — A CATALYST
FOR THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN LIBRARY SCIENCE**

«Вісник Харківської державної академії культури» у 2024 р. святкує свій 25-річний ювілей. Він є гідним нащадком авторитетного міжвідомчого науково-методичного збірника «Бібліотекознавство і бібліографія», який видавався на базі ХДАК у 1964–1992 рр. На його шпальтах було опубліковано близько 700 наукових статей з найважливіших теоретико-методологічних, історичних, організаційно-методичних, техніко-технологічних проблем у галузі книгознавства, бібліотекознавства, бібліографознавства.

Потужне інституціональне підґрунтя ХДАК як фундатора й лідера вищої бібліотечної освіти, багаторічні традиції успішної розбудови в ЗВО наукових шкіл та галузевої періодики сприяли швидкому становленню «Вісника ХДАК» як фахового збірника наукових праць з історичних (1999 р.), педагогічних (2000 р.) наук та соціальних комунікацій (2008 р.), інформаційної, бібліотечної, архівної справи (2021 р.).

За період з 1999 по 2024 рр. вийшло друком 65 випусків «Вісника ХДАК», на шпальтах якого оприлюднено 1530 публікацій 1814 авторів з України та зарубіжних країн. Особливості видової структури потоку публікацій збірника: статті — 1505 (98,4 %), рецензії — 25 (1,6 %); особливості авторської структури: доктори наук — 316 осіб (17,4 %); кандидати наук, докторанти — 756 осіб (41,7 %); аспіранти, здобувачі — 498 осіб (27,5 %); викладачі — 160 осіб (8,8 %); інші особи — 64 (3,5 %); студенти — 20 осіб (1,1 %); особливості семантичної структури збірника: теорія та історія соціальних комунікацій — 423 (27,6 %); теорія та історія культури — 302 (19,7 %); сучасні проблеми педагогіки — 213 (13,9 %); бібліотекознавство — 148 (9,8 %); інформатика — 111 (7,3 %); прикладні соціально-комунікаційні технології —

89 (6 %); документознавство, архівознавство, інформаційна діяльність — 54 (3,5 %); вища бібліотечно-інформаційна освіта — 52 (3,4 %), бібліографознавство — 48 (3,1 %); книгознавство — 42 (2,7 %); журналістика та засоби масової інформації — 32 (2,1 %); музеєзнавство, пам'яткознавство — 16 (1 %).

За географічною приналежністю авторів статей у збірнику представлено понад 30 міст України: Харків, Київ, Львів, Івано-Франківськ, Одеса, Запоріжжя, Ужгород, Миколаїв, Сімферополь, Дніпро, Чернівці, Кропивницький, Суми, Тернопіль, Острог та ін. Серед іноземних країн — Данія, Йорданія, Німеччина, Латвія, Китай тощо. За мовною ознакою: 98,2 % статей подано українською мовою, 1,8 % — англійською. Особливості інституціональної структури потоку статей зарубіжних авторів представлені такими установами-партнерами ХДАК, як Баварський університет управління і права (Німеччина), Королівська школа бібліотекознавства та інформатики Університету Копенгагена (Данія), Латвійський університет (Латвія), Університет Аль-Хусейна Бін Талала (Йорданія), Ухтинський технічний університет (КНР), Уханський університет (КНР) та ін., що сприяє взаємозбагаченню України та інших країн світу в розбудові галузевої науки й освіти.

Відмінною рисою збірника є високий теоретико-методологічний рівень його публікацій, базований на використанні авторами пізнавальних можливостей загальнонаукових підходів: історичного, системного, соціокомунікативного, діяльнісного, аксіологічного, культурологічного, герменевтичного, феноменологічного, компаративного, синергетичного, семіотичного, соціологічного та ін. На різних етапах дослідження автори публікацій використовують комплекс методів пізнання: джерелознавчий аналіз, метод моделювання, контент-аналіз, соціологічні методи тощо. Дописувачі вдало адаптують загальну методологію до вирішення завдань власного наукового дослідження.

В умовах цифрової конвергенції галузевого знання спостерігається пришвидшення переходу від монодисциплінарної до між- і трансдисциплінарної методологічної рефлексії — поєднання знань, теоретичних і методологічних засад не лише споріднених, а й інших наукових дисциплін для багатоаспектного вивчення об'єктів дослідження. Результати контент-аналізу «Вісника ХДАК», невинне зростання його наукометричних рейтингів підтверджують впевнений поступ фахового збірника як авторитетного каналу наукової комунікації до нових звершень.

О. Кобелев

ЛІДЕРИ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ШКІЛ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ У СВІТЛІ ЇХ ПРОФІЛЕЙ У GOOGLE ACADEMY

О. Kobieliiev

LEADERS OF MODERN SCIENTIFIC SCHOOLS OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE IN THE LIGHT OF THEIR PROFILES IN GOOGLE ACADEMY

Актуальність вивчення наукових шкіл підкреслюється їхнім внеском у розвиток науки — вони є не лише інструментами залучення науковців до виробництва та споживання знань, але й унікальними осередками концентрації творчої енергії.

У фаховій літературі зазначається, що об'єктивними передумовами становлення й розвитку наукової школи є: наявність вченого з високою науковою репутацією; наявність наукових гуртків; проведення конференцій і круглих столів з профільної

тематики; видання монографій, підручників і посібників, які сприяють формуванню нових професійних знань у галузі; наявність магістерських, аспірантських і докторських програм; захист наукових дисертацій; спадкоємність поколінь.

Як відомо, найпоширенішим у наукометрії є бібліометричний метод наукового цитування, що базується на показниках індексу наукового цитування. Це загальноприйнятий індикатор значущості праць ученого у вигляді певної кількості посилань на його наукові праці (причому індекс наукового цитування має багато похідних). Всі ці дані можна отримати, зокрема, із профілю в Академії Google, основна перевага якої полягає в тому, що вона є вільно доступною пошуковою системою, яка індексує повний текст наукових публікацій всіх форматів і дисциплін. Дозволяє легко виконувати великий пошук наукової літератури. Використовуючи єдину форму запиту, можна виконувати пошук у різних дисциплінах і за різними джерелами, включаючи статті, що пройшли рецензування, дисертації, книги, реферати й звіти, опубліковані видавництвами наукової літератури, професійними асоціаціями, вищими навчальними закладами та іншими науковими організаціями. Академія Google дозволяє знайти дослідження, яке найбільш точно відповідає пошуковому запиту, серед величезної кількості наукових праць. Академія Google класифікує статті так само, як і вчені, оцінюючи весь текст кожної статті.

Як відомо, сучасна наука ґрунтується на принципі, що науковими результатами слід ділитися з колегами, оскільки це є необхідною умовою забезпечення їхнього впливу на дослідницькі процеси. Вивчення динаміки цитування дозволяє виявити та виміряти вплив результатів досліджень на наукову спільноту та їхню корисність для інших науковців. Особливої ваги це набуває, коли мова йде про аналіз праць наукових корифеїв, якими, зокрема, є лідери офіційно визнаних наукових шкіл з документознавства та інформаційної діяльності в Харківській державній академії культури.

Наукову школу документології ХДАК очолює професор, доктор педагогічних наук, заслужений працівник культури України Наталя Кушнарєнко, яка є не лише видатним науковцем, але й організатором науки, про що свідчить організація нею понад 40 науково-практичних конференцій міжнародного, всеукраїнського й регіонального рівнів.

Бібліотечно-інформаційну школу Харківської державної академії культури (ХДАК) очолює доктор педагогічних наук, професор Алла Соляник, нині проректор з наукової роботи. Алла Соляник є автором понад 300 публікацій, серед яких п'ять монографій, численні навчальні посібники та наукові статті.

Наукову школу соціальних комунікацій та документно-інформаційних систем у Харківській державній академії культури очолює Ірина Давидова, професор, доктор наук із соціальних комунікацій, академік Національної академії наук вищої освіти України. Дослідниця опублікувала понад 180 наукових праць. Її досягнення відображає і підтверджує профіль у Google Scholar.

Наукову школу інформаційної діяльності та документознавства в Харківській державній академії культури очолює Людмила Філіпова, яка має понад 260 публікацій.

Наукометричний порівняльний аналіз профілів у Google Scholar зазначених лідерів офіційно визнаних наукових шкіл з документознавства та інформаційної діяльності в Харківській державній академії культури дав цікаві результати (табл. 1).

Таблиця 1.

Порівняльний аналіз профілів в Академії Google лідерів наукових шкіл ХДАК

Лідер наукової школи ХДАК	Статистика цитування	h-індекс	i10-індекс	Видовий склад семи найцитованих видань	Тематика (за назвами) семи найцитованих видань
Наталія Кушнарєнко	3129	18	27	підручники	науково-дослідницька діяльність, документознавство, наукова обробка документів, бібліотечне фондознавство, бібліотечне краєзнавство
Алла Соляник	535	13	14	3 підручники, монографія, 3 статті	документні потоки та масиви, бібліотечне фондознавство, документопостачання бібліотечних фондів, соціальні мережі в інтернет-стратегії бібліотек, документознавство, бібліотечно-інформаційна освіта
Ірина Давидова	627	11	18	моногр., автореф. дисертації, 5 статей	бібліотечне виробництво, інноваційна політика бібліотек, теорія бібліотечної діяльності, соціальні мережі в інтернет-стратегії бібліотек, комунікативно-комунікаційна парадигма, бібліографія, інформаційні продукти та послуги
Людмила Філіпова	713	13	19	підручник, 6 статей	інформаційна аналітика, електронний документообіг, документальні комунікації, бібліотечні вебсайти, інформаційно-комунікативний потенціал інтернету, інформаційна діяльність, документально-електронні комунікації

Звісно, що показники цитування не призначені для вимірювання внутрішньої якості роботи без урахування її контексту в науковій галузі. Натомість вони слугують індикаторами, які вказують на те, що дана робота може бути значущою, тим самим посилюючи традиційні якісні оцінки й роблячи їх більш об'єктивними.

Аналіз профілів лідерів наукових шкіл ХДАК у Google Scholar дозволяє стверджувати, що дані про публікації в цій наукометричній базі даних загалом збігаються з досліджуваними іменами та науковими школами. Прикметно, що всі лідери, окрім Наталії Кушнарєнко, мають схожу статистику цитування, зокрема h-індекс та i10-індекс (табл. 1). Значно більші показники Наталії Кушнарєнко забезпечила наявність в її науковому доробку підручників, причому мультидисциплінарного характеру, різних років видання і не лише в Україні, що об'єктивно значно збільшує аудиторію фахівців, що потенційно можуть процитувати роботу.

Результати цього аналізу також підтверджують тезу про важливу роль монографій у бібліотечно-інформаційній сфері. У двох з чотирьох проаналізованих профілів монографії входять до першої сімки цитованих публікацій. Причому монографія Ірини Давидової не лише лідирує в рейтингу цитованості, а й значно випереджає інші роботи. Цікаво, що друге місце за цитованістю в профілі Ірини Давидової посідає автореферат її докторської дисертації, що разом з даними цитування її докторської монографії переконливо свідчить про актуальність її докторського дослідження.

Результати наукометричного аналізу профілів Google Scholar лідерів офіційно визнаних наукових шкіл з документознавства та інформаційної діяльності Харківської державної академії культури підтверджують практичну значущість аналізу посилань, поряд з іншими бібліометричними та наукометричними методами, для вирішення широкого кола проблем у різних галузях науки. Наприклад, наукометричний аналіз конкретних документних потоків та їх бібліометричне моделювання дає змогу комплексно охарактеризувати розвиток галузі, полегшуючи як кількісну, так і якісну оцінку.

Крім того, аналіз посилань у поєднанні з іншими наукометричними методами є важливим для багатьох інформаційних продуктів і послуг, що розробляються документальними та комунікаційними структурами. Наукометричні бази даних, такі як Google Scholar, можна розглядати як експертні системи, які є доволі ефективними й доступними для світової наукової спільноти.

Г. Салата

ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИМИ ТА АРХІВНИМИ УСТАНОВАМИ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ ГАЛУЗІ: НОТАТКИ ДО ПРОБЛЕМИ

H. Salata

ASSESSMENT OF THE QUALITY OF LIBRARY AND ARCHIVE INSTITUTIONS MANAGEMENT AS A COMPONENT OF STRATEGIC PLAN OF THE INDUSTRY: NOTES TO THE ISSUE

Якісний розвиток установ консолідованої інформації — бібліотечних та архівних — передбачає діяльність, зокрема, спрямовану на розширення спектра інформаційних послуг. Упровадження інформаційних технологій до бібліотечно-архівної справи вже не є інноваціями, а навпаки, буденна і кропітка справа. Водночас питання бібліотечно-архівного менеджменту й впровадження систем менеджменту якості в діяльність бібліотек та архівів — проблема, що хвилює як професіоналів галузі, так і звичайних користувачів означених установ. Особливої ваги означена проблема додає при створенні стратегічного плану діяльності інформаційної установи. Відтак, необхідно залучати сучасні підходи до оцінки якості бібліотечно-архівного менеджменту.

У науковій та освітній системах особливої уваги набули методи експертних оцінок, засновані на використанні експертної інформації, що спрямовані на встановлення ступеня складності та актуальності проблеми, визначення основних цілей та критеріїв, виявлення факторів та зв'язків між ними, задля обрання оптимальних альтернатив.

Варто зазначити, що переважна більшість із цих методів бере свій початок із соціологічних та політичних наук, зокрема інтерв'ю, анкетування, опитування, економіки, маркетингу та менеджменту.

Скажімо, метод експертних оцінок надає змогу проаналізувати систему управління установою. А його впровадження в роботу установ бібліотечної та архівної справи є особливо актуальним, оскільки за допомогою цих методів вирішуються проблеми забезпечення якості їх діяльності.

Окреслена проблема є предметом дослідження суспільствознавців як України, так і Світу.

Мета дослідження — визначити показники експертних оцінок. Водночас метою на перспективу наукових досліджень може стати характеристика ключових складових, що впливають на якість діяльності бібліотечних та архівних установ; системний аналіз результатів експертного оцінювання процесів управління бібліотечними й архівними установами; обґрунтування важливості використання експертного оцінювання для підвищення якості управління бібліотечною та архівною справою.

На нашу думку, систему експертних оцінок необхідно групувати:

- точкові експертні оцінки, визначені одним числом; дві цифри; три чи більше чисел оцінки;
- рейтингові експертні оцінки;
- якісні експертні оцінки.

Скажімо, друга група вищезазначеного передбачає, що рейтингові експертні оцінки — це оцінки ознак об'єктів, отримані на основі переваги одного об'єкту над іншим.

Важливо зазначити, що оцінкою є: узагальнена думка групи експертів, ступінь узгодженості думок експертів, компетентність експертів. Як показник узагальненої експертної думки, якщо кожна з властивостей (якостей) оцінюється окремо, одним із заходів центральної тенденції є найчастіше використовувана. Різні міри центральної тенденції набору даних означають різні визначення «центральної».

Скажімо, міжособистісне спілкування, робота з користувачами бібліотеки та архіву, або обслуговування — це лише мала частина показників, які варто долучати до оцінювання. Але, як щойно означені, так і ряд інших показників можуть трактуватися фахівцями суб'єктивно, тому, безумовно, вони вимагають уточнення формулювань. Більше того, необхідне обговорення у фахових групах експертів щодо визначення критеріїв, при визначенні показників оцінювання. Також необхідно звернути увагу на показники, які пов'язані з правовими аспектами та рядом інших.

За результатами аналізу і буде можливим, для управлінців бібліотечною та архівною установою, на основі стратегічного плану, зафіксувати нові цілі щодо рівня якості послуг установ консолідованої інформації, підвищення задоволеності користувачів, оцінки придатності структури та ресурсів для майбутнього розвитку. Нарешті, подальшим кроком має бути розгляд зазначених векторів, для підвищення якості управління архівною та бібліотечною справою, за результатами проведеної та проаналізованої експертної оцінки.

І. Давидова

БІБЛІОТЕКА ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ РЕСУРС ЕКОНОМІКИ ЗНАТЬ

I. Davydova

THE LIBRARY AS AN INSTITUTIONAL RESOURCE OF THE KNOWLEDGE ECONOMY

У реаліях сьогодення прагнення до розвитку економіки знань в Україні є важливою, але, як здається, нездійсненою метою. Разом з тим, Указ Президента України «Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» є своєчасним, дієвим інструментом стратегічного бачення вектора та перспектив розвитку українського суспільства відповідно до вимог поствоєнного відродження країни.

Подальший векторії розбудови тісно пов'язаний із сталим розвитком, важливою складовою якої є суспільство та економіка знань. У цьому сенсі слід зазначити, що ця стратегія не є новою для України. Ще до початку широкомасштабних воєнних дій політика розвитку національної системи господарства на основі економіки знань стала локомотивом розвитку не лише в провідних країнах світу, але й в Україні. Реалізація нового прогресивного ресурсу — знань стала фундаментом для відтворення як матеріального, так і духовного багатства країни.

Економіка знань — це концепція розвитку, у якій інновації та доступ до інформації стимулюють зростання продуктивності праці в різних сферах суспільного розвитку. Відповідно, на окрему увагу заслуговують розробки фахівців Європейського банку реконструкції та розвитку, які розробили Індекс економіки знань (The Economy Knowledge Index), який в 2020 році охопив 138 країн світу і 199 показників, а в 2023 р. — 133 країни.

Україна в цьому рейтингу посідала 56-те місце в 2020 році і 68-ме — в 2023 році. Вимір її продуктивності охоплює основні дані у сфері освіти, інновацій, інформаційних і комунікаційних технологій. Він спрямований на вимірювання багатогранної концепції знання, що дозволяє більш змістовно досліджувати політику знань у різних секторах, зокрема і в бібліотечному секторі.

Підхід до бібліотеки як системи управління знаннями почав формуватись наприкінці другого тисячоліття. І вже в 2001 р. 67-ма Генеральна конференція ІФЛА була присвячена розгляду ролі бібліотечних працівників в управлінні знаннями. Загальний підсумок цієї конференції засвідчив, що бібліотеки збирають, зберігають та передають у користування зафіксовані в документах знання. Вони формують бази знань, документні потоки, займаються пошуком необхідної інформації.

Сучасні інформаційні технології уможливають створення розподілених інформаційних середовищ, у яких об'єктами виступають не лише документи, а й продукти їх аналітико-синтетичної обробки: тексти, фрагменти текстів, фактографічна інформація та знання. Документно-інформаційний та когнітивний рівні соціальних комунікацій, якого сягає бібліотека, розширюють діапазон бібліотечного виробництва: від цілісного документа до його фрагментів, текстів, смислів, знань. Ці зміни пов'язані з розробкою та широким впровадженням дедалі більш гнучких інформаційних режимів і систем, глибокою переробкою документальних потоків, виникненням фактографічних, гіпертекстових, повнотекстових, інформаційних та експертних систем. Вони потребують підвищення долі інтелектуальної праці співробітників бібліотечно-інформаційної сфери.

В умовах диверсифікації об'єктів інформаційної діяльності, дослідники спочатку акцентували увагу на перспективності застосування технологій управління знаннями в бібліотеках, нових підходах до переробки даних, інформації та знань, сучасних технологіях формування баз знань та місці бібліографії в системах управління знаннями. Завдання управління знаннями в бібліотеках традиційно виконували каталогізатори як фахівці з організації знань; бібліографи, які здійснювали довідково-бібліографічне обслуговування та інформування; аналітики, які за допомогою певних індикаторів отримували нове знання.

А нині ми вже досліджуємо питання ефективності використання в цих напрямках технологій штучного інтелекту, концепції «розумної» бібліотеки, застосування технологій віртуальної та доповненої реальності. Бібліотека формує власні системи управління знаннями в ході аналізу інформаційних потоків, пошуку й екстрагуванні інформації, збирання інформаційного контенту.

Система управління знаннями в бібліотеках базується на корпоративних електронних каталогах, які зберігають гетерогенну інформацію (документи, бази даних, знань, карти тощо), репозитаріях, інформаційних профілях дослідників та експертів, фондах виконаних довідок, відповідях на запити, за допомогою яких нові дані та досвід інкорпуються в нову інформацію і стають особистісно значущими для користувача.

Отже, бібліотека являє собою унікальне сховище знань про інформаційне багатство, що зумовлює її важливе місце в інфраструктурі країни. Це дозволяє припустити, що бібліотеки мають стати важливим суб'єктом у розбудові національної системи управління знаннями, відіграти важливу роль у досягненні мети сталого розвитку українського суспільства та економіки знань.

Б. Мирошник

ПРОФЕСІЙНІ РЕСУРСИ ЯК СКЛАДОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ БІБЛІОТЕКИ ЗВО В УПРАВЛІННІ ЗНАННЯМИ

В. Myroshnyk

PROFESSIONAL RESOURCES AS A COMPONENT OF THE INTELLECTUAL CAPITAL OF UNIVERSITY LIBRARIES IN KNOWLEDGE MANAGEMENT

У сучасному інформаційному суспільстві бібліотеки закладів вищої освіти (далі — ЗВО) виступають не лише як зберігачі знань, але і як активні учасники в управлінні знаннями, формуючи свій інтелектуальний капітал. Інтелектуальний капітал бібліотеки ЗВО складається з декількох ключових елементів, серед яких професійні ресурси відіграють центральну роль. Професійні компетенції працівників, їхній досвід та постійний розвиток стають важливими факторами, що визначають ефективність функціонування бібліотеки в умовах динамічних змін інформаційного середовища.

Управління інтелектуальним капіталом бібліотеки ЗВО охоплює методи й практики, спрямовані на ідентифікацію та розвиток цього капіталу. Інтелектуальний капітал, який використовується або створюється бібліотеками, виходить за межі традиційних фінансових показників і відображає справжню цінність бібліотеки для суспільства.

Актуальність теми визначається низкою суперечностей, які виникають у процесі адаптації бібліотек ЗВО до швидко змінюваного інформаційного середовища, що вимагає не лише постійного професійного розвитку працівників, а й впровадження нових технологій. В умовах обмеженого фінансування важливо забезпечити доступ до сучасних освітніх ресурсів та міжнародного досвіду.

Наукова новизна дослідження полягає в розгляді професійних ресурсів бібліотек ЗВО як ключового елемента розвитку інтелектуального капіталу, а також у вивченні впливу інноваційних освітніх технологій, міжнародної співпраці та інтеграції нових технологій на управління знаннями в бібліотеках ЗВО. Це дозволяє виявити нові підходи до підвищення ефективності їх діяльності.

За визначенням Г. Є. Мазнева, інтелектуальний капітал — це сукупність знань, навичок і досвіду співробітників організації, а також їх взаємин із зовнішніми партнерами та клієнтами, що сприяє створенню доданої вартості та забезпеченню унікальних конкурентних переваг для організації. Через призму бібліотечної діяльності інтелектуальний капітал визначається як сукупність знань, навичок, досвіду бібліотечних фахівців та інформаційних ресурсів, що дозволяють бібліотеці ефективно виконувати свої функції в інформаційному суспільстві.

На нашу думку, структура інтелектуального капіталу бібліотеки ЗВО включає в себе три ключові компоненти (рис. 1):

Рисунок 1. Інтелектуальний капітал бібліотеки ЗВО (розроблено автором)

1. Людський капітал — сукупність знань, навичок, компетенцій та професійного досвіду співробітників бібліотеки ЗВО. Саме людський капітал забезпечує здатність бібліотеки ЗВО до інновацій та адаптації до змін, що є критичними у сфері УЗ.
2. Структурний капітал — організаційні процеси, системи управління, бази даних, інфраструктура та технологічні ресурси, які підтримують діяльність бібліотеки ЗВО. Це ті ресурси, які залишаються в середовищі бібліотеки ЗВО навіть після того, як працівники завершують свою роботу в межах установи.
3. Комунікативний капітал — відносини бібліотеки ЗВО з користувачами (студентами, викладачами, науковцями тощо), репутація організації, інформаційно-комунікативні канали співпраці з іншими бібліотеками та освітніми установами.

Професійні ресурси бібліотеки ЗВО — це сукупність кадрових і знанневих активів, які забезпечують ефективну діяльність організації. Типологія професійних ресурсів бібліотеки ЗВО включає не лише кількісні показники (кадрові ресурси),

але й якісні показники, такі як професійні компетенції, наукові та технічні знання персоналу (рис. 2).

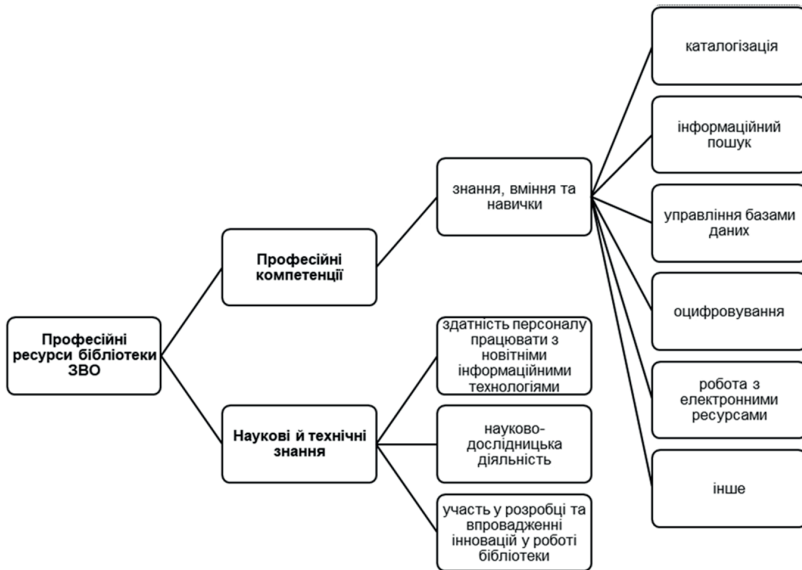

Рисунок 2. Професійні ресурси бібліотеки ЗВО (розроблено автором)

Професійний розвиток бібліотечних працівників є вирішальним чинником підвищення ефективності роботи бібліотеки ЗВО. Для цього використовуються різні форми підвищення кваліфікації, зокрема курси, семінари й тренінги, конференції та професійні форуми.

Управління знаннями є важливою складовою розвитку інтелектуального капіталу бібліотеки ЗВО. Ефективна організація знань забезпечує підвищення якості обслуговування користувачів, зростання людського та структурного капіталу бібліотеки ЗВО. Висококваліфіковані бібліотечні працівники здатні ефективно використовувати нові технології для збору, обробки та передавання знань. Вони не лише сприяють кращому управлінню знаннями, але й підвищують загальну інтелектуальну продуктивність організації, формуючи основу для постійного розвитку та інноваційної діяльності, шляхом інтеграції нових інформаційних систем (електронні каталоги, бази даних та цифрові архіви), впровадження інноваційних рішень (автоматизація процесів) та забезпечення доступу до знань (довідкова діяльність, консультації, тренінги, надання доступу до електронних ресурсів).

На сьогодні, попри функціонування в умовах російсько-української війни, бібліотеки ЗВО мають перспективи розвитку професійних ресурсів. Інноваційні освітні технології, такі як дистанційні курси та вебінари, дозволяють бібліотечним працівникам здобувати нові знання та підвищувати кваліфікацію незалежно від їх географічного розташування. Це особливо важливо для бібліотек ЗВО з обмеженим фінансуванням, оскільки навчання може проводитись без значних

витрат. Міжнародна співпраця, що включає участь у професійних мережах і проєктах, забезпечує обмін досвідом та доступ до передових практик, дозволяє бібліотекам ЗВО використовувати світові досягнення у своїй діяльності. Інтеграція нових технологій, зокрема штучного інтелекту та автоматизованих бібліотечних інформаційних систем, спрощує управління знаннями й підвищує ефективність бібліотечних процесів.

Л. Кравець

ВИТОКИ РОЗБУДОВИ БІБЛІОТЕЧНОГО ІНСТИТУТУ В УКРАЇНІ

L. Kravets

ORIGINS OF THE DEVELOPMENT OF THE LIBRARY INSTITUTE IN UKRAINE

На кожному історичному етапі суспільного розвитку бібліотечна сфера змінюється, трансформується, переосмислюється й постійно адаптується до відповідних умов історичного розвитку та соціокультурних змін у суспільстві. Таким чином еволюціонують і функції бібліотек.

З другої половини XIX ст. бібліотеки були співучасниками націєтворчих процесів. На наше переконання, націоорієнтований зміст діяльності українського бібліотечного інституту базується на суспільно-продукційній функції та функції суспільного добробуту. До сьогодні його науковим підґрунтям залишаються серйозні багатоаспектні наукові дослідження, різного рівня наукові конференції (інші заходи щодо функціонування бібліотечно-інформаційної сфери України в умовах війни), численні публікації у фахових періодичних виданнях практиків бібліотечної справи розкривають питання особливостей роботи в умовах активних бойових дій та окупації, знищення фондів та втрат об'єктів культури, що підтверджують трансформацію сучасної наукової доктрини бібліотекознавства.

Отже, якщо наприкінці XIX ст. та на початку XX ст. провідною визначалася просвітницька функція, адже українські бібліотеки були репрезентовані народними книгозбірнями й бібліотеками різних громадських об'єднань, зокрема «Просвіт», «Громад», Наукового товариства імені Шевченка, Українського наукового товариства. Саме в останніх збиралися великі фонди українознавчої літератури та сформувалася потужна школа фахівців, які активно працювали на розвиток національної книги.

Таким чином, наприкінці XIX — початку XX ст. бібліотека — це надкласовий, безпартійний соціальний інститут, що сприяв розвитку освіти, культури і науки. Функціонування книгозбірень, їхні типи та види, а також фінансування значною мірою пояснювалося раціональними потребами держави у той період, коли бібліотека була необхідна як підґрунтя розбудови діяльності міністерств і відомств, урядових комітетів, органів місцевого самоврядування, військових та судово-адміністративних установ тощо. У цей період функціонували губернські та намісницькі бібліотеки, книгозбірні округних і повітових управлінь, у підпорядкуванні місцевих органів влади. Саме на цьому етапі посилюється значення суспільної ініціативи у процесі розбудови бібліотечної справи в країні. Зазначимо, що управління бібліотеками здійснювалося в основному земськими та міськими органами самоврядування.

У 1917—1920 рр. виникли нові соціальні умови для розвитку українських бібліотек та бібліотечної сфери в Україні — діяльність Центральної Ради та проголошення української державності, розбудова національної культурної сфери викликали формування концепції реформи і національної бібліотечної справи. Таким чином було створено мережу публічних бібліотек з метою загальнокультурного виховання в національних традиціях та освіти народу на національно-державних засадах.

У 1918 р. було започатковано Національну бібліотеку Української держави та інші інституції національного рівня, пов'язані з бібліотечною справою: Книжкова палата України, Український науковий інститут книгознавства, Бібліографічна комісія при Всеукраїнській академії наук. Саме в цей період національного підйому сформувалася українська наукова школа в галузі бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства.

З поразкою української революції розпочався новий етап у бібліотечній галузі, який було визначено як «соціалістичне бібліотечне будівництво», і саме з того часу бібліотеки постали як найбільш заідеологізовані соціальні установи. З початком періоду радянської окупації і тоталітаризму в Україні були закладені засади принципово іншого підходу до організації бібліотечної справи, — переважно ідеологічна і виховна функція.

Політичні репресії 1930-х років фактично знищили перспективну українську бібліотекознавчу наукову школу, здійснили перерозподіл у кадровому складі бібліотек на «користь вихованців нової генерації», розпочалося впровадження політично схвалених бібліотечних технологій та теоретичного обґрунтування нововведень у бібліотечну галузь. У бібліотеках превалювало «керівництво читанням» та ідеологічний контроль за бібліографічними виданнями. На багато років український бібліотечний інститут втратив індивідуальність та зв'язок з провідними бібліотеками світу, а функції, які виконували бібліотеки, обмежувалися ідеологічними потребами.

Бібліотечна мережа України бурхливо розбудовувалася і розглядалася тодішнім керівництвом передусім як осередок політичної освіти широких трудових мас, книгозбірні слугували допоміжними установами системи народної освіти, підпорядковувалися загальнонаціональному завданню побудови нового комуністичного суспільства, що й призвело до їхньої тотальної ідеологізації у всі роки правління комуністичного режиму. Таким чином, цей підхід перебував у постійному протиріччі з демократичними принципами діяльності традиційного бібліотечного інституту в провідних країнах світу.

Підсумовуючи, зазначимо, що у 1917–1990 рр. бібліотека функціонує як найбільш заідеологізований соціальний інститут з усіх існуючих у той час на теренах Радянського Союзу. У період недовготривалої української державності 1917–1921 рр. була здійснена спроба впровадження незалежного від державної політики бібліотечного інституту, що виявилось в утворенні спеціальних органів управління, виділенні значних державних коштів на розбудову бібліотечної мережі, підготовці законопроектів щодо обов'язкового примірника творів друку та створення національної бібліографії, започаткування Національної бібліотеки Української держави та заснування державної системи підготовки бібліотечних кадрів.

О. Мар'їна

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В METAVERSE

О. Marina

REPRESENTATION OF CULTURAL HERITAGE IN THE METAVERSE

За останні десятиліття цифрові технології докорінно змінили способи доступу до культурної спадщини та можливості її споживання. Масове оцифрування та агрегація даних заклали підвалини розвитку потужної цифрової інфраструктури культурної спадщини. Проте в глобальному масштабі цифрового простору культурна спадщина нині доволі фрагментарно представлена в межах локальних та корпоративних цифрових проєктів, тематичних колекцій, цифрових фондів окремих установ.

Принципово новий підхід до збереження та репрезентації історичних культурних скарбів у цифровому вимірі уможливорює концепція інтерактивного середовища Metaverse (Метавесвіту), яка базується на поєднанні віртуального та фізичного світів, пропонує спільний простір для соціальної взаємодії користувачів, а також захопливі інтерактивні можливості — візуалізацію, імерсивні технології, технології штучного інтелекту, Інтернету речей тощо.

Метавесвіт дозволить популяризувати об'єкти культурної спадщини на основі створення детальних 3D-сканувань та високоточних цифрових копій або моделей культурних артефактів; через віртуальні реконструкції історичних місць, культурно значущих ландшафтів, пам'яток архітектури; шляхом моделювання історичних подій та участі користувачів в інтерактивних виставках, віртуальних турах, віртуальних фестивалів; через розповіді історій, майстер-класи, сеанси вивчення мов або проведення віртуальних церемоній та ін.

Метавесвіт сприятиме цілісному розумінню культурної спадщини — він уможливить не лише дослідження окремих артефактів, відтворення візуальної та структурної інформації, а й дозволить вивчати їх історію разом із культурними та соціально-історичними контекстами, а також прослідкувати їх еволюцію із часом. Контекстуалізація сприятиме глибшому розумінню, формуванню знань віртуальних відвідувачів про значення й мету об'єкта культурної спадщини та розвитку ідентифікації, чутливості, приналежності до культур і цінностей. Це у свою чергу уможливить міжкультурний обмін та взаємодію користувачів із різних країн світу в віртуальному просторі.

Визначний потенціал Метавесвіту в аспекті збереження та репрезентації культурної спадщини полягає в її доступності для глобальної аудиторії, незалежно від фізичних чи географічних бар'єрів або матеріального стану артефакту. Метавесвіт може виступати в якості глобального цифрового архіву артефактів культурної спадщини та безцінним освітнім ресурсом. Його інтерактивні способи вивчення історії, мистецтва та культури, які виходять за межі традиційних методів навчання, будуть підвищувати культурну грамотність відвідувачів, сприятимуть пізнанню різноманітних культур та історій. Освітні установи зможуть використовувати Метавесвіт для збагачення ресурсної бази навчального процесу.

Metaverse може надати місцевим громадам можливість брати активну участь у збереженні власної культурної спадщини. Це зробить значний внесок у розбудову

громад, розвиток місцевої економіки та сприятиме міжкультурному діалогу. Технології Метавесвіту будуть сприяти глобальній співпраці з погляду об'єднання культурних установ та інституцій пам'яті, таких як архівів, бібліотек, музеїв, а також окремих фахівців — істориків, археологів, культурологів, освітян, кураторів музейних колекцій та ін. Їх спільні зусилля будуть спрямовані на інновації в збереженні культурної спадщини для майбутніх поколінь.

Серйозним занепокоєнням у концепції Метавесвіту є цифровий розрив. Доступ до Metaverse та технологій віртуальної реальності нині не є універсальним, водночас існує ризик того, що цифровий розрив може позбавити певні групи доступу до віртуальної культурної спадщини, адже імерсивні технології часто вимагають дороговартісного обладнання та високошвидкісного підключення до мережі «Інтернет». Важливу роль також відіграє рівень цифрової грамотності користувачів.

Іншим проблемним аспектом є автентичність та історична точність віртуальних репрезентацій об'єктів культурної спадщини в Метавесвіті. Фахівці часто стикаються з етичними дилемами, такими як баланс між збереженням оригінальної цілісності культурного артефакту та потребою в його реставрації. Крім того, при використанні таких технологій, як 3D-моделювання або VR для створення цифрових копій артефактів існує ризик того, що спрощення або неточності у віртуальних моделях можуть неправильно відобразити культурний чи історичний контекст, що в подальшому, можливо, призведе до викривленого розуміння спадщини.

Занепокоєння також викликають фактори безпеки та конфіденційності даних у процесах збереження та відтворення цифрової культурної спадщини. Оскільки точність уявлень впливає на розуміння об'єкта, існує ризик фальсифікації або пошкодження даних, навмисно чи випадково, що може призвести до спотворення культурних артефактів. Існує ризик того, що неавторизовані особи можуть отримати доступ до даних та застосувати їх з метою неправомірного використання.

Вирішення означених проблем вимагає спільного підходу за участю технологів, фахівців з питань культурної спадщини, громад, політиків, освітян, представників бібліотечної, музейної та архівної сфер діяльності, науковців. Їх постійна співпраця матиме важливе значення для вирішення складних завдань збереження культурної спадщини та забезпечення захисту цих безцінних артефактів для майбутніх поколінь.

Д. Волошин, Т. Новальська

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ БІБЛІОТЕКАМИ ДЛЯ ЮНАЦТВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

D. Voloshyn, T. Novalska

PROMOTION OF UKRAINIAN FICTION LITERATURE BY LIBRARIES FOR YOUTH IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Україна, як держава з віковою історією та багатоскладовою культурною спадщиною, на жаль, вже багато століть веде запеклу боротьбу за право на свою незалежність. В умовах повномасштабного російського вторгнення, бібліотеки для юнацтва ще потужніше популяризують українську художню літературу, адже

вітчизняна література виступає невіддільною частиною культурного форпосту, що захищає українську ідентичність та стоїть на перешкоді культурного геноциду.

Вивчення впливу російсько-української війни на читацькі уподобання є ключовими для розуміння культурних та інтелектуальних процесів у середині українського суспільства.

Вивченню аспектів, пов'язаних з популяризацією української книги й читання та специфікою діяльності бібліотек в умовах російсько-української війни, присвячені роботи Т. Булах, Л. Найди, Н. Коржик, Т. Вилегжаніної, В. Хміль-Чуприни, Ю. Новальської та інших.

Стрімко зростаючий інтерес до цієї теми спонукає бібліотекарів до пошуку новітніх підходів з використанням сучасних технологій у бібліотечній роботі. Саме цей аспект сприяє не тільки залученню уваги молоді до української літератури, але й формуванню активної громадянської позиції щодо власної культури в умовах викликів військового часу. Наприклад, запроваджені бібліотеками інтерактивні літературні заходи, віртуальні експозиції, аудіо- та відеоматеріали, розроблені з урахуванням інтересів молоді та сучасних медіатенденцій, можуть стати ефективними інструментами для привертання уваги та стимулювання інтересу до української літератури.

Напруження та стрес, викликані військовою агресією зі сторони рф, у свою чергу, призвели до зміни читацьких переваг. У цей непростий час громадяни шукають у літературі способи втішитися, знайти розуміння або розглядають літературу як спосіб ескапізму. Фіксується збільшення попиту на літературу, яка спонукає до рефлексії над власною історією, культурою та ідентичністю. Книги, що висвітлюють історію України, патріотичність і боротьбу за незалежність держави на різних етапах її розвитку, нині набувають особливого значення.

Інтерес до деяких жанрів та літературних тем певною мірою відображає зацікавленість читачів у способах вирішення кризових для суспільства питань і гостру необхідність у рефлексії над історичними процесами та подіями. Те, що в українському суспільстві з'явився гострий попит на вітчизняну літературу, — факт. Про це свідчить не лише звітність публічних бібліотек, але й заяви від більшості українських видавництв. Тенденція зросту попиту на українську літературу спостерігається незалежно від культурних, соціальних, економічних факторів та регіональних особливостей.

З початком російсько-української війни процес залучення молоді до читацької активності бібліотеками для юнацтва зазнав значних змін. До численних факторів, які з початком повномасштабного вторгнення зазнали змін, належить перенесення заходів з бібліотек в онлайн-формат. Вочевидь, це є одним з найяскравіших прикладів впливу війни на культурні заходи, організовані бібліотеками з метою популяризації читання серед молоді.

Виступаючи як центри культурного та освітнього розвитку, сучасні бібліотеки для юнацтва представляють читачу широкий вибір форм та засобів, за допомогою яких можна відкрити для себе літературний світ.

Окремої уваги заслугове вміння бібліотек адаптуватися до найскладніших ситуацій: спершу — перемога усеохоплюючого інтернет-простору, що витіснив з кола інтересів молоді друковані книжки, а після — озброєний конфлікт, розпочатий російською федерацією на сході, а потім і на території всієї країни. Та, попри

надскладні умови, починаючи з 2014 року, бібліотеки загалом, та бібліотеки для юнацтва зокрема, загартувалися, стали надійним оплотом культурного розвитку країни та потужною підтримкою для наших Захисників.

Звертаючись до досвіду Дніпропетровської обласної бібліотеки для молоді, можна зазначити, що поряд з активною діяльністю щодо промоції української книги і читання, бібліотекарі є серед активістів волонтерського руху, і тут мова йде не лише про грошові збори та благодійні акції, але й надання різноманітних послуг для ветеранів та учасників бойових дій. Яскравим прикладом є заснування на базі бібліотеки кравецької майстерні, де відбувається виробництво рукавиць та маскувальних сіток для Захисників. Бібліотека також збирає речі для поранених військових — ліки, білизну, предмети першої необхідності. Співробітники бібліотеки опікуються переселенцями, що мешкають у шелтерах, запрошуючи їх долучитися до заходів та всебічно допомагаючи їм.

Наразі можна резюмувати, що основними аспектами в роботі бібліотеки є збільшення кількості та урізноманітнення літературних заходів, спрямованих на популяризацію сучасних українських авторів та їхніх творів, запровадження інтерактивних форм проведення заходів (як у стінах бібліотеки, так і в онлайн-форматі).

Проблема популяризації української художньої літератури бібліотеками для юнацтва потребує особливої уваги та подальших комплексних досліджень з боку академічної спільноти. Адже поки захисники боронять нас від всепоглинаючої химери, українська література, як частина культурного спадку, стає символом національного супротиву.

Парадоксально, але попри складну соціокультурну ситуацію, ми можемо спостерігати підвищений інтерес у суспільстві до української літератури та української культури зокрема. Бібліотеки для юнацтва відіграють у цьому процесі ключову роль, надаючи читачам широкий вибір форм та засобів для знайомства з українськими творами та авторами.

Сі Сінвєнь

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЧИТАННЯ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ КИТАЮ

Xi Xinwen

PROMOTION OF READING IN PUBLIC LIBRARIES IN CHINA

Публічні бібліотеки Китаю є однією з потужних складових інформаційної інфраструктури країни й регіонів. У Китаї функціонує 3212 публічних бібліотек, діяльність яких спрямована на формування свідомості людей на засадах гуманістичних цінностей, розповсюдження грамотності, освіти й культури. Досвід їх роботи в напрямі популяризації читання може бути цікавим Україні для її подальшого розвитку.

Характерною особливістю інформаційного обслуговування публічних бібліотек Китаю є їх планомірна робота саме в напрямі популяризації традиційного читання й залучення користувачів до участі в різноманітних програмах сприяння та розвитку цієї базової компетенції. Публічні бібліотеки Китаю розвивають великі програми з метою пропаганди передусім традиційного читання. Основною формою залучення широкого кола громадян до читання є проведення фестивалів читання,

які передбачають яскраву церемонію відкриття, промову директора бібліотеки, візит авторів книг, декламації фрагментів творів, лекції та покази. Ця подія може тривати від одного дня до тижня, місяця і навіть довше. Серед 30 вибіркових публічних бібліотек, обраних для дослідження, 25 бібліотек, що становить 81 % за останній рік (2023 р.), проводили подібні заходи.

Про актуалізацію роботи публічних бібліотек у напрямі сприяння традиційному читанню на фоні зростання мережевих технологій свідчать наступні дані: «Бібліотека Дунгуаня почала щорічно проводити церемонію читання з 2005 року. За десять років фестивалю було проведено 4785 програм, у яких взяли участь понад 39 мільйонів людей. У 2016 році публічні бібліотеки провінції Хубей одночасно провели 2571 захід, 335 лекцій, 110 виставок і 587 програм читання для дітей». Ці дані свідчать про потужне охоплення потенційної читацької аудиторії бібліотек роботою з масштабування читання, коли щорічно такі заходи відвідують понад 4 мільйони людей по всій країні.

Окрім читацьких фестивалів, важливими формами популяризації читання в публічних бібліотеках Китаю можна вважати створення рекомендаційних списків книг для дітей та юнацтва (раз на місяць або раз на тиждень), списки класичних та науково-популярних книг, конкурси з читання та декламації, книжкові дискусії, програми обміну книгами в бібліотеках, лекції.

Аналіз сайтів публічних бібліотек засвідчив, що рекомендації бібліотечних фахівців сконцентровані на трьох основних напрямках: рекомендації нових надходжень у бібліотеку, книг для дитячого читання та рекомендації класичної літератури. На 25 сайтах публічних бібліотек, які були проаналізовані, знайдена інформація щодо нових списків назв для дитячого читання та списки класичних книг.

Значна увага приділяється і рекомендації класичних видань для дорослих користувачів. Активно в цьому напрямі працює Шеньчженська публічна бібліотека, яка з 2014 року систематично запрошує експертів для рекомендації книг, що будуть включені до списку рекомендованих джерел. Наразі список класичних видань, рекомендованих бібліотекою для дорослого читання, складає 120 найменувань. Список рекомендованих для читання видань розміщено на сайті бібліотеки.

У заходах з популяризації читання, які проводять публічні бібліотеки Китаю, важливе місце посідає читання лекцій. Вони дуже поширені в публічних бібліотеках і користуються попитом. Більшість бібліотек мають чіткі й різноманітні тренди лекцій, як-от «Лекція Shangtu» у бібліотеці Шанхаю та «Лекція Wenlan» у бібліотеці Ханчжоу. Відповідно до «Щорічника китайських бібліотек» (2023), у 2022 році кожна публічна бібліотека на рівні провінції та префектури провела в середньому 32,2 лекції. Як показав аналіз вебсайтів бібліотек, теми лекцій охоплюють широке коло питань з культури, здоров'я, здорового способу життя, літератури та історичну тематику.

В бібліотеці провінції Ляонін функціонує три багатофункціональні лекційні зали, у яких регулярно проводяться різні форуми та доповіді за різноманітними темами, зустрічі із цікавими людьми, науковими лекціями. Діяльність у цьому напрямі перебуває в центрі уваги бібліотечних фахівців. За останні два роки в лекційних залах бібліотеки Ляоніну проведено понад 140 лекцій, доповідей, у яких взяли участь понад 40 000 осіб.

Таким чином, можна стверджувати, що діяльність з популяризації читання в публічних бібліотеках Китаю проводиться на системному рівні. Це питання перебуває в центрі уваги бібліотечних фахівців і як інноваційна стратегія розвитку цієї послуги використовується пряма трансляція лекцій, створення мікровідео (5–8 хвилин) і надання доступу до них через мобільну бібліотеку.

О. Сокур, О. Клименко

ОСНОВНІ НАПРЯМИ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В БІБЛІОТЕЧНІЙ МЕРЕЖІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ У 2023 Р.

О. Sokur, O. Klymenko

MAIN DIRECTIONS OF THE LIBRARY AND INFORMATION SERVICE IN THE LIBRARY NETWORK OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE IN 2023

Функціонування системи бібліотечно-інформаційного обслуговування у бібліотечній мережі Національної академії наук (НАН) України упродовж воєнного 2023 року традиційно зосереджувалося на інформаційному забезпеченні теоретичних і прикладних досліджень в академічних установах. Найчисленнішою категорією користувачів є наукові співробітники наукових установ НАН України — 8294 особи; спеціалісти становлять 2958 осіб, аспіранти — 889 осіб.

Провідними напрямками бібліотечно-інформаційного та довідково-бібліографічного обслуговування академічної мережі у 2023 р. є:

- *підбір і надання документів користувачам за тематикою їхніх наукових досліджень* (загальна кількість користувачів мережі бібліотек наукових установ НАН України у 2023 р. становила 16 446 осіб; відвідування — 50 062; обсяг книговидачі — 129 730 прим.);
- *організація доступу до світових наукових інформаційних ресурсів* (на 2023 р. академічними книгозбірнями було пролонговано доступ до міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science, до платформ рецензованої наукової літератури Bentham Science, Elsevier, Springer Nature, міжнародної платформи науково-технічної, природничої, медичної та суспільно-політичної літератури Research4Life);
- *популяризація науково-дослідної діяльності наукової установи шляхом підготовки тематичних виставок* (за профілем діяльності установи упродовж виокремленого періоду було підготовлено 222 тематичні виставки, на яких представлено загалом 7778 видань та опубліковано 17 електронних виставок);
- *підготовка різних видів бібліографічних ресурсів* (підготовлено 14 бібліографічних і два біобібліографічних покажчики, укладено 65 тематичних бібліографічних списків та 111 експрес-інформацій нових надходжень);
- *наповнення каталогів та формування тематичних картотек* (у каталоги було влито 16 631 картка, у 444 картотеки, які наповнюються академічними бібліотеками, влито 17 198 карток);
- *підтримка тісної взаємодії* (співпраця з інформаційними та науковими підрозділами своїх установ, з профільними академічними книгозбірнями, провідними галузевими бібліотеками країни й інформаційними центрами, зарубіжними університетами й науковими інституціями);

- *інформаційне забезпечення користувачів по лінії МБА* (у 2023 р. цією послугою скористалося 376 абонентів, з них іногородніх — 72, з фондів наукових бібліотек по МБА було видано 1127 документів (зокрема, 273 іноземних), отримано 1003);
- *підготовка усних, письмових та електронних довідок* (підготовлено 122 довідки);
- *реалізація налагодженої системи індивідуального та групового інформування* (групове інформування здійснювалося для 688 абонентів, яким упродовж року розіслано 601 повідомлення, індивідуально інформувалося 670 користувачів, для яких було підготовлено й надіслано 2509 повідомлень);
- *організація комплексного заходу «День інформації»* (проведено 45 зустрічей);
- *здійснення презентацій видань* (організовано 19 презентацій монографій співробітників установи);
- *проведення екскурсій* (бібліотекою Державного природознавчого музею підготовлено й проведено дві екскурсії з історії бібліотеки для почесних гостей музею);
- *редагування списків джерел до наукових статей, збірників, монографій, дисертацій, індексування наукових матеріалів за УДК* (визначено 5389 індексів УДК);
- *консультаційна допомога* науковцям установ щодо реєстрації їх у Scopus та Web of Science, створенні та корегуванні профілю вченого у Google Scholar, ResearcherID/Publons, ORCID, корегування профілів установи в цих наукометричних базах.

Отже, бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів-науковців мережі Національної академії наук України як базис сталого розвитку української науки у 2023 р. тривало в таких традиційних напрямках, як підбір і надання документів користувачам за тематикою їхніх наукових досліджень; організація доступу до світових наукових інформаційних ресурсів; популяризація науково-дослідної діяльності наукової установи шляхом підготовки тематичних виставок; підготовка різних видів бібліографічних ресурсів; наповнення каталогів і формування тематичних картотек; підтримка тісної взаємодії; інформаційне забезпечення користувачів по лінії МБА; підготовка усних, письмових та електронних довідок; реалізація налагодженої системи індивідуального й групового інформування; організація комплексного заходу «День інформації»; здійснення презентацій видань; проведення екскурсій; редагування списків джерел до наукових статей, збірників, монографій, дисертацій, індексування наукових матеріалів за УДК; консультаційна допомога.

Для забезпечення ефективного обслуговування цієї категорії користувачів нагальним питанням сьогодення є розроблення та реалізація інноваційних підходів і ширше використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, налагодження дієвої системи підвищення кваліфікації бібліотекарів академічних бібліотек.

В. Скрипник

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ БІБЛІОТЕК МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВІД БРАЙЛЯ ДО АУДІОКНИГ ЯК ІНСТРУМЕНТІВ ДОСТУПНОСТІ

V. Skrypnyk

INCLUSIVENESS OF LIBRARIES OF ART INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION: FROM BRAILLE TO AUDIOBOOKS AS ACCESSIBILITY TOOLS

Доступність та інклюзія набувають дедалі більшого значення в сучасному суспільстві, особливо в освітньому секторі. З огляду на свою унікальну роль у підготовці творчих професіоналів, заклади вищої мистецької освіти (далі — ЗВМО) повинні забезпечити доступ до професійних матеріалів для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх фізичних можливостей. Відмінною особливістю бібліотек ЗВМО є специфіка ресурсів, які часто містять не тільки текстові матеріали, а й візуальні та аудіовізуальні компоненти. У цьому сенсі бібліотеки таких закладів є не лише сховищами інформації, а й центрами адаптації матеріалів та документів. Інклюзивність бібліотек стає важливим чинником не лише соціальної справедливості, а й академічного та творчого розвитку здобувачів освіти.

Першим важливим кроком для бібліотечної інклюзії стало впровадження шрифту Брайля для людей з порушенням зору. Шрифт Брайля дозволяв таким користувачам самостійно читати та отримувати доступ до текстової інформації. Однак, попри важливість винаходу, доступність художніх матеріалів залишалася обмеженою.

Потім, у міру розвитку технологій, аудіоджерела (аудіокниги) стали наступним кроком покращення доступності. Це дозволило не тільки розширити спектр доступних матеріалів, але і створити новий формат передавання інформації людям з інвалідністю, що забезпечувало безбар'єрне ставлення до користувача бібліотеки. Аудіокурси та аудіокниги стали ефективними інструментами навчання, особливо для вивчення історії та теорії мистецтва.

Бібліотеки ЗВМО відрізняються від звичайних академічних бібліотек тим, що вони зберігають та поширюють не тільки текстову інформацію, а й візуальні та аудіовізуальні ресурси. У наш час необхідно розробити спеціальні методи адаптації художніх ресурсів:

- для здобувачів освіти з порушенням зору важливим є доступ до аудіозаписів творів мистецтва та тактильних копій скульптур та інсталяцій. Описові розповіді допомагають скласти уявлення про візуальні аспекти твору, а тактильні моделі дозволяють «відчути» форму і текстуру твору мистецтва;
- для здобувачів освіти з порушенням слуху важливі відеоматеріали з субтитрами й перекладом на мову жестів, які дозволяють їм сприймати інформацію та інші аудіовізуальні матеріали на рівні освітньої безбар'єрності.

Попри ці позитивні тенденції, бібліотеки ЗВМО стикаються з низкою проблем на шляху до інклюзії:

1. *Фінансування.* Розробка та впровадження адаптивних технологій потребує значних інвестицій. Не всі ЗВМО можуть дозволити собі створити відповідну інфраструктуру.

2. *Навчання персоналу.* Бібліотекарі та інші працівники потребують спеціальних знань і навичок з інклюзивних технологій та роботи з користувачами з інвалідністю.

3. *Обмежений доступ до адаптованих матеріалів.* Технології швидко розвиваються, але не всі мистецькі матеріали доступні в адаптованих форматах.

Майбутнє бібліотек ЗВМО залежить від подальшої інтеграції технологій, міжнародної співпраці та підвищення обізнаності про важливість доступності.

Необхідно впроваджувати нові інноваційні сервіси в обслуговування користувачів та адаптуватись до вимог сьогодення. Наприклад, формати віртуальної реальності (VR) надають можливість здобувачам освіти з інвалідністю «відчути» художні виставки та відвідувати музейні експозиції онлайн, 3D-друк тактильних моделей покращує розуміння форми та об'єму творів мистецтва, створення глобальної бази даних ресурсів.

Отже, безбар'єрність в бібліотеках ЗВМО є важливою умовою забезпечення рівних прав у доступі до інформації та ресурсів. Технологічні розробки, від використання шрифту Брайля до новітніх аудіокниг і тактильних моделей, створюють нові можливості для всіх учасників освітнього процесу. Подальші технологічні інновації та міжінституційна співпраця зроблять мистецьку освіту ще доступнішою в майбутньому.

Л. Іващук

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ КНИГОВИДАННЯ ШРИФТОМ БРАЙЛЯ Й ІНКЛЮЗИВНИХ БІБЛІОТЕК В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

L. Ivashchuk

THE CURRENT STATE AND PRIORITIES OF THE DEVELOPMENT OF BRAILLE BOOK PUBLISHING AND INCLUSIVE LIBRARIES IN UKRAINE DURING THE WAR

Проведено аналіз стану сучасного книговидавництва шрифтом Брайля та інклюзивних бібліотек в Україні під час війни. 13 листопада — міжнародний день білої тростини. У світі — 39 млн незрячих людей. В Україні постійно зростає кількість людей з вадами зору, особливо з початком «великої війни». Не дивно, що доступність комунікацій, освіти та онлайн-бібліотек для людей із вадами зору є нагальним завданням для нашої держави.

За допомогою спеціальних комп'ютерних програм спеціалістами-знавцями шрифту Брайля створюються книги для незрячих. Ця комбінація із шести випуклих крапочок є рятівною соломинкою для людей, які живуть у повній темряві, але, незважаючи ні на що, прагнуть розвиватися.

Перша леді України Олена Зеленська повідомила, що у 2023 р. в Україні виготовили 30 тис. шкільних підручників, надрукованих шрифтом Брайля. Вона додала, що такі книжки продовжать регулярно видавати в межах флагманського проекту «Освіта для всіх» За 2024 р. пані Зеленська пообіцяла створити понад 37 тис. примірників.

Зрозуміло, що важливість цієї наукової теми знаходить відгук у багатьох українських дослідників, зокрема, це Л. Ф. Мильченко, К. О. Чепурна, О. І. Хмілярчук, О. С. Потимко, Д. І. Головань та ін. Майже всю інформацію щодо книговидавництва та інклюзивних бібліотек можна розшукати в українських періодичних виданнях.

Мета дослідження — проаналізувати та підкреслити важливість книжкових видань шрифтом Брайля, науковий вклад книговидавців та бібліотечних

співробітників, які, не зважаючи на тяжке моральне і матеріальне становище, продовжують свою діяльність.

Центральна спеціалізована бібліотека Українського товариства сліпих (ЦСБ УТОС) у 2020 р., за підтримки Українського культурного фонду, виступила з ініціативою відкриття онлайн-бібліотеки «Пізнай світ звуками». Завдяки діяльності цього проєкту каталоги філіалів ЦСБ УТОС з міст Бар, Вінниця, Львів, Одеса було з'єднано для більшої комфортності їх читачів в онлайн-форматі, незалежно від місця їх проживання.

У 2018 р. Міжнародний благодійний фонд «Здоров'я майбутнього» на чолі з Вікторією Карасьовою започаткував онлайн-бібліотеку книг шрифтом Брайля Braillem.com для дітей та дорослих. Під егідою бібліотеки знаходиться до 10 невеликих книговидавництв України. Головними пріоритетами освітньої діяльності онлайн-бібліотеки є аудіодискрипція фільмів (запис окремих звукових доріжок до кіно для незрячих людей), а також реалізація проєктів друку книг звичайним текстом і шрифтом Брайля — тобто в універсальному дизайні. У 2023 р. благодійний фонд розпочав співпрацю з «Товариством Червоного Хреста України» щодо створення дитячого довідника про першу медичну допомогу. Активна діяльність просвітницького товариства проявляється в зберіганні та розповсюдженні видань Брайля безкоштовно. У соціальних мережах у Braillem.com, зокрема й через Інстаграм, можна забронювати будь-яку книгу онлайн-книгосховища.

Львівська обласна філія Всеукраїнської громадської організації «Українська спілка інвалідів — УСІ» на чолі з виконавчим директором Оксаною Потімко, незважаючи на недофінансування, змогли у 2022 р. надрукувати 5 тис. книг шрифтом Брайля. Окреме ноухау — QR-код у тактильній рамці, у якому закодовано аудіокнигу із повним відтворенням тексту друкованої книги. За методикою артиста вокального ансамблю «Пікардійська терція» Славка Нудика, аудіокниги озвучуються із залученням незрячих дітей.

Ще у 2021 р. «Видавництво Старого Лева» поділилося, що понад 75 його книг адаптовані під алфавіт Брайля, які команда «ВСЛ» передала до спеціалізованих бібліотек. Для більшого розуміння зображених малюнків у цих виданнях адаптованим шрифтом Брайля, за допомогою пухирців та рельєфів «показано» кольори.

Слід згадати, що в березні 2023 р. у Львові відбувся проєкт «Рягівна книжка: аудіокниги і книги шрифтом Брайля», в межах якого Ресурсний центр Національного Університету «Львівська політехніка» надрукував та озвучив 360 примірників книг, а в 2023 р. провели ще один проєкт — «Подолати минуле. Україна в подіях та особистостях», було надруковано 640 примірників книг.

Отже, на думку тифлопедагогів без книговидавництва шрифтом Брайля неможливо навчитись грамоті, кожен громадянин України, який має проблеми із зором, повинен мати доступ до інформації у трьох видах — шрифтом Брайля, у форматі DAISY (digital accessible information system) та електронному («вордівський» файл). У розвинених країнах Європи, а також у США продовжують виходити газети та журнали шрифтом Брайля щоденно.

В Україні ситуація з освітою дітей із вадами зору суперечлива. Недостатня забезпеченість 6 спеціальних шкіл-інтернатів для сліпих дітей і 28 спецшкіл-інтернатів для слабозорих дітей необхідними навчальними матеріалами, зокрема й

застарілими підручниками. Проте в дітей є доступ до навчання. Між іншим, велика кількість слабозорих дітей навчається у звичайних школах або ж за індивідуальною програмою вдома. Ці групи дітей мають набагато менше доступу до книговидавань шрифтом Брайля.

У просвітницькій діяльності українських онлайн-бібліотек та книговидавництва шрифтом Брайля полягає важливість виховання національної самосвідомості та ідентичності наступних поколінь молоді.

A. Bondarenko

INNOVATIONS IN CHILDREN'S LIBRARY SERVICES: AN OVERVIEW OF INTERACTIVE ELEMENTS FOR A UKRAINIAN DIGITAL LIBRARY

A. Bondarenko

ІННОВАЦІЇ У БІБЛІОТЕЧНОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ ДІТЕЙ: ОГЛЯД ІНТЕРАКТИВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦИФРОВОЇ БІБЛІОТЕКИ

For centuries, libraries have been vital in supporting children's reading development. They have provided access to books, storytelling sessions, and reading programs that promote literacy from an early age. Libraries have long served as community hubs, offering a quiet space for reading, learning, and exploration. Historically, libraries focused on the printed word, providing children with a vast array of physical books, which allowed them to cultivate a love for reading and gain exposure to diverse stories and knowledge.

Beyond simply teaching children how to read, libraries have actively contributed to fostering a deeper understanding of the world through their educational programs and activities. Their recreational programs offer meaningful leisure activities, from reading and games to artistic pursuits, helping develop creativity, communication, and personal growth. Libraries thus serve as hubs for intellectual, cultural, and social interaction, shaping well-informed, thoughtful individuals and fostering a love of learning.

Moreover, library programs are designed to develop critical thinking skills by encouraging children to explore diverse topics and question the information they encounter. Libraries empower children to engage critically with facts and ideas, fostering curiosity and promoting a deeper understanding of complex subjects.

Additionally, libraries play a vital role in preserving cultural heritage by offering access to classic literature, folklore, and historical documents. This enables children to connect with their cultural roots and appreciate the diversity of human experiences. Through their activities and policies, libraries shape well-informed, culturally aware, and thoughtful individuals.

However nowadays, with the rise of digital technology, children's reading habits have evolved significantly. Today's generation, often referred to as «digital natives» is increasingly drawn to interactive and multimedia forms of learning. E-books, audiobooks, and educational apps offer a more dynamic and engaging way for children to read and learn [1]. This shift has created a growing demand for libraries to move beyond their traditional role and incorporate digital resources that resonate with modern learning preferences.

If literacy attainment is the primary goal, the challenge lies in balancing the potential of digital tools with environmental limitations and addressing ongoing research debates about their effectiveness in improving literacy outcomes. Libraries must evolve to meet the changing needs of children by incorporating interactive and digital solutions. This would

align as well with the Ukrainian Strategy for Reading Development until 2032, aiming to foster early childhood reading promotion using interactive and gamified reading approach, digital library accessibility, and build an inclusive cultural literacy as a core life skill [2].

Here's an overview of interactive elements for the Ukrainian child-friendly, interactive digital library app:

1. Gamified elements — combines reading process with games, quizzes, puzzles, reading challenges and rewards that help young readers track their progress and stay engaged to boost motivation.
2. Personalized content recommendations — suggest stories based on the child's interests, reading level, reading history, and diversity factors such as gender, age, ethnicity. The interest could be chosen individually and enhanced further by librarian or using AI based on reading preferences and trends.
3. Multimedia forms of reading — allowing e-books, audiobooks, read-aloud functionality, etc.
4. Interactive Storytelling — add animations, voice-overs, teasers for certain books, bringing stories to life, book trailers, stories to advertise new publications.
5. Inclusive Interactive Space:
  - Books and authors rank — provides a real-time ranking of books based on average ratings — the number of reviews and number of readers aligning with categorized book collections.
  - Long term books and authors awards — enables children to vote for their favorite authors or books, making them feel part of a larger literary community.
  - Reading Clubs and Discussions — facilitates interactive book clubs and discussion forums where children can share their thoughts and engage with peers.
  - Comments and Feedback — allows users to leave comments on books and participate in interactive tools such as idea gathering boxes or voting for platform improvements.
  - Social Networking — provides a safe platform for children to connect with friends, share book reviews, and form reading groups.
6. Engaging Book activities — allowing users to independently create content including book reviews, recommendations, illustrations trailers or even original works. By fostering an interactive environment, users become active participants rather than just consumers of content. This approach not only promotes creativity but also helps build a community around the platform, where individuals can share their ideas and contribute to the development of a rich, collaborative digital space while librarian could support them providing e.g., guidance and access to children's book illustration service, guidance on how to write a review or make a book trailer or teasers evolving role of libraries in supporting both digital reading and child development. Libraries could also offer STEAM-based activities and makerspaces, allowing children to combine literacy with creativity through coding, robotics, and digital storytelling [3, 4].
7. Parental Dashboard — allow parents to monitor reading progress and send encouragement, fostering family engagement in reading, school ranks system for readers dividing by age and schools itself (e.g., average reading time per person), etc.
8. Reading with heroes — use beloved characters or folklore heroes to attract children (level up your hero and become a hero yourself). Heroes can also win autographs or meetings along with surprises and prizes from their idols, favorite football teams, authors, etc.

9. Coursebook access — provides access to school coursebooks, synchronized with school requirements, reducing the need for children to carry heavy textbooks.

The integration of document and communication innovations in children's library services is an essential step in fostering a culture of reading in the digital age. These innovations resonate with the interests and experiences of today's young readers, blending education with entertainment instilling a lifelong love for literature. This approach shapes the library's role in literacy and cultural development which is aligned with the national reading development strategy.

Reviewed interactive elements for national gamified reading app allow to combine books with modern technologies to finally create an immersive and engaging reading environment for children. This platform corresponding to children's natural affinity for digital content while maintaining the educational value of traditional narratives. It offers a cost-effective approach to promoting literacy, enhancing engagement, and encouraging critical thinking.

References

1. Digital Natives: Prensky, M. (2001). Digital Natives, Digital Immigrants. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/326071415_Digital_Natives
2. Ukrainian Government. (2023). Strategy for Reading Development until 2032. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/190-2023-p#n15>
3. Sphero (n.d.). STEAM Activities. <https://sphero.com/blogs/news/steam-activities>
4. eSchool News (2023, December 11). Innovative Ideas for School Libraries. <https://www.eschoolnews.com/innovative-teaching/2023/12/11/innovative-ideas-for-school-libraries/>

I. Лісова

БІБЛІОТЕКА В НЕВОЛІ: ОРГАНІЗАЦІЯ ЧИТАННЯ БРИТАНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ У ТАБОРАХ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

I. Lisova

LIBRARY IN CAPTIVITY: ORGANIZING OF READING FOR BRITISH PRISONERS OF WAR IN CAMPS DURING THE FIRST WORLD WAR

Роль книг під час війни є надзвичайно важливою, оскільки вони можуть бути як джерелом інформації, так і засобом моральної підтримки. В зонах бойових дій книги використовуються для освіти, розваги та навіть як частина військової пропаганди. Вони можуть надавати інформацію про стратегії, тактику та історію військових конфліктів, а також служити засобом психологічної підтримки для тих, хто перебуває в зоні бойових дій.

Записи про досвід Першої світової війни, які збереглися, свідчать про те, що матеріали для читання були розкидані скрізь на полях бою. Солдати читали й залишали дешеві романи та журнали в землянках і на спостережних постах, щоб ними могли скористатися інші. Зруйновані снарядами будинки, захоплені території надавали доступ до нових покинутих книг.

Особливо гострою була потреба в матеріалах для читання в таборах військовополонених.

Британські військовополонені, які перебували в німецьких, турецьких та австро-угорських таборах під час Першої світової війни, були не схожі на попередніх військових. Ряди довоєнної британської армії в переважній більшості були набрані

з найменш освічених та найбільш знедолених верств робітничого населення. Понад 90 % рекрутів армії були безробітними до зарахування. Однак величезне розширення британських збройних сил між 1914 та 1918 роками повністю змінило соціальний та освітній склад військової служби. Полонені з лав «нової» британської армії Першої світової війни мали родинну підтримку та певний ступінь соціального капіталу, що робило їх психічний та фізичний добробут питанням нагальної політичної стурбованості.

Табір для військовополонених Першої світової війни став свідком того, що полонені можуть бути розумово й духовно відновлені через акт читання. Ці очікування, своєю чергою, вплинули б на зусилля надання допомоги військовополоненим. Перша світова війна створила прецедент табору для військовополонених як місця, де полонених активно заохочували навчатися та розвиватися під час їхнього полону.

На відміну від солдатів, британські та французькі офіцери, що потрапляли в полон у перші дні німецького вторгнення в 1918 р., відповідно до Конвенції про закони й звичаї суходільної війни 1907 р., звільнялися від примусових робіт та утримувалися в інших умовах. Вони були ізольовані від простих солдатів та мали вільніший розпорядок дня.

Не маючи чітко регламентованого розпорядку, полонені офіцери змушені були шукати собі заняття, щоб відволіктися від соціальної ізоляції. Вимушена бездіяльність могла бути використана з користю для особистого вдосконалення за допомогою читання та освіти.

В умовах постійного перебування в одному й тому ж просторі, серед одних і тих же людей, не маючи ніякого заняття та різноманіття, література та читання були єдиним порятунком, психологічною підтримкою. Книги були прихистком від рутинного життя в таборах. Військовополонені організували колективні читання. Книга стала бар'єром, що розмежовує особистий простір всередині ширшого соціального колективу. Текстові щити такого роду були доволі корисними в умовах замкнутого простору в полоні. Деякі офіцери об'єднувалися у своєрідні читачькі клуби або клуби письменників і, таким чином, не лише протистояли соціальній ізоляції, а й продумували повернення в громадянське суспільство після війни.

Проблема доставляння книг солдатам і військовополоненим спочатку була розрізною та погано скоординованою. У той час як Американська бібліотечна асоціація (*American Library Association, ALA*) взяла на себе провідну роль у формуванні бібліотек для військ, після вступу США у війну у квітні 1917 р., Бібліотечна асоціація Великої Британії боролася за те, щоб вплинути на події. Ослаблена бюджетними скороченнями та виснажена персоналом через мобілізацію, британська бібліотечна професія фактично передала відповідальність за створення та управління бібліотеками для солдатів добровільному сектору. Благодійні організації, навпаки, відреагували швидко, і невдовзі з'явилося безліч організацій, які пропонували програми постачання книг для тих, хто перебував на дійсній службі. Протягом року після початку військових дій, Червоний Хрест та Військова бібліотека швидкої допомоги Св. Іоанна збирали літературу для поранених та хворих, Бібліотека флоту постачала книги морякам, а Християнська асоціація для юнаків (*Young Men's Christian Association, YMCA*) керувала мережею мобільних бібліотек та читальень у Великій Британії та Франції, а Таборова бібліотека розподіляла книжковий фонд для використання в бібліотеках навчальних та тренувальних військових

таборів. Товариство допомоги військовополоненим, таборова бібліотека та різні національні підрозділи Червоного Хреста та YMCA намагалися також постачати книги військовополоненим. У 1916 році до наявних організацій долучилася Рада з книжкового забезпечення збройних сил та Програма з книжкового забезпечення військовополонених (освітня).

Таборова бібліотека та Британська програма книг для військовополонених (освітня) — це дві основні благодійні ініціативи, які постачали книги британським військовополоненим. Обидві організації мали перевагу, завдяки Закону про захист королівства, яке забороняло неліцензований експорт друкованих матеріалів у ворожі та нейтральні країни. До ухвалення цієї постанови сім'ї в'язнів могли вільно надсилати книги та журнали поштою. Однак згодом це могли робити лише власники ліцензій — видавці чи схвалені урядом організації, що змушувало забезпечувати військовополонених матеріалами для читання через офіційні канали. Таборова бібліотека взяла на себе забезпечення військовополонених літературою від Товариства допомоги військовополоненим у липні 1915 р. Більша частина книжкового фонду формувалася завдяки громадським пожертвуванням, які збиралися в місцевих поштових відділеннях та відправлялися поштовою службою. Таборова бібліотека також підтримувала зв'язки з видавничою індустрією, отримуючи безкоштовні залишки від низки британських видавництв для своїх складів. Таким чином, Таборова бібліотека до закриття в березні 1919 р. змогла отримати й поширити серед солдатів та військовополонених приголомшливу кількість книг і журналів — понад 16,5 млн.

Хоча це була найбільша схема розповсюдження книг, постачання військовополоненим складало лише невелику частину від загальної кількості. Більшість зібраних Таборовою бібліотекою видань отримували солдати на передовій у так званих «траншейних (окопних) ящиках».

Вивчення досвіду читання під час війни показало, що місцем найбільшої потреби в читанні були табори військовополонених офіцерів. Труднощі перебування в полоні сприяли формуванню гострої потреби у читанні.

Читання було невіддільною складовою соціальної рутини таборового життя. Такі імпровізовані групи читання поступово перетворювалися на таборові бібліотеки. Для їх функціонування потрібно було постійне забезпечення творами друку. Цензура передбачала, що нові книги могли потрапити в табір лише тоді, коли їх відправляли безпосередньо видавці або ліцензовані благодійні організації, такі як Червоний Хрест.

Н. Кобижча

ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНОЇ СФЕРИ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

N. Kobyzhcha

TECHNOLOGIZATION OF THE INFORMATION AND LIBRARY FIELD: FOREIGN EXPERIENCE AND UKRAINIAN REALITIES

Невпинний розвиток технологій та техніки спричинив незворотний вплив на всі сфери життєдіяльності соціуму. Цифрова трансформація в епоху суспільства знань сягнула й інформаційно-бібліотечної сфери. У найбільших бібліотеках

світу в практичній діяльності сьогодні активно застосовуються роботи, технології віртуальної (розширеної, доповненої) реальності, штучний інтелект.

Зважаючи на євроінтеграційний вектор розвитку нашої держави, надзвичайно актуальними є дослідження, що розкривають різні аспекти впровадження сучасних технологій у роботу книгозбірень. Наукові студії В. Бондаренко, І. Бородай, С. Гарагулі, Т. Гранчак, Д. Жолни, О. Каракоз, Н. Кунанець, В. Кушнарцова, Г. Липак, І. Лобузїна, А. Лютого, В. Пашкової, Т. Підгайної, Н. Стрішенець, Л. Татарчук, Г. Шемаєвої та інших українських науковців є значним внеском у розвиток, зокрема, і зарубіжного бібліотекознавства. Надбання українських бібліотек у царині технологізації розкрито в працях О. Бруй, Т. Гранчак, П. Грицан, С. Доценка, О. Збанацької, Ю. Ковтанюка, К. Лобузїної, А. Ржеуського, С. Хрущ, Є. Чумака, І. Яреми та багатьох інших.

Зосереджуючись на перспективах розвитку інформаційно-бібліотечної сфери України, дослідники одностайні у висновках, що саме недостатнє фінансування та застаріле матеріально-технічне забезпечення є найголовнішою перешкодою в процесі наближення діяльності українських бібліотек, зокрема і національного та державного рівня, до кращих закордонних зразків.

Варто констатувати, на сьогодні чинне галузеве законодавство насичене відповідними нормативно-правовими актами, які фактично мають декларативний характер, адже їхня реалізація не підкріплена відповідними інвестиціями на рівні держави.

Унаслідок повномасштабного вторгнення російських військ на територію суверенної України бібліотеки зазнали значних руйнувань будівель і втрат накопичених десятиліттями фондів. Саме російсько-українська війна стала поштовхом для безпрецедентної допомоги бібліотечної спільноти світу в оцифруванні історико-культурного надбання, яке зберігається у фондах українських бібліотек, та партнерських зв'язків для перенесення в «Хмару» відповідних копій документів. Сьогодні ще зарано говорити про повоєнну відбудову, але завдяки допомозі закордонних колег українські книгозбірні реставруються, перебудовуються, що вселяє надію в недалеку модернізацію української інформаційно-бібліотечної сфери.

Загалом, саме практики бібліотечної справи б'ють на сполох, що невдовзі працівників книгозбірень замінять роботи, адже всі бібліотечні процеси будуть автоматизовані. Адже, з одного боку, це вивільняє бібліотечного працівника з рутинних процесів каталогізації, систематизації тощо й дозволяє йому стати справжнім провайдером у глобалізованому світі знань, а з іншого, знелюднює, дегуманізує бібліотечну практику, нівелюючи сутність бібліотеки як унікальної соціальної інституції, відкритого майданчика соціалізації та комунікації.

Роботи працюють у бібліотеках на таких ділянках (<https://www.imena.ua/blog/robo-libraries/>):

- *книгосховище* (бібліотека університету Санта-Клари, штат Каліфорнія, США);
- *облік книг* (бібліотека Каліфорнійського університету, США);
- *керування даними та фізичним фондом* (бібліотека Оксфордського університету — Болдіанська бібліотека, Великобританія);
- *обслуговування* — автоматизована система від замовлення до доставлення в читальну залу (National Newspaper Building, Британська бібліотека в Бостон Спа, Великобританія);

- повністю *автоматизоване бібліотечне сховище* — єдине в Північній Америці (Бібліотека Джо і Ріка Мансуето, Чиказький університет, США);
- *система bookBot* виконує замовлення упродовж 5 хв (Бібліотека Б. Джеймса Ханта-молодшого в Університеті Північної Кароліни, США).

В Україні в межах проекту «Леся Українка: 150 імен» приватна компанія «Нова пошта» створила першого робота-бібліотекаря (<https://chytomo.com/v-ukraini-stvoryly-robotu-bibliotekaria-iakuj-dopomahaie-obraty-knyzhku/>). Цей робот на ім'я НП Лукаш, після відповіді на чотири питання, здатний підбирати користувачеві літературу за відібраними уподобаннями.

Серед інших прикладів технологізації за кордоном варто назвати такі книгозбірні, як Національна бібліотека Франції, яка поєднала методи штучного інтелекту з мобільними пристроями, а Цифрова бібліотека Гельсинського університету функціонує на основі аналізу попереднього користувацького досвіду. Необхідно акцентувати, що саме технології штучного інтелекту дозволяють зробити значно якіснішими цифрові копії, оптимально їх класифікувати, тобто зробити максимально ефективними усі етапи оцифрування документів.

Отже, тенденції технологізації закордонних книгозбірень засвідчують стрімке впровадження інноваційних технологій в інформаційно-бібліотечній сфері та значну автоматизацію бібліотечних процесів, а вивчення та впровадження кращого досвіду в українську бібліотечну практику — нагальне питання сьогодення, попри війну, яка таки скінчиться. Українські бібліотекарі успішно впроваджують цифрові технології в щоденну практику, урізноманітнюючи медіадіяльність книгозбірень та пропагуючи роботу своїх бібліотек у глобалізованому інформаційному просторі.

Є. Чумак

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

Ye. Chumak

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE ACTIVITY OF MODERN PUBLIC LIBRARIES OF UKRAINE

У сучасному світі технологічне забезпечення швидко змінюється, як і види та типи інформації, яку надають книгозбірні своїм користувачам. Тому публічним бібліотекам потрібно весь час підлаштовуватися під нагальні потреби й запити користувачів, надавати їм інформаційну підтримку саме в тій формі та через ті пристрої і канали, які потрібні саме їм. Ключовим завданням для публічних бібліотек із запровадженням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) залишається проблема керування створеними колекціями електронних ресурсів та забезпечення до них ефективного та безперешкодного доступу.

Впроваджені цифрові технології поступово змінюють бібліотечний простір, з'являється потреба у створенні нових середовищ, де користувачі можуть отримати доступ до інформації у цифровому вигляді 24/7. До прикладу: електронна читальна зала, спеціально обладнані користувацькі місця в публічній бібліотеці для перегляду кінофільмів та прослуховування аудіокниг тощо. Забезпечуючи доступ до інформаційних ресурсів власної генерації та платного контенту, надаючи доступ

до новітніх технологічних засобів, організовуючи культурні заходи — публічні бібліотеки підтверджують свій статус центра культури у своїх громадах.

ІКТ, які поступово були впроваджені в бібліотечну сферу для роботи з інформаційними продуктами та розширення сервісних послуг, надали змогу: вести діалог з користувачем за допомогою електронної пошти; сканувати й копіювати документи, перекладати тексти; записувати інформацію на змінний накопичувач; виконувати замовлення на пошук інформації в інтернеті тощо. Застосування ІКТ при наданні користувачам бібліотечних послуг сприяє ефективному використанню наявних бібліотечних ресурсів та розширює користувацькі можливості в отриманні необхідної інформації, тим самим підвищуючи суспільну роль і значимість бібліотеки.

Ключовими напрямками формування необхідного інформаційно-комунікативного забезпечення публічних бібліотек є впровадження в їхню роботу автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем та інтеграція в обслуговування користувачів хмарних технологій, а також формування інноваційної сервісної політики в процесах роботи з інформаційними продуктами й послугами, запровадження мережових технологій: електронний каталог та тематичні бази даних, віртуальні консультації, електронні виставки тощо.

Нині найперспективнішими для українських публічних бібліотек є *інтерактивні методи комунікації*:

- безпосередня спільна участь;
- взаємодія з партнерами задля досягнення спільних цілей;
- особистісна самореалізація;
- прийняття культурних цінностей інших.

Специфічним інструментом віртуальної комунікації є технологія *доповненої реальності* (англ. Augmented Reality, AR-технологія), яка істотно модифікує традиційні форми взаємодії користувачів у реальному бібліотечному просторі, переносячи його у віртуальний. AR-технологія збагачує наявний інформаційний простір бібліотеки, при цьому моделюючи певні об'єкти задля того, щоб реальні користувачі сприймали їх через екран мобільного пристрою. Таким чином, зчитаний пристроєм QR-код надає користувачеві певну інформацію, фактично виконуючи функцію індивідуального довідника.

ІКТ беззаперечно суттєво вплинули на сучасне суспільство загалом і бібліотечний простір зокрема, адже відбулася кардинальна зміна самого підходу до уявлення про бібліотечну діяльність. Практичний досвід діяльності публічних бібліотек демонструє, що в умовах упровадження інформаційно-комунікаційних технологій базовим стає клієнтоорієнтований підхід у визначенні стратегічних цілей інформаційно-комунікаційного забезпечення, обов'язкове врахування користувацьких інтересів, спрямування на завчасне виявлення їхніх потреб у наданні необхідних та пропозиції нових послуг. Для цього публічним бібліотекам потрібно постійно технічно і технологічно розвиватися, а працівникам книгозбірні опановувати нові інформаційні технології та комунікаційні засоби задля надання інноваційних послуг та розширення напрямів своєї діяльності. Саме це наблизитиме їх до користувачів, дозволить бути затребуванішими у своїх громадах, зробить релевантнішими в сучасному інформаційному суспільстві.

І. Ярема

ЦИФРОВА КОМУНІКАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

I. Yarema

DIGITAL COMMUNICATION OF PUBLIC LIBRARIES OF UKRAINE

Попри численні втрати будівель і фондів через воєнні дії, сучасні тенденції засвідчують розбудову бібліотечної справи в Україні. Проблема широкого впровадження інтернет-технологій, оптимізація діяльності українських бібліотек потребує розв'язання питання ефективного використання інформаційних ресурсів через повсюдне застосування можливостей цифрових комунікацій. Актуальним сьогодні є три взаємодоповнювальні напрями задля вирішення окресленого завдання.

Перший — найпростіший — передбачає активне залучення електронної пошти, соціальних мереж і месенджерів для книгообміну і дарів.

Другий напрям — залучення онлайн-технологій у процес обслуговування користувачів.

На наше переконання, найпрактичнішим є *третій* напрям — на серверах публічних бібліотек вже нагромаджено велику кількість загальнодоступної інформації власної генерації (бібліотечні стандарти, матеріали конференцій, семінарів, записи вебінарів, оцифровані документи, бібліографічні БД, відеоконтенту різних івентів тощо). Це свідчить про створення передумов кардинального оновлення бібліотечних процесів шляхом використання цифрових комунікацій. Зміна освітньої парадигми також детермінує трансформацію засобів і методів пошуку, опрацювання, зберігання та використання інформаційних ресурсів.

Сьогодні викристалізовується модель цифрової комунікації бібліотеки як широкого комплексу інтегрованих соціокультурних функцій, об'єднаних ресурсів (бібліотечно-архівно-музейних), взаємопов'язаних інформаційних сервісів (офлайн-, онлайн-), індивідуальних і масових заходів (рис. 1).

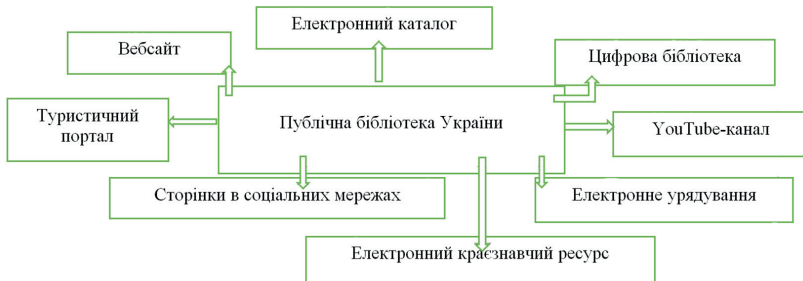

Рис. 1. Модель цифрової комунікації публічної бібліотеки України

Ми усвідомлюємо, що це — ідеальний варіант цифрової комунікації публічних бібліотек. Трансформації, які нині переживає українське суспільство, стали одночасно викликом і вікном можливостей для бібліотечного інституту, який перебуває в діалектичному взаємозв'язку зі всім українським суспільством. Поступово адаптуючись до потреб соціуму, бібліотеки допомагають жителям

громад опанувати нові технології, здобувати нові знання й навички упродовж життя, зустрічати відповідально нові виклики соціального буття.

Треба зауважити, що саме сучасний користувач ініціює бібліотечні трансформації, мотивує бібліотекарів до невідворотного запровадження інноваційних практик, однією з яких є цифрові комунікації, що зрештою зумовлює позитивні зміни як у бібліотеках, так і в суспільстві загалом. Задовольнити сучасні потреби користувача бібліотека може лише на основі сформованих актуальних фондів, сучасних технологій, комфортного простору та підготовленого персоналу.

Нині публічні бібліотеки України активно змінюються й основними трансформаціями можна вважати такі:

- *відкритість фондів* — бібліотеки є універсальними і за складом фондів, і за цільовою аудиторією;
- *інформатизація бібліотечних процесів* — упровадження інформаційно-комунікаційних технологій;
- *зміна моделі бібліотечної комунікації* — у процесі обслуговування бібліотекар виступає модератором комунікаційного процесу;
- *підтримка освіти дорослих упродовж життя*;
- *клієнтоорієнтованість* — задоволення спеціальних запитів користувачів;
- *інклюзивність* — запровадження принципів універсальності з урахуванням спеціальних можливостей;
- *партнерство* — широка інтеграція бібліотечних послуг у життя громад.

Отже, широке впровадження інтернет-технологій та повсюдне застосування цифрової комунікації в щоденну бібліотечну практику, насамперед, значно збільшить користувацьку аудиторію, наблизить бібліотечні послуги до потреб користувачів, задовольнить очікування соціуму щодо електронних продуктів і сервісів, а загалом підвищить роль книгозбірні в суспільстві.

В. Касьян

СКЛАДНИКИ БРЕНДУ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК

V. Kasjan

COMPONENTS OF THE BRAND OF MODERN UKRAINIAN LIBRARIES

Продуктивний розвиток технологій менеджменту знаходить своє ефективне втілення і в інформаційно-бібліотечній сфері. Бібліотеки України як унікальні за складом культурно-історичних фондів сучасні документно-інформаційні установи активно впроваджують у свою діяльність кращі надбання суміжних галузей знань, зокрема менеджменту.

Узагальнюючи накопичені напрацювання економічної теорії, брендинг (*англ. branding*) — це процес систематизованих дій зі створення візуального образу установи чи організації з метою цілеспрямованого просування відповідної продукції для визначеної клієнтської аудиторії.

Сучасним базовим принципом оптимального функціонування бібліотек як унікальних за сутністю соціальних інституцій є клієнтоорієнтованість. Тобто, наявні читачі та майбутні користувачі книгозбірень є об'єктами впливу брендингу як технології менеджменту. Управління бібліотечним брендингом є важливим

елементом інформаційно-комунікаційної діяльності будь-якої бібліотечної установи.

Усталеними на сьогодні є такі складники бренду сучасних бібліотек:

- *назва бібліотеки* «Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого» (здійснює науково-методичний супровід для понад 16 тис. українських публічних бібліотек) одразу наголошує, що саме ця книгозбірня є скарбницею полікультурної історичної спадщини національного рівня;
- *логотип* Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (здійснює науково-інформаційне забезпечення фундаментальних і прикладних досліджень Національної академії наук України) відображає стилізовану будівлю центрального корпусу, сходина до якої — широкі, міцно стоять на землі, а споруда (26 поверхів), у якій зберігається основний фонд найбільшої книгозбірні держави (входить у десятку найбільших бібліотек світу) візуально тягнеться за виднокій;
- *кольори (вебсайту, шрифт тощо)* Всеукраїнської громадської організації Українська бібліотечна асоціація — синьо-жовті барви національного (затверджений Постановою Верховної Ради України «Про державний прапор України» від 28 січня 1992 р. № 2867-ХІІ);
- *меседж* книгозбірні Національної історичної бібліотеки України відображає чільне призначення книгозбірні — депозитарію документів з історії та краєзнавства загальнодержавного значення, адже справа від логотипу установи під назвою великими літерами вказано «Дякуємо воїнам, які захищають країну!»;
- *PR-акції* провідної дитячої книгозбірні держави — Національної бібліотеки України для дітей справа на головній сторінці вебсайту представлені у відповідних розділах («Україна читає дітям», «Коло читання», «Маленький читайлик»).

Отже, бібліотечний брендинг включає такі ключові складники, як назва бібліотеки, її унікальний логотип, базові кольори (вебсайту, шрифт), неповторні меседжі, першорядні PR-акції.

Здійснений аналіз книгозбірень національного рівня в контексті репрезентації бренду засвідчив:

- оптимальне *втілення візії* діяльності головних установ української інформаційно-бібліотечної сфери;
- лаконічне *відображення місії* кожної з установ накопичувати інформацію за чільним напрямом своєї діяльності та продукувати нові знання для чітко визначеної цільової аудиторії;
- *вдале оперування образами*, які вкорінені у свідомості пересічного українця;
- *ціннісні орієнтації* бібліотеки;
- базові принципи *комунікації з користувачами* (англ. Tone of Voice) полягають у відкритості, інклюзивності, демократичності тощо;
- *втілює унікальність бібліотечних продуктів* на ринку інформаційних послуг.

С. Черненко

**БІБЛІОТЕЧНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СУСПІЛЬСТВІ**

S. Chernenko

**LIBRARY JOURNALISM AS A TOOL
FOR ENHANCING INFORMATION LITERACY IN SOCIETY**

Сучасний інформаційний простір відзначається надзвичайною динамічністю та складністю. Потіки інформації щоденно збільшуються, що створює не лише нові можливості для навчання та розвитку, але й серйозні виклики. Одним з найбільш значущих викликів є питання інформаційної культури — здатності людей не лише отримувати, а й критично оцінювати, аналізувати та правильно використовувати інформацію. У цьому контексті бібліотечна журналістика виступає важливим інструментом підвищення інформаційної грамотності та формування стійкої інформаційної культури в суспільстві.

Історично бібліотеки виконували роль зберігачів знань, що зосереджували у собі наукові, літературні та освітні ресурси. Однак з розвитком цифрових технологій традиційна роль бібліотеки змінилася. Сьогодні бібліотеки постають як інформаційні центри, що надають доступ не лише до друкованих матеріалів, але й до широкого спектра цифрових ресурсів: електронних книг, наукових баз даних, мультимедійних матеріалів тощо.

Цифрова трансформація бібліотек стала реакцією на зміни інформаційного поля, у якому ключову роль почали відігравати швидкість доступу до інформації та її кількість. Проте зростання кількості інформації одночасно сприяє підвищенню ризиків дезінформації та фейкових новин. У цьому сенсі бібліотеки як інститути, що володіють довірою громадськості, відіграють критично важливу роль у підвищенні інформаційної культури населення.

Бібліотечна журналістика є порівняно новим напрямом діяльності, що виник на перетині бібліотечної справи та журналістики. Ця галузь включає різноманітні форми роботи з інформацією, починаючи від створення медіаматеріалів про книги і закінчуючи аналітичними статтями про соціальні та культурні явища. Головна мета бібліотечної журналістики — поширювати якісну, достовірну та актуальну інформацію серед широких верств населення, зокрема через сучасні цифрові платформи.

Однією з найцікавіших тенденцій у бібліотечній журналістиці є розвиток так званих «бібліотечних медіа». Сучасні бібліотеки все частіше створюють власні онлайн-журнали, новинні сайти та інші медіаресурси, що присвячені популяризації книг, обговоренню соціальних тем, а також підвищенню інформаційної грамотності. Таким чином, бібліотеки трансформуються з пасивних сховищ інформації в активні інформаційні центри, які формують контент і беруть участь у суспільному діалозі.

Інформаційна культура включає кілька аспектів: вміння знаходити інформацію, критично її оцінювати, структурувати та використовувати для вирішення конкретних завдань. В умовах масового поширення інформації через інтернет та соціальні медіа, одним з основних завдань стає навчання людей навичкам критичного мислення, необхідним для протидії дезінформації та фейковим новинам.

Бібліотечна журналістика сприяє розвитку цих навичок через декілька ключових механізмів:

- популяризація критичного читання. Через публікації оглядів, рецензій, аналітичних статей бібліотеки сприяють популяризації читання як інтелектуальної діяльності, що вимагає аналізу та осмислення прочитаного;
- навчання роботі з інформацією. Бібліотекарі активно проводять освітні заходи, такі як тренінги з медіаграмотності, вебінари та семінари з цифрової грамотності, де розповідають про способи пошуку та аналізу достовірної інформації;
- формування інформаційного середовища. Бібліотеки створюють середовище, де можна отримати доступ до перевірених джерел інформації, що мають високий рівень довіри. Це особливо важливо в умовах інформаційного перенасичення та поширення неправдивих даних;
- розширення доступу до інформації. Завдяки цифровим технологіям бібліотеки розширюють доступ до інформації не лише для фізичних відвідувачів, але й для користувачів з віддалених регіонів або осіб з обмеженими можливостями.

Попри значні досягнення в розвитку бібліотечної журналістики, існують певні виклики, які стоять на шляху її подальшого розвитку. Однією з головних проблем є недостатність фінансування для модернізації бібліотек та впровадження нових технологій. Багато бібліотек, особливо в регіонах, не мають належного технічного забезпечення для активної роботи в цифровому середовищі.

Крім того, важливим викликом залишається відсутність достатньої цифрової грамотності серед бібліотечних працівників. Для успішної інтеграції в сучасне інформаційне середовище необхідно проводити постійне навчання персоналу та вдосконалення їхніх навичок роботи з новими інформаційними технологіями.

Ще одним викликом є конкуренція з боку інших медіа. У часи, коли більшість людей отримують інформацію через соціальні мережі та відеоплатформи, бібліотекам доводиться шукати нові шляхи залучення аудиторії. Проте саме у цьому полягає одна з унікальних можливостей для бібліотек: використовуючи сучасні медіа та журналістські формати, вони можуть досягати широкого кола людей, що раніше не цікавилися бібліотечними ресурсами.

У майбутньому бібліотечна журналістика набуватиме ще більшої ваги в умовах зростаючого інформаційного перенасичення та потреби в розрізненні достовірної інформації від недостовірної. Бібліотеки можуть виконувати роль гарантів надійної інформації, забезпечуючи доступ до науково обґрунтованих знань через освітні й інформаційні платформи. Завдяки цьому користувачі отримають можливість оперувати якісними інформаційними ресурсами, що сприятиме формуванню критичного мислення і підвищенню загальної інформаційної грамотності.

Отже, бібліотечна журналістика є потужним інструментом формування інформаційної культури, сприяючи розвитку критичного мислення та медіаграмотності в суспільстві. У відповідь на виклики цифрової епохи, такі як дезінформація та інформаційний хаос, бібліотеки можуть відігравати ключову роль у забезпеченні доступу до достовірної інформації та підвищенні якості інформаційних ресурсів. Для реалізації цього потенціалу необхідні інвестиції в модернізацію бібліотек і підготовку фахівців. Бібліотечна журналістика здатна створити простір для діалогу й обміну знаннями, що сприятиме формуванню освіченого та відповідального суспільства.

В. Мамон

**ДАРЧІ КНИГИ АКАДЕМІКА МИКОЛИ ПАЛІЄНКА З ФОНДІВ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

V. Mamon

**GIFT BOOKS OF ACADEMICIAN MYKOLA PALIENKO
FROM THE FUNDS OF THE SCIENTIFIC LIBRARY
OF THE YAROSLAV MUDRYI NATIONAL LAW UNIVERSITY**

Цього року відзначається 155-річний ювілей Миколи Івановича Палієнка (1869–1937), відомого українського правознавця-конституціоналіста, доктора державного права та академіка Всеукраїнської академії наук. Також він був відомим книголюбом і мав гарну особисту бібліотеку юридичної літератури.

Під час дослідження фондів Наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, фахівці сектору рідкісних видань і дисертацій виокремили двадцять книг, які були у власності Миколи Палієнка. Книги вдалося пов'язати з науковцем завдяки дарчим написам та підписам власника. Всі книги можна поділити на дві групи: це книги подаровані Палієнком установам та окремим особам і книги, які склали його особисту бібліотеку.

До першої групи належать одинадцять видань, з них тільки одне було подароване Палієнком особі — це окремий відбиток з журналу «Юридический вестник» зі статтю «Правовое значение Манифеста 17 октября 1905 г.». Цей примірник був подарований автором професору історії Харківського університету — Володимирі Івановичу Савві. Шість книг були подаровані різним підрозділам Імператорського Харківського університету: юридичному факультету, юридичному кабінету, юридичному семінару державних наук та бібліотеці університету. Також два примірники видання «Основные законы и форма правления в России» були подаровані бібліотеці Вищих комерційних курсів. Здебільшого Палієнко дарував видання свого авторства, з одинадцяти книг лише дві були написані не ним. Це німецькомовні книги юридичного змісту: «Das deutsche Vereinsrecht» Альберта Ебнера, подарована юридичному факультету, та «Deutsche Staatsgrundgesetze in diplomatisch genaue» Карла Біндінга, том VIII. 2, подарований семінару державних наук. Оскільки у фондах бібліотеки НЮУ зберігаються й інші томи цієї серії зі штампами семінару державних наук Імператорського Харківського університету, можна припустити, що вони всі могли бути подаровані Палієнком одним комплектом, але дарчий напис він залишив лише на одній. Неоднозначна ситуація пов'язана з книгою «Учение о существе права и правовой связанности государства». У фондах наукової бібліотеки НЮУ зберігається три примірники з дарчими написами від автора юридичному кабінету, семінару державних наук та бібліотеці університету. Також у фондах є ще один примірник з відрізаним правим верхнім кутом титульного листа, де зазвичай Палієнко писав свої дарчі написи. На лінії відрізу залишилися завитки якогось надпису, можливо ця книга також була подарована Палієнком якомусь закладу або особі, а дарчий надпис був відрізаний пізніше. Оскільки це тільки припущення, дана книга не додавалася до книг Палієнка. Але варто нагадати, що в нашій попередній доповіді про книги з особистої бібліотеки Л. Є. Орла, які зберігаються у фондах

наукової бібліотеки НЮУ, ми згадували про книги з відрізнаними надписами, певно таке навмисне пошкодження книг має одну причину.

Друга група книг складається з видань, які входили до особистої бібліотеки Миколи Палієнка. Сім з дев'яти були подаровані йому іншими провідними вченими: Бокаріусом М. С. (2 різні книги), Гідулянвим П. В., Мулюкіним, О. С., Сабініним С. Є., Спекторським Є. В. та Фрезе Б. Н. Всі ці книги мають розлогі дарчі написи від авторів. Інші дві книги замість дарчих написів містять простий підпис «Н. Палієнко», схоже вони були куплені Миколою Палієнком власноруч для своєї бібліотеки. Це російськомовна книга «Учение о разделительных обязательствах по римскому праву и новейшим законодательствам» Карла Бернштейна та німецькомовна книга «System der subjektiven öffentlichen Rechte» Георга Еллінека. На останній також є напис німецькою «Heidelberg 11/23 Juni 1897», який вказує, що книга була куплена Палієнком під час його відрядження до Німеччини, де він зокрема відвідав Гайдельберзький університет.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що ці книги, пов'язані з діяльністю Миколи Палієнка, є цінними не тільки з погляду їх наукового змісту, а і як важливі історичні джерела, що відображають наукові зв'язки та співпрацю між вченими та науковими установами кінця XIX — початку XX століття. Подальше вивчення та дослідження фонду наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого дозволить глибше зрозуміти ці процеси та розширити знання про епоху та контексти, у яких формувалася юридична наукова думка того часу.

Т. Побережна

ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНИХ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ПОДІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

T. Poberezhna

PERSPECTIVES OF CONTEMPORARY PUBLIC LIBRARIES IN THE CONTEXT OF HYBRID THREATS

Дослідження трансформації діяльності публічних бібліотек Поділля в умовах гібридних загроз є надзвичайно актуальним завданням, враховуючи воєнні реалії функціонування.

Джерельною базою дослідження стало широке коло різних типів джерел: нормативно-правові документи загальнодержавного рівня, сайти провідних книгозбірень держави та публічних бібліотек Поділля, бібліотечні блоги, сторінки й канали в соціальних мережах, електронні бібліотеки та енциклопедія, дисертації, автореферати, монографії, українські та зарубіжні наукові журнали та продовжувані видання, матеріали наукових і науково-практичних конференцій тощо.

Загальнодоступність, регіональність й універсальність відрізняє публічні книгозбірні Поділля від усіх інших видів бібліотек. Ключовими моментами функціонування публічних бібліотек Поділля є здатність цих бібліотек у періоди кризи (пандемія, війна) надавати користувачам доступ до вивіреної інформації та налагодження плідної бібліотечної взаємодії, посилення співпраці з освітніми закладами й органами місцевого самоврядування.

Базовими складниками діяльності публічних бібліотек Поділля щодо побудови стійкості демократичної держави до гібридних загроз, на наше переконання, є:

- розбудова культурного сектора країни;
- розвиток власного бренду; розповсюдження правдивої інформації;
- підвищення загальноосвітнього рівня суспільства та його медіаграмотності;
- впровадження системи захисту інформації від гібридних, зокрема, інформаційних загроз.

Домінуючим фактором діяльності названих книгозбірень як соціального інституту в умовах війни постала всебічна підтримка громадян: від сприяння соціалізації переміщених осіб до розгортання широкої волонтерської діяльності. Пріоритет загальнолюдських цінностей у їхній діяльності в умовах воєнного стану поставив на порядок денний нові завдання, які реалізуються через активне запровадження інноваційних форм у мультимедійному середовищі.

Ефективна робота, перманентний процес оновлення фондів та техніко-технологічного обладнання дедалі більше залежать від ефективного пошуку додаткових джерел фінансування.

Найактуальнішим у діяльності публічних бібліотек Поділля в контексті гібридних загроз постало вирішення завдання створення позитивного іміджу в громаді, злам стереотипу зневажливого ставлення до професії бібліотекаря як неперспективної.

Публічні бібліотеки Поділля знаходяться в постійному пошуку нових ефективних форм інформаційно-бібліотечного обслуговування на основі цифрових комунікацій, активно запроваджуючи прогресивні інформаційні технології, які відповідають вимогам користувачів ХХІ ст. Саме це утверджує місію публічної бібліотеки — розвитку та підтримки демократичного інформаційного суспільства, оскільки доступ до знань та ідей відіграє першочергову роль.

Найважливішим складником створення й підтримки іміджу публічної бібліотеки є її вебсайт та присутність у соціальних мережах, на різноманітних інтернет-платформах, що відкриває новий рівень можливостей у забезпеченні доступу до інформаційних ресурсів, залучення нових користувачів і як наслідок — створення надійної репутації як сучасних соціокомунікаційних інституцій у суспільстві.

Публічні бібліотеки Поділля в умовах гібридних загроз взяли курс на активне партнерство. Нині ведеться робота з формування актуального регіонального контенту; просвітницька діяльність (популяризація історії України, виховання патріотичної молоді, сприяння у формуванні громадянського суспільства); підвищення правової та медіаграмотності населення; навчання користувачів інформаційній та цифровій культурі; проведення тренінгів для бібліотечних працівників із систематичного опанування новими навичками.

О. Осієвська

**ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО БІБЛІОТЕКИ ПРИ ХРАМАХ І МОНАСТІРЯХ
КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ АРХІВАХ**

O. Osievska

**PRESERVATION OF INFORMATION ABOUT THE LIBRARIES
AT THE CHURCHES AND MONASTERIES OF THE KYIV METROPOLITAN
IN MODERN UKRAINIAN ARCHIVES**

Діяльність окремих храмів і монастирів, як і Церкви загалом, завжди ототожнювалася в суспільному уявленні, крім моментів, пов'язаних із релігійною діяльністю, також і з просвітницько-культурними процесами. Завжди вважалося, що духовенство тою чи іншою мірою все ж представляло собою прошарок достатньо освіченої еліти. В багатьох випадках це підтверджувалося ще й не тільки науковою та освітньою діяльністю окремих структур Церкви чи її діячів, але й наявністю бібліотечних зібрань при храмах і монастирях. Інколи навколо цього питання склалися цілі легенди, як, наприклад, про бібліотеку Ярослава Мудрого при Софії Київській.

Звичайно, про більш давні періоди на сьогодні зберіглося досить мало інформації, проте набагато більше свідчень ми маємо стосовно наявності бібліотек при церковних структурах Київської митрополії Синодального періоду (1721–1917).

На сьогодні вся інформація про ці бібліотеки знаходиться в цілому ряді архівних установ України. Передусім вони містяться у фондах ЦДІАУК, ІР НБУВ та в місцевих архівах.

У Центральному державному історичному архіві України в м. Києві (ЦДІАУК) основний масив інформації зосереджений у фондах 127 («Київська духовна консисторія») та 128 («Киево-Печерська лавра»). Деяку інформацію можна знайти також у справах фондів окремих монастирів, однак там вона доволі фрагментарна. Документальні матеріали, що там зберігаються, достатньо репрезентативні. За нашими підрахунками, тільки у фонді 128 ЦДІАУК знаходиться не менше 110 справ, що стосуються різних аспектів функціонування тільки бібліотеки Києво-Печерської лаври, а у фонді 127 ЦДІАУК — не менше 157 справ, що стосуються всіх інших бібліотек та бібліотечної справи в межах Київської митрополії. І це — не враховуючи документів, що містяться в інших фондів зібраннях, інших архівних установах, та тих документів, що лише побіжно зачіпають питання функціонування бібліотек.

Наявна в архівах інформація дає можливість з'ясувати цілий ряд важливих моментів, пов'язаних із функціонуванням зазначених бібліотек. Це, зокрема, стосується їх утворення, формування, наповнення, складу, догляду, переміщення, видання довідок тощо.

Як відомо, одна з найбільших бібліотек в Україні знаходилася при Києво-Печерській лаврі. При цьому інформаційно ми можемо простежувати її функціонування на основі архівних документів від середини XVIII століття до початку XX століття. Це можна здійснювати й за допомогою внутрішніх лаврських документів. У ЦДІАУК, зокрема, зберігається справа «О покупке и принятии в Лаврскую библиотеку разных книг и разные дела о Лаврской библиотеке» (ЦДІАУК, фонд 128, опис 1 заг., спр. 406), яка хронологічно охоплює документи за період

1770–1887 роки. Як свідчить справа «О передаче имеющихся у уставщика Лаврской Великой церкви иеромон. Вассиана старых церковных книг и у иеродиакона Нафанаила нотных книг экклезиарху Лавры для хранения» за 1787 рік частина книг передавалася в Лавру від власних ченців (ЦДДАУК, фонд 128, опис 1 заг., спр. 782).

Книги, які зберігалися в лаврській бібліотеці, використовувалися не лише для богослужбових цілей, а й для політичних та ідеологічних. Свідченням цього є справа «Об учинении выправки в библиотеке Лаврской о причинах произведших в Польше Унию, начале ее и о важнейших продолжения ее приключениях и о переводе польской книги «Апокрисис»» (ЦДДАУК, фонд 128, опис 1 заг., спр. 980).

Також збережені в архівах документи містять інформацію про те, що в лаврській бібліотеці зберігалися дуже цінні екземпляри давніх книг. Наприклад, зберіглася справа 1797 року «О проданной экклезиархом Лавры взятой взятой из библиотеки Острожской печати 1581 г. Библии на славянском языке графу Фаддею Тацкому за 20 голландских червонцев» (ЦДДАУК, фонд 128, опис 1 заг., спр. 1048). Крім того, документи вказують і на те, що в бібліотеці Києво-Печерської лаври зберігалися також цінні рукописи, створені різними мовами. Так, у 1764 році була створена справа «О посланном из Лаврской библиотеки к Преосвященному Георгию, епископу Белорусском рукописном Зерникова латинском экземпляре и о возвращении одного обратно в Лавру» (ЦДДАУК, фонд 128, опис 1 заг., спр. 265). Ця справа цікава одразу трьома моментами. По-перше, вона свідчить про те, що книги з лаврської бібліотеки могли видаватися й переміщатися за межі самої Лаври для обраних читачів. По-друге, користувачем бібліотеки в цьому випадку виступав відомий церковний діяч Георгій Кониський (1717–1795). По-третє, під рукописом «Зерникова» очевидно мається твір українського богослова німецького походження Адама Зернікова (1652–1691), відомий під назвою «Про сходження Духа Святого від єдиного Отця». Відомо, що цей твір був опублікований лише у 1770-х роках в Кенігсберзі.

Окрім лаврської бібліотеки, при інших монастирях і храмах Київської митрополії також існували власні книжкові зібрання. Проте загальна або більш конкретна інформація про них почала збиратися центральними органами управління єпархією тільки вже із середини ХІХ ст. Тому деякі документи, що зберігаються сьогодні в архівах, мають загальний характер, деякі — більш конкретний і вже стосуються окремих аспектів функціонування бібліотек у певних адміністративних межах.

Так, наприклад, загальні відомості ми можемо бачити, у «Ведомости о библиотеках при монастырях Киевской епархии за 1900 год» (ЦДДАУК, фонд 127, опис 798, спр. 467), «Ведомости о церковных библиотеках Киевской епархии за 1909 год» (ЦДДАУК, фонд 127, опис 798, спр. 617).

На більш конкретні відомості про бібліотеки при церквах можна звернути увагу на прикладі Чигиринського повіту: «Ведомость о церковных библиотеках 4-го благочиннического округа, Чигиринского уезда за 1900 год» (ЦДДАУК, фонд 127, опис 798, спр. 466), «Ведомости благочинных о количестве библиотек при церквах Бердичевского и Чигиринского уездов» за 1907 рік (ЦДДАУК, фонд 127, опис 797, спр. 254), «Ведомость о церковных библиотеках в Липовецком и Чигиринском уездах за 1900 год» (ЦДДАУК, фонд 127, опис 798, спр. 674). Звісно, приклад Чигиринського повіту тут є тільки одним із багатьох.

Обліку підлягали не лише самі бібліотеки, але й книги в них. Бачимо це на прикладі справ того ж Чигиринського повіту: «Рапорт благочинного о количестве книг при церковных библиотеках 4 округа Чигиринского уезда» (ЦДДАУК, фонд 127, опис 798, спр. 616).

Так само існують і справи, що містять конкретну інформацію про наявність бібліотек при монастирях. Прикладом цього може бути «Ведомость библиотек Киево-Братского Богоявленского монастыря за 1900 год» (ЦДДАУК, фонд 127, опис 798, спр. 465).

Зберігаються в українських архівах і документи, що розкривають процес створення й формування церковних бібліотек. Свідченням цього є, зокрема, справа «Об открытии бесплатной библиотеки-читальни в м. Ясногородка Киевского уезда» (ЦДДАУК, фонд 127, опис 798, спр. 464).

Таким чином, можемо констатувати, що в сучасних українських архівах представлена доволі репрезентативна документальна основа щодо формування та функціонування бібліотек при церквах та монастирях Київської митрополії в Синодальний період. Її більш детальне вивчення дасть змогу науковцям розширити уявлення про існуючу архівну базу та можливості її використання в наукових дослідженнях.

Го Чжилян

**НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА
ІНСТИТУТУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ КИТАЮ**

Guo Zhiliang

**DIRECTIONS OF INTERNATIONAL COOPERATION
OF INSTITUTE OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL INFORMATION OF CHINA**

Заснований у 1956 р. Інститут науково-технічної інформації Китаю (ISTIC) з моменту створення дотримується концепції відкритості, організовуючи активну співпрацю та обмін досвідом у галузі інформаційної діяльності як в країні, так і за кордоном. ISTIC встановив тісні зв'язки з ключовими університетами КНР, зокрема з Пекінським, Нанкінським, Чжецзянським, Уханьським, Цзілінським щодо викладання профільних дисциплін, проведення спільних досліджень, підготовки кадрів та академічних обмінів, налагодив продуктивну співпрацю з регіональними та місцевими установами науково-технічної інформації. Що стосується міжнародного співробітництва, ISTIC розвиває довгострокові та стабільні відносини ділового співробітництва з відповідними дослідницькими установами в Сполучених Штатах, Канаді, Японії, Північній Корейі, Греції та інших країнах і нині став ключовою платформою для розповсюдження в Китаї кращого зарубіжного досвіду в галузі науково-технічної інформації. Стратегія розвитку ISTIC в умовах розбудови інноваційної економіки Китаю передбачає розширення співпраці з вітчизняними та зарубіжними партнерами з метою розширення асортименту високоякісних та ефективних послуг у сфері науково-технічної інформації. Так, у листопаді 2008 р. ISTIC і корпорація Opex (раніше — Відділ інтелектуальної власності та технологій корпорації Thomson Reuters) заснували «Спільну лабораторію наукометрії ISTIC-CLARIVATE ANALYTICS», яка має на меті зміцнення академічних обмінів, інформаційну підтримку прикладних досліджень у галузі наукометрії, а також

вивчення напрямів та інструментів її розвитку в цифровому комунікаційному просторі. Водночас лабораторія забезпечує функціонування національної платформи для спільних наукометричних досліджень через накопичення потужних повнотекстових ресурсів, методів та інструментів їх аналізу. На базі лабораторії формується високотехнологічне середовище для поширення зарубіжного досвіду та організації навчання дослідників у галузі наукометрії.

У жовтні 2010 р. ISTIC та Інститут тисячоліття США (MI) заснували «Спільний центр ISTIC-MI», який зосереджується на зборі та аналітико-синтетичній обробці інформації в галузі економіки, енергетики, охорони навколишнього середовища та водних ресурсів, проблем народонаселення та зайнятості, проводить дослідження моделей сталого розвитку на основі принципів системної динаміки. Одне з важливих завдань Інституту — реалізувати проекти глобального масштабу та допомогти MI просувати цілі сталого розвитку в сусідніх азіатських країнах, забезпечуючи організацію навчання та підвищення кваліфікації персоналу китайських або міжнародних фірм щодо особливостей втілення економічної моделі цілей сталого розвитку.

У червні 2016 р. ISTIC та EBSCO зі Сполучених Штатів заснували «Спільну лабораторію ISTIC-EBSCO служб пошуку великих даних у наукових джерелах». Ця лабораторія має на меті просування інформаційних послуг з опрацювання великих даних та сприяння академічним обмінам. Лабораторія створює умови для фінансування важливих наукових напрямів і залучення дослідників до їх розроблення. У майбутньому лабораторія продовжуватиме проводити комплексні дослідження з проблематики Altmetrics й екстракції знань з наукових журналів, а також активно сприятиме розвитку служб аналізу великих даних і виявлення нових знань у цифровому комунікаційному просторі.

У вересні 2012 р. ISTIC і Elsevier спільно заснували «Дослідницький центр оцінки журналів ISTIC-ELSEVIER». Завдяки спільним зусиллям обох сторін Спільний центр активно досліджує модель повнотекстового аналізу наукових статей, розробляє методи оцінки журналів, сприяє створенню інноваційних критеріїв вимірювання продуктивності наукових досліджень в Китаї. Лабораторія створює дослідницький фонд для грантової підтримки науковців із провідних китайських університетів та залучення їх до участі в дослідженнях, а також фінансування запрошень відомих закордонних вчених для виступів з лекціями та обміну досвідом в ISTIC під глобальним впливом Elsevier.

У жовтні 2018 р. ISTIC і Taylor & Francis Group створили спільну лабораторію «ISTIC — Taylor & Francis Group Joint Lab of Academic Frontier Observation». Ця колаборація надасть велику кількість ресурсів, інструментів аналізу науково-технічної інформації та доступ до відкритих дослідницьких фондів для забезпечення академічних платформ розвитку та можливостей міжнародного академічного обміну для китайських технологічних менеджерів і дослідників. Лабораторія допоможе обом сторонам зміцнити співробітництво в міжнародних дослідженнях, досягти спільного використання ресурсів і взаємодоповнюючих переваг, ефективніше поширювати та використовувати науково-технічні інформаційні ресурси.

У липні 2021 р. ISTIC та Springer Nature заснували «Спільну лабораторію відкритих наук ISTIC-Springer Nature». Спільна лабораторія має на меті проводити дослідження в галузі Відкритої науки на основі інформаційних ресурсів, наданих

обома сторонами. У межах лабораторії ISTIC-SN і на основі відповідних ресурсів обох сторін будуть розвиватися платформи міжнародного академічного обміну для наукових і технологічних адміністраторів, дослідників і розробників, громадськості та професіоналів з наукової комунікації, покращення академічних впливів з обох сторін.

Таким чином, міжнародне співробітництво Інституту науково-технічної інформації Китаю спрямовано на вивчення зарубіжного досвіду в галузі найактуальніших проблем сучасної науки: технологій аналізу Великих даних та екстракції нових знань, наукометричного інструментарію підтримки руху за Відкритий доступ, методів реалізації економічної моделі Цілей сталого розвитку.

Н. Коржик

МОБІЛЬНІ ДОДАТКИ ЯК ЗАСІБ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ

N. Korzhyk

MOBILE APPLICATIONS AS A MEANS OF VIRTUALIZATION

Цікавість суспільства до віртуальних технологій та їх можливостей вже не один рік викликає попит на використання віртуальної реальності як свого роду платформи для створення нового середовища комунікації (для науки, навчання, розваг). Нове середовище потребує й нових і швидких методів та засобів представлення (віртуалізації) даних. Важливим питанням залишається наповнення середовища якісними, корисними даними, які, як відомо, забезпечуються традиційними інформаційно-комунікаційними установами (бібліотеками, архівами та музеями), а саме їх унікальними колекціями.

Традиційні інформаційно-комунікаційні установи потребують сучасних підходів представлення своїх унікальних колекцій та доступних засобів віртуалізації культурних об'єктів. Попередній досвід віртуалізації власних культурних об'єктів установами продемонстрував ряд певних проблем, починаючи від великої вартості до трудомісткості та втрати прав власності на об'єкти, що перетворені у віртуальну форму.

Однак присутність у глобальному середовищі та презентація власних об'єктів у віртуальній формі (наприклад, 3D-модель), на сьогодні, є необхідною умовою для існування та зацікавлення користувачів унікальними колекціями.

Тому використання простих, мало затратних методів та засобів переведення унікальних колекцій у віртуальну форму (наприклад, 3D-модель) й представлення їх у віртуальному середовищі є першим кроком у розв'язанні цього питання.

Завдяки інтенсивному розвитку технологій суспільство має достатньо методів й засобів віртуалізації будь-яких об'єктів, від простих до складних у використанні програмних продуктів.

Останнім часом популярність набирають такі прості програмні продукти, як мобільні додатки, що надають можливість швидкого переведення у віртуальний простір фізичних об'єктів і представлення у віртуальній формі. Такими програмними продуктами можуть бути мобільні додатки: 3D-scan, Kiri engine, Polycam, що можуть на першому етапі вирішити питання швидкого переведення фізичних об'єктів у віртуальну форму. Кожний додаток має свої методи віртуалізації об'єктів, наприклад 3D-scan та Kiri engine дозволяють робити фотографії в додатку та перетворювати

їх на 3D-моделі; Polysam — додаток пропонує розширений інструментарій, за допомогою фотографії чи відео дозволяє перетворити опрацьований об'єкт на 3D-модель.

Отже, оскільки традиційні інформаційно-комунікаційні установи мають досить невеликий бюджет (і не завжди мають можливість виграти грантові кошти для своїх потреб), то як перший крок для віртуалізації власних колекцій можуть використовувати мобільні додатки, а надалі популяризувати свої унікальні колекції у віртуальному середовищі.

O. Borysov

OPTIMIZING IOT INTEGRATION IN LIBRARIES: COMPARATIVE EVALUATION OF WIRED AND WIRELESS NETWORK SOLUTIONS

O. Борисов

ОПТИМІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЇ ІОТ У БІБЛІОТЕКАХ: ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ДРЮТОВИХ ТА БЕЗДРЮТОВИХ МЕРЕЖЕВИХ РІШЕНЬ

A critical step in selecting the best solutions for integrating Internet of Things (IoT) systems into library processes is a comparative analysis of standards, protocols, hardware, and software technical characteristics. This method enables an extensive study of several alternatives for selecting the most appropriate solutions according to specific project requirements, such as performance, energy efficiency, security, scalability, and compatibility.

The goal is to choose only standards, protocols, and technological solutions that organically match each other and can be integrated into a library's infrastructure, whether they are being implemented new or already in place. It allows libraries to create a flexible and adaptable system to changing project requirements or operational conditions.

Wired and wireless networks' technical characteristics are not the only factors to be considered in organizing network information exchange in IoT-driven library projects; it is also essential to consider how to get good results by combining two types of networks. It is worth relying on several vital factors to make a reasonable choice between wired and wireless technologies: connection stability, energy consumption, security, integration potential with other systems, and data transmission speed. Today's gateways offer a means to reconcile disparate standards, enabling libraries to take advantage of the strengths of both network types in a unified infrastructure.

Wired networks provide stable, high-speed data transmission, which is particularly important in library environments where continuous, reliable access to servers and network resources is essential. Being immune to interference and having higher levels of security, these systems have become the best options for systems that must protect the data. However, wired solutions are challenging to install in historic library buildings, where cable routing can be expensive.

However, wireless networks are more flexible and more accessible to expand than that because the devices can connect without physical network attachment. Wireless options are perfect for mobile and distributed systems where devices must be rapidly reorganized into the network or new devices added. However, wireless networks may be unstable in complex environments where interference is a factor and consumes more energy, an essential consideration in some library projects.

Networking wired and wireless networks can leverage each other's strengths to build more flexible and scalable systems. It integrates different standards and protocols; thus, devices with different characteristics can be used in the same network. With wired networks, high-speed connections might be handled in addition to providing PoE (Power over Ethernet) power delivery. In contrast, wireless networks may support mobile user devices or IoT devices in scenarios where wired connections are impossible.

With the popularity of portable devices and the need to support user mobility, wireless technologies have been analyzed in particular. In this case, paying more attention to IEEE 802.11 standards is necessary as they are the basis of Wi-Fi networks worldwide. These standards are constantly changing dramatically, becoming faster, more secure, and more efficient in spectrum use with every revision. It allows libraries to select the best options for their environment.

Technical characteristics, energy consumption, cost, and network topology of each wireless technology used by sensors and actuators in IoT systems should be considered when analyzing the wireless technologies. It is essential in libraries, where energy efficiency and cost-effectiveness can be make-or-break factors.

In order to automate tasks, enhance user services, and optimize resource management, IoT technology integration into library processes can be effective. To be implemented successfully, the technologies relevant to library requirements and compatible with the existing infrastructure should be chosen. Table 1 compares the most common wireless technologies in terms of their fundamental properties.

Table 1

Wireless IoT standards comparison

Parameter	Bluetooth Low Energy (BLE)	Wi-Fi	Z-Wave	IEEE 802.15.4 (Zigbee, Thread)	LoRaWAN	NB-IoT
Range	10–1500 m	15–100 m	30–50 m	30–100 m	2–20 km	1–10 km
Bandwidth	up to 2 Mbps	up to 1.3 Gbps	up to 100 kbps	up to 250 kbps	up to 50 kbps	up to 200 kbps
Power consumption	Low	Medium	Low	Low	Low	Low
Maintenance costs	One-time			Recurring		
Module cost	< \$5	< \$10	< \$10	\$8–\$15	\$8–\$15	\$8–\$20

It is possible to get flexibility, reliability, and system security using modern gateways, selecting equipment carefully, and combining wired and wireless networks. This approach makes library operations efficient and allows libraries to continue adapting to new technological challenges while maintaining investments in existing infrastructure.

Bluetooth Low Energy (BLE) technology in library environments for indoor navigation systems and equipment tracking is possible as BLE technology is low-power and cost-efficient. High-speed data transfer to users with portable devices and some IoT equipment continues to rely on Wi-Fi as the primary wireless access method.

Z-Wave and Zigbee/Thread-type technologies are great for creating low-power networks that can automate such library processes as lighting, climate control, and security. On the other hand, LoRaWAN is good at collecting data from distributed, remote

sensors or monitoring the library's exterior due to its relatively long range and low energy consumption.

IEEE 802.3, which everybody knows as Ethernet, is the standard for libraries for establishing local area networks. This standard was initially developed in the 1980s, has evolved considerably, and has become widely adopted because of its flexibility and ability to accommodate the growing requirements of networking technologies. Ethernet is the backbone of most modern computer networks, providing reliable, stable, high-speed data transmission between devices. It is the preferred option for setting up network infrastructure in most libraries. Different revisions of the IEEE 802.3 standard provide different network characteristics, including data transmission speeds, node distances, and cable types, which keep Ethernet relevant in the fast-changing tech landscape.

The lack of a pre-defined infrastructure allows libraries to explore a large number of possible solutions and choose the best tools for a particular task. A comprehensive analysis will enable libraries to make intelligent decisions based on their unique operating conditions, provided that such factors as data transfer speeds, signal range, reliability, and ability to withstand interference in a crowded wireless environment.

Taking into account the preponderance of the existing infrastructure, it is essential to pay special attention to implementing these technologies in library processes. IoT technologies can be integrated with library operations to automate tasks, support better service to users, and better manage resources. To become and stay successful, the technologies used must support the requirements of the library and be compatible with the existing infrastructure.

Combining wired and wireless networks, using modern gateways, and choosing the right equipment make the system flexible, reliable, and secure. It facilitates the effective execution of library processes and enables library adaptation to new technological solutions while protecting prior investments in infrastructure.

Д. Гончаров

**СТАН ГОТОВНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК
ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ:
МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

D. Honcharov

**READINESS OF UKRAINIAN LIBRARIES FOR IMPLEMENTING ARTIFICIAL
INTELLIGENCE TECHNOLOGIES: SOCIOLOGICAL RESEARCH METHODOLOGY**

Штучний інтелект (ШІ) стає невіддільною частиною життя людей і бібліотеки починають його впровадження у свою роботу. Швидкість розвитку технологій ШІ призводить до того, що в Україні не існує актуальної предметної бази знань та перевірених практичних рекомендацій щодо цього питання. Рушійною силою вивчення ШІ є розвиток генеративних моделей, таких як ChatGPT та Stable Diffusion. Легкість використання цих технологій зумовлює низький поріг входу, а їх популярність підвищує бажання спробувати. Важливо виділити різні ролі бібліотекарів-практиків та бібліотекознавців, оскільки від цього безпосередньо залежить мотивація використання ШІ: практики зацікавлені в автоматизації щоденних шаблонних завдань; вчені вивчають теоретичні можливості покращення різних сервісів і створюють нові концептуальні моделі; керівники бібліотек можуть

використовувати ШІ для оптимізації використання ресурсів. Віднайти зв'язок між роллю, досвідом та знаннями про можливості різних технологій ШІ є головною метою — результат має дозволити розробити якісніші моделі впровадження ШІ та програми навчання співробітників бібліотечних установ.

Важливим завданням є оцінка поточного стану розуміння фахівців самої концепції ШІ, виявлення існуючих упреждений. Головним упредженням стосовно ШІ можна вважати побоювання, що робочі місця, а можливо й професія загалом, перебувають під загрозою зникнення. Іншим поширеним упредженням є переоцінка генеративних моделей ШІ, наприклад текстових, як якісного джерела інформації — аналогу людського мозку, а не алгоритму формування вихідних даних після тренування на великих обсягах текстів з урахуванням мільйонів параметрів. Але практика доводить, що, навпаки, ШІ можна впровадити лише як доповнення до людських можливостей. Хоча деякі теоретичні дослідження вивчають впровадження ШІ в бібліотекознавство лише як багаторівневий складний шлях, але й прості конкретні практичні знання можуть підвищити цікавість до теми, і в результаті обізнаність дозволить подолати невизначеність у майбутньому, що у свою чергу призведе до зникнення заперечень. Тим не менш, наприклад в Замбії панує думка, що використання ШІ в бібліотеках здатне спростити роботу працівників настільки, що вони стануть безініціативними й пасивними. Цю концепцію варто перевірити в українських реаліях.

Вивчати технічні питання доволі складно — суб'єктивність самостійної оцінки своїх знань не гарантує достовірність для подальшого статистичного аналізу, тому потрібні конкретні питання з теорії ШІ. Пропонується оцінити глибину знань фахівців стосовно таких базових понять, як: машинне навчання (ML), нейронна мережа (NN), обробка природної мови (NLP), оптичне розпізнавання символів (OCR), а також окремо виділити GPT як найвідомішу велику мовну модель.

Популярною темою для вивчення є питання розуміння етичних і правових викликів, які ставить нова ера ШІ. Першим питанням стає визначення авторських прав на контент, згенерований або доповнений ШІ: чи його власником є розробник алгоритму, чи автори текстів, на яких алгоритм навчався, чи це сам алгоритм, а може лише користувач ШІ. Згенерований контент може бути маніпулятивним, недостовірним, та не всі алгоритми мають відкритий код і відбір даних для навчання також не є прозорим, тому суспільству потрібні інструменти й знання для свідомої підтримки інформаційної гігієни.

Нові технології не мають становити загрозу безпеці персональних даних користувачів, тому для ліцензування нових програм потрібні суворі правила. Законодавство не встигає за розвитком технологій, і вивчення етичних викликів дозволить зменшити ризики. До того ж алгоритми вимагають великих додаткових обчислювальних ресурсів, що підвищує ціну їх використання і тому деякі технології не є загальнодоступними або є обмежено доступними для широкої аудиторії, а тому бібліотека може стати місцем, де кожен може використати ШІ й отримати потрібні рекомендації. Підвищення кваліфікації бібліотекознавців в питаннях ШІ дозволяє переосмислити бібліотеку як демократичний центр збереження відкритої інформації, що не відмовляється від традиційних цінностей заради технологічного зростання, але додатково стає посередником між технологіями ШІ і користувачами.

Тому окремим питанням є вивчення ставлення бібліотекознавців до того, чи здатний ШІ змінити саму сутність поняття «бібліотека». Особливою темою постає питання інклюзії — від нових технологій миттєвого перетворення різних типів інформації (наприклад, тексту в звук) очікуються якісні зміни, що забезпечить повнішу інтеграцію людей з особливими потребами в систему соціальних комунікацій.

Крім того, слід проаналізувати оцінки самих фахівців: яку кількість тематичних заходів або онлайн-курсів з теми вони пройшли; як спеціалісти оцінюють практичні результати власного використання ШІ; наскільки бібліотеки готові до змін; і чи суттєво покращилася обізнаність бібліотекознавців у цій темі за останні три роки.

У підсумку можна виокремити основні блоки питань, які пропонується поставити бібліотекарям: технічну обізнаність щодо конкретних технологій та практичний досвід; власне ставлення спеціалістів до впровадження ШІ, їх позитивні та негативні очікування; етичні та правові аспекти використання ШІ. Висновками після соціологічного опитування стануть результати вивчення кожного з блоків питань окремо. Подальший аналіз ключових тенденцій дасть змогу отримати системне розуміння стану готовності українських бібліотекознавців до змін, а також дозволить порівняти вітчизняний досвід зі світовим.

O. Karpenko, D. Babak

CONTROL AND COMMUNICATION NETWORK SYSTEMS WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE

O. Karpenko, D. Babak

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЩОДО МЕРЕЖЕВИХ СИСТЕМ КЕРУВАННЯ Й КОМУНІКАЦІЇ

The practical application of the artificial intellect in the defense communication structure is the peculiarity and challenge of the modern world. Moreover, while fighting for Ukrainian freedom against Russian aggression, developing a multilevel effective control and communication system implementing the artificial intellect is vital. Thus, the scientific novelty of the research is ensured by the systematic approach to the problem of studying software and hardware matching interoperability theory. Particular attention to the research is given to study electrodynamic and propagation of the radio wave tackling the requirement of robust and efficient communication structures architecture. Besides, the issues of electronic countermeasures and electromagnetic compatibility are scrutinized by the physics and radio-electronic department at Ivan Kozhedub Kharkiv National Air Force University. Also, the problems of the protocol data standardization and information security are discussed in the presentation. There are five main features of the control and communication network systems with an artificial intellect, such as: using distributed multifunctional sensors to detect and track the trajectories of all flying objectives, integrated “friend or foe” identification systems, embedded advanced learning and memory accept centers, adaptive resource management and real-time optimizing presentation of information, necessary for making decisions. In creating such a system, it is necessary to understand clearly the advantages and disadvantages during practical application in an uncertain environment. Moreover, the control and communication network systems with an artificial intellect should be matched with standardized air

command and control systems. Taking into account, that Ukraine is in “the eye of the storm” practical use of such a system is crucial. Firstly, using distributed multifunctional sensors to detect and track the trajectories of all flying objectives within the controlling sectors utilizing a distributed network of RADAR systems and passive optoelectronic ground observer equipment with the common integrated link systems transmitting data of detecting, and tracking flying objects. This stage is the data acquisition and analysis. That is why, increasing information flow can be distributed on optimum routes to the advanced learning and memory acceptance centers. This information is vitally useful for advanced learning and memory acceptance centers.

One of the important characteristics of the artificial intellect is the ability to both teach and accumulate knowledge in real time and space scale. Any artificial intellect systems are as powerful as the data on which they are trained. So, artificial intelligence systems have great potential in two important components: adaptive information management from the different distributed sensors and parallel data processing. Adaptive management, involving an adjustment of the sensor’s measuring parameters and processes and the coordination of sensors to suit each particular mission’s requirements and changes in the unpredictable combat environment is discussed in the presentation. The information accumulation for the machine learning procedures for distributed ranging of sensors for promotion a new advanced form of adaptive management and parallel with an artificial intellect machine learning processes working much better than traditional techniques based on the control theory. Meanwhile, embedded advanced learning and memory acceptance centers are used in conjunction with not only mathematical algorithms of the classic statistical Bayesian method but also the Monte Carlo method. This new level of interoperability means the staff should operate multiple missions efficiently and effectively. The different missions can be managed by the artificial intellect under the control of a single expert. In addition, the command staff has enhanced computational potential, improved data analysis, and adaptation according to dynamic combat environments. Thus, control and communication network systems with artificial intellect enhance situational awareness and get control of battlefields. It is useful to emphasize the fact that communications are key to all military operations; whether being used for situational awareness for a specific mission, or the general passage of information and orders process, communications play a vital part in ensuring the Armed Forces of Ukraine have the power of winning the war.

Н. Тюркеджи, А. Катаннікова

**ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ
ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

N. Tiurkedzhy, A. Katannikova

**ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A MEANS
OF TRANSFORMING LIBRARY PROCESSES**

Штучний інтелект (ШІ) дедалі частіше впроваджується в різні галузі, включно з бібліотечною справою. Як нова технологія, ШІ має значний потенціал для покращення процесів управління інформацією, персоналізації послуг, автоматизації рутинних завдань і вдосконалення взаємодії користувачів з бібліотеками. У зв’язку з постійним розвитком технологій, бібліотечні установи можуть адаптуватися до

нових вимог та можливостей, що відкриває штучний інтелект. Окрім основних напрямів, вже сьогодні бібліотеки активно використовують ШІ для вирішення конкретних завдань, наприклад через впровадження чатботів та роботів.

Основні напрями використання штучного інтелекту в бібліотеках:

1. ШІ дозволяє автоматизувати низку типових бібліотечних завдань, таких як класифікація матеріалів, оновлення каталогів, індексація документів та управління колекціями. Використання алгоритмів машинного навчання для обробки великих обсягів інформації підвищує точність і швидкість виконання цих завдань. Наприклад, системи на основі ШІ можуть сканувати нові надходження та класифікувати їх відповідно до тематики та жанру. Автоматизація дозволяє також скоротити кількість помилок, які можуть виникати під час типової роботи з даними.

2. Персоналізація користувацького досвіду — завдяки алгоритмам ШІ бібліотеки можуть пропонувати індивідуальні рекомендації для користувачів на основі їхніх уподобань, історії пошуку та запитів. Це значно покращить взаємодію з користувачами шляхом створення персональних рекомендацій для читання або користування бібліотечними ресурсами. Такі системи використовуються відомими онлайн-платформами (Amazon, Netflix) і можуть бути успішно адаптовані для бібліотек, щоб зробити використання їхніх ресурсів більш зручним для підвищення зацікавленості користувачів.

3. Покращення інформаційного пошуку в бібліотечних системах, які створені на основі ШІ. Завдяки обробці природної мови (NLP), користувачі можуть формулювати запити звичною мовою, а не використовувати точні терміни чи складні пошукові запити. Крім того, ШІ може виявляти семантичні зв'язки між документами та даними, що полегшить доступ до релевантної інформації.

4. Віртуальні асистенти та чатботи з використанням ШІ в режимі 24/7 можуть надавати консультації та допомогу користувачам. Віртуальні помічники не лише спростять роботу фахівців, але й забезпечать користувачам швидкий доступ до необхідної інформації без залучення персоналу. Чатботи можуть відповідати на прості питання щодо розкладу роботи, наявності ресурсів, правил користування або надавати консультації щодо доступних матеріалів. Деякі бібліотеки використовують роботів для фізичної взаємодії з користувачами, відповідей на запити чи інвентаризації фонду. Це значно спрощує роботу персоналу і збільшує доступність бібліотечних послуг.

5. ШІ також можна використати для оцифрування та збереження рідкісних і цінних документів. Автоматизовані системи розпізнавання тексту дозволять швидко перетворювати друковані матеріали в цифровий формат, що значно полегшить їхню архівацію й доступність. Це має велике значення для збереження культурної та наукової спадщини.

Попри значний потенціал ШІ, його впровадження в бібліотечній сфері супроводжується певними викликами. Однією з головних проблем є питання конфіденційності даних користувачів. Оскільки персоналізація послуг вимагає збору великої кількості даних, бібліотеки мають забезпечити захист особистої інформації. Ще однією важливою проблемою є необхідність навчання спеціалістів для ефективної роботи з новими технологіями. Окрім того, вартість впровадження ШІ може бути доволі високою, особливо для невеликих бібліотек з обмеженим

бюджетом. Проте поступовий розвиток технологій та зниження технічних бар'єрів може зробити ці рішення більш доступними в майбутньому.

Інформаційні та етичні проблеми, пов'язані з використанням моделей штучного інтелекту, таких як ChatGPT, відображають ширші виклики, з якими стикається суспільство у зв'язку зі зростанням ролі ШІ в різних сферах діяльності, зокрема в бібліотечній справі. Однією з основних проблем є упередженість, оскільки ШІ може відтворювати стереотипні припущення щодо статі, політики та інших соціальних аспектів. Іншою серйозною загрозою є так звана «галюцинація» інформації — генерація неточних даних або вигадання джерел, що підриває довіру до інформаційних ресурсів і може призводити до поширення дезінформації.

Крім того, штучний інтелект може порушувати авторські права, використовуючи текстові дані без дозволу, що піднімає питання етичного використання контенту. Проблеми прозорості роботи ШІ та його навчальних даних також викликають занепокоєння, оскільки відсутність доступу до цих даних ускладнює пояснення рішень, прийнятих алгоритмами. Відсутність пояснення процесів ШІ створює складнощі для його регулювання та використання в професійній сфері.

У бібліотечній сфері наслідки цих викликів підкреслюють необхідність розвитку грамотності у роботі з ШІ, а також усвідомленого й відповідального використання таких технологій для забезпечення прозорості, доступності та етичності бібліотечних послуг.

Штучний інтелект має значний потенціал для подальшої глибокої інтеграції в операційні процеси бібліотек. Його використання охопить не лише автоматизацію стандартних і повсякденних завдань, а й забезпечить можливість для створення інноваційних «розумних» бібліотечних просторів, здатних адаптуватися до індивідуальних потреб користувачів. Також важливим напрямом є прогнозування моделей поведінки відвідувачів та їхніх інформаційних потреб, що дозволить бібліотекам надавати проактивні та персоналізовані послуги. Ефективне впровадження ШІ не лише забезпечить актуальність бібліотек в умовах цифрової трансформації, але й підвищить рівень інклюзивності та відкриє доступ до більш інноваційних та адаптивних інформаційних рішень, що відповідають сучасним викликам.

Проте важливим аспектом є відповідальне використання ШІ з урахуванням низки інформаційних та етичних викликів, таких як упередженість, дезінформація, загроза приватності, порушення авторських прав і соціальна нерівність у доступі до технологій. З огляду на це, впровадження ШІ в бібліотечну діяльність вимагає розробки політик, що регулюватимуть використання цих технологій, забезпечуватимуть прозорість процесів і даних, які використовуються для навчання моделей ШІ, та гарантуватимуть етичні стандарти у сфері інформатизації. Тільки за умов відповідального підходу до впровадження та використання ШІ бібліотеки зможуть максимально реалізувати його потенціал, залишаючись надійними центрами інформаційних ресурсів у цифрову добу.

Я. Мартиненко

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕКАХ

Y. Martynenko

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF IMPLEMENTING CLOUD TECHNOLOGIES IN MODERN LIBRARIES

Стрімкі зміни в застосуванні інформаційних технологій у різних сферах соціального життя зумовили посилення уваги до впровадження їх у практичну діяльність сучасних бібліотек, що дозволяє суттєво покращити надання бібліотечно-інформаційних послуг своїм користувачам. Завдяки хмарним обчисленням створюється можливість докорінно змінити сервісну функцію сучасної бібліотеки, зосередити увагу на основних завданнях бібліотечно-інформаційної діяльності — збирання, зберігання, розповсюдження інформації, обслуговування користувачів, а технологічну частину передоручити постачальникам хмарних послуг.

Хмарні обчислення відповідно до визначення Національного інституту технологій і стандартів (NIST) — це модель забезпечення зручного мережевого доступу до певного пулу обчислювальних ресурсів (мереж, серверів, сховищ, додатків, служб), що можуть бути швидко надані з мінімальними зусиллями щодо управління та взаємодії з постачальником послуг та витратами. Також Національним інститутом стандартів та технологій (NIST) запропоновано п'ять основних критеріїв оцінки ефективності впровадження хмарних технологій: самообслуговування на вимогу; вимірюваність послуги; широкий мережевий доступ; об'єднання ресурсів; швидка еластичність.

Проблема впровадження хмарних технологій у бібліотечно-інформаційну діяльність активно розглядається в сучасних наукових дослідженнях. Аналіз публікацій дозволив визначити основні питання стосовно впровадження хмарних технологій у сучасних бібліотеках, що розглядаються науковцями Європи, США, Канади, Індії, КНР, багатьох африканських країн. Серед досліджуваних проблем актуальним є окреслення переваг та недоліків цього процесу.

Дослідники K. S. Anubhaw, M. Dutt, M. Yuvaraj, P. Madhu, Neha Lata, K. Rajender, N. L. Romero, P. V. Vijesh, I. Wada та інші одностайні в тому, що впровадження хмарних технологій у різних соціальних інститутах, зокрема й у бібліотеках, забезпечить скорочення витрат, економію коштів, оскільки користувачі сплачують лише за обрані та спожиті послуги, також скорочуються витрати на програмне забезпечення, оскільки програмні додатки в хмарних обчисленнях можна отримати навіть безкоштовно. Бібліотеки економлять кошти за рахунок того, що не потрібно інвестувати в обладнання та навчання персоналу для обслуговування апаратної системи, оскільки постачальник хмарних послуг самостійно купує та обслуговує апаратне обладнання. Також відбувається суттєва економія зусиль та часу завдяки уникненню дублювання бібліотечних ресурсів і за рахунок можливості підключитися з будь-якого місця в будь-який час, що також допомагає бібліотекам значно збільшити кількість користувачів, оскільки за посередництва хмари забезпечується швидкий та легкий постійний доступ до даних, що зберігаються, з будь-якого пристрою за умови підключення до інтернету. Хмарні обчислення

є орієнтованими на користувача технологіями, вони уможливають своєчасне надання інформації без надмірних зусиль і витрат, що дозволяє бібліотекам залучати нових користувачів, удосконалювати взаємодію та надавати віртуальні довідкові послуги.

Крім того, науковці зосереджують увагу на таких перевагах впровадження хмарних технологій у бібліотеках, як необмеженість хмарних сховищ щодо кількості інформації, що зберігається, тому що хмара може вміщувати значно більші сховища, ніж персональні комп'ютери та сервери, доступні бібліотекам. Хмара надає своїм користувачам можливість зберігати всі типи даних: документи, електронні книги, музику, відео, фотографії, додатки тощо, а бібліотеки можуть пропонувати додаткові ресурси та послуги без обмеження фізичної пам'яті, проте ці сховища зазвичай є платними в хмарному середовищі.

Серед переваг впровадження хмарних технологій у бібліотеках називають можливість резервного копіювання й поновлення даних, що є важливим компонентом хмарних обчислень, який автоматично зберігає дані та запобігає їх втраті чи стиранню. Хмарні сервери дозволяють швидко відновлювати дані в надзвичайних ситуаціях, зокрема при стихійних лихах та інших форс-мажорних обставинах, спроможні суттєво спростити для бібліотек апробацію нового програмного забезпечення без необхідності придбання сучасного обладнання. Бібліотеки будуть звільнені від управління технологіями й зосередяться на створенні колекцій, покращенні інформаційних послуг та інноваціях.

Хмарні технології суттєво спрощують співпрацю щодо спільного використання ресурсів різними організаціями та можуть розглядатися як основа співробітництва бібліотек з іншими установами, зокрема й з бібліотеками, які можуть використовувати одну й ту ж мережу, платформу, інструменти для спільного використання ресурсів та послуг на користь своїх користувачів, створювати спільне сховища незалежно від місця розташування. Також використання хмарних технологій бібліотеками надає можливість декільком користувачам працювати над одним і тим же документом одночасно або в режимі реального часу з різних географічних місць, що дуже важливо в групових проєктах.

Хмарні обчислення є більш екологічною практикою, оскільки хмарні центри обробки даних не потребують стільки ж інфраструктури й простору, як локальний сервер, скорочується загальна кількість комп'ютерів, зменшується кількість вуглецю в атмосфері, відбувається скорочення й збалансованість персоналу, оскільки бібліотекам не потрібно мати власних ІТ-фахівців.

Ураховуючи суттєві переваги використання хмарних технологій, дослідники K. S. Anubhaw, M. Dutt, M. Yuvaraj, S. Maitra, P. K. Mudholkar, P. Madhu, Neha Lata, K. Rajender, N. L. Romero, P. V. Vijesh, I. Wada та ін. вказують також на недоліки їх впровадження в бібліотеках, серед яких називають безпеку й конфіденційність під час збереження даних та інформації, особливо коли йдеться про конфіденційну інформацію, що може зазнати вірусної атаки, крадіжки, втрати даних. Конфіденційність та безпека даних є суттєвою проблемою, оскільки в хмарі доступ до інформації можуть отримати різні користувачі, також є ризик втрати даних у випадку збою системи або неправильного резервного копіювання.

Суттєвим недоліком є можливі проблеми з мережею, сервером, відсутність підключення до інтернету, низька пропускну здатність, що суттєво погіршує

роботу установ з використанням хмарних обчислень. Зокрема, у випадку проблем із підключенням, пропускну здатністю, користувач може бути обмеженим у можливості доступу до ресурсів бібліотеки.

Недоліком використання хмарних обчислень у бібліотеках є й певна залежність від постачальника хмарних послуг, обмеження контролю з боку користувачів, складність визначення фізичного розміщення серверів надавачів послуг та проведення аудиту програмного забезпечення, обмеженість можливості впливу на постачальника послуг.

Обмеження також можуть бути пов'язані з тим, що в деяких європейських країнах не дозволяється розміщувати особисту та іншу конфіденційну інформацію за межами країни, тому постачальникам послуг необхідно створювати центри обробки даних або сховища виключно в країні, щоб відповідати нормативним вимогам.

Серед недоліків використання хмарних технологій у бібліотеках М. Yuvaraj називає також небажання працівників бібліотеки використовувати хмарні технології та їх непідготовленість до реалізації цього процесу, невирішеність правових та адміністративних питань і відсутність необхідної інфраструктури в самих бібліотеках.

Отже, врахування в діяльності сучасних бібліотек визначених у наукових розвідках переваг і недоліків впровадження хмарних технологій дозволить забезпечити більшу ефективність цього процесу та допоможе підвищити продуктивність сервісної функції бібліотечних установ.

Г. Колоскова

**ДИСЦИПЛІНА «МЕНЕДЖМЕНТ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК, АРХІВІВ
ТА БАЗ ДАНИХ» ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЗА ОСВІТНЬОЮ
ПРОГРАМОЮ «МЕНЕДЖМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»**

G. Koloskova

**DISCIPLINE “MANAGEMENT OF ELECTRONIC LIBRARIES, ARCHIVES
AND DATABASES” AS A COMPONENT OF MASTER’S TRAINING UNDER
THE EDUCATIONAL PROGRAM “MANAGEMENT OF INFORMATION ACTIVITIES”**

Нині в умовах воєнного стану та переходу більшості державних і приватних структур до цифрових технологій, на регіональному ринку праці постійно зростає попит на таких фахівців, як: SEO manager (фахівець з позиціонування сайтів та пошукової оптимізації) Social Media Marketing Manager (фахівець з маркетингу в соціальних мережах), Digital marketing manager (менеджер з маркетингу в електронних медіа), Client manager (менеджер роботи з клієнтами), Content manager (контент-менеджер), що володіють комплексом базових знань і можуть працювати в цифровому середовищі.

У 2024 р. в Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара на факультеті систем і засобів масової комунікації було відкрито нову освітньо-професійну програму другого (магістерського) рівня вищої освіти «Менеджмент інформаційної діяльності» за спеціальністю 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа. Освітньо-професійна програма магістра має прикладну орієнтацію, спрямована на науково-практичну підготовку та акцентує на стратегії та управлінні інформаційними, комунікаційними, PR і маркетинговими кампаніями з використанням актуальних технологій; зборі, аналізі та візуалізації цифрових даних для

оцінки ефективності інформаційної діяльності; бізнес-аналітиці з використанням пошукових, моніторингових систем та цифрових даних; менеджменті електронних бібліотек, архівів, баз даних, інформаційних проєктів та інформаційної діяльності установ; технологіях документно-інформаційного менеджменту.

За освітньо-професійною програмою студенти вивчають такі дисципліни, як: бізнес-аналітика: технології і метрики BigData, системи інформаційного пошуку та моніторингу, основи комплаєнс-менеджменту, маркетингові стратегії цифрових комунікацій та інформаційних продуктів, креативні стратегії інформаційної діяльності, менеджмент електронних бібліотек, архівів і баз даних. Зокрема, дисципліна «Менеджмент електронних бібліотек, архівів та баз даних» покликана надати здобувачам освіти знання про зміст, структуру, основні напрями й перспективи управління електронними бібліотеками, архівами та базами даних, сприяти оволодінню організаційно-функціональними, технічними й правовими аспектами діяльності, визначенню перспективи подальшого розвитку електронних бібліотек, архівів та баз даних в умовах цифровізації. Робоча програма названої дисципліни передбачає, окрім вивчення лекційного матеріалу, проведення практичних занять, самостійну роботу студентів, підготовку доповідей, повідомлень, обговорення актуальних тем та проходження онлайн-курсу на освітній онлайн-платформі. Вивчення цієї дисципліни забезпечує формування здатності до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, вміння виявляти, ставити й вирішувати проблеми, виявляти ініціативу та підприємливість, здатність до формування ефективної системи управління інформаційною, бібліотечною та архівною діяльністю, вміння організувати роботу й здійснювати керівництво інформаційно-аналітичними структурними підрозділами на підприємствах, в організаціях та установах, зокрема в архівних і бібліотечних, здатність застосовувати комп'ютерні технології з метою вдосконалення професійної діяльності, розуміти принципи проєктування та функціонування автоматизованих БД, семантичного вебу, вебсервісів та соціальних медіа, здатність використовувати у фаховій діяльності знання наукових принципів і методів архівознавства, бібліотекознавства, стратегії, моделі, стандарти та методи розвитку й адміністрування бібліотечних та архівних систем.

Основними результатами після вивчення дисципліни «Менеджмент електронних бібліотек, архівів та баз даних» стануть: вміння використовувати концептуальні знання, набуті в процесі навчання на рівні новітніх досягнень для розв'язання складних проблем і вирішення практичних завдань пов'язаних зі створенням, модернізацією та управлінням електронними бібліотеками й базами даних, вміння планувати концепцію і проєкт створення електронної бібліотеки, вміння управляти функціонуванням електронної бібліотеки та базами даних; знання основних нормативних документів, що регламентують їх діяльність, вміння застосовувати в професійній діяльності технології веб-2,0, інформаційні технології, необхідні для здійснення стратегічного планування діяльності електронних бібліотек; вміння створювати проєкти щодо автоматизації формування інформаційних ресурсів бібліотек та архівів, знання й застосування в практичній діяльності відповідних методів вивчення та аналізу інформаційних потреб аудиторії, планування й реалізація відповідних заходів для забезпечення інформаційних потреб користувачів, вміння розробляти моделі електронних бібліотек та архівів, керуючись основними правовими нормами їх діяльності, знання й використання

основних методів проведення експертизи цінності, систематизації та обліку документів, формування фондів, планування й проведення заходів, направлених на організацію та підтримку взаємодії електронних бібліотек і архівів з метою створення спільних ресурсів та баз даних в умовах цифровізації регіону.

Отже, вважаємо, що дисципліна «Менеджмент електронних бібліотек, архівів та баз даних» є istotною складовою підготовки магістрів за освітньо-професійною програмою «Менеджмент інформаційної діяльності». А знання та компетентності, набуті студентами під час вивчення дисципліни «Менеджмент електронних бібліотек, архівів та баз даних» забезпечать у майбутньому можливість ефективної роботи випускників-магістрів у бібліотеках, архівах, музеях та інших державних і приватних структурах, що є актуальним під час становлення та постійного розвитку сучасного інформаційного простору Дніпропетровського регіону й України загалом.

СЕКЦІЯ:
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГЛОБАЛЬНОГО
СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

Samikshya Madhukullya

**ARTIFICIAL INTELLIGENCE'S PLACE IN CULTURE AND SOCIAL
COMMUNICATIONS: FUTURE DIRECTIONS**

Самікшиа Мадхукулля

**МІСЦЕ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КУЛЬТУРІ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЯХ
ТА ЙОГО МАЙБУТНЄ**

Culture and social communications are two areas where artificial intelligence (AI) is quickly changing. AI offers fresh insights and creative possibilities. Artificial intelligence (AI) technology reproduces these fields, which study culture, communication styles, and societal shifts. It is crucial to position AI as a collaborator who can transform our understanding and interaction with culture and society rather than just as a tool. This paper considers the function of AI and its possible future directions.

The study and analysis of cultural phenomena is the focus of *culturology*, which is essentially based on interpreting social activities, traditions, and symbols. In this situation, AI can serve as a bridge, digesting enormous volumes of cultural material that would require more work for human academics to evaluate effectively otherwise. The cultural trends study has already initiated changes due to AI's capacity to identify patterns, decipher cultural texts, and analyze language. These examples include the use of machine learning algorithms, which evaluate historical records and process natural language for decoding ancient languages. AI-driven technologies are making it possible to comprehend cultural dynamics more profoundly and analytically through data, providing a more thorough examination of how cultures change over time.

Conversely, social communications include all ways societies communicate, exchange ideas, and form bonds. AI is changing

how communication in culture is interpreted, mediated, and facilitated. AI-driven developments that are changing the field include chatbots, automated content generation, and sentiment analysis tools. Artificial intelligence algorithms (AI) are increasingly

nurturing social media platforms, suggesting relationships, curating content, and even moderating conversations. Despite these tools making communication more focused and tailored, they are concerned about bias, privacy, and information manipulation.

AI's ability to analyze data in real-time and configure material for target audiences is one of the main ways to influence social communication. Through the analysis of social media, news outlets, and other digital platforms, AI systems can monitor changes in language usage, worldwide trends, and even societal ideals. Understanding society's mood is essential for political campaigns, public relations, and marketing, where these insights ensure more successful communication skills. For example, in India, AI-driven content analysis is assisting social organizations, policymakers, and brands in comprehending the nation's diverse cultural and linguistic landscape as well as the continuously shifting dynamics of Indian society.

The fusion of AI with social media and culture has its challenges. Ethical repercussions in generating public discourse and cultural narratives rank among the significant concerns of AI-driven technology. Artificial intelligence (AI) algorithms can reinforce stereotypes or encourage skewed ideas that may not fully reflect human cultures' diverse and complicated character, as developers frequently create them with inherent biases. Potentially, AI can create "echo chambers" in social relations, where people are exposed to information and ideas asserting their opinions. The development of inclusive and varied societies may be hampered by these occurrences, which have the potential to impede meaningful cultural interchange and dialogue.

Integrating AI into social communications and culturology provides prospective avenues for future development. AI's ability to democratize cultural production and consumption is one intriguing option. People from marginalized areas may have more opportunities to communicate their cultural narratives on international platforms as AI tools become more widely available, promoting a more pluralistic cultural landscape. AI-powered platforms can provide a voice to historically marginalized groups, fostering the growth of alternative and varied cultural expressions.

AI has the potential to act as a mediator in social conversations, allowing for deeper cross-cultural communication. Artificial Intelligence (AI) has the potential to facilitate understanding and collaboration among diverse populations by examining linguistic subtleties and cultural allusions. Furthermore, AI's capacity to interpret language and understand cultural contexts may be vital in promoting cross-cultural communication, which is especially important in a heterogeneous nation like India.

AI can also aid in the revival and preservation of endangered languages and civilizations. In order to preserve cultural artifacts, oral histories, and linguistic patterns for future generations, AI systems can examine and catalog them. AI can be a handy instrument for cultural preservation in India. In this country, a large number of indigenous languages and cultural traditions are in danger of disappearing. Artificial Intelligence (AI) can help preserve cultural variety in a world that is becoming more interconnected by developing digital archives and language recognition systems.

In conclusion, artificial intelligence (AI) plays a transformative and complex function in social communications and culture. Although artificial intelligence (AI) presents enormous potential for improving communication techniques and expanding our understanding of culture, it also brings up crucial ethical issues that demand attention. We must create frameworks going forward to guarantee that AI technologies are applied

ethically, inclusively, and in ways that enhance human communication and culture. In these domains, artificial intelligence (AI) has promise for technology and how we may use it to improve society overall by promoting more equal communication and stronger cross-cultural ties.

Л. Філіпова

КОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ПОНЯТТЯ

L. Filipova

COMMUNICATIONS AND COMMUNICATIVE STRATEGIES: THEORETICAL NOTIONS

Актуалізація терміну «комунікація» стала особливою у середині ХХ ст., що було пов'язане передусім з ім'ям М. Вінера, появою кібернетики та інформатики, дослідженням складних систем управління та комунікативних моделей. Термін «комунікація» має багато тлумачень, однак найчастіше використовується як процес обміну інформацією між її носіями через систему знаків. У сучасному інформаційному суспільстві основу структури управління організації становлять комунікативні моделі. І саме у сфері управління розглядають поняття «комунікація» та «комунікаційна стратегія» на одному рівні, як частину загальної стратегії розвитку організації, як основний елемент її організаційної культури.

Фахівці вважають, що поняття «комунікативна стратегія» є відносно новим терміном теорії менеджменту. Існують думки, що термін «стратегія» запозичений з військової сфери і, по суті, означає вибір не якогось одного шляху до перемоги (досягнення мети), а створення таких умов, щоб усі шляхи вели до неї. У загальній формі стратегія постає як послідовність кроків, для яких характерними є: наявність стратегічної проблеми (ситуації); конструювання й побудова конструкції як перетворення ситуації; визначення апріорних положень, відповідно до яких здійснюється зміна ситуації. У широкому сенсі термін «комунікативна стратегія» охоплює всю сферу комунікування (або спілкування) в організації, коли є на меті досягнення деяких довгострокових результатів з метою встановлення необхідного рівня комунікації. Серед багатьох тлумачень, у загальному розумінні, комунікативна стратегія організації розглядається як програма реалізації всього спектра вербальних та невербальних засобів компанії, розроблена на основі дослідження та аналізу тенденцій розвитку, можливостей досягнення цілей, ресурсів та потенціалу організації.

У термінологічному аспекті поділяють категорії комунікаційної та комунікативної стратегії. Поняття комунікативної стратегії застосовується переважно в лінгвістиці, теорії міжкультурної комунікації, педагогіки. Під комунікативною стратегією в загальному вигляді розуміється план реалізації цілей комунікатора, схема побудови суб'єктом комунікації моделі своєї мовної поведінки з метою досягнення завдання спілкування. Поняття комунікаційної стратегії застосовується в комунікаційному менеджменті, комунікаційному плануванні та проектуванні, маркетингу, політичних та бізнес-комунікаціях, зв'язках з громадськістю та рекламою.

У загальному розумінні комунікаційна стратегія визначається як орієнтація на загальну стратегію соціального суб'єкта, що має на меті досягнення стратегічних цілей через інформаційно-комунікаційні взаємодії із зовнішнім і внутрішнім середовищем. Хоча в наукових публікаціях терміни «комунікативна» та «комунікаційна»

стратегії часто використовуються взаємозамінно, точніше буде вживатись термін «комунікаційна стратегія». Її розглядають як складову частину функціональної маркетингової стратегії компанії, що передбачає перспективне планування дій для досягнення необхідного рівня комунікації.

Комунікаційна стратегія є перспективним планом будь-якої соціальної взаємодії, спрямованим на отримання маркетингових результатів у комунікаційному середовищі. Інакше кажучи, це план дій компанії на майбутнє, обґрунтована стратегія використання комплексу комунікативних засобів (комунікативний мікс) у процесі взаємодії з усіма учасниками маркетингової системи.

Комунікаційна стратегія ґрунтується на корпоративній та маркетинговій стратегії і складається з набору ефективних інструментів впливу на цільові аудиторії, а також певної програми їх використання. Вона передбачає послідовну розробку трьох складових: ринкової (або маркетингової) стратегії, креативної стратегії та медійної (медіа) стратегії.

Вченими визначаються види комунікативних стратегій та відповідні типи організаційних культур. У науковій та методичній літературі наведено класифікації комунікативних стратегій, в основі яких покладено або цільові установки, або світоглядні цінності (етичні принципи). Закономірним вважається, що той чи інший вид організаційної культури породжує свій тип спілкування, свою комунікативну стратегію. У цьому сенсі активно використовують теорію ірландського філософа Чарльза Хенді (Charles Handy), яка фокусується на чотирьох стилях управління, або культурах, які часто зустрічаються в робочому середовищі; кожна організаційна культура стимулює мотивацію своїх співробітників, привносячи із собою власні стандарти, поведінку та цінності, які необхідно підтримувати. Відповідно до класифікації Ч. Хенді, виокремлюються 4 типи організаційних культур, які умовно названі як: клубна, рольова, робоча та екзистенційна. У компаніях із клубною організаційною культурою вся влада та всі комунікативні потоки зосереджені в руках однієї особи. Для організаційної культури клубного типу характерна закрита комунікативна стратегія. У компаніях з рольовою культурою комунікативні стратегії мають напівзакритий характер і відносяться до конфронтаційного типу. У компаніях з екзистенційною та робочою культурою вибудовуються переважно стратегії співробітництва; у таких організаціях відзначаються ефективні, відкриті комунікативні стратегії кооперації. Компанії, що реалізують таку культуру, посідають одні з перших позицій у списку високоприбуткових організацій: Google, Microsoft, IBM та ін. Щодо рольових структур та авторитарних клубних, то вважають, що ефективність таких структур у вік цифрових технологій має тенденцію до різкого зниження.

Важливість та актуальність комунікаційних аспектів ефективного розвитку управління та планування будь-якої організації підкреслено в багатьох галузях. Зокрема, ці питання мають суттєве значення в інформаційно-документних, адміністративно-кадрових підрозділах, службах документального забезпечення управління органів державної влади та інших установах сфери інформаційної діяльності.

О. Федотова

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ У ХОДІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

О. Fedotova

PECULIARITIES OF USING INFORMATION TECHNOLOGIES AT ENTERPRISES IN THE COURSE OF MANAGEMENT ACTIVITIES

Нині важливість інформаційних технологій у сучасному суспільстві важко переоцінити, оскільки прогрес є невіддільною частиною нашого життя. Особливу роль інформаційні технології відіграють в управлінні організаціями, адже вести документацію, здійснювати облікові функції та вирішувати економічні й фінансові завдання без комп'ютерних технологій вкрай складно.

Найважливіші функціональні процеси ведення документації є доволі непростими. Із цієї причини застосовується широкий спектр багатопрофільних програмних продуктів для поліпшення діяльності співробітників, що зумовлює підвищення запитів на розробку та впровадження відповідних допоміжних систем, здатних оптимізувати низку операцій.

Науково-технічні інновації в галузі інформаційних технологій невинно чинять вплив на формування світового господарства. Використання нових технологій суттєво покращує виробничі процеси та допомагає працювати більш результативно.

Потреба впровадження інформаційних технологій все більш актуалізується в ході керування підприємствами. Досвід функціонування успішних компаній доводить, що ефективний менеджмент неможливий без управління їх інформаційною діяльністю та всією системою корпоративної інформації. Застосування інформаційних технологій в управлінні установою реалізується задля мобільного комп'ютерного оброблення інформаційних ресурсів, підвищення ефективності зберігання великих масивів економічно значущої інформації, а також її оперативного дистанційного передання. Отже, головним завданням на сучасному етапі можна вважати максимальну оптимізацію роботи підприємства на базі використання інформаційних технологій.

У межах дослідження варто уточнити сутність поняття «інформаційні технології». Під ним маємо на увазі цілісну систему методів і способів збирання, передавання, концентрації, оброблення, збереження, представлення й застосування інформаційних даних. Масштаб автоматизації процесів, тип впровадження технічних засобів визначається специфікою та призначенням конкретної технології.

Сучасні ІТ-технології, які базуються на професійному використанні ресурсів, активно застосовуються в управлінні, оскільки ці інформаційні ресурси дозволяють зменшити витрати на виробництво та підвищити ефективність роботи.

Серед головних переваг застосування інформаційних технологій у ході управління організацією доцільно назвати такі: вдосконалення рівня керованості; зменшення ступеня впливу суб'єктивності як чинника; зменшення обсягів паперової роботи; зростання швидкості інформування й достовірності даних; суттєва економія, зниження фінансових затрат; вдосконалення процедур із ведення обліку та контролю; відкритість процесів надання інформаційних відомостей зацікавленим особам з метою інвестування; здатність збільшити ринкову складову.

Впровадження інформаційних технологій на підприємстві дозволяє:

- 1) істотно підвищити ефективність діяльності підприємства;
- 2) оптимальніше формувати витрати на персонал;
- 3) створювати більш сприятливе соціальне середовище.

Підприємства перетворилися на своєрідні віртуальні осередки з розв'язання різних проблемних аспектів. Застосовуючи інформаційні технології, організація здатна кардинально підвищити власний рівень конкурентоспроможності.

Загалом в організаціях виокремлюють наступні групи суб'єктів технологічного процесу, які сприяють виробленню та прийняттю ефективних рішень щодо впровадження інформаційних технологій у виробництво:

- 1) очільники (повинні максимально орієнтуватися в останніх інноваціях, застосовувати інформаційні технології під час вироблення стратегічної лінії організації);
- 2) фахівці (мають провадити багатоаспектний пошук найкращих рішень для забезпечення результативності функціонування та ефективної реалізації завдань установи);
- 3) менеджери (шляхом використання інформаційних технологій аналізують результати рішень, прийнятих фахівцями);
- 4) розробники та постачальники інформаційних технологій (покликані розповсюджувати власну продукцію з урахуванням особливостей діяльності підприємства, забезпечувати довготривалість та усталеність взаємовідносин із споживачами інформаційних продуктів і послуг);
- 5) працівники інформаційно-технологічної служби (зобов'язані розв'язувати поточні питання відповідно до специфіки конкретної галузі, узгоджувати та координувати діяльність фірми згідно з інтересами й пріоритетами певних груп осіб та організацій, зацікавлених у застосуванні інформаційних технологій).

Слід зазначити, що процес впровадження інформаційних технологій до виробничої сфери підприємств України сьогодні частково гальмується через наявність деяких проблемних аспектів, як от:

- накопичення числа пропозицій, ініційованих ІТ-компаніями (користування послугами вимагає залучення інвесторів, що підсилює залежність від послуг зовнішнього характеру);
- інформаційно-технологічний компонент функціонування установ позначився на складі інформаційного продукту та став його базовим елементом;
- суттєві витрати в галузі інформаційних технологій.

Отже, для ефективного впровадження інформаційних технологій у роботу організацій необхідно створити дієвий інструмент, що дозволить зекономити час, прорахувати можливі ризики, збільшити ефективність функціонування за допомогою інформаційних технологій, ретельно вивчити вплив усіх зовнішніх і внутрішніх чинників на результативність діяльності.

За результатами розгляду проблеми маємо констатувати, що інформаційні технології сьогодні є фактором успішної управлінської діяльності та основним середовищем для роботи підприємств. Безперечно, впровадження інформаційних технологій, з погляду на величезний спектр їх переваг, надзвичайно важливе для розвитку організацій. Проте для успішного управління підприємством необхідно подолати низку недоліків, що ускладнюють процес застосування сучасних технологічних інновацій.

О. Романюк

**РОСІЯ VS МОСКОВІЯ: НАЗВА ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА В КОНТЕКСТІ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

О. Романюк

**RUSSIA VS MOSCOVIA: THE NAME OF THE AGGRESSOR STATE
IN THE CONTEXT OF THE INFORMATION CONSTITUENT PART
IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

Актуальність теми зумовлена необхідністю в умовах гібридної війни, яку Росія веде проти України, чинити опір агресору в інформаційній сфері. Найважливішою складовою гібридної війни є інформаційна війна. Вона передуює початку військових дій та відіграє велику роль у подальшому розвитку ситуації. Її основними завданнями з боку держави-агресора є: 1) зламати моральний дух жертви агресії для перемоги за мінімальних витрат людських та матеріальних ресурсів; 2) мобілізувати населення країни-агресора на підтримку несправедливої за своєю сутністю війни; 3) схилити громадську думку інших країн на свою користь. Основним методом інформаційної війни з боку держави-агресора є масовий викид дезінформації, яка включає в себе трактування історичних та сучасних подій на свою користь. Відповідь держави-жертви агресії на такі інформаційні диверсії полягає в швидкому та широкому спростуванні ворожої дезінформації, що потребує розробки та використання певних інформаційних технологій.

В інформаційній сфері гібридної війни, яку сьогодні Росія веде проти України, агресор використовує такі наративи:

- росіяни і українці — це один народ, який був штучно поділений;
- російська держава бере свій початок з Київської Русі;
- українська державність була штучно створена наприкінці Першої світової війни: у одній інтерпретації — генеральним штабом австро-угорської армії (маючи на увазі УНР), у іншій — Леніним (маючи на увазі УРСР);
- територія України є одвічно російськими землями — Малоросією та Новоросією.

Ці наративи активно спростовуються в українському інформаційному полі — у різних газетних та журнальних публікаціях, телепрограмах з політичної та історичної тематики. Проте їх вплив на зарубіжну аудиторію є ще явно недостатнім. Щоб усунути цей недолік, автор у публікації в Facebook за 23 березня 2022 р. запропонував використати такий технологічний прийом — змінити в українській мові назву держави-агресора з Росії на Московію.

У тому, що назва держави в іноземних мовах не співпадає з власною назвою, немає нічого дивного. Так, власна назва Угорщини — Magyarország (Мадьярорсаг — країна мадяр). Але англійської назва цієї країни — Hungary (Ханґрі, пов'язане з гунами, які підкорили цю територію в IV ст.), німецькою — Ungarn (Унґарн), польською — Węgry (Венґри), українською — Угорщина. Розбіжність власної назви з назвами в інших мовах притаманне багатьом іншим країнам: Вірменії (самоназва Аїастан), Грузії (самоназва Сакартвело), Китаю (самоназва Чжунхуа), Фінляндії (самоназва Суомі) тощо.

Зміна назви Росії на Московію сприятиме подоланню усвідомлення про те, що російська державність бере початок з Київської Русі. Справа в тому, що в

англійській мові слова Rus та Russia мають спільний корінь, завдяки чому Київська Русь часто сприймається як Kyivan Russia (Київська Росія). Теж можна сказати й про інші європейські мови: італійську (Russia), іспанську (Rusia), німецьку (Russland), французьку (Russie). Достатньо згадати про те, що в містечку Санлісі поблизу Парижу на пам'ятнику французькій королеві Анні (дочці Ярослава Мудрого, яка вийшла заміж за французького короля Генріха I й після його смерті стала королевою Франції) було написано "Anne de Russu reine de France" («Анна руська, королева Франції»). Проте російська пропаганда трактувала цей напис як «французька королева Анна російська», що було одним з приводів обґрунтування нею київського початку російської державності. Тому у вересні 1996 р. за наполягання української громади Франції та сприяння тодішнього посла України у Франції Юрія Кочубея напис на пам'ятнику був змінений на "Anne de Kiev Reine de France" («Анна Київська, королева Франції»).

Зміна назви з Росії на Московію дозволить розкрити справжнє походження та сутність цієї держави. Як писав Карл Маркс, «Не сувора слава норманської доби, а криваве болото монгольського рабства було колискою Московії, а сучасна Росія є нічим іншим, як трансформацією останньої». Дійсно, Московська держава бере свій початок з тієї події, коли московський князь Іван Калита в 1328 р. одержав від хана Золотої Орди Узбека ярлик на велике княжіння на усіх підконтрольних Орді землях колишньої Київської Русі. Будучи протектором Золотої Орди, Московія успадкувала її деспотичне правління та виховала рабську покірність свого населення, що не зазнало суттєвих змін і після одержання нею незалежності. Бажаючи позбавитися свого ординського коріння, Московія оголосила себе нащадком Київської Русі та змінила свою назву на Росію. Проте спроби цивілізування Росії, які не раз робилися в її історії, або не впливали на деспотичну сутність державної влади, або призводили до деякого її пом'якшення, за яким наступало відновлення її жорстокості. Така інформація, передана в належній формі, дозволить асоціювати теперішню російську агресію проти України як нову азіатську навалу на Європу, подібну до монголо-татарської навали XIII ст., що здатне посилити підтримку Україні в цивілізованому міжнародному співтоваристві.

Безумовно, офіційна зміна Україною назви держави-агресора викличе в тій бурну негативну реакцію, проте це буде мати позитивні наслідки, оскільки сприятиме поширенню у світовому інформаційному просторі потрібної Україні контрінформації. Не виключено, що приклад України з переназання держави-агресора може бути успадкований іншими державами, особливо такими, що в минулому зазнали серйозної шкоди від Росії та сьогодні підтримують Україну.

І. Захарова, М. Яцків

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СХОВИЩ ДЛЯ ЗБЕРІГАННЯ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ

I. Zakharova, M. Yatskiv

USING CLOUD STORAGE FOR ARCHIVAL DOCUMENTS PRESERVATION

Універсальною декларацією про архіви (The Universal Declaration on Archives), прийнятою Генеральною Асамблеєю Міжнародної Ради Архівів в Осло у вересні 2010 р. та схваленою 36-ю сесією Генеральної Конференції ЮНЕСКО в Парижі,

у листопаді 2011 р., було визнано життєву необхідність архівів для підтримки ефективності, управління, для захисту прав громадян, для формування особистої та громадської пам'яті; для розуміння минулого та документування сучасного, щоби спрямовувати майбутні дії. А також зобов'язання, над якими слід працювати, а саме — управління та збереження архівів здійснювалось таким чином, щоб забезпечити їх автентичність, достовірність, цілісність та зручність у використанні. У Декларації наголошено на різноманітності форматів, у яких створюються архіви, зокрема паперові, електронні, аудіовізуальні та інші типи.

Постановою Кабінету Міністрів України 12.03.2022 р. на період дії воєнного стану міністерствам, іншим центральним і місцевим органам виконавчої влади, державним і комунальним юридичним особам, що належать до сфери їх управління, була надана можливість вживати додаткові заходи розміщувати державні інформаційні ресурси та публічні електронні реєстри на хмарних ресурсах та/ або в центрах обробки даних, що розташовані за межами України, та реєструвати доменні імена в домені gov.ua для такого розміщення». Верховна Рада України 15.03.2022 р. ухвалила зміни до ст. 5 Закону України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах», а саме: протягом періоду дії правового режиму воєнного стану в Україні та шести місяців після його припинення чи скасування володільці інформації — власники (держателі) державних інформаційних ресурсів можуть укладати договори про технічне адміністрування відповідних реєстрів з іноземними компаніями, організаціями — постачальниками послуг з надання хмарних ресурсів (надавачами хмарних послуг), утвореними відповідно до законодавства інших держав, та/ або їх зареєстрованими (акредитованими або легалізованими) відповідно до законодавства України філіями, представництвами та іншими відокремленими підрозділами з місцезнаходженням на території України в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Зміни набрали чинності 01.07.2022 р.

Системний адміністратор Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву України (далі — ЦДАЕА) України 13.03.2022 р. отримав до кожного сховища по 50 аккаунтів для завантаження цифрового контенту центральними державними архівами й державними архівами областей та здійснив їх тестування в режимі інтерфейсу командного рядка AWS CLI (<https://docs.aws.amazon.com/cli/v1/userguide/cli-chap-welcome.html>) та за допомогою FileZilla Client — вільної програми, багатоплатформного клієнту з відкритим кодом, призначеного для передавання файлів по протоколу FTP. Разом із технічними роботами працівниками ЦДАЕА України була підготовлена Інструкція ЦДАЕА України з використання програмних засобів для завантаження файлів у хмарні сховища.

Заходи з технічного налаштування хмарних сховищ завершилися підписанням 25.03.2022 р. в онлайн-режимі Угоди про тимчасове передання між Національним архівом Сполученого Королівства й Укрдержархівом. Це перша така Угода, метою якої є забезпечення зберігання, за допомоги створення Національним архівом Сполученого Королівства хмарних сховищ даних, резервних копій цифрових матеріалів державних архівних установ України на випадок можливої їх втрати через війну російської федерації проти України. ЦДАЕА України та відповідальними працівниками Національного архіву Сполученого Королівства були опрацьовані технічні питання тимчасового переміщення таких матеріалів. Хмарне сховище

створюється для українських державних архівних установ британськими колегами на безоплатній основі на окремому сервері, достатнього розміру для зберігання цифрового контенту та можливості незалежного копіювання такого контенту всіма державними архівними установами України.

Отже, ухвалені зміни до нормативно-правових актів України з питань технічного захисту інформації дозволили архівам, бібліотекам і музеям розпочати активне копіювання даних у хмарні сховища, розташованих за межами країни. І вкотре на допомогу прийшли наші колеги з європейських державних органів та провідних інституцій культури, що дозволило швидко організувати безоплатне надійне зберігання даних в європейських хмарах, зокрема Amazon Web Services (далі — AWS). На сьогодні в цій хмарі надійно зберігаються сотні терабайт інформації. Так, уже наприкінці лютого 2022 р. українські архівісти отримали пропозицію про допомогу від наших іноземних колег щодо організування хмарних сховищ за межами України для надійного збереження цифрових даних. Ініціатива належала доктору Любомиру Луцюку, відомого вченого з Канади українського походження, який доклав чималих зусиль для встановлення контактів безпосередніх виконавців замисленого.

Минуло два роки. До тепер воєнний стан не припинено та, на жаль, загроза втрати історико-культурної спадщини не стала меншою. Отже, вищезазначений алгоритм дій залишається актуальним на сьогодні для всіх державних архівів. Строк, упродовж якого дозволено зберігати дані в хмарах за межами України, відповідно до чинної національної нормативно-правової бази з питань технічного захисту інформації, завершується на шостий місяць після припинення дії воєнного стану. Перед українськими архівами, бібліотеками та музеями виникне доволі проблематичне питання, де зберігати такий обсяг даних? А якщо строк зберігання буде подовжено або взагалі скасована заборона щодо зберігання інформації за межами України, наприклад якщо це сховище розташоване в Європі, зважаючи на загальний євроінтеграційний курс України, тоді українські архіви, бібліотеки та музеї повинні будуть відшукати гроші для сплати послуг надавачів у використанні хмарних сховищ. Вочевидь, що це додаткове навантаження на бюджет України під час її післявоєнної розбудови, зважаючи, що більшість із користувачів цими хмарними послугами є установи державної форми власності. Отже, для формування відповідних видатків і закладання їх у пропозиції до майбутніх бюджетів слід мати чітке розуміння очікуваних проблем і шляхів їх подолання, що потребує документального оформлення в межах кожної установи, наприклад у формі відповідного плану дій.

Слід зазначити, що воєнний стан вплинув і на стратегію зберігання даних. У мирний час така стратегія полягала в простому дублюванні даних основного сховища, призначеного для оперативного доступу, у віддалене, краще як дзеркало оперативного або резервна копія всієї системи, та створення третього відокремленого від будь-яких мереж недоторканого сховища на надійних носіях. Усі сховища, зазвичай, розташовувалися в межах однієї установи. Іноді могли розташовуватися на території України, але не за її межами. Остання заборона визначалася нормативно-правовою базою України у сфері захисту інформації. Основним завданням було надійне зберігання даних та їх відновлення, у разі

пошкодження або втрати. Однак, про руйнування та пошкодження обладнання не йшлося. Сучасна стратегія знала трьох суттєвих змін:

- 1) застосування надійних мережевих сховищ невеликого розміру, що невибагливі до умов експлуатації, не потребують розміщення в серверних кімнатах, не потребують багато часу для зупинки їхньої роботи, а головне, які можна легко переміщувати, безпосередньо схопивши в руки, у разі реальної небезпеки;
- 2) відокремлені від будь-яких мереж недоторкані сховища на надійних носіях повинні розташовуватися в захищених місцях, зокрема в укриттях, наприклад кімнатах-сейфах, що з високою ймовірністю залишаться цілими при прямому влученні вибухівки в будівлю та можуть витримувати високі температури;
- 3) віддалені сховища слід розташовувати в хмарі за межами України.

Л. Ткач

ПРО ЗМІНУ ПОГЛЯДІВ НА ДІЛОВОДСТВО В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

L. Tkach

ON CHANGING VIEWS ON OFFICE WORK IN THE CONTEXT OF THE HISTORY OF UKRAINIAN STATEHOOD

Діловодство на кожних етапах виникнення й функціонування документальних систем переживало суттєві трансформації, чималою мірою пов'язані з реформами в державних органах управління на зовнішньому та внутрішньому рівнях. Такі зміни завжди вимагали системного вдосконалення управління, а також ведення діловодства в горизонтальному й вертикальному напрямках управлінської ієрархії. Існує багато наукових досліджень, які висвітлюють історію діловодства в різні історичні періоди в окремих країнах або на певних територіях. Відомі вітчизняні дослідники намагалися змінити традиційний російський підхід до історії діловодства в Україні. Важливо визначити, наскільки російська періодизація та зміст історії діловодства стосуються української державності.

Окремі частини території України в різні історичні епохи входили не лише до складу росії та СРСР, але й інших держав, а в певні моменти історичного розвитку Україна мала свою державність і власну мову. Галичину колись вважали віддаленою територією, яка відставала в часі. Її історія в україномовних наративах часто зводиться до української історії — історії русинів, їх співіснування або конфліктів із поляками, а також історії церкви. Історія Галичини в польських наративах, з деякими винятками, подібна до української, але фокус тут зосереджений на польськомовній Галичині. Ми найчастіше чуємо й бачимо Галичину з другої половини XIX століття або першої половини XX століття. Пізніє XIX століття було більш доступним для досліджень істориків завдяки, наприклад, мовним особливостям: офіційною мовою в Галичині тоді була польська, але частина документації та приватних архівів була доступна українською.

Дуже часто в Галичині свідомих українців переконували, що, попри всі свої вади, їхньою опорою, надією і рятівником України від чергового поневолення є російська імперія. Насправді ж русифікація та советизація не дозволяли «галичанам» остаточно утвердитися. Як наслідок, Україна довгий час не мала жодної конструктивної, послідовної та чітко артикульованої політики — ані в культурі, ані

в економіці, ані в державному будівництві, ані в міжнародних відносинах, ані в будь-чому іншому. Урядова еліта ніколи не визначала, яке суспільство вона буде.

Втішно, що російська імперія не мала поширення діловодства на Східну Галичину, Закарпаття й Північну Буковину, які перебували у складі Австро-Угорщини та яких обвинувачували у «вестернізації». Сьогодні це є ще одним поштовхом для продовження наукових розвідок про історію діловодства, зокрема в Галичині.

Малодослідженість діловодства півдавстрійської Галичини спонукає науковців по-новому звернутися до джерел. Перспективи подальших розвідок полягають у більш детальному дослідженні діяльності галицьких управлінців у сфері діловодства у складі Австро-Угорщини. Яскраво вираженими на той час були нотаріальні дії галицьких нотаріусів.

Австрійське діловодство в Галичині з кінця XVIII століття та протягом XIX століття формувалося й розвивалося еволюційно, зберігаючи історично-правову спадкоємність і зважаючи на потреби того часу.

Галичина всупереч реформам різних форм, зокрема адміністративно-правових, організації основних засад діловодства й систем документації, завдяки своїй самобутності не втратила ознак етнічної ідентичності, вберегла себе від асиміляції Польщею, розвиваючи звичаї, традиції, особливості ведення діловодства.

Порубіжжя XIX–XX століть вимагало нових реформ і модифікації офісної служби, служби справочинства, зокрема це стосувалося нотаріального судочинства.

Служба діловодства відставала від розвитку канцелярської практики. Проте докорінних змін зазнала лише ґрунтовна перебудова австрійської адміністративної системи, від першої інстанції до наступного міністерства. Були створені нові адміністративні (політичні), судові та фінансові органи, що вимагали модифікації офісної служби. Відтак, на основі отриманого досвіду та аналізу австрійської офісної системи й спеціальних досліджень було розроблено реформу канцелярії, яку згодом випробували на практиці. Після успішних результатів і позитивної реакції чиновників було введено нове розпорядження про офісну систему. У міністерстві шляхів сполучення, в урядовому управлінні доріг, у військовій адміністрації, в інших органах місцевого самоврядування запровадили новий порядок, правила діловодства.

Щодо мовних реалій у Галичині, то часто у випадку з українською мовою чинилися видимі перешкоди. Регулювання мовного вжитку та обігу в управлінських структурах Галицької автономії здійснювалось на основі крайового законодавства та наказів окремих міністерств. Після запровадження в 1869 р. польської, як офіційної службової мови, у діловодство державних органів влади та установ польська бюрократія перманентно ігнорувала норми щодо забезпечення мовних прав національних спільнот.

Сьогодні на вимогу часу і всупереч важким обставинам в Україні необхідно продовжувати відновлювати історичну справедливість, зокрема повертати до мовного вживання українські слова, вилучені через політичні утиски.

С. Савченко, О. П'ятак

**ОБХІДНІ ЛИСТКИ:
АНАХРОНІЗМ ТОТАЛІТАРНОГО ДІЛОВОДСТВА ЧИ ЗАХОПЛИВИЙ КВЕСТ?**

S. Savchenko, O. Pyatak

**DEPARTURE CLERANCE CHECKLIST:
AN ANACHRONISM OF TOTALITARIAN OR AN EXCITING QUEST?**

Практика обхідних листів, що набула поширення за часів тоталітаризму, стала невід'ємною частиною бюрократичного апарату державних установ, підприємств та навчальних закладів. Цей інструмент контролю застосовувався під час звільнення працівників або випуску студентів для перевірки виконання всіх зобов'язань перед установою: повернення бібліотечних матеріалів, здачі службового обладнання, отримання розрахункових виплат тощо.

Радянська система, тяжіючи до всеохоплюючого контролю та обліку, зробила обхідні листи (поряд із такими інструментами, як прописка, довідка про несудимість, анкети з вимогами конфіденційної інформації та багато інших) одним із наріжних каменів бюрократичного тоталітаризму. Показово, що після розпаду СРСР пострадянські країни автоматично успадкували цю практику, не піддавши її критичному переосмисленню.

У сучасній Україні процедура підписання обхідних листів досі зберігається в переважній більшості установ, організацій та закладів вищої освіти. Її сутність полягає в тому, що працівник чи колишній студент мусить здійснити своєрідну подорож численними кабінетами, збираючи підписи посадових осіб для отримання власних документів — трудової книжки чи диплома.

Особливо показовим є процес отримання диплома, який перетворюється на виснажливий квест-блукання різними корпусами навчального закладу. Цей шлях нерідко супроводжується проявами бюрократичного свавілля: випускників зустрічають репліками про невчасний візит, неправильну поведінку або ж відправляють геть із вказівкою «прийти через тиждень» чи «навчитися культурно заходити».

Іронія в тому, що така процедура стала своєрідним українським аналогом урочистих церемоній вручення дипломів, які практикуються в університетах більшості країн світу. Можна було б припустити в цьому певний освітній сенс — як спосіб підготовки молоді до реалій життя з його бюрократичними викликами. Проте така «підготовка» радше свідчить про необхідність системних змін в адміністративній культурі наших установ.

Ось декілька діалогів, вихоплених зі студентських та аспірантських чатів, де молоді люди не можуть збагнути доцільності своїх митарств з обхідними листами. Головне питання, яке їх цікавить: навіщо і кому це потрібно?

«Навіщо студенту йти туди і ставити печатку? Що в нього немає боргів? Отже, є два варіанти: а) хороший студент — боргів немає, б) поганий студент — борг є. Але чому хороший студент має кудись ходити? З поганими студентами виш нехай розбирається сам. А так виходить натуральний шантаж: не підпишеш обхідний — не дамо диплом. Одна проблема: це незаконно».

«Така ситуація всюди — наслідок поганого менеджменту. Чому студенти мають бігати по підрозділах вишу, а не підрозділи подавати відповідні відомості в той підрозділ, який видає дипломи? Але тут ще питання: а чи законна невидача диплома доти, доки не будуть, наприклад, здані книжки? ІМХО ні».

«Добре ще, що по всій країні не відправили підписи збирати :)»

«Згоден, я таки не всі зібрав, мене хотіла одна примхлива дама з навчальної частини притиснути, але на той час печатку я вже отримав, про що з гордим виглядом їй і повідомив :) Але вона обіцяла помститися».

«По суті теми: чи законно вимагати сам обхідний і утримувати диплом / вкладиш... У статуті ВНЗ такого не знайшов. А чим ще можуть регламентуватися відносини ВНЗ і студента?»

«А те, що ганяють і черги скрізь, так це нерозвиненість електронних мереж і взаємодії підрозділів. Має бути якась база, де студент після закінчення навчання значився б боржником у бібліотеці або гуртожитку. Цього немає, ось і ганяють їх по місту...»

В середньому доводиться обходити біля 10 інстанцій. Передовсім деканат, бібліотеку, кафедру (часом не одну), гуртожиток, воєнно-обліковий стіл, бухгалтерію, профком, відділ кадрів, відділ дипломування. Це мінімальний список, у кожній установі він може бути доповнений. В опитаних нами випускників ЗВО кабінета з обхідним листком займала в середньому 1–2 повних дні. Найгірше, що кабінети були, звісно, не в одному коридорі одного корпусу: доводилося бігати різними корпусами, які розташовувалися в різних частинах міста, доволі віддалених одне від одного. І в кожному кабінеті були свої правила «правильного входу» і свій регламент.

Це був останній незабутній контакт випускника з рідним закладом, де він здобув вищу освіту. Цей психологічно травматичний контакт лишається в пам'яті на все життя.

Найпоказовішим прикладом недоцільності системи обхідних листів є вимога отримати підпис коменданта гуртожитку для студентів, які ніколи там не мешкали. Це яскраво демонструє шаблонність мислення бюрократичної машини, її нездатність враховувати індивідуальні обставини та відсутність гнучкості. Система не передбачає альтернативних рішень навіть у простих ситуаціях, як-от відсутність відповідальної особи, що призводить до невиправданих затримок.

Прикро, що тягар доведення «чистоти» перед установою лежить на колишньому співробітнику чи студенті, тоді як логічніше було б організації самій вказувати на наявні борги чи невиконані зобов'язання.

Практика обхідних листів, успадкована від радянської системи з її жорстким паперовим документообігом, виглядає особливо архаїчно в контексті сучасної цифровізації. В епоху, коли більшість процесів автоматизовано, збереження такої принизливої практики викликає щонайменше подив.

Модернізація системи не означає відмову від контролю чи поширення анархії. Навпаки, сучасні інформаційні технології дозволяють зробити процес ефективнішим та зручнішим для всіх учасників. Електронна система здатна: відстежувати всі зобов'язання в режимі реального часу; автоматично генерувати необхідні документи; забезпечувати цифрове підписання; централізовано зберігати документацію; фіксувати історію всіх дій та змін; автоматично сповіщати всіх

учасників процесу; формувати онлайн-звіти про стан справ; повідомляти відділ, що видає диплом, про стан готовності випускника («інституційної чистоти») одержати цей доленосний документ.

З незрозумілих причин внутрішні документно-інформаційні процедури на кшталт тієї, що була описана, в багатьох установах та закладах освіти досі залишаються поза межами електронної автоматизації. Головний принцип модернізації полягає в тому, що система має служити людині, а не навпаки. Критеріями ефективності мають бути зручність, комфортність, мобільність та оперативність, а не сліпе дотримання застарілих процедур, що походять з епохи імперського крочкотворства.

І. Парфенюк

ВІРТУАЛЬНІ ІНФЛЮЕНСЕРИ В PR-КАМПАНІЯХ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ

І. Parfeniuk

VIRTUAL INFLUENCERS IN PR CAMPAIGNS: BENEFITS AND RISKS

Тема використання віртуальних інфлюенсерів у PR-кампаніях — одна з найбільш інноваційних і перспективних у сучасних дослідженнях у галузі соціальних комунікацій. Віртуальні інфлюенсери — це цифрові персонажі, створені за допомогою комп'ютерної графіки та штучного інтелекту, які діють як реальні агенти впливу в соціальних мережах. Вони використовуються у світових PR-кампаніях, надаючи нові можливості для взаємодії між брендами та їхньою аудиторією, підвищуючи ефективність і керованість комунікації.

Наукових досліджень щодо ролі інфлюенсерів у рекламних та PR-кампаніях в Україні є досить багато, натомість наукові праці про віртуальних інфлюенсерів зустрічаються переважно в зарубіжних авторів. Серед них варто виокремити М. Герліха, який у своїх роботах аналізує вплив віртуальних інфлюенсерів на споживчу поведінку та показує, що вони можуть бути сприйняті як більш надійні та передбачувані; Е. Кім, яка зі своїми колегами вивчає різні типи віртуальних інфлюенсерів та їхній вплив на довіру аудиторії до рекламних повідомлень; К. Гаддерс, що аналізує комунікаційні моделі віртуальних інфлюенсерів і порівнює їх із традиційними агентами впливу.

В Україні тема віртуальних інфлюенсерів залишається недостатньо вивченою, попри перспективність її розвитку. Національні дослідження цієї сфери обмежені, а використання віртуальних осіб у PR-кампаніях українськими брендами перебуває на початковому етапі розвитку. Саме тому ця тема має великий потенціал, особливо у сфері комунікацій з молоддю та використання інноваційних рекламних технологій.

Метою цього дослідження є аналіз переваг і ризиків використання віртуальних інфлюенсерів у PR-кампаніях з огляду на сучасні світові тренди та можливі перспективи розвитку цього напрямку в Україні.

Відповідно до зазначеної мети, було поставлено такі завдання: 1) вивчити особливості використання віртуальних інфлюенсерів у PR-кампаніях; 2) визначити ключові переваги та ризики використання віртуальних інфлюенсерів; 3) оцінити перспективи розвитку віртуальних інфлюенсерів в Україні.

Наукова новизна цієї роботи полягає в комплексному аналізі використання віртуальних інфлюенсерів у PR-кампаніях із врахуванням сучасних світових трендів і перспектив розвитку цього явища в Україні.

Сучасні PR-кампанії значно змінилися під впливом цифрових технологій. Соціальні мережі стали основним каналом для взаємодії з користувачами, забезпечуючи миттєву комунікацію через персоналізовані повідомлення. Бренди застосовують інфлюенсер-маркетинг, коли реальні або віртуальні інфлюенсери рекомендують продукти та послуги, підвищуючи довіру до бренду.

Віртуальні інфлюенсери — це цифрові персонажі або аватари, створені за допомогою комп'ютерної графіки та алгоритмів штучного інтелекту, які ведуть себе як реальні люди в соціальних мережах.

Серед таких персонажів можна виокремити Lil Miquela. Це один із найвідоміших прикладів віртуального інфлюенсера, створеного компанією Brud у 2016 році. Lil Miquela має 2,5 мільйони підписників в Instagram і співпрацює з відомими брендами (наприклад, Calvin Klein та Prada). Також можна назвати Shudu Gram, яку вважають першою віртуальною супермоделлю, та Bermuda, що здобула свою популярність завдяки просуванню брендів.

Однією з головних переваг використання віртуальних інфлюенсерів є повний контроль з боку брендів над їх поведінкою та контентом. Це дозволяє уникати репутаційних ризиків, пов'язаних зі скандалами або непередбачуваними діями, на відміну від співпраці зі знаменитими людьми. Віртуальні інфлюенсери, такі як Lil Miquela та Shudu Gram, демонструють високу передбачуваність і стабільність у своїй комунікації з аудиторією, що робить їх більш надійними партнерами для комунікаційних кампаній.

Віртуальні інфлюенсери не мають географічних обмежень. Вони можуть працювати для міжнародної аудиторії в будь-який час, оскільки їхня цифрова природа дозволяє легко адаптувати контент до різних мов і культур. Скажімо, міжнародні кампанії за участі Lil Miquela охоплюють мільйони людей в усьому світі, що робить її привабливою для глобальних проєктів.

Використання віртуальних інфлюенсерів варто вважати інноваційним інструментом PR, що відрізняє бренди від конкурентів і сприяє підвищенню їх іміджу. Завдяки новим технологіям, віртуальні інфлюенсери можуть інтегруватися в різноманітні креативні формати, такі як доповнена реальність (AR) або штучний інтелект (AI).

Однак використання віртуальних інфлюенсерів також має свої ризики. Одним із них є відсутність автентичності, тому що цифрові персонажі можуть сприйматися як штучні, «несправжні». Це знижує рівень довіри до рекламних повідомлень, наприклад деякі комунікаційні кампанії з використанням віртуальних персонажів, таких як Bermuda, викликали неоднозначні реакції через недостатній емоційний зв'язок із цільовою аудиторією.

Важливу роль у використанні віртуальних інфлюенсерів відіграють етичні питання. Створення ідеалізованих образів може сприяти, наприклад, поширенню нереалістичних стандартів краси, що може негативно вплинути на самооцінку серед вразливих груп споживачів. Важливо також дотримуватися прозорості в комунікаціях, забезпечуючи аудиторію інформацією про те, що взаємодія відбувається з віртуальним персонажем, а не з реальною людиною.

Технічні аспекти також створюють певні ризики, оскільки віртуальні інфлюенсери повністю залежать від технологій. Кіберзагрози або збої у роботі програмного забезпечення можуть негативно вплинути на імідж бренду та ефективність кампанії. Крім того, тренди у сфері віртуальних інфлюенсерів можуть швидко змінюватися, що потребує постійного оновлення комунікаційних стратегій та інвестицій у новітні технології.

Щодо українського досвіду, розвиток віртуальних інфлюенсерів лише набирає оберті, але вже є приклади спроб реалізації таких проєктів. Створенням перших віртуальних персонажів в Україні займалася агенція FFFACE.ME. Ще у 2021 році було створено віртуальну дівчину на ім'я Астра Стар (Astra Star). Вона позиціонувалася як перша цифрова блогерка в Україні. За її біографією, це 18-річна дівчина, яка переїхала з Берліна до Києва. Вона захоплювалася модою, самоосвітою, йогою та поєднувала трендові речі зі знахідками із секонд-хендів. Віртуальна блогерка уміла створювати різні види контенту: знімати фото та відео, постити сторіз, тестувати Instagram-фільтри та брати участь у заходах.

Загалом це не єдиний віртуальний персонаж, створений цією агенцією. Однак, на сьогодні компанія зосередилася на міжнародних проєктах у галузях віртуальної реальності та штучного інтелекту. А розвиток віртуальних інфлюенсерів в нашій країні поки так і залишається на початковій стадії.

Таким чином, віртуальні інфлюенсери є потужним інструментом у сучасних PR-кампаніях, надаючи брендам нові можливості для контрольованої та інноваційної взаємодії із цільовими аудиторіями. Контроль їх діяльності з боку маркетологів дозволяє уникнути багатьох ризиків, властивих реальним інфлюенсерам. Завдяки відсутності географічних обмежень, віртуальні блогери можуть ефективно охоплювати міжнародні аудиторії та підтримувати постійну комунікацію з ними. Інноваційність та унікальність цього інструменту також надають додаткових переваг, роблячи їх сучасними та привабливими для молодіжної аудиторії. Однак, разом із перевагами існують і ризики, на які необхідно зважати: це недостатня автентичність, етичні проблеми та технологічні виклики.

З огляду на глобальні тенденції, можна прогнозувати, що віртуальні інфлюенсери матимуть велике значення й для українських брендів, які прагнуть залучати міжнародні ринки та використовувати новітні технології для побудови комунікаційних стратегій.

О. Карпенко

DEVELOPMENT OF SOFT SKILLS THROUGH TEACHING IN ENGLISH LANGUAGE OF PROFESSIONAL DISCIPLINES (EMI) IN GLOBAL SOCIO-CULTURAL SPACE AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

О. Карпенко

РОЗВИТОК М'ЯКИХ НАВИЧОК ЧЕРЕЗ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН (EMI) В ГЛОБАЛЬНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ УЗВО

Soft skills play a crucial role in decision-making processes essential in today's sociocultural landscape, often characterized by volatility, uncertainty, complexity, and ambiguity (VUCA world). These skills are vital for effective cultural communication and

the broader social context in Ukraine, typically associated with communication, emotional intelligence, critical thinking, and empathy. They enable individuals to articulate their ideas, understand diverse perspectives, manage emotions, and make informed decisions.

In this context, the development of soft skills through English Medium Instruction (EMI) is increasingly important, especially considering the law signed on June 26, establishing English as an official language of international communication in Ukraine. English will become mandatory at all levels of education, including preschools, highlighting the need to integrate EMI into university curricula to form professional language competence and seize career opportunities worldwide. Speaking English has become a requirement of our global society, with its prevalence on the Internet and its status as the official language of major international organizations such as the United Nations, UNESCO, and WTO.

EMI is generally defined as the practice of teaching academic subjects in English, which is not the first language of the majority population. This term is often used synonymously with Content and Language Integrated Learning (CLIL) and is associated with teaching English as a Foreign Language (EFL), English for Specific Purposes (ESP), or English for Academic Purposes (EAP), despite their different functional aims. EMI not only develops language skills but also fosters a better understanding of cultural dynamics in a globalized world.

Integrating EMI in Higher Education Institutions (HEIs) is instrumental in developing soft skills by leveraging various teaching methodologies and digital tools that enhance learning experiences. Key soft skills — including communication, time management, leadership, adaptability, empathy, critical thinking, problem-solving, work ethic, conflict management, and creativity — can be effectively fostered through appropriately designed curricula. This integration meets the demands of the global society, considering the necessity of academic mobility as a condition for the quality of global education. It addresses students' ambitions to become highly qualified professionals in demand worldwide. Research indicates that 92% of hiring managers believe candidates with strong soft skills are prioritized in employment decisions. According to the latest insights, top soft skills for 2024 include the following:

- adaptability and resilience;
- communication and collaboration (85% of employers);
- critical thinking and problem-solving (80% of employers);
- emotional intelligence (90% of top performers);
- leadership and initiative (84% of organizations report a lack);
- creativity and innovation (highlighted by CEOs as a top business challenge);
- cultural competence and inclusivity;
- continuous learning and adaptation.

At the State University of Information and Communication Technologies, there is experience in implementing disciplines designed to develop soft skills through EMI. For example, in the Bachelor's programs «Documentation and Information Activity» and «Information Analytics and PR», a mandatory course titled «Business Communication» focuses on developing essential business communication skills. This course specifically covers techniques in negotiation, problem-solving, and business writing, thereby fostering important soft skills within the curriculum.

Additionally, the mandatory course «Persuasive Communication Strategies» is included in the Master's program «Management of Information and Communication Activity», aimed at ensuring effective communication in academic and professional environments. This course helps students achieve personal and professional success by acquiring interpersonal and teamwork communication skills, as well as leadership abilities, including principles of persuasion, campaign planning, research, and tactics such as copywriting and website design.

An optional course within the Master's program, «Communication Skills Training», focuses on developing communicative skills for effective communication in academic and professional settings. This includes mastering oral and written communication techniques, voice tone, pauses, visual aids, storytelling, and crafting resumes. Thus, it fosters essential soft skills such as communication, teamwork, and leadership.

Postgraduate students who complete the mandatory course «Information Culture» will gain knowledge in the specifics of scientometrics, processing information for international grants and correspondence, applying search technologies in information services, and enhancing computer competence for information protection. This course is primarily aimed at developing critical thinking, cultural competence, and communication skills, which are essential for success in today's interconnected world. All of the aforementioned courses aim to develop not only professional competencies and learning outcomes but also the soft skills necessary for success in graduates' personal and professional lives.

Thus, the combination of EMI with a focus on soft skills development creates a robust framework for preparing graduates for success in an increasingly interconnected and rapidly evolving socio-cultural landscape. Implementing similar disciplines, as discussed above, into curricula at all education levels — particularly in HEIs — is essential. This approach enhances individual competencies and contributes positively to Ukraine's sociocultural future. It is vital to incorporate such courses across HEIs of various orientations — technical, humanitarian, medical, and agricultural — to ensure graduates develop the soft skills necessary for success in a dynamic sociocultural environment.

О. Решетілова, В. Панасенко

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІЖКУЛЬТУРНУ КОМУНІКАЦІЮ

O. Reshetilova, V. Panasenko

INFORMATION TECHNOLOGIES AND THEIR IMPACT ON INTERCULTURAL COMMUNICATION

З появою інформаційних технологій (ІТ) наш світ став більш схожим на глобальне селище, де комунікація між різними культурами стала легшою і швидшою. У сучасному світі інформаційні технології стали невіддільною частиною нашого повсякденного життя, а їх роль у міжкультурній комунікації важко переоцінити. Інформаційні технології не лише змінюють спосіб, яким ми спілкуємося, але й суттєво впливають на міжкультурну комунікацію. Це явище стає дедалі важливішим у глобалізованому світі, де взаємодія між різними культурами відбувається щодня.

Однією з основних переваг (ІТ) є миттєвий доступ до інформації та можливість швидкого й зручного обміну інформацією між людьми з усього світу. Інформаційні технології, такі як соціальні мережі, сприяють обміну ідеями та культурами

цінностями, що у свою чергу сприяє взаєморозумінню між народами. Наприклад, завдяки можливості спілкуватися онлайн, люди можуть дізнатися більше про інші культури, традиції, звичаї тощо. Це розширює їх кругозір та допомагає уникнути стереотипів і попередує конфлікту.

Соціальні мережі, блоги та онлайн-форуми створюють платформи для обміну досвідом і знаннями, що сприяє культурному діалогу. Завдяки онлайн-платформам, люди можуть легко спілкуватися без заздалегідь встановлених територіальних обмежень. Це відкриває двері для співпраці та взаєморозуміння між різними культурами. Наприклад, такі платформи, як Facebook або Instagram, дозволяють користувачам ділитися своїм життям, культурними особливостями та думками, що заохочує відкритість і взаєморозуміння.

Розвиток автоматизованих перекладачів, таких як Google Translate, значно полегшує спілкування між носіями різних мов, тому мовні бар'єри стають менш значущими. Це дозволяє уникати непорозумінь і створює можливості для співпраці в бізнесі, освіті та культурних обмінах. Однак слід зазначити, що автоматичний переклад не завжди точний і може призводити до втрати нюансів або контексту.

Інформаційні технології сприяють формуванню глобальної ідентичності, де люди можуть відчувати себе частиною світової спільноти, попри культурні відмінності. І хоча це має безліч позитивних аспектів, таких як зближення людей з усього світу і розширення можливостей для співпраці, слід враховувати й негативні наслідки цього процесу. Тобто, існує й негативний аспект впливу інформаційних технологій на міжкультурну комунікацію. Завдяки анонімності в Інтернеті, можуть з'явитися проблеми з недостовірною інформацією та місцевими конфліктами.

Глобалізація може призвести до асиміляції менших культур, коли вплив більш потужних культур призводить до занепаду унікальності менших культур, тобто домінуючі культури витісняють локальні традиції. Цей процес може загрожувати зникненню унікальних культурних особливостей, тому важливо зберігати культурну чутливість та повагу до різноманітності. Інтернет може стати засобом поширення стереотипів чи фейків про інші культури, що може призвести до міжкультурних конфліктів. Користувачі повинні бути обережними у виборі інформації, яку вони споживають, а також розуміти наслідки своїх дій у цифровому просторі. Тому важливо розвивати критичне мислення та культуру інтеркультурної комунікації, щоб ефективно користуватися інформаційними технологіями в спілкуванні з представниками різних культур.

Важливим аспектом є також етика в міжкультурній комунікації. Інформаційні технології мають величезний потенціал для покращення міжкультурної комунікації, проте їх використання потребує уважності та етики. Використання ІТ вимагає усвідомленості щодо важливості етики в міжкультурній комунікації, необхідності поваги до культурних особливостей та традицій. Важливо пам'ятати про цінність культурного різноманіття й прагнути до взаєморозуміння в умовах глобалізації. Тільки так можна створити більш гармонійний світ, де кожна культура матиме можливість бути почутою і зрозумілою.

У майбутньому можна очікувати подальшого розвитку інформаційних технологій, що відкриє нові можливості для міжкультурної комунікації. Віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR) можуть створити нові формати для взаємодії між культурами, дозволяючи людям «пережити» інші культури без

фізичного переміщення. Онлайн-форуми, вебіари та конференції створюють можливості для діалогу між культурами, сприяючи розумінню та співпраці. Молодь, яка активно використовує інформаційні технології, може стати рушійною силою для міжкультурного порозуміння через обмін думками та досвідом. У майбутньому розвиток нових технологій (наприклад, штучного інтелекту) може ще більше змінити спосіб міжкультурної комунікації, відкриваючи нові можливості для співпраці.

Отже, інформаційні технології мають значний вплив на міжкультурну комунікацію, оскільки вони забезпечують швидкий і зручний доступ до інформації, що дозволяє людям з різних культур взаємодіяти та обмінюватися думками в реальному часі. Це сприяє зменшенню мовних бар'єрів через автоматичний переклад, а також відкриває можливості для спільної роботи над проектами та ідеями. Водночас важливо пам'ятати про ризики, пов'язані з культурними непорозуміннями та викривленням інформації, що може виникнути внаслідок різних контекстів сприйняття. Таким чином, успішна міжкультурна комунікація вимагає не лише технічних засобів, а й культурної чутливості та готовності до діалогу.

Зрештою, вбачається, що інформаційні технології мають як позитивний, так і негативний вплив на міжкультурну комунікацію. Важливо збалансувати ці аспекти, працюючи над сприятливими умовами для розуміння та співробітництва між різними культурами. Адже лише в умовах взаєморозуміння та поваги може народитися дійсно глобальне суспільство, що здатне працювати разом для кращого майбутнього.

О. Супрун

ШЛЯХИ ВИЗНАЧЕННЯ Й ЗАЛУЧЕННЯ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ

О. Супрун

WAYS OF DETERMINING AND ATTRACTING THE TARGET AUDIENCE OF INTERNET PUBLICATIONS

Просування у сфері Інтернет має свої особливості, тому вибір ефективної PR-стратегії та ефективних PR-технологій впливає на ефективність самого інтернет-видання. Аналіз типології сучасних інтернет-видань свідчить, що переважна більшість з них має чітко зазначену спеціалізацію. Це так звані нішеві видання, які присвячують свій контент якійсь окремій сфері, наприклад бізнесовій або політичній. Це формує специфіку таких видань і потребує відповідних технологій просування серед цільових аудиторій. По-перше, вони розраховані не на широку аудиторію, якій можна демонструвати будь-яку рекламу та просувати скрізь, а на конкретне коло людей, яких об'єднує зацікавленість певною проблематикою.

Цільова аудиторія онлайн-видання — це група людей, які користуються певними медіа, які їм подобаються (газетами, радіо, телебаченням, інтернет-ресурсами); або ж це аудиторія конкретного медіа (газети, радіостанції, телеканалу, інтернет-видання); а також споживачі окремих текстів або медіатекстів (радіопередач, телепрограм тощо). Аудиторія — це самостійний компонент у системі функціонування журналістики. Дуже важливо ще на етапі створення видання визначити, на яку аудиторію воно буде орієнтоване, і продумати, як подавати

інформацію: обрати стиль мови (наприклад, сленг для молодіжної аудиторії), обсяг інфографіки тощо.

Дослідження потенційної аудиторії надає редакції дані про ймовірну кількість споживачів їх інформації, про структуру населення регіону, на основі яких будується модель видання. Такий аналіз вказує редакції на її можливості та розкриває перспективи розвитку. Дослідження реальної аудиторії надає редакції цінну інформацію про її споживачів — читачів, телеглядачів, радіослухачів — з урахуванням їхнього соціального статусу, професії, статі та віку. Ці дані допомагають встановити оптимальні методи подання інформації і визначити найбільш цікаві теми.

Ще один напрям дослідження — психографічний аналіз аудиторії, який охоплює вивчення стилю життя людей, їхніх психофізичних характеристик, звичаїв і традицій, що впливає на формування їхніх інформаційних потреб. Дані про сімейні традиції, стосунки між поколіннями та статями, релігійні переконання жителів регіону використовуються для визначення характеру видання, тем і стилю публікацій, а також особливостей роботи редакції.

Ситуація на ринку споживачів інформації, а також структура цільової аудиторії можуть змінюватися під впливом економічних змін, падіння платоспроможності, міграції населення тощо. Це вимагає регулярного оновлення даних через маркетингові дослідження для формування портрета цільової аудиторії. Представника цільового сегмента називають персоною (це клієнт, який потребує вашого продукту). Створення портрета персони дозволяє:

- розробити унікальну торгову пропозицію (УТП);
- визначити канали просування (контекстна реклама, соціальні мережі, SEO);
- створювати релевантну рекламу;
- персоналізувати рекламні оголошення;
- перетворити користувача на постійного читача.

Для цього можна використовувати такі методи:

- проводити опитування та анкетування читачів;
- досліджувати профілі користувачів у соціальних мережах (кого вони підписують, що їх цікавить);

Рис. 1. Приклад взаємодії із цільовою аудиторією

- аналізувати дані Google Analytics для отримання статистики про відвідувачів сайту.

Підсумком роботи з пошуку й опису цільової аудиторії стає формування її портрета. Портрет цільової аудиторії поєднує в собі ознаки типових представників групи споживачів, важливих в аспекті розуміння переваг цієї групи.

Іноді це бувають і віртуальні профілі, кожному з яких присвоюють стать, вік, рід діяльності й навіть ім'я. Умовна особа стає особою свого сегмента споживачів, і саме через особу узагальнюють даний сегмент. Нерідко підбирають фотографію, стиль одягу, опис дня з життя та інші атрибути. Подібних профілів у масштабних дослідженнях великих компаній може налічуватися кілька десятків. З конкретним змістом простіше працювати, а в разі правильно вибудованої стратегії та смислового зв'язу реклами представнику цільової аудиторії буде простіше себе асоціювати з віртуальним профілем. Його емоційна реакція і відгук будуть передбачуваними й керованими. Аналіз пошукових запитів. Спеціально для цієї мети створений сервіс Google Trends. Сервіс відображає частоту пошуку по необхідних ключових фразах заданим користувачем. За допомогою пошуку по прямих і суміжних запитах можна визначити, як саме цільова аудиторія отримує інформацію щодо необхідної їй темі.

Л. Ткач, С. Матвеева

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ (ІОТ) У СИСТЕМІ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ

L. Tkach, S. Matvieieva

PERSPECTIVE DIRECTIONS OF USING THE INTERNET OF THINGS (IOT) IN THE MANAGEMENT DOCUMENTATION SYSTEM

Система управління активно змінюється та розвивається. Основна увага приділяється поступовому переходу від ручної праці до автоматизованих і функціональних рішень. Сьогодні особливо популярною стала система Інтернету речей (Internet of Things, IoT) — концепція, яка передбачає об'єднання різних фізичних пристроїв через Інтернет, що дозволяє їм взаємодіяти та обмінюватися даними. Суть ідеї полягає в тому, щоб зробити об'єкти «розумними» й взаємопов'язаними, створюючи єдиний інтегрований простір для збору та обробки інформації, що актуально для покращення якості життя, оптимізації процесів і підвищення ефективності. Інтернет речей — це пристрої, об'єднані в бездротову мережу для виконання конкретних завдань. Такий сервіс має безліч переваг: автоматизація багатьох процесів, можливість керувати віддалено, оптимізація, чітка й структурована аналітика, екологічність і відносна безпека. Серед прикладів можемо назвати «розумні» будинки й таку мегапопулярну річ, як старт годинник. Стало можливим контролювати безліч речей у власному будинку, не перебуваючи фізично в ньому, як, наприклад, запустити прання, ввімкнути опалення й навіть освітлення та безліч інших процесів, натиснувши на екран смартфона. За допомогою таких сучасних технологій можна відслідковувати стан здоров'я, кількість пройдених кроків за допомогою «розумного» годинника.

Сучасний бізнес розширює сферу Інтернет речей. Майже вся логістика побудована на системі автоматичного аналізу. Товар привозять на склад, сортують

і відправляють за призначенням за допомогою комп'ютерних програм, що дозволяє аналізувати інформацію за лічені хвилини й правильно керувати об'єктами (це стосується не лише товару, а й транспортних засобів).

У бізнесі присутні різні процеси документообігу. На документаційні процеси невеликих обсягів спеціалісти не шукають шляхів для їх оптимізації, тоді як інші працюють із чималим потоком документів, тому важливою вимогою постає питання ефективності й раціональності документаційних процесів. Пропонуємо нижче варіанти вдосконалення документообігу, що зробить його більш зручним.

Автоматичний відбір вхідної та вихідної документації для передання у відповідний відділ (підрозділ) за призначенням, уникаючи тим самим єдиного потоку всіх видів документів. Зауважмо, що йдеться лише про електронні документи. Такий процес доцільно автоматизувати. Програма, яка аналізуватиме зміст, відправника тощо, зможе з високою ймовірністю переспрямувати документ відповідному отримувачу.

Автоматичне відслідковування терміну дії договору. Якщо організація має орієнтовно десять-двадцять договорів, то відслідкувати закінчення їх терміну дії буде не складно. Однак існують великі організації й корпорації, яким інколи доволі складно моніторити всі договори. Тому створення IoT допоможе відслідковувати терміни й нагадуватиме про закінчення його дії.

Для бухгалтерії важливим фактором є відповідність банківських виписок із рахунками, накладними чи актами. Створення певної «шафи» дозволить аналізувати документи, шукати невідповідності й вказувати на відсутність тих чи інших документів, що дозволить швидко виправити чи «підвантажити» відсутній документ.

Контроль рівня доступу до інформації. Не вся робоча інформація повинна бути у відкритому доступі. Технологія іменних бейджів зі штрихкодами для доступу в закриті приміщення використовується доволі давно, особливо за кордоном, але можна спробувати вдосконалити цю систему й створити прилад, який буде визначати рівень доступу до інформації. При виході на роботу кожному працівнику видаватиметься пристрій підключення до робочого ноутбука, що дозволить вільно працювати з інформацією, яка є в доступі для того чи іншого працівника. Це може бути у виді такої собі флешкарти, розробленої під кожного працівника індивідуально, що дозволить відслідковувати хто, коли і які шукав документи. Для безпеки сама флешкарта буде деактивована за межами організації, тому під'єднання її до пристрою за межами локальної мережі не дасть результату. А щоб пристроєм працівника ніхто не зміг скористатись, він буде активуватись лише при використанні персонального коду або біометричних даних. Такий спосіб сприятиме мінімальному витоку інформації і забезпечить конфіденційність.

Мережу IoT речей вважають проривом та новими можливостями, разом із тим можна зіткнутися зі складнощами й ризиками втілення в життя концепції IoT. Мінусом наявних розробок є високі початкові витрати. Розробка й реалізація проекту потребує чималих ресурсів, та іноді такі ідеї можуть не виправдати себе через відсутність попиту. Ще одним мінусом є складність у встановленні та обслуговуванні IoT, а також їх недостатня безпечність. Дії, які відбуваються під час роботи IoT, потребують інтернет-з'єднання, що робить їх менш безпечними.

Однак є пропозиції, як усунути такі складнощі. Попри все це мережа IoT дасть змогу зробити суттєвий крок у галузі технологій. Вона підвищить продуктивність та енергоефективність сектора з документальною забезпечення управління, а головне — автоматизує документальні процеси з метою скорочення обсягу ручної праці.

В. Брусенцев

НЕЙРОМЕРЕЖІ В ОСВІТІ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

V. Brusentsev

NEURAL NETWORKS IN EDUCATION: FEATURES OF USE IN LEARNING PROCESS

Останнім часом нейромережі демонструють значний прогрес у різних галузях завдяки сучасним архітектурам та алгоритмам. Нейромережі мають широке застосування в освітньому процесі, вони трансформують сучасні способи навчання та викладання. Технології штучного інтелекту набирають великої популярності в мистецьких сферах, вони пропонують нові можливості для творчості й вираження. Нейромережі є потужним інструментом у сфері комп'ютерного зору, а також генерації контенту. Наприклад, генеративні моделі GAN (Generative Adversarial Networks) та VQ-VAE (Vector Quantized Variational Autoencoders) набули останнім часом популярності завдяки своїй унікальній здатності створювати дуже реалістичні зображення та відео. Генерація відео з використанням нейромереж є складним завданням, але для цього існує кілька підходів та моделей з різними перевагами та недоліками. Одним зі складних та цікавих завдань є генерація музики за допомогою нейромереж, що потребує використання різних підходів та моделей. Влітку 2024 року стала дуже популярною нейромережа Kling AI — китайська платформа, що спеціалізується на застосуванні нейромереж у різних сферах: генерація зображень, обробка текстів природної мови для генерації зображень та відео, інші завдання штучного інтелекту.

На цей час нейромережі можуть проводити аналіз успіхів здобувачів та адаптувати навчальний контент відповідно до їхніх потреб, що може сприяти індивідуальному підходу до траєкторії навчання. Нейромережі можуть автоматично оцінити роботи здобувачів і заощадити час викладачів на їх перевірку. Використання штучного інтелекту дозволяє створювати різні інтерактивні та адаптивні курси, які можуть підлаштовуватися під стиль навчання здобувача. Також нейромережі можна використати для створення інтерактивного віртуального навчального середовища. Інструменти на базі нейромереж допомагають у підготовці різних матеріалів, при плануванні занять та моніторингу результатів здобувачів.

Мистецькі спеціальності теж можуть використовувати нейромережі за різними напрямками:

- для генерації зображень. Використовуючи генеративні моделі GAN та VQ-VAE, художники мають змогу створювати унікальні зображення в цифровому форматі. Ці моделі аналізують існуючі художні роботи та можуть генерувати нові зображення в різних стилях і формаціях. Також вони можуть навчатися на підставі наданої вибірки;

- для створення музики. Існують різні алгоритми для генерації мелодій, наприклад OpenAI MuseNet та Google Magenta, які здатні генерувати дуже оригінальні мелодії, комбінувати різні стилі й музичні жанри. Таким чином музиканти та композитори зможуть проводити експерименти з цими звучаннями;
- для створення візуальних ефектів та анімації. Нейромережі дозволяють перетворити статичне зображення на анімоване з додаванням різних простих та складних візуальних ефектів, що може бути дуже корисним для створення реклами, відеороликів, ігор;
- для аналізу й вдосконалення художньої творчості. Алгоритми машинного навчання можуть проаналізувати роботи художника та допомогти визначитись з власним стилем, відшукати недоліки своєї техніки, але існує занепокоєння, що це призведе до зменшення людської творчості й оригінальності, може знизити навички та креативність художника;
- для віртуальної та доповненої реальності. Використання нейромереж в інтегрованих середовищах віртуальної та доповненої реальності для інтерактивної інсталяції художніх і музейних виставок, у яких глядачі зможуть взаємодіяти в реальному часі.

Дослідження з використання нейромережі Kling AI показали, що дуже швидко можна створювати оригінальні зображення та відео, використовуючи саме генеративні моделі GAN та VQ-VAE. Для генерації зображень чи відео на цей час платформа підтримує обробку навіть текстів українською мовою, що дозволяє автоматизувати комунікацію та виконувати інші завдання.

Останні досягнення в області використання нейромереж значно змінили підходи до розв'язання різних завдань у багатьох сферах, наприклад комп'ютерний зір, обробка текстів природної мови, генерація різного контенту та інші. Кожна з архітектур нейромереж має свої переваги та недоліки, а вибір конкретної моделі залежить від специфіки завдання. Використання нейромереж в освітньому просторі відкриває нові можливості для навчання, робить його більш ефективним, доступним та адаптивним. Нейромережі стають дуже важливим інструментом для мистецьких спеціальностей, пропонують нові можливості для творчих експериментів. Нейромережі для генерації текстів, зображень, відео, музики відкривають нові горизонти у творчості та технологіях. Хоча дуже важливо усвідомлювати етичні питання використання технологічних інновацій і традиційних форм мистецтва й визнавати певну відповідальність при використанні нейромереж.

I. Побіженко

АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРЕЗЕНТАЦІЯХ СТУДЕНТІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ ХДАК

I. Pobizhenko

ANALYSIS OF THE POTENTIAL USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PRESENTATIONS OF THE STUDENTS AND LECTURERS OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE

Під час вторгнення Росії в Україну штучний інтелект (ШІ) інтенсивно трансформує освітній дистанційний процес в Україні, і сфера презентацій не є винятком. Особливо актуальним нині це питання є для студентів та викладачів

Харківської державної академії культури, де гарна візуальна комунікація відіграє ключову роль у зв'язку з тим, що військові дії на території України продовжуються й дистанційне викладання в Харкові, на жаль, — єдина правильна форма викладання матеріалу студентам. Цей аналіз поглиблено розгляне переваги, виклики та перспективи використання ШІ у створенні та використанні презентацій в освітньому процесі в умовах військового стану.

Далі подивимось переваги використання ШІ в презентаціях:

- Персоналізація: ШІ дозволяє створювати унікальні презентації, адаптовані до конкретного студента, дисципліни та аудиторії.
- Візуальна привабливість: генератори зображень на основі ШІ допомагають створювати яскраві та оригінальні візуали, що підвищують зацікавленість аудиторії.
- Автоматизація рутинних задач: ШІ бере на себе рутинні завдання, такі як підбір стилю, оформлення слайдів, що дозволяє студентам зосередитися на змісті.
- Інтерактивність: ШІ допомагає створювати динамічні презентації з інтерактивними елементами, що підвищує залученість аудиторії.
- Ефективний пошук інформації: ШІ-інструменти спрощують пошук необхідної інформації та її структурування для презентації.

На жаль, є також виклики та обмеження при використанні штучного інтелекту:

- Залежність від технологій: надмірна залежність від ШІ може призвести до зниження творчих здібностей та критичного мислення.
- Якість згенерованого контенту: необхідно пам'ятати, що ШІ може генерувати помилкову або неточну інформацію, тому завжди потрібна людська перевірка.
- Етичні питання: виникають питання авторського права, плагіату та відповідальності за зміст, згенерований ШІ.

Порівняння інструментів ШІ для презентацій:

- Генератори тексту: ChatGPT, Jasper.ai допомагають швидко створювати тексти для слайдів на основі заданих тем та ключових слів.
- Генератори зображень: Midjourney, Stable Diffusion дозволяють створювати оригінальні зображення за текстовими описами.

Платформи для створення презентацій: Microsoft PowerPoint, Google Slides, Canva пропонують інтеграцію з ШІ-інструментами для автоматизації різних процесів.

Інструменти для інтерактивних елементів: Kahoot!, Google Forms, Typeform дозволяють створювати вікторини, опитування та інші інтерактивні елементи.

При цьому йде активна інтеграція в навчальний процес як з погляду викладача, так і студента. Наприклад, нині ШІ активно інтегрується в сучасні платформи для створення презентацій, відкриваючи нові можливості для викладачів та студентів. Важливо розуміти, що ШІ є інструментом, який доповнює, а не замінює людську креативність та експертність.

Для того щоб було грамотне використання ШІ, необхідно проводити тренінги для викладачів та студентів, щоб показувати які можливості з використання ШІ-інструментів для створення презентацій. Також можна створити методичні матеріали з використання ШІ в освітньому процесі й потроху можна створювати базу даних гарних кейсів від викладачів і студентів стосовно грамотного використання

штучного інтелекту. В подальшому після початку інтенсивного використання ШІ в навчальних цілях бажано провести опитування, що подобається, а що ні у використанні ШІ в ХДАК.

Штучний інтелект значно розширює можливості створення ефективних та інтерактивних презентацій. Однак, для досягнення максимального результату необхідно розуміти як переваги, так і обмеження ШІ. Викладачі ХДАК повинні сприяти розвитку цифрової грамотності студентів та допомагати їм освоювати нові інструменти, зберігаючи при цьому баланс між використанням ШІ й розвитком власних творчих здібностей.

O. Novikov

THE FLIPPED CLASSROOM MODEL IN UKRAINIAN UNIVERSITIES: BENEFITS, DRAWBACKS, AND FUTURE POTENTIAL

O. Novikov

МОДЕЛЬ FLIPPED CLASSROOM В УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА ПОТЕНЦІАЛ У МАЙБУТНЬОМУ

The flipped classroom model has gained considerable attention worldwide due to its innovative approach to teaching and learning. For some educational institutions, this model has become synonymous with active learning. While this model is one of the key ones in universities in the EU, the flipped classroom model is primarily utilised in Ukrainian schools and in-school post-lesson activities within the educational system. Thus, this paper examines the pros and cons of incorporating the flipped classroom model in Ukrainian universities and provides insights for future development in this context.

By definition, a flipped classroom is an instructional strategy and a blended learning technique. It aims to increase student engagement and learning by having students complete readings at home and work on live problem-solving during class time. Moreover, in a flipped classroom, students watch online lectures, engage in online discussions, and conduct research at home, while actively applying concepts in class under a mentor's guidance.

The implementation of flipped classrooms in Ukrainian universities has been steadily increasing and showing promise. Several higher education institutions have begun to explore this approach, especially in fields like medicine, engineering, and foreign language studies. This change is motivated by the increasing need for progressive teaching techniques that are in line with international educational developments and aim to equip students with the skills needed for a dynamically evolving job market. Nevertheless, the transition has not been without challenges. Ukrainian universities, which have traditionally used lecture-based teaching methods, still encounter challenges when trying to implement a flipped classroom approach.

As mentioned, the flipped classroom is organised around the concept that traditional lecture or direct instruction may not be the most effective use of class time. Instead, this approach allows for class time to be used for activities that require higher-order thinking. Thus, some of the benefits of flipped classrooms are:

1. Flexible learning and teaching approach.
2. Improvement of students' ability to take responsibility for their learning.
3. Development of self-organisational abilities.

4. Avoid wasting time transferring information to students when that information is available in books or online.
5. Expansion collaboration between students, etc.

Moreover, by shifting the focus from passive learning in a traditional lecture environment to more interactive, student-centred activities, it promises to enhance students' ability to engage with content and develop critical thinking skills.

Next, this paper suggests more sufficient observation of every advantage of the implementation of this methodology into the curriculum. Firstly, one of the key pros of the flipped classroom is its flexibility. Students can access interactive materials such as video lectures and reading at their own pace and convenience, allowing them to better manage their time. Moreover, this is particularly beneficial for Ukrainian higher educational institutions where students often balance academic commitments with other responsibilities, such as part-time jobs. Secondly, flipped classrooms empower students to take more responsibility for their education. In the Ukrainian context, this could help move students away from rote memorisation toward deeper comprehension and real-life application of knowledge. This aspect is particularly essential since this idea is widely promoted by the European Union education system, where students are not passive participants, but active voices whose perspectives are crucial for the constant development of the learning and teaching approaches. While studying independently, students are more likely to evaluate information delivery, interactivity, accessibility, and understanding. The findings could potentially lead to a transformation of the education system and a reevaluation of the resources used for research and analysis. In addition, in a traditional classroom, much of the time is spent delivering information. In contrast, flipped classrooms allow this transfer to happen outside of class, freeing up class time for more engaging activities, such as group discussions, case studies, or problem-solving exercises. For universities, where group work has not always been emphasised, this shift could encourage the development of soft skills that are increasingly important in today's globalised workforce. This approach can be particularly advantageous for specific fields that involve group interactions, public speaking, and frequent verbal communication. It is especially valuable in areas such as language learning, philosophy, and educational studies.

Despite its many advantages, the flipped classroom technique also presents challenges, particularly within the current context. While ongoing military conflict, technological barriers can cause difficulties in the establishment and smooth implementation of the suggested technique into the educational process. As a consequence, this can create a digital divide between students and educators who have access to the necessary tools and those who do not. Implementing the flipped classroom approach involves a substantial change in teaching methodology, and some faculty members may not be ready or inclined to make this shift. Many teachers are used to conventional lecture-style teaching, and insufficient training and support could hinder the successful introduction of flipped classrooms in Ukrainian universities.

The future potential of the flipped classroom model in Ukrainian universities is promising, especially as higher education in Ukraine continues to align with global trends. Furthermore, the flipped classroom can be expanded beyond individual departments to become a core element of university curricula, fostering a culture of active learning and critical thinking. In the long run, the flipped classroom model can play a significant role in

preparing students for the demands of the global workforce, by encouraging self-directed learning, problem-solving skills, and adaptability.

In conclusion, the flipped classroom model represents an exciting opportunity for Ukrainian higher education to move towards a more interactive, student-centred learning environment. By investing in infrastructure, professional development, and student support, Ukrainian universities can overcome obstacles and fully use the potential of flipped classrooms to meet the demands of a rapidly changing educational system. In addition, this idea has the potential to encourage students to think outside the box, broaden their horizons, and acquire fresh perspectives through collaborative teamwork and engaging in lively discussions.

О. Гарачковський

МАНІПУЛЯЦІЇ В МАСОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ: МЕТОДИ ПРОТИДІЇ

О. Harachkovskyi

MANIPULATIONS IN MASS COMMUNICATION: METHODS OF PREVENTION

Після початку російського вторгнення на територію України в 2014 році значно активізувалися ініціативи, спрямовані на підвищення рівня обізнаності українців щодо фейкових новин, ІПСО, інформаційної війни та маніпуляцій. Велика увага приділяється медіаграмотності та кібергігієні, що позитивно впливає на загальний розвиток суспільства. З'являються різні інтерактивні програми та ігри, що в гейміфікованій формі передають важливі меседжі, а також дозволяють користувачам оцінити рівень власної обізнаності та здатності протистояти маніпуляціям в інформаційному просторі.

До державних методів протидії, що впроваджуються офіційними установами, належать проекти Міністерства цифрової трансформації та Центру протидії дезінформації. Проект «Дія.Освіта», розроблений Міністерством цифрової трансформації, є національною платформою, яка поєднує освіту та розваги (едьютейнмент) для надання українцям сучасних знань і навичок. На цій платформі доступні різні формати навчання, які безкоштовно пропонують користувачам отримати важливі знання та навички. У межах цієї ініціативи було створено два освітні серіали, спрямовані на підвищення медіаграмотності: «Медіаграмотність у часи пандемії: Як розпізнати брехню, маніпуляцію і теорії змов в Інтернеті» та «Very Verified: онлайн-курс з медіаграмотності: Як розпізнати фейкові новини та маніпуляції».

Ці курси є важливими для поширення серед населення, оскільки сучасний інформаційний простір переповнений маніпулятивними матеріалами, і навчання методам їх розпізнавання допоможе посилити захист суспільства від негативного впливу.

Активну діяльність веде також Центр протидії дезінформації, основна місія якого — боротьба з дезінформацією. На офіційному сайті Центру можна ознайомитися зі спростуваннями фейків і статтями на актуальні теми.

Працівники Центру розробили посібник із протидії дезінформації, який інформує населення про техніки та інструменти, що використовуються для ворожого впливу, а також дає рекомендації з інформаційної безпеки України.

Ці державні та освітні ініціативи мають критичне значення для підвищення рівня інформаційної стійкості серед населення, оскільки допомагають людям краще орієнтуватися в інформаційному середовищі та знижують ризик потрапляння під вплив маніпуляцій.

При Міністерстві культури та інформаційної політики України було створено Центр стратегічних комунікацій, головною метою якого є протидія російським інформаційно-психологічним операціям. Центр зосереджує свою роботу на розробці та поширенні нарративів, які допомагають посилити позиції України та протистояти дезінформації, що поширюється росією. Ця діяльність спрямована на зміцнення національного інформаційного простору в умовах гібридної війни.

Центр активно співпрацює з громадянами, прагнучи досягти спільних результатів у боротьбі з інформаційними загрозами. Серед його завдань — проведення масштабних інформаційних кампаній, створення публічних платформ для обговорення актуальних проблем, а також пошук можливих рішень щодо протидії дезінформації. Окрім цього, Центр підтримує поширення інформації про гібридну агресію росії.

Важливим аспектом діяльності Центру є організація тренінгів, що підвищують обізнаність населення про гібридні загрози та надають практичні інструменти для протистояння дезінформації. Це дозволяє громадянам краще підготуватися до маніпуляцій і підвищити власну стійкість до ворожого інформаційного впливу.

Ця ініціатива є надзвичайно важливою для сучасної України, оскільки саме через формування якісного інформаційного наповнення країна може ефективніше захищатися від інформаційних атак агресора. Особливо актуальним є навчання громадян, як розпізнавати загрози, виявляти їх на початкових етапах і протидіяти їм. Це посилює позиції України на інформаційному фронті, що має значення не лише для самої країни, але й для сприйняття України на міжнародній арені. Таким чином, Україна зможе демонструвати більш сильну й впевнену позицію в умовах гібридної війни.

Міжнародна ініціатива Nations Against Disinformation об'єднує різні країни й організації задля боротьби з дезінформацією та створення безпечного інформаційного простору.

На сайті ініціативи доступний тест, що дозволяє перевірити критичне мислення користувачів. Також розміщені матеріали, що допомагають підвищити обізнаність щодо наявних маніпуляцій, фейків та дезінформації, навчають, як їх розпізнавати й уникати їхнього впливу. Автори ресурсу наголошують на необхідності розвитку медіаграмотності як важливого чинника критичного мислення. Це, у свою чергу, допоможе громадянам самостійно виявляти маніпуляції та ефективно протидіяти їм.

З початком повномасштабного вторгнення росії значно активізувалися незалежні ініціативи, започатковані різними організаціями, включаючи новинні портали, YouTube-блогерів та інші медіа. Ці ініціативи спрямовані на розширення інформаційних каналів і збільшення доступу до якісної інформації, що робить їх важливим інструментом у боротьбі з дезінформацією.

Одним з ключових незалежних проєктів є VoxCheck, фактчекінговий проєкт, створений українською неприбутковою організацією VoxUkraine. Метою цього проєкту є перевірка інформації, виявлення дезінформації та спростування фейків, що поширюються в різних сферах, включаючи політику. Також VoxCheck надає

пояснення щодо російської дезінформації, яка спрямована на дискредитацію України в Європі.

VoxCheck не просто спростовує фейки, а й надає детальний розбір маніпуляцій, показуючи, у чому полягає суть фейкової інформації та яка ситуація є насправді. Кожен випадок підкріплений посиланнями на першоджерела, що дозволяє користувачам самостійно перевірити інформацію.

Україномовний контент постійно розвивається, і чимало ініціатив обирають формат відеоконтенту на YouTube, що є доволі ефективним, адже рівень довіри до YouTube у користувачів зазвичай вищий, ніж до інших джерел інформації.

«Обережно! Фейк» — це YouTube-канал, де автор аналізує фейки та маніпуляції, що поширюються російською пропагандою.

Ще один важливий ресурс — це «Детектор Медіа», українське інтернет-видання, яке веде широку діяльність, спрямовану на боротьбу з дезінформацією. Окрім спростування міфів, вони створюють спільноти однодумців, записують подкасти на тему інформаційної війни та публікують відео на YouTube. Серед їхніх ініціатив — онлайн-курс «Новинна грамотність», який допомагає користувачам TikTok та Instagram визначати відео, що не відповідають стандартам журналістики. Це стає особливо важливим у контексті війни, коли критично важливо розуміти, як відрізнити якісну інформацію від маніпуляцій.

Іншим проектом, який активно сприяє підвищенню медіаграмотності, є StopFake — електронне медіа, що займається розвінчуванням фейкових новин. Особливістю їхньої роботи є публікація коротких статей-оглядів, які детально пояснюють суть кожного фейку та надають інструменти для перевірки контенту. Вони також мають гайди, де докладно описано, як розпізнати фейкову інформацію.

Отже, існує багато інструментів для розвитку медіаграмотності серед населення різних вікових груп, і важливо поширювати інформацію про них серед українців, щоб кожен міг підвищити свої знання та бути захищеним від маніпуляцій.

О. Решетілова, К. Прокоф'єва

АНОТУВАННЯ ТА РЕФЕРУВАННЯ В СУЧАСНІЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІЙ РОБОТІ

О. Reshetilova, K. Prokofieva

ANNOTATING AND REFERENCE IN MODERN INFORMATION AND ANALYTICAL WORK

Для обробки отриманої інформації інформаційно-аналітичні служби використовують як нові методи обробки, так і традиційні методи бібліографування. Методи бібліографування поділяються на дві групи:

- аналітичні;
- синтетичні.

До аналітичних методів належать:

- загальний бібліографічний аналіз документа, який проводиться для визначення його основної теми, формальних і змістових особливостей, позитивних і негативних ознак, а також його цільової аудиторії;
- бібліографічний опис документа;
- анотування або реферування;

- індексування та предметизація, тобто вираження змісту документа через предметні рубрики або умовні знаки певної класифікації.

Результати останніх трьох операцій разом утворюють бібліографічний запис, складання якого є перехідним етапом від аналітичних до синтетичних методів. До синтетичних методів бібліографування належать:

- виявлення документа як об'єкта бібліографування для його подальшої бібліографічної обробки, що є початковим синтезом, який фактично передує бібліографічному аналізу;
- відбір документів за наперед визначеними критеріями;
- згрупування бібліографічних записів у бібліографічному довіднику.

Умовність розмежування аналітичних і синтетичних методів бібліографування полягає в тому, що процеси бібліографічного аналізу й синтезу тісно взаємопов'язані й обумовлюють одне одного, відбуваючись здебільшого одночасно. Бібліографічний опис є результатом аналізу первинного документа для його ідентифікації, виявлення необхідних і достатніх зовнішніх ознак, які зазвичай визначають за титульною сторінкою документа без детального ознайомлення з його змістом. Бібліографічний опис первинних документів — найбільш лаконічний, «відчужений» від змісту первинних документів різновид вторинних документів.

Бібліографічний опис дозволяє:

- виокремити за переліком відомості даного первинного документа та знайти його серед безлічі інших (адресна функція);
- одержати попереднє подання про галузеву приналежність, тематику, зміст, цільове й читацьке призначення, актуальність, вірогідність й обсяг наведених відомостей (функція інформування);
- при доволі інформативному (точному, місткому) заголовку виконувати сигнальну функцію, сприяючи підготовці оперативних вторинних джерел інформації.

За рішенням інформаційних служб у низці випадків використовується короткий бібліографічний опис без вказівки підзаголовкових і надзаголовкових даних, відомостей про видавництво або установу, яка видає. Але кожний із елементів бібліографічного опису дозволяє визначити основні ціннісні властивості документів: актуальність тематики, новизну документа, ступінь узагальненості й розробленості проблеми, відповідність інформаційному дефіциту тощо.

Повний бібліографічний опис вважається згорнутим вторинним документом. Однакові вимоги до складання бібліографічного опису забезпечують однаковість, виконання яких обов'язкове для традиційного (паперового) та комп'ютерного форматів. Анотація — така форма згортання інформації, при якій складається коротка узагальнена характеристика, що відображає необхідний мінімум відомостей для ідентифікації первинних документів. У сучасних умовах складаються довідкові анотації, що розрізняються охопленням трьох груп розглянутих даних: 1) елементи, що доповнюють бібліографічні описи або розшифровують недостатньо інформативні заголовки; 2) історико-бібліографічні відомості; 3) тематичні елементи.

Слід зазначити, що у сучасних установах та організаціях складаються частіше спеціалізовані, а не загальні довідкові анотації. При цьому загальні — відбивають всі основні питання, а спеціалізовані довідкові анотації звичайно складаються для фахівців з метою задоволення певного інформаційного дефіциту. У цьому випадку

з усього тексту в анотацію включаються тільки ті відомості, які представляють безпосереднє і найбільше зацікавлення при задоволенні інформаційного дефіциту.

Однак із цього не виходить, що обсяг спеціалізованих довідкових анотацій буде меншим через таку конкретизовану вибірку, оскільки в них відбиваються всі можливі аспекти змісту з детальним висвітленням проблем. Такий підхід до вибору інформації повторно дозволить не звертатися до первинних документів, особливо якщо вони належать до постановчих, теоретичних, методичних документів тощо.

Практичний досвід анотування дозволяє сформулювати загальні вимоги до анотацій:

- зміст визначається бібліографічним описом, але не повторює його заголовки й інші елементи, припускає виявлення структури первинних документів та основних аспектів розкриття змісту;
- анотацію можна розглядати як розширений зміст (структуру) первинного документа, що дозволяє одержати інформацію про те, чи досліджене це питання, як широко досліджене, у сполученні з якими питаннями, у яких галузях додатково може бути використане;
- анотація визначається характером аналізованого матеріалу (технологія, устаткування, матеріал, властивості, напрями досліджень тощо);
- анотація повинна бути розмірна відбиттю окремих аспектів стосовно їхнього обсягу в повному тексті й повинна передавати зміст первинного документа;
- анотації повинні позначати відомості про ступінь новизни, точно передавати зміст, грамотно, чітко й стисло викладати матеріал.

Реферування припускає детальне ознайомлення з текстом первинного документа з метою ідентифікації новизни, повноти, корисності змісту, виявлення основних, найбільш важливих, принципових, фактичних відомостей і гіпотез, теорій, методик, методів.

Найбільш трудомістке — встановити найважливіші факти, оскільки гіпотези, теорії, методики й методи включаються зазвичай повністю або в дуже узагальненому вигляді. Факти ж повинні бути оцінені й відібрані для включення в реферат, тим більше, що селективні процеси не тільки складні, але й суб'єктивні. Вибір основних фактів можливий із наступних частин тексту: вступу або передмови; тієї частини тексту, де вказуються мета й завдання документа; де викладаються гіпотези й концепції; теорії, методики та методи; де формулюються висновки. Фактичні відомості утримуються у висновку, рекомендаціях і навіть у припущеннях.

Розуміння значимості рефератів у сучасних умовах, особливо на закордонні видання, які відсутні в бібліотеках й інших інформаційних центрах, приносить значний ефект і насамперед при виконанні науково-практичних розробок.

Зі всіх вторинних документів реферат відображає детальний зміст первинного документа й відрізняється обсягом і ступенем узагальнення матеріалу. Після екстенсивного розвитку методологічного апарату в аналітико-синтетичній обробці інформації активізувався процес злиття методів і прийомів аналізу до загальних технологічних ланцюжків. У результаті виникає технологія інформаційного моніторингу, здатна об'єднати різноманітні методи бібліографічної, статистичної й інтелектуальної обробки документів (даних) про об'єкт.

А. Шелестова

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕДІА В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

A. Shelestova

DIGITAL TRANSFORMATION OF MEDIA IN UKRAINE: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES

Процес цифрової трансформації, які відбуваються у всьому світі, докорінно змінюють медіаіндустрію, і Україна не становить виняток. А повномасштабне вторгнення росії в Україну значно прискорило діджиталізацію медіасфери в Україні. Перехід на нові цифрові платформи зумовлює кардинальні зміни у структурі роботи медіа, пошук нових моделей взаємодії з аудиторією та способів монетизації контенту. Цифрова трансформація надає нові можливості для медіа.

Змінюється спосіб споживання контенту користувачами. Це проявляється в тому, що традиційне телебачення, радіо та друковані ЗМІ поступово втрачають свою аудиторію на користь онлайн-платформ, адже користувачі все більше використовують Інтернет для отримання новин, інформації, проведення вільного часу. Все більша частка користувачів взаємодіє з медіаконтентом через мобільні пристрої такі, як смартфони та планшети, що змушує ЗМІ адаптувати свій контент під мобільні формати (наприклад, reels, сторіс). Такі соціальні мережі, як Facebook, Instagram, TikTok, та месенджери, такі як Telegram, стали важливими джерелами інформування, новин і публічного обговорення. Відповідно, у таких реаліях українські медіа мають адаптуватися до змін щодо формату та способів, каналів подання контенту, щоб залишатися конкурентоспроможними.

Ще одним аспектом цифрової трансформації є поява нової економіки медіа, яка проявляється в змінах у моделях монетизації контенту. Зокрема, одним із рішень для медіа стало введення платних підписок для користувачів (наприклад, paywall). Ця модель вже успішно працює в західних країнах і набирає популярності в Україні. Зростає популярність нативної реклами та брендovanого контенту. Це пов'язано з тим, що класична банерна реклама втрачає ефективність через те, що в користувачів формується так звана банерна сліпота й активно використовуються блокувальники реклами в браузерях. Тому багато українських медіа звертаються до створення нативної реклами та партнерських проєктів, які виглядають як частина контенту, але мають рекламну природу. Незалежні медіа та невеликі платформ звертаються до такої моделі, як краудфандинг та донати, що стає важливим джерелом фінансування таких медіа, адже аудиторія добровільно підтримує проєкти фінансово.

Зростання популярності подкастів є однією з найважливіших тенденцій цифрової епохи. Українські медіа активніше використовують цей формат для створення новинного, аналітичного, оглядового, просвітницького та розважального контенту. Великої популярності набуває відеоконтент та прямі трансляції, тому YouTube та стримінгові платформи стали потужними інструментами для медіа. Прямі трансляції, репортажі та висвітлення подій у режимі реальному часу, а також використання відеоформатів сприяють залученню ширшої аудиторії. Не менш популярними є такі інтерактивні формати взаємодії з аудиторією, як інтерактивні історії, візуалізація даних, опитування, обговорення й голосування. Це дозволяє

медіа створювати динамічний контент, який, як показує практика, більше цікавить і залучає користувачів.

Використання штучного інтелекту та big data в журналістиці допомагає у зборі та обробці великих обсягів даних, автоматично генеруючи новини або аналітичні матеріали. Вже сьогодні деякі західні та українські медіа використовують подібні технології для створення контенту, наприклад оглядів спортивних змагань. Великі дані дозволяють медіа аналізувати поведінку користувачів і персоналізувати контент, що дозволяє підвищувати рівень залученості аудиторії.

Поряд із розширенням можливостей, перед сучасними медіа постають і серйозні технологічні виклики, пов'язані з питаннями загроз кібербезпеці та безпеці даних, адже цифровізація медіа робить їх вразливими до кібератак, зломів сайтів, витоку інформації та дезінформації. Українські медіа, особливо під час війни, стикаються з постійними інформаційними та кібератаками з боку росії, що робить безпеку даних критично важливою, особливо дуже важливими є питання щодо збереження та оброки персональних даних користувачів та іншої конфіденційної інформації. З початком повномасштабної війни росії проти України значно зросла кількість кібератак на українські медіа та державні платформи. Це стимулювало уряд та медіасектор до активної співпраці з великими ІТ-компаніями, такими як Google та Amazon, для посилення кіберзахисту та збереження цифрових даних. Такі заходи забезпечили безперебійне функціонування медіасфери навіть під час активної фази війни.

Отже, у сучасних реаліях для успішної цифровізації українським медіа потрібні інвестиції в технологічні платформи, професійний розвиток співробітників та інтеграцію нових інструментів роботи з аудиторією. Навчання й підготовка журналістів, які володіють навичками роботи з новими технологіями та цифровими інструментами, є важливою складовою адаптації до цифрового світу. І не менш важлива співпраця з міжнародними партнерами та обмін досвідом, що може допомогти українським медіа більш ефективно переходити до цифрових форматів і впроваджувати новітні практики.

Вже сьогодні українські медіа активно використовують інноваційні рішення для комунікації з громадянами та світовою спільнотою. Наприклад, через соціальні медіа та цифрові платформи вдалося не лише інформувати світову спільноту про події в Україні, а й організувати цифрові ініціативи, спрямовані на мобілізацію підтримки, збору гуманітарної допомоги та поширення правдивої інформації у відповідь на дезінформаційні кампанії. Мобільні застосунки та соціальні мережі стали основними каналами для оперативного донесення інформації.

Отже, цифрова трансформація медіа в Україні не тільки стала необхідністю через війну, але й відкрила нові можливості для розвитку медіасектора, зміцнення кібербезпеки та комунікації з аудиторією в нових умовах.

В. Гришин

ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

V. Hryshyn

ISSUES OF DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE ACTIVITIES OF LOCAL AUTHORITIES

Інформаційні технології стрімко стали ключовим двигуном розвитку комунікаційних процесів в органах державної влади. У цій сфері активно використовуються системи електронного документообігу, державні портали, системи електронних платежів, цифрові ідентифікаційні сервіси та інші інструменти для оптимізації адміністративних процесів та підвищення ефективності управління.

Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології активно впроваджуються у сфері державного управління в таких ключових напрямках: електронне урядування, цифровий документообіг, хмарні технології, блокчейн, Інтернет речей, аналітичні системи Big Data, штучний інтелект, рішення з кібербезпеки, електронні виборчі системи та мобільні додатки для громадян.

Слід відзначити, що разом із загальнодержавним напрямом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій неабиякої актуальності набуває їх впровадження та розвиток на місцевому рівні. Беручи до уваги поточну ситуацію в країні, важливість комунікації між владою та громадянами важко переоцінити. Це не втратить своєї важливості й актуальності та після завершення військових дій.

Нині спостерігаються високі темпи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в органах державної влади в Україні, особливо з огляду на цифрову трансформацію, яка активно відбувається в країні. Однак разом із тим рівень функціонування інформаційно-комунікаційних систем в Україні суттєво відрізняється залежно від регіону. Якщо в великих містах рівень взаємодії влади з мешканцями набуває сталого розвитку, то районні та місцеві громади потребують значної уваги в цьому питанні. Єдиний елемент комунікаційного процесу, який більш-менш функціонує на задовільному рівні — це інформування громадян. Інші елементи або взагалі відсутні, або перебувають на дуже низькому рівні. Це стосується наступних напрямів:

- консультації з громадянами (електронні петиції, обговорення нормативно-правових актів, громадські слухання);
- участь в ухваленні рішень (референдуми, місцеві ініціативи, громадські ради);
- зворотний зв'язок та звернення громадян (електронні звернення, гарячі лінії, особисті прийоми);
- електронна демократія (електронне голосування, онлайн-обговорення, форумні дискусії, платформи для участі в управлінні);
- прозорість і підзвітність (відкриті дані, звіти депутатів та посадових осіб, аудит та громадський контроль);
- інтерактивна комунікація (чатботи, мобільні додатки).

Усі ці перспективні напрями розвитку потребують значних фінансових, технічних, кадрових та інших ресурсів.

Серед шляхів розвитку цифрових комунікаційних процесів між владою та громадянами є створення модульної цифрової системи «Розумного міста» (Smart City). Такі міста, як Київ, Львів, Одеса, Харків і Вінниця, активно працюють над складовими проекту Smart City. Населені пункти нижчих рівнів позбавлені такої можливості через низку причин, серед яких: брак фінансових ресурсів, недостатня кваліфікація персоналу, консерватизм і бюрократія, супротив з боку населення, відсутність політичної волі. Вирішення цих питань буде сприяти впровадженню нових технологій для забезпечення широкої та доступної комунікації між населенням і владою.

Д. Михайличенко

ТЕХНОЛОГІЇ ФЕЙКОВИХ НОВИН У СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ

D. Mykhailichenko

FAKE NEWS TECHNOLOGIES IN SOCIAL MEDIA DURING WAR

Дослідження технологій фейкових новин у соціальних медіа під час війни є надзвичайно актуальним у сучасному світі. У зв'язку зі зростанням впливу соціальних мереж на формування громадської думки, поширенням дезінформації та маніпуляційної інформації стає дедалі важливіше розуміти, як саме використовуються технології фейкових новин під час конфліктів. Військові конфлікти створюють сприятливе середовище для поширення дезінформації та маніпуляційної інформації через соціальні мережі. Фейкові новини можуть використовуватися для маніпулювання громадською думкою, підірвання довіри до ЗМІ та державних інституцій, а також для відволікання уваги від справжніх подій.

Серед українських дослідників із цієї теми слід відзначити таких авторів: Є. Глушук, І. Літвінчук, В. Мартиненко, Н. Шульська, А. Новік, О. Гороховський, які здійснили ґрунтовний аналіз ключових тем фейкових новин, механізми їх поширення та технології використання соціальних медіа.

Дослідження методів та стратегій поширення фейкових новин під час військових конфліктів через соціальні мережі, а також їхній вплив на громадську думку та суспільство можливі через:

- 1) визначення технологій та алгоритмів соціальних мереж у поширенні фейкових новин під час війни;
- 2) аналіз впливу фейкових новин через соціальні мережі на громадську думку під час війни;
- 3) пропозицію рекомендацій щодо протидії поширенню фейкових новин у соціальних мережах під час військових конфліктів.

Фейкові новини — це неправдива, маніпулятивна або обманлива інформація, яка представлена як новини або факти. Це може бути вигадана інформація, спотворення фактів, маніпуляція з метою впливу на громадську думку або досягнення певних цілей. Одним з основних негативних наслідків фейкових новин є спотворення об'єктивності та достовірності інформації, що може призвести до паніки, конфліктів, втрати довіри до соціальних медіа та загрози демократії.

Поширення фейкових новин у соціальних медіа під час війни є серйозною проблемою, що призводить до дезінформації суспільства, маніпуляцій та виникнення конфліктів не тільки всередині країни, а й на міжнародному рівні.

Технології та алгоритми соціальних мереж можуть бути використані як для поширення, так і для боротьби з фейковими новинами:

1. Алгоритми рекомендацій: соціальні мережі використовують алгоритми для підбору контенту, який може бути цікавим користувачам. Однак, ці алгоритми можуть стимулювати поширення фейкових новин, оскільки вони сприяють вірусному поширенню контенту без перевірки достовірності.
2. Мікротаргетинг: рекламні алгоритми соціальних мереж можуть бути використані для мікротаргетингу аудиторії з метою поширення фейкових новин. Це дозволяє точно налаштувати спрямовану рекламу до конкретних груп користувачів, що збільшує ймовірність їх впливу.
3. Боти та фейкові акаунти: соціальні мережі можуть бути заселені ботами та фейковими акаунтами, які поширюють фейкові новини та маніпулюють громадською думкою. Це може зробити поширення дезінформації більш ефективним та швидким.
4. Аналітика та моніторинг: соціальні мережі можуть використовувати аналітичні інструменти для виявлення та моніторингу фейкових новин. Це дозволяє швидко реагувати на поширення дезінформації та приймати заходи для її припинення.

Однією з найбільш актуальних проблем, пов'язаних із поширенням дезінформації у соціальних медіа, є її швидке поширення та здатність досягати великої аудиторії. Це стає можливим завдяки алгоритмам соціальних платформ, які визначають, який контент відображати у стрічці новин користувачів. Оскільки ці алгоритми часто спираються на популярність матеріалів та інші фактори, такі як реакції та коментарі, лайки й репости. Боти активно поширюють маніпулятивний або неправдивий контент, змушуючи користувачів сумніватися в правдивості інформації. Використання штучного інтелекту додатково ускладнює можливість відрізнити фейки від реальних подій. Тому соціальні медіа є потужним інструментом для поширення фейкових новин через такі механізми:

1. Швидкість поширення в соціальних мережах без перевірки фактів.
2. Алгоритми платформ, які сприяють вірусному поширенню контенту, що має високу взаємодію користувачів, незалежно від його достовірності.
3. Фільтрування інформації, яка відповідає їхнім власним поглядам та переконанням, що може сприяти поширенню дезінформації, яка підтримує їхні уподобання.
4. Анонімність. Багато користувачів соціальних мереж можуть залишати коментарі анонімно, що сприяє поширенню дезінформації без відповідальності.

Ці механізми є ефективним засобом для поширення дезінформації, що може впливати на громадську думку, політичні процеси та суспільство загалом.

Отже, можна запропонувати наступні рекомендації щодо протидії поширенню фейкових новин у соціальних мережах під час війни, які зможуть забезпечити інформаційну безпеку для суспільства:

1. Підвищення медіаграмотності — важливо навчати громадян розрізняти достовірні джерела інформації від фейкових новин. Освітні кампанії та тренінги можуть допомогти підвищити рівень свідомості серед користувачів соціальних мереж.

2. Підтримка фактчекінгу та розвиток організацій, які займаються перевіркою фактів та виявленням фейкових новин. Це допоможе швидко виявляти та спростовувати дезінформацію.
3. Розвиток алгоритмів соціальних мереж — платформи повинні активно працювати над вдосконаленням алгоритмів виявлення та блокування фейкових новин. Це може включати впровадження систем автоматичного виявлення дезінформації.
4. Співпраця з урядом та медіа: важливо співпрацювати з урядовими органами та медіа для швидкого реагування на поширення фейкових новин. Спільні зусилля можуть допомогти зменшити вплив дезінформації.
5. Заохочення відповідальної поведінки — користувачі соціальних мереж повинні бути свідомі наслідків поширення фейкових новин. Заохочення до перевірки інформації перед її поширенням може допомогти зменшити поширення дезінформації.

Як висновок, слід зазначити, що використання соціальних мереж є найефективнішим інструментом у поширенні фейкових новин. Технології та алгоритми спрямовані на швидке поширення великої кількості інформації, що ускладнює для суспільства процес аналізу та розпізнавання першоджерел. Важливо розробляти та вдосконалювати інструменти для виявлення та протидії дезінформації, щоб забезпечити інформаційну безпеку й об'єктивність у громадському дискурсі. Подальші дослідження в цій сфері дозволять розкрити методи та стратегії поширення фейкових новин під час війни, виявити їх вплив на суспільство та розробити ефективні стратегії протидії. Розуміння цього явища допоможе зберегти інформаційну безпеку та стабільність під час конфліктів, а також сприятиме зміцненню довіри в суспільстві.

А. Снектор

ДОСВІД АРХІВІВ АРОЛЬЗЕНА В ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ АРХІВНИХ ПРОЦЕСІВ

А. Spektor

THE AROLSEN ARCHIVES' EXPERIENCE IN DIGITIZING ARCHIVAL PROCESSES

Діджиталізація архівних процесів є одним з ключових напрямів розвитку архівної справи в Україні. Головним завданням є забезпечення збереженості архівних фондів з використанням методів оцифрування документів з метою подальшого їх збереження в хмарних сховищах. В умовах військової агресії РФ проти України питання оцифрування набуває особливої актуальності, оскільки велика кількість архівів знаходиться в зоні ризику, є територіально наближеними до місця ведення бойових дій. Серед наймасштабніших втрат внаслідок військових дій з 2022 р. є архівні документи з Управління СБУ в Чернігівській області та пограбування окупантами Державного архіву Херсонської області. Це дозволить організувати прозорий і швидкий доступ до архівних документів з вебресурсів, зберегти інформацію при втраті матеріального оригіналу, зменшити навантаження на оригінали документів та пришвидшити пошук релевантної інформації за допомогою інформаційно-комунікаційних систем. Наприклад, за даними Державної архівної

служби України, на початок 2024 р. рівень оцифрування документів Національного архівного фонду, що зберігаються в 7 центральних та 25 регіональних архівах, становив 3,5 %. Для прискорення та покращення діджиталізації архівних процесів можна використати досвід Архівів Арользена — центру документації та інформації нацистських переслідувань, примусових робіт, який оцифрував з 1998 р. від 85 до 90 % документів.

Метою Архівів Арользена є збереження та забезпечення міжнародного доступу до унікальних зборів документів про жертв націонал-соціалістичних переслідувань. Головною метою є збереження історичних архівних документів, оцифрування, класифікація та індексування для зручного використання в дослідженнях в їх власному вебресурсі. Також до основних завдань належить реставрація частково постраждалих документів з метою збереження об'єкта всесвітньої документальної спадщини ЮНЕСКО.

Кожен документ архівного фонду індексується з детальним описом і класифікацією, ця інформація може бути актуальна для пошуку, досліджень, звітів, наприклад місця, національності, соціального стану жертв.

Для прискорення та покращення оцифрування документів залучаються приватні компанії для сумісної роботи, які у своїй діяльності використовують методи OCR (Optical Character Recognition) для автоматичного розпізнавання тексту. Наприклад, генеалогічний портал Ancestry в 2019 р. опрацював списки переміщених осіб, а також провів велику інвентаризацію списків союзників про жертв переслідувань, що полегшило пошук в онлайн-архіві. З 2020 р. реалізується програма краудсорсинг-проектів із залучення волонтерів для допомоги в обробці даних, що дозволить пришвидшити опрацювання інформації та залучити суспільство до вшанування пам'яті жертв націонал-соціалістичних переслідувань.

Ще одним важливим досягненням установи є так званий реєстр шкоди. У ньому міститься інформація про те, які документи необхідно якнайшвидше захистити від подальшого руйнування; також він є основою збору коштів у збереження фондів. За останні роки ця програма, що реалізується уповноваженим Федерального уряду з культури та засобами масової інформації та Культурним фондом федеральних земель, дозволила здійснити необхідні реставраційні роботи та провести обробку документів щодо нейтралізації кислотного середовища.

На вебресурсі Архівів Арользена є список категорій з детальною інформацією про обрану колекцію, а саме опис обсягу та змісту колекції, історію колекції, систему облаштування, довідковий код та кількість документів (див. Рис. 1).

Також є можливість пошуку за темою або ім'ям. При пошуку є можливість зробити пошуковий запит детальнішим за допомогою фільтрів, які автоматично підлаштовуються під обрану категорію та можливі варіації пошуку.

При отриманні запису можна побачити дані про справу, його унікальний код, категорію, час створення, кількість документів у справі, обсяг та зміст, джерело документа та оцифровані копії документа (Рис. 2). Також зручною є можливість подивитися пов'язані справи людей та категорії, з якими пов'язаний обраний документ у форматі таблиць.

Отже, Архіви Арользена, починаючи з 1998 р., оцифрували понад 50 мільйонів документів, що становило до 90 % усіх їх документів. Архів організував зручний, централізований та прозорий доступ до своєї колекції на вебресурсі. Це дозволяє

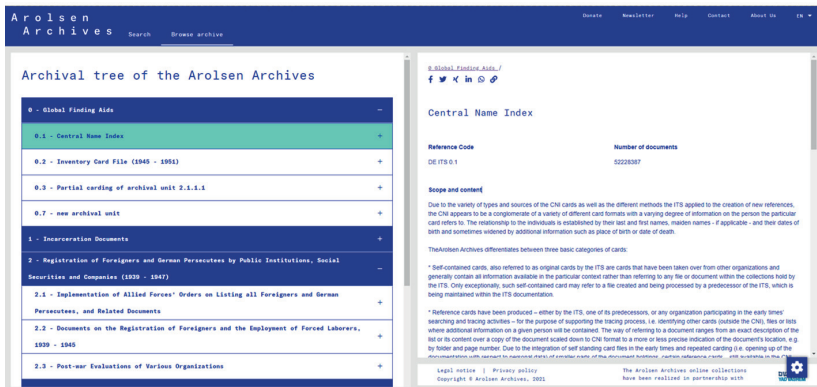

Рис. 1. Архівне дерево Архівів Арользена з усіма категоріями пошуку

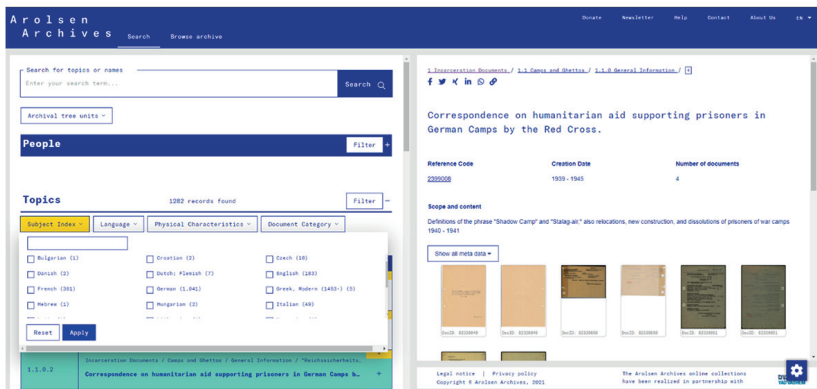

Рис. 2. Пошук по категорії за допомогою фільтрів

швидко проводити генеалогічні дослідження та шукати інформацію. Також цікавою є ініціатива з краудсорсинг-проектами, які дозволяють залучити додаткові кошти на подальшу роботу архіву та залучити волонтерів. Використання досвіду Архівів Арользена в Україні дозволить покращити якість вебресурсів та пришвидшити цифровізацію архівних фондів.

Р. Шалева, Л. Ткач

Е-ПІДПРИЄМЕЦЬ ЯК КРОК ДО ЗМЕНШЕННЯ БЮРОКРАТИЧНОГО ТЯГАРЯ

R. Shaleva, L. Tkach

E-ENTREPRENEUR AS A STEP TOWARDS REDUCING THE BUREAUCRATIC BURDEN

Створення належних умов для функціонування підприємницької діяльності, яка в Україні потребує вдосконалення та реформування, залишається больовою

точкою бізнесу. У нинішніх умовах державні управлінці повинні розробляти ефективні механізми спрощення умов діяльності підприємців з метою зменшення фінансово-часових витрат на відкриття й діяльність бізнесу, зведення до мінімуму контактів із представниками органів влади. Механізми державного регулювання бізнесу в будь-якій країні базуються на певних принципах, одним із яких є усунення адміністративних бар'єрів.

Забюрократизованість бізнесу залишалася й залишається серйозною проблемою в Україні, хоча подібні явища спостерігаються і в європейських країнах. Йдеться про рівень бюрократичного тиску, який проявляється у витратах часу та коштів на виконання бюрократичних процедур, зокрема на підготовку великої кількості паперових документів (звіти, довідки, ліцензії тощо).

В європейських країнах активно реалізуються проекти, що сприяють оптимізації процесів звітування, ліцензування та сертифікації. Одним із підходів є збір інформації через єдиний вебсайт, де зібрані всі необхідні форми (центр, що працює за принципом «єдиного вікна»). Майже всі послуги з реєстрації, звітування та фінансово-податкових операцій можуть бути виконані дистанційно завдяки розвиненій системі інтернет-ресурсів, включаючи інтернет-банкінг. Це спростило деякі процедури звітування.

Попри те, що кількість обов'язкових бюрократичних щорічних процедур для підприємців в Україні знаходиться майже на рівні з країнами Європи, на їх виконання витрачається вдвічі більше часу. Наприклад, за підрахунками аналітиків, щорічно український підприємець був змушений виконувати 63 бюрократичні процедури, що в сумі становить 500 друкованих сторінок тексту, на заповнення яких витрачалося 469 годин на рік, а в грошовому вимірі бюрократія коштувала малому бізнесу понад одну тисячу євро.

Із бюрократією, як і з корупцією в Україні, боротися доволі важко. Задля виправлення цієї ситуації команда EasyBusiness розробила індекс бюрократії — простий і прозорий інструмент, який дозволяє кількісно виміряти негативний вплив бюрократії на діяльність підприємства протягом року шляхом обрахунку часу та коштів, необхідних для виконання бюрократичних процедур. Втрачений час та кошти могли б бути використані на потреби бізнесу: оптимізацію бізнес-процесів, створення власного вебсайту для залучення клієнтів у режимі онлайн тощо.

В Україні для підприємців і тих, хто бажає започаткувати власний бізнес, була розроблена електронна комплексна послуга «e-Підприємець» (реалізується Міністерством цифрової трансформації України в межах проекту EU4DigitalUA, що фінансується Європейським Союзом і впроваджується Академією електронного управління Естонії). Раніше для відкриття бізнесу потрібно було відвідувати державні установи й збирати різні дозволи, а тепер достатньо заповнити заявку на порталі «Дія» всього за 20 хвилин, не виходячи з дому. «Е-Підприємець» об'єднує всі необхідні послуги, якими можна скористатися на будь-якому етапі запуску або розвитку власної справи. Система не обмежує кількість послуг, тож кожен може обрати дві чи більше з наданого списку. Надання послуги «e-Підприємець» відбувається на основі єдиної заявки, сформованої через Єдиний державний вебпортал електронних послуг, що дозволяє заявнику вибирати e-публічні послуги, які він хоче отримати в межах «e-Підприємця». Ця система дозволяє зареєструватися як платник податків, отримати й зберігати в одному місці всі необхідні ліцензії,

дозволи, декларації та інші документи, а також автоматично передавати документи органам державної влади.

З метою зменшення бюрократії в червні 2024 р. Міністерство цифрової трансформації запустило сервіс «e-Підприємець» у додатку «Дія». Через нього можна замовити послуги для ведення бізнесу під ключ. Головна перевага — це мінімальні витрати часу без відвідування установ. Щоб отримати до десяти послуг для бізнесу в межах «e-Підприємець», користувачеві потрібно виконати кілька простих кроків: авторизуватися в особистому кабінеті на порталі «Дія» та обрати послугу «e-Підприємець», вибрати необхідні послуги та заповнити онлайн-заявку, перевірити контактні дані та форму господарської діяльності, додати потрібну інформацію, підтвердити й підписати заявку через додаток «Дія» або підписати файли апаратним ключем, а також перевірити результати (статуси та реєстраційні номери кожної окремої послуги в межах однієї заявки «e-Підприємець» відображаються в особистому кабінеті користувача в «Дії»).

Відтак така система спрощує процеси відвідування державних установ, економить витрати часу на оформлення документів, які можна подавати у форматі онлайн, а затвердження заявника як офіційної особи забере від одного до десяти робочих днів (залежно від переліку вибраних послуг), натомість не витрачаючи зайвий час на бюрократію. Ведення бізнесу в сучасній розвинутій державі має бути простим і комфортним. Для України — це амбітна й довгострокова, проте досяжна мета, шлях до якої все-таки потрібно долати.

Д. Міллер

NET.ART В УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

D. Miller

NET.ART IN THE UKRAINIAN CONTEXT: PROBLEMS AND PROSPECTS

Net.Art (інтернет-мистецтво) — це напрям у сучасному мистецтві, що розвивається в цифровому просторі та використовує Інтернет як основний засіб творення, презентації та взаємодії з аудиторією. Саме створення Net.Art розвивалося в умовах колосальних зрушень наприкінці 1990-х рр., які дали можливість нових виразних форм у його практиках творення. Перші зразки Net.Art з'явилися як реакція на глобальний тренд діджиталізації, експеримент з новими медіа. В Україні розвиток цього мистецтва почався дещо пізніше через недоступність технологій. Українські художники почали інтегруватися у світовий мистецький процес дещо пізніше.

Інтернет широко розповсюджений переважно у великих містах, проте більшість регіонів України все ще борються з технічними проблемами, такими як повільний Інтернет, брак обладнання та інфраструктури. Всі ці фактори обмежують можливості художників працювати у сфері Net.Art. В Україні не існує достатньої системної підтримки митців, які працюють з новими медіа та цифровими технологіями. Фінансова підтримка, гранти або державні програми часто спрямовані на підтримку традиційних видів мистецтва. Більшість художників Net.Art змушені шукати підтримку за кордоном або фінансувати свої проекти самостійно. Суспільство, як і більшість культурних інституцій в Україні, все ще недостатньо обізнані про Net.Art як вид мистецтва. Це стосується як програм, так і мистецьких навчальних закладів

та загальної культурної обізнаності. Відсутність спеціальних курсів та воркшопів лише збільшує прогалину в підготовці нового покоління художників. Крім того, відсутність відповідної інституційної підтримки та освіти призводить до того, що широкі маси аудиторії часто не розуміють Net.Art або сприймають його як щось експериментальне та неформатне. Це ускладнює процес популяризації інтернет-мистецтва серед широких мас. У свою чергу, саме війна на Сході України дала основні політичні та соціальні теми, які повністю перекирили будь-які культурні процеси, навіть розвиток Net.Art.

В Україні, завдяки розвиненій інтернет-інфраструктурі у великих містах та цифровим технологіям, Net.Art може мати широкий вплив. Інновації у сфері віртуальних технологій, штучного інтелекту та блокчейну відкривають нові можливості для митців у цьому напрямі. До цифрового мистецтва в усьому світі прикута велика увага, особливо з огляду на недавній ажіотаж навколо NFT. У випадку України це може вивести Net.Art у мейнстрім і запровадити абсолютно нові способи монетизації цифрових творів. Упровадження спеціалізованих навчальних програм у навчальних закладах, проведення майстер-класів та лекцій має дуже важливе значення для формування нового покоління художників в Україні, які професійно підходять до цифрових технологій. Українські художники все частіше стають частиною міжнародних культурних мереж, що дає поштовх для розвитку Net.Art. Обмін досвідом та участь у міжнародних виставках і фестивалях сприяють залученню українського мистецтва до світового мистецького процесу.

В українському контексті Net.Art перебуває на стадії становлення, але має величезний потенціал для зростання. Основними проблемами, з якими стикається ця сфера, є технічні кордони та низький рівень обізнаності аудиторії про цей напрям мистецтва. Досягнення українських митців, швидше за все, будуть розглядатися крізь призму світових тенденцій у мистецтві, нових технологій та відкритих можливостей. Зростаюча популярність цифрового мистецтва, відповідні освітні ініціативи та міжнародна співпраця разом визначатимуть майбутній курс Net.Art в Україні.

К. Калітенко

**МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У ПРОЦЕСІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ**

K. Kalitenko

**THE PLACE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES
IN THE PROCESS OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT
OF PUBLIC AUTHORITIES OF UKRAINE**

Сучасний світ характеризується стрімким розвитком інформаційних технологій, що спричиняє кардинальні зміни в усіх сферах людської діяльності, зокрема й в управлінні державою. Глобальний соціокультурний простір, у якому ми живемо, є надзвичайно динамічним і взаємопов'язаним завдяки впровадженню інформаційно-комунікаційних технологій (далі — ІКТ). Україна, як і інші країни світу, активно інтегрується в це середовище, що ставить перед органами державної влади нові виклики та можливості.

Інформаційно-комунікаційні технології відіграють ключову роль в ефективному функціонуванні державних органів. Вони забезпечують:

- 1) швидкість і зручність доступу до інформації (державні службовці мають змогу оперативно отримувати необхідні дані з різних джерел, що дозволяє приймати обгрунтовані рішення);
- 2) прозорість і відкритість (сприяють підвищенню прозорості функціонування державних органів, забезпечуючи громадянам доступ до інформації про їх роботу);
- 3) ефективність взаємодії (дозволяють органам державної влади ефективно взаємодіяти між собою та з громадянами, підприємствами й організаціями);
- 4) автоматизацію рутинних процесів (використання ІКТ дає можливість автоматизувати чимало шаблонних операцій, звільняючи час співробітників для виконання більш складних завдань);
- 5) покращення якості послуг (державні послуги стають більш доступними і якісними).

На даний момент інформаційно-комунікаційні технології надзвичайно важливі також в аналітичній діяльності, оскільки дозволяють владним інститутам на підставі відповідних вторинних матеріалів обрати варіанти прийняття найоптимальніших управлінських рішень.

Інформаційно-аналітичне забезпечення виступає ключовим елементом процесу управління й покликане сприяти вдосконаленню рівня узагальненості фактажу; важливості та актуальності отриманих знань; якості інформаційних матеріалів, надання яких є нагальною потребою для органів влади; прогнозованості та баченню подальших перспектив довгострокового розвитку держави і соціуму.

Попри численні переваги, впровадження ІКТ в органах державної влади України супроводжується рядом викликів, як-от:

- 1) недостатність фінансування (відсутність достатнього фінансування гальмує процес оновлення технічної бази та розробки нових інформаційних систем);
- 2) відсутність кваліфікованих кадрів (нестача спеціалістів, які володіють сучасними інформаційними технологіями, є серйозною проблемою);
- 3) загрози в напрямі кібербезпеки (зростання кібератак створює загрозу для інформаційної безпеки державних систем);
- 4) опір змінам (частина державних службовців неохоче сприймає нові технології, що уповільнює процес їх впровадження);
- 5) сумісність різних систем (інтеграція різних інформаційних систем, що застосовуються органами влади, є складним завданням);
- 6) недооцінка ролі інформаційного забезпечення управлінської діяльності.

В аспекті глобалізації інформаційного простору суттєво підвищується значення інформаційної підтримки роботи органів державної влади України. Важливим є обраний нашою державою стратегічний курс на євроінтеграцію, що прискорило розвиток інформаційно-аналітичної галузі та процес її входження до глобального інформаційного простору на основі впровадження нових інформаційних технологій. Це актуалізує потребу забезпечення сумісності українських інформаційних систем відповідно до вимог міжнародних стандартів, а також об'єднання розрізнених інформаційних систем у межах єдиного інтегрованого простору держави.

Активне впровадження електронних послуг для громадян і бізнесу сприяє розвитку електронного урядування, що, у свою чергу, підсилює необхідність проведення відповідних заходів з підвищення цифрової грамотності серед населення.

Не менш важливим завданням в умовах повномасштабної російської збройної агресії виступає посилення кібербезпеки для захисту державних інформаційних ресурсів від зовнішніх загроз.

Отже, інформаційно-комунікаційні технології посідають чільне місце в ході інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів державної влади України. Їх ефективне використання дозволяє підвищити результативність державного управління, забезпечити відкритість функціонування державницьких структур, а також покращити якість пропонованих послуг. Однак застосування ІКТ супроводжується викликами, які необхідно своєчасно вирішувати для досягнення максимального ефекту. Важливо інвестувати в розвиток інформаційних систем, підвищувати кваліфікацію державних службовців, посилювати рівень кібербезпеки й формувати сприятливе середовище з метою повноцінного розвитку сучасної цифрової економіки.

Ye. Rera

AN OVERVIEW OF POPULAR PROGRAMMING LANGUAGES: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Є. Рера

ОГЛЯД ПОПУЛЯРНИХ МОВ ПРОГРАМУВАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

In the modern world, technologies are constantly improving. Humanity is developing, ideas for new projects appear, and programming languages play a key role in today's world, as they are the tool developers use to create new applications, platforms, software, and more. There are many programming languages available today, but we will consider the most popular ones: Python, JavaScript, Java, C++, and C#. As for me, when choosing your own language, you should understand all its advantages, disadvantages, purpose, application, and conditions for learning. So today we are going to take a closer look at this topic.

Let's start with the most popular language Python. I have worked with it many times, so I can tell you about my own experience. Most developers consider this language to be quite easy, and I completely agree. Indeed, Python has an easy syntax that is understandable even for a beginner in the IT field. In addition, the language is flexible and constantly evolving, its slogan is 'Just Import!', because it is actively improving. It is worth noting that Python has a large community and many frameworks. Despite the fact that this language is lightweight, it has a wide range of applications: web application development, software development, machine learning, artificial intelligence, etc. Of course, everything cannot be so perfect, so Python has its drawbacks. This language is not compiled, so it is quite slow, which is why we cannot use it to develop projects that require fast computing. There is also a memory problem, because Python can use 10 times more RAM than another, more economical language. Speaking about my own experience, I can confidently say that if you are choosing your first language to learn, Python will be a great choice! I learnt it quite quickly, because there are many video tutorials and articles on the Internet that can help

you easily understand programming in this language. Personally, I found it interesting that you can even write an easy game in Python. The language has a library called PyGame, which is designed to develop multimedia applications with a graphical interface. So, if you're looking for a lightweight language with a lot of features, Python is definitely the best! But it's worth remembering that there is a lot of competition among developers working with this language.

Next, I want to talk about JavaScript. As of now, this is my favourite language, because I started my career with it. It is indispensable for a front-end developer, it is very convenient and efficient. The important thing is that JS is extremely versatile, it works both on the server side and on the client side. It is asynchronous, so it can handle several tasks at once. But for me, the most interesting thing is that the language is event-oriented, so we can write interesting interactive interfaces and beautiful animations in it. JavaScript is perfectly combined with HTML and CSS, which form the basis of web pages and work on their design, and JS's job is to make these pages 'alive'. For me, learning this language was quite easy, as there are many courses and lessons on it that help a lot. Of course, it is worth mentioning a bunch of useful tools in JavaScript. Libraries and frameworks allow you to solve a wide range of tasks: from creating websites and applications to developing server solutions. Let's not forget about the disadvantages: JS is less productive than other languages, and because of its dynamic typing, it is difficult to work with in large projects, with difficulties and constant errors. But the most important problem I constantly faced was that JavaScript code is not processed by all browsers in the same way, so there are also misunderstandings with this. To sum up, if you are interested in front-end development and want to work as a layout designer, for example, then JS is definitely worth learning. The language is quite easy, understandable and versatile, it is interesting to work with, especially if you are a creative person and like to work with animations and graphics.

Now let's talk about Java. This language has existed for a long time, but it still remains relevant because it can be used to develop almost anything: from mobile applications to enterprise-level software. A huge advantage of Java is 'Write once, run anywhere', which means that the language allows you to compile code on one platform and run it on another, regardless of the hardware or operating system. The main advantage of the language is its cross-platform compatibility, because the code runs on any operating system, be it Windows, Mac or even Linux. It's worth noting that Java is very productive and reliable, and thanks to these characteristics, we can write software for any field, or even a high-quality game. It is interesting that Java is almost the only language for developing Android applications, for example, Google Earth and Netflix are written in it. Now, let's focus on the disadvantages. The first problem is speed, because compared to C++, Java performs tasks more slowly. Of course, the problem is with computer memory, because Java requires more memory to run programs. The important thing is that there are many projects worth supporting and many startups in this language. So, if you are interested in this language, it is worth learning!

Let's move on to C++. It is a very powerful language used in serious projects such as game development and neural network training, and it is thanks to its 'pluses' that Google search engine works. C++ was created a long time ago as an extension of C. Among the advantages of this language are its extremely high performance and the fact that it does not impose an excessive load on the program. And of course, there are a lot of programming styles, so everyone can choose the most suitable one for themselves. It is worth noting that I

am currently studying C++ and I can say that it is quite difficult for me compared to JS and Python. After all, when coding in this language, we need to keep a lot of nuances in mind. But, despite this, C++ is very useful as a foundation for learning, it opens many doors for you and after learning this language, you can more easily master other languages.

And we'll finish our top list with C#, which was developed by Microsoft. This language combines the power of C++ with a more developer-friendly syntax. It is a very flexible programming language, thanks to which we can write games, mobile and web applications for Windows, Android, and iOS. C# is quite popular in the market and has a large community, it has many ready-made syntax constructs, which makes it quite versatile and convenient for programmers. I find this language quite interesting and I plan to study it in the future, it is quite versatile and after having learnt it, I will be able to choose any direction for myself.

In conclusion, I can say that each programming language has its own advantages and disadvantages that should be taken into account when choosing your 'own' language. Personally, I chose JavaScript as the first one, because at that time I was engaged in website layout and front-end development. The language you choose depends on your desires and goals. It is important to test yourself in everything to understand what exactly interests you. If you look at my experience, I started, as I said, with front-end development, but I realised that I wanted to switch to back-end development, so now I am actively studying C++ and plan to test myself in C#. Never be afraid of difficulties, confidently pursue your goal, try yourself and choose the best path that will lead you to your dream IT profession.

К. Маслова

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В МЕДИЧНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

К. Maslova

FORMATION OF ELECTRONIC DOCUMENTATION SYSTEMS IN MEDICAL INSTITUTIONS OF UKRAINE

З розвитком інформаційних технологій стало зрозуміло, що перетворення паперових документів на електронні — це лише питання часу. Так, у медичних установах України з'явилися електронні архіви медичних записів.

Електронний медичний запис — це інформація про пацієнта, що надається медичним закладам, зберігається в МІС (медичній інформаційній системі) з подальшою відправкою до Центральної бази даних. Лікарі можуть краще зрозуміти, як розвивається захворювання, читаючи записи в медичній документації. При цьому точність всіх важливих прописаних даних у системі безпосередньо залежить від повноти інформації, яку отримують лікарі.

Відзначаються такі переваги, які має система електронного медичного документообігу:

- спрощення ведення медичної документації;
- стандартизація медичних записів;
- налагодження обміну документацією;
- забезпечення доступу до документації всіх зацікавлених осіб.

Для точної ідентифікації пацієнтів існує електронна система охорони здоров'я (або ЕСОЗ). Це велика двокомпонентна система, яка містить медичні дані, що раніше

зберігалась у паперових картках пацієнтів та в документах лікарів. Саме ця система грає провідну роль у цифровій трансформації документів медичних закладів, сприяє розвитку медичного IT-ринку та надає можливість лікарям працювати без паперу. Усю інформацію, що стосується пацієнта, лікарі вносять до ЕСОЗ. Це допомагає уникати помилок під час ведення електронних медичних записів.

Процес ведення електронних медичних записів включає запис в ЕСОЗ результатів звернення пацієнта та дій лікаря щодо вирішення проблем пацієнта. Лікар має ідентифікувати клієнта. Таким чином, пацієнт повинен надати лікарю документ, який допоможе йому визначити особу. Лише після цього лікар може заповнювати електронну медичну документацію. Знати прізвище, ім'я та дату народження пацієнта достатньо, щоб знайти інформацію про нього в ЕСОЗ. Однак за такими параметрами система іноді може показувати кількох пацієнтів. У такому випадку слід використовувати додаткові критерії: ім'я та по батькові, номер телефону, який раніше вказувався як метод аутентифікації під час реєстрації, або номер свідоцтва про народження.

Медична інформаційна система (МІС) — це основний інструмент, за допомогою якого лікар веде електронні медичні записи. Кожен медичний заклад запроваджує ту версію МІС, яка відповідає його потребам. Єдиного стандарту для МІС не існує, хоча є певні вимоги, які необхідно виконати, щоб співпрацювати з Національною службою здоров'я України (НСЗУ). Лікар, який веде електронні медичні записи, має пам'ятати, що вся інформація буде аналізуватися на відповідність індикаторам якості медичної допомоги. Крім того, на її основі будуть створюватися статистичні звіти, зокрема щодо впливу на оплату послуг НСЗУ за Програмою медичних гарантій.

До типів електронних медичних документів належать:

- електронна медична картка.

Лікарі кодують дані е-медкарти пацієнта відповідно до ІСРС-2, міжнародної класифікації первинної медичної допомоги. Відповідно до класифікації, кодування складається з трьох елементів: причини звернення до лікаря, діагнозу і дій, що необхідні в конкретній ситуації.

- електронний рецепт.

Кожне найменування лікарського засобу за міжнародною непатентованою назвою лікарського засобу або на кожне найменування медичного виробу випикується саме електронним рецептом.

- електронне направлення та інші.

Упровадження електронної документації в українських медичних установах є суттєвим та необхідним фактором трансформації системи охорони здоров'я. У результаті цього процесу з'являються нові можливості для покращення якості медичного обслуговування та ефективності роботи медичних працівників.

М. Лесів

МАСОВА КУЛЬТУРА В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

М. Lesiv

MASS CULTURE IN THE AGE OF DIGITAL TECHNOLOGIES

XXI ст. стало тим періодом, коли культура мас переживає великий підйом, адже отримала наймовірні можливості для своєї реалізації. В сучасному світі доступ до цифрових технологій надає людині безмежні можливості щодо забезпечення й задоволення власних потреб. Така ситуація, багато в чому, якщо не головно, обумовлена розвитком і поширенням Інтернету як одного із найпоширеніших засобів і середовищем сучасних міжособистісних комунікацій. Це значною мірою визначає тенденції суспільного розвитку та впливає на культуру, насамперед масову.

Величезна роль Інтернету засвідчується статистичними даними: за повідомленнями ресурсу Statista, станом на липень 2024 р. у світі налічувалося 5,45 мільярда користувачів Інтернету, що становило 67,1 % світового населення. З них 5,17 мільярда (63,7 % населення світу) є користувачами соціальних мереж.

З підключенням до всесвітньої мережі людство отримало доступ практично до всіх інформаційних надбань, що суттєво позначилося на можливостях його самореалізації. Здешевлення комп'ютерної техніки, розширення контингенту користувачів (зокрема, таких, як архіви, бібліотеки, галереї, музеї, концертні установи тощо) безпосередньо вплинуло на інтеракцію масової культури, змінюючи її основні параметри та породжуючи її нові комунікаційні можливості.

Британський науковець Ф. Вебстер виокремлює два ключові періоди в історії, які стали початком формування нового інформаційного суспільства. Перший період припадає на 1970–80-ті рр., коли почали активно розвиватися кабельне та супутникове телебачення, засоби масової інформації, інформаційні мережі та інші комунікаційні технології. Другий період (з 90-х рр. XX ст.) відзначається тим, що злиття інформаційних і комунікаційних каналів формувало нову систему міжособистісних відносин, не лише змінюючи стиль життя, але й створюючи суспільство нового типу. У цей час Інтернет починає відігравати ключову роль у процесах, сприяючи економічному розвитку, просвітництву та демократизації суспільного життя.

Інтернет утворив своєрідну мережу, новий комунікаційний світ. У зв'язку з цим виникла необхідність створити умови для безпечного розвитку таких технологій та їх поступового впровадження в суспільство, закріплюючи їх на міжнародному рівні. 22 липня 2000 р. країни G8 (нині — G7) ухвалили «Окінавську хартію глобального інформаційного суспільства» — унікальний документ, який вперше офіційно визнав зміни в суспільному житті та намагався визначити напрям їхнього подальшого розвитку.

Міжнародна спільнота вирішила не просто підтримувати, а й заохочувати подальший розвиток «зручних для користувача», «безбар'єрних» технологій, зокрема мобільний доступ до Інтернету, а також ширше використання безкоштовного та загальнодоступного вмісту з дотриманням прав інтелектуальної власності. У таких умовах особливість сучасної масової культури прямо пов'язана з розвитком інформаційних технологій та Інтернету. І однією з найголовніших особливостей сучасної масової культури є її цифровізація.

Серед конкретних напрямів і проявів маскульту XXI ст. І. В. Литовченко та Ю. С. Іванова виокремлюють такі сфери: індустрія «субкультури дитинства» (художні твори для дітей, іграшки та різноманітні ігри, клуби й табори, технології колективного виховання дітей тощо); масова загальноосвітня школа, яка взаємодіє з установами «субкультури дитинства»; засоби масової інформації (друковані й електронні; система організації, стимуляції та управління споживчим попитом на речі, послуги, ідеї як індивідуального, так і колективного користування (реклама, мода, іміджмейкерство тощо)); індустрія інтелектуального та естетичного дозвілля тощо. На сьогодні кожна із цих «індустрій» маскульту пов'язана з особливостями розвитку Інтернету та розбудови відповідних інфраструктур, що відобразилось на змісті, якості, доступності продукції масового споживання. За таких обставин сформувалась ще одна особливість сучасної масової культури — безбар'єрність. Оскільки Інтернет був задуманий як безбар'єрне середовище, це відобразилося і на його змісті: усе, що існує в межах мережі, також стає безбар'єрним. Сьогодні це трактується як право на вільний доступ до інформації та її споживання. Право на вільний доступ до інформації було ухвалене на міжнародній конференції зі свободи інформації ще у 1946 р. згідно з резолюцією ООН № 59. У 2016 р. ООН оголосила, що Інтернет також належить до базових прав людини, що призвело до доповнення статті 19 «Загальної декларації прав людини». Ця подія остаточно закріпила Інтернет як невіддільну частину життя людини у XXI ст.

Деякі країни з авторитарними режимами, явними або прихованими, не підтримують таких змін, серед них: Китай, Росія, Саудівська Аравія та інші. У цьому контексті Інтернет, свобода інформації та сучасна масова культура стають своєрідним маркером демократичності глобалізованого світу.

Таким чином, сучасна масова культура, що існує та розвивається разом із цифровими технологіями та в Інтернеті, набула нових форм міжособистісних відносин. Глобалізація, цифровізація та активне використання технологій кардинально змінили людське суспільство, піднявши його на новий рівень існування. Нові особливості масової культури, обумовлені технічним прогресом, стали невіддільною частиною повсякденного життя сучасної людини, яка отримала унікальні можливості для реалізації свого потенціалу, бажань та ідей. Безбар'єрний за своєю природою Інтернет також приніс із собою і можливість створення безбар'єрної культури, що відкрила нові горизонти для розвитку людства.

Сучасна масова культура відображає ідеї стандартизації та універсалізації своїх зразків, що в глобальних масштабах формується як своєрідна світоглядна система зі своїми власними цінностями та орієнтирами. Однак така ситуація, якими б позитивними і корисними не були її цілі, може рано чи пізно призвести до нових форм диференціації та навіть ієрархії в суспільстві.

N. Kutsenko

**ARTIFICIAL INTELLIGENCE SECURITY ISSUES:
CHALLENGES, RISKS AND SOLUTIONS**

Н. Куценко

**ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ:
ВИКЛИКИ, РИЗИКИ ТА РІШЕННЯ**

Nowadays security risks associated with Artificial Intelligence (AI) stem from the vulnerabilities and potential threats that emerge from the utilization of artificial intelligence technologies. Unauthorized access, manipulation, or misuse of AI systems and data, as well as the potential use of AI technology to launch attacks on other systems, are among the risks.

The relevance of the topic of this report is that with the increasing complexity and prevalence of AI models, the potential attack surface for malicious actors expands, underscoring the importance of comprehending and addressing these risks.

The use of generative AI technologies, especially large language models such as OpenAI GPT and Google Gemini, has the potential to enhance security measures and also introduce new avenues for potential threats. As generative AI becomes more ingrained in cybersecurity operations, it assists in streamlining intricate processes like identifying threats and devising response strategies.

Nevertheless, evil entities are starting to manipulate these same technologies to orchestrate sophisticated attacks that are more challenging to identify and counteract. Generative AI has the capability to generate authentic content for phishing schemes, crafting more compelling false identities or messages to dupe users and breach security barriers.

Furthermore, advanced AI can generate extremely realistic images and videos, resulting in the widespread production of deepfakes. These altered media can impersonate people, propagate false information, or damage reputations. The simplicity of creating deepfakes presents substantial obstacles in confirming the genuineness of visual and audio content, making it difficult to uphold trust and security in online communication.

Some primary security threats linked to AI technologies include AI-powered cyberattacks, adversarial attacks, data manipulation and poisoning, model theft, model supply chain attacks, surveillance and privacy.

Here are some of the ways that organizations can help to defend their AI systems: data handling and validation implementation, limiting application permissions, allowing only safe models and vendors, ensuring diversity in training data, using AI-driven security solutions, conducting continuous monitoring and incident response.

Nowadays software industry leaders are trying hard to solve urgent business challenges by reimagining how technology works.

Some experts' recommendations include taking certain basic steps. Employ watermarking and fingerprinting methods to uniquely identify and track your AI models. These techniques assist in detecting and proving instances of model theft, while also providing a means to recognize unauthorized versions or alterations of your model in the public domain.

Implement a zero-trust security model, where no entity, internal or external, is automatically trusted. Every interaction, including data inputs and access requests, should be authenticated and validated.

Simulate AI-driven attack scenarios on your infrastructure. These simulations help uncover vulnerabilities in your AI defense mechanisms, evaluate the effectiveness of your incident response strategies, and train your security teams to respond to AI-powered threats.

Moreover, AI possesses the capacity to infringe upon human rights by reinforcing bias and discrimination within decision-making frameworks. This issue arises when AI systems are developed using biased datasets, resulting in unjust or discriminatory outcomes for specific individuals or groups based on attributes such as race, gender, age, sexual orientation, or other characteristics. Moreover, the gathering, processing, and analysis of personal data by AI systems can lead to privacy issues, as these systems may track individuals, monitor their actions, and limit their freedom of expression or movement.

Additionally, the application of AI in surveillance can be exploited to target particular individuals or groups, thereby infringing upon their rights to privacy, freedom of expression, and association. The deployment of AI in autonomous weaponry also raises significant concern regarding accountability and the ethical ramifications of such technologies, potentially violating the right to life and human dignity. It is crucial to establish regulations, ethical standards, and security protocols to avert the infringement of human rights by AI systems.

In summary, while AI has the potential to transform the security landscape, it also introduces considerable risks. These risks encompass issues such as a lack of transparency and explainability, excessive dependence on AI, bias and discrimination, susceptibility to attacks, insufficient human oversight, high costs, and privacy concerns. Organizations must recognize these risks and implement measures to mitigate them as they integrate AI-based security solutions. By adhering to secure design principles, consistently monitoring and auditing AI systems, and establishing a framework to address bias, organizations can ensure that AI is utilized in a manner that promotes the common welfare and safeguards the rights of all individuals.

M. Zameta

TRANSFORMATION OF CULTURAL IDENTITIES DUE TO THE INFLUENCE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

M. Замета

ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ ЗАВДЯКИ ВПЛИВУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Over time, our contemporary globalized world has become dependent on the influence of digital technologies, from increasing labour productivity through automated systems to changing the socio-cultural space of residents of countries. These transformations need to be monitored to control the globalization process.

The concept of cultural identity is based on a person's awareness of their belonging to a particular culture and identification through the expression of language, traditions, customs, religion and other cultural characteristics. Since cultural identity is one of the

critical concepts in culture studies, the influence of culture is determined by the individual's self-perception and worldview as a whole. Today, this term is undergoing specific changes.

The formation of cultural identity through the widespread use of the Internet, social networks and other digital tools has empowered individuals to rethink, adapt, and transform their cultural identities. This process, facilitated by digital technologies that provide access to cultural products from all over the world, such as YouTube, Instagram, or TikTok, *allows users to share the traditional culture of their people and engage with popular trends in an open and free manner.*

As digital communities become new spaces for self-expression and the creation of cultural identities, people can identify with images that do not coincide with their reality, striving to achieve unattainable goals by digitizing them. This phenomenon dramatically influences the formation of a new cultural self-perception, which gives representatives of other cultures a different idea of a single cultural identity of the people.

In addition, transnational communities have emerged, caused by the interaction of people from different parts of the world, blurring traditional boundaries between cultures.

Despite the drawbacks of the virtualization of culture, it's important to note that its main advantage is the active role it allows individuals to play in shaping culture. Today, people are not passive consumers of culture — they actively participate in its creation through content-sharing platforms such as blogs, video channels, podcasts, and other media formats. This active participation is what allows each user to become a bearer of cultural identity on a global level.

Digital technologies often challenge traditional notions of identity, for example, by creating “virtual nations” or platforms for the coexistence of cultural minorities that previously had no access to an international audience.

Cultural identity, in the context of digitalization and globalization, is proving to be remarkably adaptable. *It is no longer solely defined by national or local parameters but is constantly evolving under the influence of global information, social networks, and digital innovations. This adaptability, while presenting new challenges, reassures us of the resilience of cultural identity in the face of a globalized digital world.*

D. Zhurgur

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A COUNTERMEASURE TO CRIME

Д. Жургур

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ

In today's fast-paced world, innovative technologies, in particular artificial intelligence (AI), have become important in various sectors, including law enforcement, and their implementation has opened new ways to improve the effectiveness of crime prevention strategies.

As criminal activity increases, the volume of information increases and investigative methods often fail to produce the expected results, the adoption of the latest technology becomes increasingly important to the success of law enforcement agencies.

This thesis aims to analyze AI applications in crime prevention, identifying the benefits and challenges that emerge during the implementation of AI. Consideration of ethical and legal considerations related to artificial intelligence in law enforcement is also

an important aspect. These issues require special attention to ensure the protection of the rights and freedoms of citizens.

Artificial intelligence is a branch of computer science that aims to create systems that can perform tasks such as data analysis, object recognition, and decision-making. The implementation of artificial intelligence in law enforcement agencies opens new opportunities for investigating criminal cases, detecting violations, and predicting criminal activity.

Law enforcement agencies today are faced with extremely large volumes of data. This complicates the process of their processing, and artificial intelligence simplifies these tasks, providing quick access to important information. Its algorithms can detect patterns in huge volumes of public and archival data using predictive algorithms. They analyze all data about past crimes, allowing the police to conduct more effective investigations, allocate available resources to use as much force as possible to solve the task at hand.

Artificial intelligence technology is already widely used in many law enforcement agencies around the world. For example, useful tools such as facial recognition are quite often used to identify criminal suspects, thereby simplifying the number of people accused.

In addition, artificial intelligence helps automate routine tasks, allowing law enforcement to focus on more complex cases that require a lot of human work. It can also be noted that AI plays a key role in forensics, where data analysis tools can improve the accuracy of assessments and investigations.

Although artificial intelligence offers numerous advantages in the conduct of investigations, its use in law enforcement raises significant ethical and legal issues. Main among them, without a doubt, is the issue of protecting the privacy of citizens. Artificial intelligence systems that process personal data may pose a threat to human rights violations if their use is not carefully regulated. This emphasizes the need to create a clear legal framework for regulating the use of AI in law enforcement, ensuring a balance between public safety and individual rights.

Another important factor is the transparency of AI algorithms. People need to understand how and how data-driven decisions are made in the AI tradition. Controlled oversight of AI technologies in law enforcement is essential to maintaining public confidence in these emerging tools. There are already successful examples of the use of AI in the fight against crime in the world.

In the United States, for example, law enforcement agencies rely on predictive algorithms to more efficiently plan police patrols. Other countries, such as the United Kingdom, use artificial intelligence technologies to detect and prevent crimes, especially in the field of cyber security, etc. Ukraine can also use this international experience to adopt new technologies in its law enforcement systems.

It is necessary to study world practices and adapt them to local conditions, taking into account national legislation and cultural characteristics.

The future of AI in law enforcement looks promising as the technology continues to evolve and its role in crime prevention will grow even more. However, it is extremely important to ensure that law enforcement officers are properly trained to effectively use these new technologies. Continuous evaluation of the impact of artificial intelligence on law enforcement effectiveness is needed to determine both positive and negative effects and outcomes. To improve data collection and analysis, special attention should also be

paid to integrating artificial intelligence with other emerging technologies such as the Internet of Things (IoT) and blockchain, etc. In addition, promoting cooperation between government agencies, private enterprises, and scientific institutions will accelerate the implementation of innovative security solutions.

Summarizing all the above, we can conclude that research in the field of the use of artificial intelligence technologies in law enforcement agencies has a significant potential to contribute to the fight against crime, but, despite this, it can be noted that its application requires careful consideration of ethical and legal aspects. Undoubtedly, it can be argued that a careful analysis of international experience combined with the development of a reliable legal framework will help ensure the right balance between security, protection of citizens' rights and the effectiveness of law enforcement agencies.

С. Житник

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГЛОБАЛЬНОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ

S. Zhytnyk

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES OF GLOBAL SOCIOCULTURAL SPACE

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій кінця ХХ — початку ХХІ ст. дав старт масштабній трансформації глобального соціокультурного простору (СКП) з offline формату в новий, де домінує online. Поява нових технічних засобів та програмних продуктів спричинила масовий відтік споживачів — об'єктів інформаційного та соціокультурного простору в онлайн, та подальшу міграцію туди продакшн-суб'єктів: засобів масової інформації (телебачення, газети, журнали), кіностудій, телестудій, музичних студій, театрів тощо, та виникнення абсолютно нових, що стрімко розвинулись. Кількість щомісячних активних користувачів Facebook перевищує 3 мільярди. YouTube — близько 2,5 мільярдів, Instagram — близько 2 мільярдів. Понад 1,5 мільярда щомісячних активних користувачів у TikTok. Такі дані наводить німецька компанія Statista, що спеціалізується на зборі та аналізі даних про ринки й споживачів.

Саме такі платформи, що мають загальну назву «соціальні мережі», нині є основою глобального соціокультурного простору. Там відбуваються знайомства й спілкування, там змішуються мови, культури й нерідко розмивається, втрачається самотність та ідентичність.

Поєднання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та швидкісного Інтернету стає домінуючим виміром глобального соціокультурного простору. За даними компанії Statista, на початку 2024 р. 7 з 10 мешканців Землі мають свій персональний смарт-гаджет. Завдяки сучасним технологіям, сьогодні це пристрій, що поєднує в собі фото- й відеокамеру, звукозаписуючий та звуковідтворюючий засіб, потужні програми для обробки фото, відео та звуку, зокрема з використанням штучного інтелекту, а ще доступ до всесвітньої та соціальних мереж. Індивід стає не тільки об'єктом, а й активним суб'єктом культурного виміру СКП, створюючи й поширюючи контент. Кожен ідентифікує себе як учасника й творця глобального соціокультурного простору. Знімаєш, обробляєш,

викладаєш, переглядаєш. Ланцюжок від продакшену контенту до його перегляду аудиторією скоротився до декількох хвилин, й об'єднався в одному персональному смарт-девайсі в руці. Для написання музики більше не потрібен оркестр. Щоб зняти відеоролик чи навіть фільм — більше не треба їхати на кіностудію. Принаймні в тому вигляді, у якому їх готова споживати аудиторія соціальних мереж.

Звичайно, і кіностудії, і студії звукозапису використовують найсучасніші технології та досягнення для створення власного контенту. Трендом останніх років стало використання штучного інтелекту (ШІ). ШІ вже створює картини за заданою темою, пише книги чи статті, музику, може написати сценарій фільму й створити його героїв. Це нова складова культури, яку вже неможливо ідентифікувати за національною ознакою. Це культура, що створена «об'єднаним всесвітнім розумом», але це вже невіддільна складова сучасного глобального соціокультурного простору.

Ще одним беззаперечним фактором стрімкої трансформації глобального СКП стала поява всесвітньої глобальної комп'ютерної мережі «Інтернет». Помірна вартість доступу до мережі, зокрема в країнах з низьким рівнем життя, робить її доступною для масового користувача. Інтернет, що має потужний інструментарій інформаційної стимуляції свідомості та підсвідомості користувачів, у т. ч. штучний інтелект, завдяки своїй всеосяжності й здатності проникати в найвіддаленіші куточки Землі, суттєво відтіснив бібліотеки, музеї, виставки, навчальні заклади, кіно, театри, клуби, радіо й телебачення, що формували СКП протягом багатьох років. Влучний вислів чи мем отримує мільйони переглядів користувачами з усього світу за лічені години. Локальні ЗМІ, блогери та звичайні користувачі поширюють їх, перекладають на власні мови чи видозмінюють, вкладаючи новий сенс. Так утворюється сучасний глобальний соціокультурний простір.

Завдяки поєднанню сучасних ІКТ та Інтернету користувач може миттєво отримати доступ до бібліотеки чи музею в будь-якій точці світу, подивитися будь-який фільм чи спектакль, пограти в мережеву гру із суперником на іншому боці планети.

Академік Людмила Новікова зазначає, що з погляду психології, завданням «простору» як такого є налагодження взаємозв'язку та досягнення гармонії між людиною, її внутрішнім світом й тим простором, де вона знаходиться. Спроектвавши це визначення на сучасний соціокультурний простір, можемо констатувати, що переважна більшість людей сьогодні почувається комфортніше саме в online мережах, вибираючи навчання, відпочинок, спілкування та комунікацію online. Одним з факторів цього стала вимушена ізоляція під час пандемії Covid-19.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій дав початок масштабній трансформації соціокультурного простору, й подальший розвиток ІКТ лише посилює ці тенденції. Кількість контенту збільшується в геометричній прогресії, й зовсім скоро ми стикнемося з проблемою його надлишковості. Постає проблема не створення нового контенту, а пошуку в глобальному СКП просторі дійсно цікавого та якісного. У максимальній залученості до постійної генерації контенту зацікавлені великі транснаціональні інтернет-корпорації. Вони збагачуються завдяки рекламі, що розміщується на їх платформах. Якість же контенту, який генерують та споживають користувачі, має, зазвичай, другорядне значення.

Попри тенденції глобалізації соціокультурного простору, він все ж має більше ознаки «субрегіонального». Культури народів, схожих за ідеологією, традиціями та віруваннями, збагачують одна одну. Вплив культур географічно далеких регіонів, як наприклад Азії та Європи, менш яскраво виражений. Далеко не всі хайпові відеоролики з Японії збирають велику кількість лайків у Європі, і навпаки.

D. Budnyk

VIRTUAL REALITY AS A TOOL FOR CULTURE HERITAGE PRESERVATION

Д. Будник

ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Virtual reality (VR) is a technology that uses computer systems that provide visual, auditory and other sensory perceptions to create the illusion of reality. In recent years, virtual reality has gained great popularity in various fields, from entertainment to education, but it has a special potential in the context of preserving cultural heritage. In today's Ukraine, where the war has been raging since 2014, the use of virtual reality is becoming a powerful tool for documenting and preserving unique cultural sites and heritage.

One of the first concepts that envisaged such an innovation was the idea of the “imaginary museum”, put forward by the French cultural critic André Malraux in 1947. He saw the potential of a museum without walls and borders, where everyone, regardless of location, could access cultural heritage. Modern virtual reality is a direct embodiment of this concept. It not only preserves artefacts in digital space, but also offers the opportunity to immerse oneself in the cultural and historical context through interactive experiences.

Virtual reality offers many new opportunities for preserving and promoting cultural heritage, which is especially important for wartime Ukraine. One important aspect of this is virtual tourism. This technology allows people from all over the world to visit cultural heritage sites that have become inaccessible due to the war or are located in conflict zones. Virtual tours can cover a wide range of sites, from museums to historical monuments and buildings, and provide an opportunity to preserve and disseminate information about these sites to a wider audience.

Modern virtual reality technologies allow people to visit cultural sites in several ways:

1. Visiting tourist sites without leaving home. Virtual tours allow for wandering the streets of Ukrainian cities or visiting museums and architectural monuments that are currently physically inaccessible due to the war. This gives people the opportunity to explore Ukrainian culture even if they cannot physically visit the country. For example, using technologies such as Google Earth, it is possible to take a virtual tour of cities such as Kyiv, Lviv and Kharkiv.
2. Exploring inaccessible or dangerous places. Cultural heritage sites in conflict zones or in areas where physical visits are dangerous can be explored using virtual reality technology. This makes it possible to preserve information about cultural heritage and create accurate digital copies of cultural heritage sites that can be used for further restoration work and research.
3. Reconstructing destroyed cultural heritage, VR also allows for the reconstruction of cultural sites destroyed during wars. This can preserve the memory of this

cultural heritage and provide access to it for future generations. Thus, virtual reality is becoming a tool not only for preserving knowledge, but also for creating virtual museums that can recreate historical buildings in their original form.

4. Visiting places that no longer exist. Unfortunately, there are entire cities in Ukraine that have been destroyed by Russian aggression and are beyond repair. For example, Mariupol, Volnovakha, and Popasna were heavily damaged by the conflict, and many cultural and historical monuments in these cities no longer exist in physical space. However, thanks to virtual reality, these cultural and historical sites can be recreated in a virtual environment. Therefore, the memory of these places can be preserved and people can “visit” them in the virtual world in the future.

Projects such as #SaveMariupolHeritage have already created virtual models of destroyed buildings, such as the Mariupol Drama Theatre, which has become a symbol of destruction. This project demonstrates how virtual reality technology can be used to preserve the memory and cultural heritage of a nation under threat of demolition, helping to preserve its architectural and historical value for future generations.

Many foreigners follow the war in Ukraine through news and other sources, and they often see only part of the destruction. However, in the Virtual Museum of War Remembrance, they can learn about the effects of the war in the Kyiv region. A project has been launched in Ukraine that allows for 3D tours of the bombed-out towns in Kyiv. The goal of the project is to capture the destruction so that future generations can remember the cost of freedom and independence. Through virtual tours, visitors can experience the terrible reality that the war brought to Irpin, Bucha, Hostomel, Horenka, and other affected towns and villages.

One of the key scientific innovations of this research is the introduction of artificial intelligence (AI) into the process of preserving and restoring cultural heritage using virtual reality. The use of AI makes it possible to automate the creation of 3D models of cultural heritage objects, providing high accuracy and detail. This will significantly improve the preservation process, especially when real objects are destroyed or inaccessible due to military conflicts or natural disasters.

In addition, artificial intelligence can analyze historical sources and restore lost heritage elements. Using archival documents, photographs, and other sources, AI can recreate objects in their original form. This ensures not only the preservation of heritage, but also its restoration so that cultural values can be passed on to future generations in the most authentic way possible.

In the long run, virtual reality can play a key role in preserving heritage and developing national identity. Virtual tours help people from all over the world to get to know Ukrainian culture without the need for physical travel. This can have a positive impact on the revival of post-war tourism. Virtual reality allows for the promotion of cultural sites on a global scale and draws the attention of the international community to Ukraine’s unique history and culture.

The use of virtual reality and artificial intelligence (AI) will help create new cultural projects that highlight the importance of keeping our cultural heritage alive in today’s digital world. In the future, these technologies could be key tools for promoting Ukraine’s culture worldwide, attracting investment, and boosting the economy through tourism and culture.

Thus, virtual reality opens up new horizons for the preservation and promotion of cultural heritage and creates new opportunities for international dialogue, the development of national identity, and the revival of the post-war tourism industry.

D. Hordiienko

THE IMPACT OF SOCIAL NETWORKS ON HUMAN IDENTITY

Д. Гордієнко

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЛЮДИНИ

No one can imagine themselves without modern technology in the XXI century. Every person, from a child to the elderly, uses all possible technology on a daily basis. Analytical company App Annie claims that people spend an average of 4.8 hours a day on their mobile phones. Thanks to these gadgets we can communicate with each other at any distance, send various documents and messages, watch films, listen to music. New technologies make our life easier, but there are many disadvantages at the same time.

The Internet penetrates all spheres of society both at the local regional and larger, global level. Today there is a wide variety of social networks, for instance YouTube, Instagram, Facebook TikTok and etc. They have a tremendous influence on the development of different aspects of society, such as journalism, politics, advertising and others. On the Internet, people are divided into two types. The first type is people who use social networks with good intentions, the second type is scammers. Scammers often use cunning methods to lure out other people's personal information and start blackmailing them: extorting money, saying that this information will be sent among their acquaintances. The information may be fictitious, but nowadays people often believe unconfirmed data, so scammers take advantage of this. In addition to blackmail, such a concept as phishing is common. In this case, fraudsters on behalf of the bank send messages or call a client of the same bank with a request to confirm the information, convincing them that this is important for their security and confidentiality. People believe in it and comply with their demands, while scammers hack into personal information, leading to serious problems such as withdrawing all the money from bank cards or taking loans in your name. Another way to get into the hands of scammers is a virus. It can be obtained by downloading some programs or by clicking on a suspicious link. You may not even know about the virus, but scammers work quickly and against you, so you can find out about the problem at the very end.

Let's talk about the positive aspects of social media. The development of digital and augmented reality opens new opportunities for the formation of individual identity through media. Interactive virtual spaces can create unique experiences and allow users to express themselves in the digital environment. It is no secret that thanks to them we can follow the lives of others, share our emotions and achievements. Some social networks, for example Netflix, is more focused on the English-speaking audience, of course, we can watch a film translated into our native language, but watching the original is much better. Summing up we can say that social networks encourage learning foreign languages, in particular English. It can also be noted that thanks to platforms such as Zoom and Google Meet, we can work, learn, and hold various events remotely. Nowadays, this is a very good opportunity, because it is not always possible to meet offline.

It is worth noting that the social network should be used in moderation. If you use the Internet around the clock, this can cause addiction, which in turn can develop into degradation. American scientists, using the survey method, have already proven that about 66% of people are afraid of being left without a mobile phone, that is, they suffer from nomophobia. People gradually isolate themselves from society, forgetting that there is a real world, not a virtual one. The absence of a phone in the hands leads a person to a tense state, withdrawal begins and, as a result, a nervous breakdown occurs. Such people need medical care, as well as the support of loved ones. Another common type of addiction is gambling. No less dangerous addiction than nomophobia. Having this dangerous disease, the human psyche loses control over itself. In this case, a person has only one goal — to defeat a virtual opponent. If something does not work out in the game, a gambler becomes irritable and will do anything to achieve his goal. Scientists have proven that gambling addiction in men is more common than in women. In fact, it is very scary to have any kind of addiction to social networks. Friends and relatives often turn away from such people, such people can lose everything that they have managed to achieve in their lives. It is important to have people who care, who are ready to lend a helping hand at the right time. The most important thing is that the desire to get rid of any addiction first of all comes from a mentally ill person.

Let's summarize. Social networks are very useful, but in moderate amounts. One should also not forget about safety. Everything that once got on the Internet (even if accidentally and immediately deleted), will always remain there. Someone will make a copy or share this or that information with someone. That's why you should be careful about what you do. Virtual reality draws people more and more into its networks and tries to impose its own identity. Therefore, you should use social networks, and the Internet in general, wisely.

V. Horova

ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A KEY FACTOR IN THE DIGITALIZATION OF MEDICINE

B. Горова

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ МЕДИЦИНИ

Today, after many decades, we can see huge advances in algorithm development, affordable computing power, and an amazing ability to manage large data sets. Machine learning (ML) techniques have made inroads into various areas of life. Artificial intelligence in medicine involves using machine learning models to analyze medical data and extract information that improves patient care and treatment. Thanks to the latest computer science and informatics advances, neural networks are rapidly becoming essential to modern healthcare. AI algorithms and other technologies based on it are being implemented to help medical professionals in clinical settings and ongoing research.

To develop an effective strategy, the AI first processes the data, mainly structuring it, which the algorithm then learns to recognize. The system analyzes the performance once there is enough data to ensure accuracy. Then, based on the testing results, the algorithm can be refined, additional data can be introduced, or a model can be deployed to assist in decision-making.

Most AI healthcare applications analyze specific data types, whether numerical (e.g., heart rate or blood pressure) or image-based (e.g., MRI scans or tissue biopsy images). AI algorithms then learn from this data and create probabilities or classifications. For example, an AI model can predict the likelihood of an arterial blood clot based on heart rate and blood pressure data or classify a tissue sample as cancerous or benign. Algorithms can be applied to diagnose conditions such as skin cancer and diabetic retinopathy, as well as to enhance pathology classification. For instance, they can be used to interpret scanned images in radiology or identify specific features in electrocardiograms (ECG); and to predict disease models, as exemplified by algorithms developed during the COVID-19 pandemic. The neural network is also effective in cardiology (for detecting conditions such as atrial fibrillation and assessing cardiovascular risks), pulmonology (for decision support in interpreting pulmonary function tests), and endocrinology (real-time glucose monitoring and tracking the rate of change in blood sugar); in gastroenterology (detection of colon polyps), neurology (assistance in epilepsy detection, gait, posture, and tremor assessment), and cancer diagnostics in histopathology. Besides, AI plays a vital role in medical imaging, helping to detect signs of breast cancer, which accounts for about 20% of the female cancer rate. Researchers from Duke University trained artificial intelligence to recognize mammograms of malignant tissue that radiologists usually deal with. The researchers found that they solved the task with a sensitivity of about 100% and a specificity of 59% (compared to 10–20 % for radiologists). After the elimination of breast cancer, tumor recurrence is possible. Neural networks, using their algorithms, can effectively predict them.

Many doctors note that using artificial intelligence helps to diagnostic accuracy, improved patient outcomes, reduced healthcare costs, improved doctor-patient interaction, earlier detection of diseases, and unique support in surgical procedures.

Despite its benefits, the use of AI systems in healthcare is fraught with challenges. We can attribute this to problems primarily related to data availability and the possibility of errors if artificial intelligence systems are poorly designed. There are also privacy concerns and the risk of unemployment in certain industries, due to the automation of most processes, which makes it possible to reduce staff. However, it should be noted that expert systems have another significant drawback: they are not capable of self-learning. To keep expert systems up-to-date, it is necessary to constantly intervene in the database of modern medical research. Expert systems that are not supported by updates with new information quickly lose their relevance and may make more mistakes due to lack of knowledge. However, we can see a positive trend in that since its inception in the 1950s, artificial intelligence has made significant progress in medicine. Using complex machine learning algorithms to process huge amounts of data, AI systems have learned to produce valuable results to solve specific medical problems. In the future, at the same rate of development, AI can free up doctors' time by deciphering patients' health records and analyzing them to provide personalized treatment that will take into account all the subtleties of symptoms and rely on modern treatment methods, providing the highest quality of service, which will give the proper, high-quality result. Most importantly, these AI systems improve accuracy, assist in drug development, assist in surgeries, and diagnose life-threatening conditions at an early stage, and by avoiding the problem at an early stage, save lives.

Summarising all information, we can confidently say that AI-assisted disease diagnostics has fewer disadvantages, than advantages, one of the most significant being,

for example, the quality of the expert system, which is always stable and independent of mood and health status, allowing for more accurate diagnosis of symptoms.

In addition, the neural network is able to extract and apply knowledge from all sources of the world, which gives access to a greater variety of diseases and treatments. Therefore, there is every reason to expect that the imperfections of modern medicine will be largely eliminated in the future thanks to the application of artificial intelligence methods.

Ye. Demchenko

**CYBERSPACE AND GLOBAL CULTURAL INDUSTRIES:
NEW SPACES, NEW OPPORTUNITIES**

Є. Демченко

**КІБЕРПРОСТІР І ГЛОБАЛЬНІ КУЛЬТУРНІ ІНДУСТРІЇ:
НОВІ ПРОСТОРИ, НОВІ МОЖЛИВОСТІ**

As stated in the Great Ukrainian Encyclopaedia, cyberspace refers to a virtual environment that provides opportunities for communication and implementation of social relations using the Internet and other global data networks. This environment is transforming the spaces of international cultural industries, developing new formats and opportunities for artistic growth and manufacturing.

This “symbiosis” between digital technologies and cultural pieces influences how art, music, films, and literature are created and spread worldwide.

This report explores how cyberspace shapes and paints new cultural industries, focusing on exploring new areas and creating fresh opportunities in our interconnected world.

Through our journey, some aspects of the impact of digital technologies on cultural industries will be shown, as well as both innovations and problem-solving in the digital cultural world.

The first meaningful innovation of cyberspace is the decentralization of cultural production. In past centuries, artistic creators, such as writers, musicians, filmmakers, and artists, have depended on large companies to publish and distribute their work. Publishing houses solved these problems: record labels, film studios, and galleries, which acted as the “guardians” of the cultural space, ruling who and what was released to the world. However, with the advent of the Internet, opportunities for new creators were made. Websites such as YouTube, SoundCloud, and other social media allow creators worldwide to create and share their work with a global audience. It breaks down barriers from the past and offers artists greater creative freedom.

YouTube has become one of the most known illustrations of this phenomenon. Thanks to this platform, video content is no longer limited to production studios. Anyone with a camera and internet access can create and upload videos, reaching a global audience that can access them according to their preferences. The stories of bloggers and content creators such as PewDiePie show the success of this phenomenon. He started his career by filming gaming videos at home and has gone on to achieve significant popularity and monetize his content, becoming one of the most popular YouTube creators in the world. His success illustrates how a platform like YouTube allows creators to achieve global success with only a few things. In turn, Canadian singer Justin Bieber started his music career by posting videos on YouTube, which attracted the attention of producers and helped him

sign a contract with a record company. However, the main point is that he started creating content and building his audience independently, without initially turning to large studios.

In the music industry, SoundCloud has become a perfect example of a platform for “green” music creators. In the past, young musicians needed to sign with major record labels to have access to a successful future. SoundCloud has changed these standards by allowing musicians to upload and promote their music to listeners directly. For example, famous singer Post Malone started on SoundCloud and gained popularity before signing on to major labels. Similarly, Chance the Rapper began his career on SoundCloud, and in 2017, he won a Grammy without a traditional record label contract. This platform allows independent musicians to succeed with only simple audio recording tools and Internet access.

Social media such as Instagram and TikTok are important in decentralizing cultural production, allowing creators to promote their work and attract audiences without advertising campaigns. Artists can use Instagram to introduce their work, while TikTok provides a platform for short videos that can go viral and give artists quick access to millions of users worldwide. For example, modern artists such as Marius Sperlich have increased their popularity by creating Instagram photos showing their work to the audience without interacting with galleries. The song “Old Town Road” by Lil Nas X became a global hit with the help of the TikTok platform, where users created millions of videos using the song’s parts.

The use of multimedia and interactive content is growing fast. The main reason is that cyberspace combines different forms of media — text, audio, video, and graphic elements. Artists use interactive applications to attract audiences through dynamic multimedia performances, such as online exhibitions and virtual galleries, allowing users to interact with cultural content. This creates new ways for cultural industries to make money and compete with the traditional idea of art space. New formats such as podcasts, webcomics, and virtual reality experiences provide users with more profound and accessible engagement. In addition, the gamification of cultural experiences has created interactive ways to interact with cultural aspects. Video games, for example, have become an essential cultural piece by combining storytelling, art, and music. Games based on history, mythology, or literal works allow players to travel to other worlds by actively participating in the timeline or events of the time. This format helps save cultural heritage and present it in new, exciting ways. It provides a place for learning and entertainment all in one.

Another essential part of this phenomenon is crowdfunding platforms like Kickstarter and Patreon. There, creators can directly receive money from their fans to implement a project or simply as “donations”. This is especially useful for independent artists who can’t get paid and must create using their money. A crucial aspect of the relationship between cyberspace and cultural industries is the role of communities and participation in content creation. Crowdfunding platforms have enabled artists to involve their audience directly in the creative process. There, fans can support the production of cultural content and make a deeper connection with an artist. This has given rise to new forms of collaboration, where creators and viewers work together to bring a project to life.

Cyberspace allows the distribution of cultural products widely in almost all parts of the world, erasing geographical restrictions. For example, international streaming platforms such as Netflix and Amazon Prime provide users access to films, music, and TV shows from various cultures and languages. This global accessibility helps cultural

exchange, as audiences can explore different perspectives from various parts of the world. Also, online markets for digital art, literature, and music make it easier for creators to monetize their work while reaching international consumers directly. Finally, cyberspace supports global collaboration between artists, creators, and institutions. Digital platforms give space for cross-border partnerships, allowing creators from different cultures to work on projects that step out of national borders. Examples are international co-productions of films, global music collaborations, and intercultural art exhibitions, which are made more accessible using digital technologies.

In conclusion, cyberspace has revolutionized the global cultural industry by providing new content-developing formats. The decentralization of production, the growth of multimedia and interactive content, the accessibility of international audiences, and collaborations have transformed the cultural aspect of the world. Cyberspace offers opportunities for creativity, innovation, and cultural exchange, shaping the future of international culture in ways that are more accessible to people. Given today's conditions, such as war, epidemics, and natural disasters, this is becoming an essential aspect of the existence and development of a new culture.

V. Yevdokymenko

ALGORITHMS OF SOCIAL NETWORKS AS A MEANS OF MANIPULATING THE CONSCIOUSNESS OF YOUNG PEOPLE

В. Євдокименко

АЛГОРИТМИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЯЦІЇ СВІДОМІСТЮ МОЛОДІ

Social networks have become one of the essential components of today's world. Thanks to them, we can communicate, exchange ideas and information while lying on the couch or wherever we want. It seems incredible that we have such opportunities, and you might ask, what could be wrong with this? Unfortunately, platforms like TikTok, Instagram, Facebook, and similar ones, despite their undeniable benefits, also pose a significant threat, especially to the younger generation with unformed minds that absorb information like a sponge. The main problem with such social networks is their algorithms, which can manipulate the consciousness of immature minds, thus influencing behaviour, political views, and consumer habits. In this thesis we will explore and understand the dangers hidden in the algorithms of social networks and how they affect the younger generation.

Social network algorithms work based on complex models of machine learning and artificial intelligence. The main task of these algorithms is to provide users with content that is interesting to them, and not just interesting, but content that can immerse them deeply into the platform. So how do algorithms know what will likely appeal to the user? It's quite simple: algorithms monitor what the user likes, where they comment, what they comment on, who they follow, and which videos they watch the longest. If a user watches a video for a long time, it means they are interested in the topic, and they are willing to spend time on it. These algorithms are constantly evolving, using a massive volume of analytical data based on user actions.

Let's break it down with an example: if a user shows a strong interest in a healthy lifestyle or politics, the algorithm will recognize this and will start providing more content on that topic. What's wrong with this? It can lead to the creation of so-called "information

bubbles,” where the user only sees opinions and views that reinforce their previous beliefs. This is very dangerous, especially for young people who often have not yet developed critical thinking skills and are easily influenced by the information environment, which often has a negative effect on them. You could say they are being “fed garbage” directly into their heads.

We must understand that, for instance, artificial intelligence based on these algorithms learns so quickly that we cannot even imagine it. In one minute, it can process data generated by millions of users. This massive stream of information allows AI to act as if it has clairvoyant abilities. It can predict interests and even future behaviour! Of course, social networks primarily use this data to optimize which content should be promoted and which should be limited.

If you haven’t realized it yet, this mechanism is a powerful tool for manipulating consciousness because users often don’t realize that their information space is being deliberately shaped to influence their emotions and behaviour.

Let’s consider the formation of consumer habits. There’s something called personalized advertising, which, surprisingly, operates based on the same algorithms we’ve discussed. However, here the principle is slightly different: for example, if a young user watches videos about new smartphones or reads information about a particular brand, the algorithms, as we’ve learned, analyze this and start showing relevant advertisements. The point is that an illusion of independent choice is created, as if the user is genuinely making informed decisions. In reality, they are being subtly pushed toward making certain choices through the content they are constantly offered, and this is no surprise, as it works the same way in real life: if you hang out with a group where smoking and excessive drinking are the norm, you will start smoking and drinking too—it’s inevitable, as this is our nature.

Moreover, favourite content creators may blatantly advertise something of poor quality, and followers will take the bait and buy it. Another big downside of social networks is that they create a platform for comparison, where every user can see the “ideal” lives of their friends or celebrities. Most people will always post something idealized about themselves. What does our youth do? Exactly, they start comparing themselves to unrealistic standards. What are the consequences of such comparisons? Naturally, nothing good: depression, a sense of inadequacy, irritability, and related issues, such as a decline in self-esteem and overall satisfaction with life. What role do algorithms play in this? It’s simple: they reinforce this process by offering content that further fuels these negative emotions. For example, posts about an “ideal life” are published (exaggerated), which will create a constant desire in users to improve themselves. However, we already know that people don’t post bad moments, and those unaware of this will experience emotional burnout because they face failures, while such failures are absent in the posts. So, the users think the problem is only theirs.

Social platforms are also actively used to promote political ideas and movements through bloggers and various advertisements of this kind. For example, political campaigns can “target” certain groups of the population by using algorithmic data (as mentioned, these algorithms can analyze data from millions of users per second) to optimize their narratives and messages. This is highly problematic and can significantly influence election results and the political “climate” of a country.

In conclusion, we have found that social media algorithms have a profound influence on the consciousness of our younger generation, shaping their views, behaviour, and

consumer habits. Of course, these algorithms provide users with more personalization. For instance, if someone is passionate about cars, they can see more content about cars and discover something new. However, we've already discussed that it's not so simple and what risks are hidden behind it. Our youth must develop critical thinking, and schools should teach students to approach all information with a critical mindset. In our era of digital "medievalism," every user should be skeptical of the content they consume.

D. Riabinin

**DIGITAL ETHICS IN THE GLOBAL SOCIO-CULTURAL SPACE:
THE IMPACT OF ICT ON PRIVACY, SENSORSHIP, AND FREEDOM OF SPEECH**

Д. Рябінін

**ЦИФРОВА ЕТИКА В ГЛОБАЛЬНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ:
ВПЛИВ ІКТ НА ПРИВАТНІСТЬ, ЦЕНЗУРУ ТА СВОБОДУ СЛОВА**

So, the way communication has changed thanks to fast tech advancements (ICT stuff) is a big deal, right? People all around the world now talk superfast, and ICT is doing more than just connecting us. It's actually shaping the way cultures mix and interact. But with all the cool stuff, there are some tricky questions about ethics—like, is our privacy safe? Who controls the info? What about free speech? It's kind of getting urgent to figure this stuff out because we're relying more on digital things every day.

Privacy is becoming a big concern. ICT collects and stores a ton of personal info, whether it's for ads or governments watching people. Social media companies, for example, are always tracking what we do online, and governments might be spying, too. This means privacy is disappearing. Some of this data collection is helpful, sure — it makes stuff work better and more secure — but it also makes people wonder who is in control of their personal data. And most of the time, people don't even know their info is being used like that. So there's a big power imbalance, where companies and governments hold the cards, and regular folks are left wondering what's ethical when it comes to data privacy.

Different countries also have different rules. Like, Europe has these strict privacy laws (GDPR), while other places might not even care about protecting data. It's kind of weird for global companies to navigate this because they might have to follow totally different rules depending on where they are, which brings up more ethical questions.

Censorship is another problem, especially since ICT is supposed to give us access to all kinds of information. But that's not really how it works. Governments, companies, and even social media algorithms can control or limit what we see. In places with strict governments, it's used to shut down opposition and steer what people believe.

From an ethics point of view, censorship is tricky. It challenges the idea that we should have the right to access any info we want and say whatever we think. It also makes you wonder if companies should follow local laws when those laws go against freedom of speech or stand up to them. If a tech company operates in a place where free speech is not really a thing, do they go along with the rules or fight them?

When information is controlled, it also messes with how different cultures learn from each other. If certain voices or ideas are silenced, it prevents real global conversations from happening. And the way social media works, with algorithms deciding what to show, it sometimes ends up quieting voices from minority groups, making it even harder for them to be heard.

Free speech connects to both privacy and censorship. ICT lets people speak out on global issues, driving social justice and political movements. But there's a flip side, where platforms have to manage keeping the conversation open while making sure harmful stuff doesn't spread.

There's no clear line on what's okay and what isn't. Hate speech, fake news, or content that encourages violence is harmful, but nobody agrees on how to handle it. So, figuring out what's free speech and what crosses the line is an ongoing struggle, especially since each culture has its own ideas of what's acceptable.

Also, the rise of things like "cancel culture" and online bullying adds another layer. Sure, people can speak out, but others can shut them down with harsh responses or mob-like behavior, which can lead to people censoring themselves. That kind of kills the diversity of ideas in the global discussion.

As ICT shapes how we communicate globally, ethical issues about privacy, censorship, and free speech are only getting bigger. Every country has its own values and laws, and they don't always match up. To deal with these challenges, we need some kind of flexible ethical framework that respects everyone's perspectives but also protects basic human rights.

Handling this means working together — governments, tech companies, and ordinary people. We need to keep talking about what role technology plays in our future and make sure the digital world stays open and fair for everyone.

Ye. Savchenko

**INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES (ICT)
AS A FACTOR OF DEVELOPMENT OF INFORMATION SOCIETY (IO)**

Є. Савченко

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ
ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Modern information and communications technologies (ICT) imply the principles of self-realization development and individualization that determine a competent environment (both physical and virtual) in which a person lives.

At the same time, computer technologies have spread and stored the flow of information, which is broken on a man; the topics simultaneously detach the problem of ego adaptation. The community in social sets delates people to the man. Even though the hundreds of friends and the notes are rooted in the Internet, all pain is painted with ourselves. So, technologies cannot replace the natural community; they would not be compassionate.

Nevertheless, modern information and communications technologies allow a person to be distracted, abstract from reality and do what is exciting and essential at a point in time. They are enriched with new information and become impersonal characters that no one notices, and subconsciously seek not to notice anyone. The predominant influence of the market gives rise to a culture in a consumer society where personal interest and benefit are more significant than the state of interdependences and relations between people. Combining and standardization provoke the transformation of value structures of consciousness of members of society. Under these conditions, technological progress becomes valuable and a success factor, playing the role of "consumed".

According to the definition of “Partnership for Global Knowledge” the term information society (IO) denotes a society with free access to information and knowledge, and their use contributes to sustainable development and progress. In the information society, there is accessible communication between the government and the people and citizens worldwide. It is a society in which every citizen is aware of all the events in the country (in the world). Moreover, everyone has the opportunity not only to express their point of view but also to hear. In the information society, the opinion of every citizen is of great importance and weight in solving complex socio-political and economic problems and developing national strategies and plans for the development of an information-type society. The term “information society” was used together with information and communication technologies — Internet, e-mail, and mobile phones — now an integral part of our lives and largely determine it. The term can also be used for existing economic and trading systems, which depend on information and communication technologies. Their increase facilitates the creation of many jobs and increases welfare.

It should be also noted that information technologies represent the possibility of an operational and reliable report on information to people and feedback. These capabilities have a huge potential for direct communication, allowing them to form a new appearance in society. With the development of the production society, the volumes of recycled information are increasing, business diversification is occurring, and network companies are appearing based on Internet technologies. The information has a significant impact on all industries and infrastructure. The quality of functioning of social sectors largely determines the level of development of information resources.

The ways of introducing information and communication technologies in the socio-cultural sphere can be defined as follows:

- development of information and communication infrastructure by providing creation, storage, dissemination and use of information and providing access to broad segments of the population (information and telecommunications, networks and systems, information processing centres for different purposes, etc.);
- improvement and development of the system of information resources and technologies for access to them (databases and databases, archives, libraries and museum funds, etc.);
- improvement and development of computer and telecommunication resources and technologies that ensure the introduction of processes of collection, accumulation, storage, transfer and provision of information, its integrity, accessibility and confidentiality;
- improvement and development of technical base and technologies of the media (computer technologies for electronic and printed publications, radio and television research, digital television, etc.).

At present time, problems related to introducing many world countries into a new era of socio-economic relations are being discussed. The global movement of socio-economic systems in the information society (IS) reflects the evolution and emergence of new types of relationships in the political, economic, and social domains. The latest information resource plays a dominant role in production systems in developed and developing countries' socio-economic lives. Information becomes the most critical resource that is the basis for producing information society. The information economy should be viewed as a production system intertwined with the consumption sphere, where information serves as

a primary productive force (defined as both the means and the subject of labor) and is also the main product of production as well as the focus of consumption.

From practical perspective, applying ICT in the socio-cultural sphere allows:

- accumulating the necessary information (databases);
- evaluating the current information situation;
- increasing the efficiency of forecasting, planning and control;
- evaluating the effectiveness of informatization in the socio-cultural sphere;
- optimizing management in the socio-cultural sphere;
- taking the optimal time promptly management decisions;
- reducing inefficient management decisions.

In conclusion, the distinctive features of new information technologies can be described as follows:

- 1) integration, that is, they can combine numerous means to accomplish a single task;
- 2) interactivity, that is, they have a means of establishing communication with any inhabitant of the planet having a computer, which is connected to the Internet, thus providing access to one hundred thousand information archives, millions of Web pages;
- 3) controllability, that is, they can control and change the information environment;
- 4) flexibility, that is, the need for rigid planning is excluded, and temporary and spatial barriers are eliminated.

V. Kharchenko

EXAMINING OF TIKTOK AS A SOURCE OF INFLUENCE

В. Харченко

ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕРЕЛА ВПЛИВУ ТІКТОК

The emergence of social networks in the modern world has happened only around 20 years ago, yet the overall effect it had on the human mind is astonishing, and as such it has fascinated many scientists to explore the sources of such success. The goal of the thesis is to explore the source of this rapid growth utilizing observations of social media usage from 15 years ago, and comparing them to a modern study case of TikTok to see correlations patterns that will assist in the pursuit to generalize the rules to a flourishing social media platform.

Firstly, attention would be given to the data of various social networks used over a prolonged period. For example, the study of the rise of social media provides an example of the rise of different social networks. The most popular platforms, e.g. YouTube, Facebook, WhatsApp, all remain relatively stable to each other. Seeing the data so broadly one can assume that the social media environment generally remains unaltered. Yet at the same time, paradoxically, it is obvious that the Internet is rapidly changing. The answer to this contradiction lies in a closer look to the data of most used social networks, specifically at a smaller market. For example, TikTok, as can be seen from the study of most popular social networks worldwide as of April 2024, although grown significantly compared to the data from 2018, remains relatively at the same position. Yet the influence on the Internet culture, that it had remains undoubted. The study published in 2021 on TikTok On the Psychology of TikTok Use: A First Glimpse From Empirical Findings greatly explores the connection the platform has with the elevated interest in younger audience. This

relatively non-significance of a platform, leads to a conclusion, that the number of users of the application is greatly concentrated within the same group. Due to this concentration of users the exchange of information about the platform reaches its maximum, which enhances its influence capabilities. For TikTok such focus group is people of young age, whom it encapsulates like no other application on the Internet does. How does it achieve it? What influenced young audience to massively turn to content provided by TikTok? In answering these questions, it is essential to first explore the interest of young audiences in the Internet from the past.

In exploring what influenced young audience in the past, I will refer to the information found in the article by Anda Rožukalne “Young people as a media audience: From content to usage processes”, which provides broad data about young audience use of Internet in the past. From this article I have chosen three findings, that I believe are a core to a successful social media, as they are observed in young people even to this day. Firstly, young audience choose their usual content that is easily and quickly accessible. Secondly, content that was created by ordinary users of the platform is more likely to be consumed by a younger audience, than similar content created by traditional corporations. And the last point, is that sharing of new technologies among young people happens with inconceivable speed. By utilizing these observations that were made so long ago, it is now apparent as to why TikTok became successful. In order for media to be prosperous it has to have engaging content, and TikTok does exactly that for young audience, by utilizing the core principles mentioned above. It created environment that is perfect for the quickly accessible content, which is provided by the users of the platform, and it has quickly spread, because that’s how new technologies spread among young people. Yet modern innovations to its engagement system can also be seen, but they still were implemented to maintain the core components described above. For example, a brief format of the content on the platform reinforces its ability to provide quick access to entertainment. Likewise, it has greatly improved on user feedback system, consisting of likes, comments, views etc. These are not novel ideas in social media sphere, but combined with the general shortness of content on TikTok, and the well thought out algorithms of the platform they achieve a hooking effect on the audience, the extent of which is enormous. This motivates users to create even more content, which reinforces the core fundamental thought process of young audience, which is preferring content made by other users. That creates a truly robust, unbreakable loop, which made TikTok so popular, and which keeps maintaining its popularity among young people.

In conclusion, comparing findings on social media use from the past, we gave the answer as to why TikTok is so popular today. Explanation lays in the core principles of social media that I’ve derived from the data. Successful social networks can have different implementation of engagement, yet they must maintain these core principles, as they create a robust loop, which keeps the audience within the app for a long period of time. Yet the findings of these rules in the article from almost 15 years ago is most peculiar. As I have said, I’ve chosen these findings to be the core principles of a successful social media application, because they did not go away as time flew, on the contrary, they’ve only grown in an exponential manner. Clearly, this interest of young audience in them was becoming more and more apparent. Thus, it’s discovery and monetization were only the matter of time, and as can be seen, TikTok has profited out of it.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА МЕДІАКОМУНІКАЦІЙ

В. Шейко (V. Sheiko) ЕВОЛЮЦІЯ КУЛЬТУРОЛОГІЇ В ЦИВІЛІЗАЦІЙНО-ГЛОБАЛІЗАЦІЙНОМУ ДИСКУРСІ РЕКОНСТРУКЦІЇ ІСТОРІЇ (EVOLUTION OF CULTURAL STUDIES IN CIVILIZATION AND GLOBALIZATION DISCOURSE OF HISTORY RECONSTRUCTION)	3
A. Hazarika (A. Хазаріка) CULTURE AND SOCIAL MEDIA: CREATIVE GROWTH TECHNIQUES WITH PARTICULAR APPLICATION IN INDIA (КУЛЬТУРА Й СОЦІАЛЬНІ МЕДІА: ТЕХНІКИ ТВОРЧОГО ЗРОСТАННЯ З ОСОБЛИВИМ ЗАСТОСУВАННЯМ В ІНДІЇ)	4
П. Голотенко (P. Holotenko) КУЛЬТУРНА ДИНАМІКА НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ: ПОЛІТИКО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ (CULTURAL DYNAMICS OF INDEPENDENT UKRAINE: POLITICAL AND ECONOMICAL CONTEXT)	6
М. Жигайло, М. Александрова (M. Zhyhaylo, M. Alexandrova) СТРІТ-АРТ ХАРКОВА В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ЩОДО УКРАЇНИ (STREET ART OF KHARKIV IN THE CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE)	9
О. Суховій (O. Sukhovii) ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ НАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ В ДОСЛІДЖЕННЯХ МІСЬКОЇ КУЛЬТУРИ (PROSPECTS FOR APPLYING THE METHOD OF NARRATIVE ANALYSIS IN URBAN CULTURE STUDIES)	11
С. Желєзняк (S. Zheliezniak) ЗВУК У ВОЄННИХ ФІЛЬМАХ У КОНТЕКСТІ ПОПУЛЯРНОЇ КУЛЬТУРИ (SOUND IN WAR FILMS IN THE CONTEXT OF POPULAR CULTURE)	12
М. Демиденко (M. Demydenko) ВІЗУАЛЬНА МОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ СИМВОЛІКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ КІНО: ІСТОРІЯ ТА ІДЕНТИЧНІСТЬ (THE VISUAL LANGUAGE OF NATIONAL SYMBOLISM IN CONTEMPORARY UKRAINIAN CINEMA: HISTORY AND IDENTITY)	14
Н. Солонська (N. Solonska) СКИТАЛЬЦІ З УКРАЇНИ: РОЗШИРЕННЯ ДІАПАЗОНУ ДОСЛІДЖЕНЬ ЦИВІЛІЗАЦІОЗНАВСТВА (WANDERERS FROM UKRAINE: EXPANDING THE RESEARCH SCOPE OF CIVILIZATION STUDY)	15
С. Шман (S. Shman) КУЛЬТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОСВІТНИЦЬКО-ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗВО УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ШОУ «МАНІФЕСТ» (CULTURAL POTENTIAL OF EDUCATIONAL AND PROJECT ACTIVITIES OF HEIS OF UKRAINE ON THE EXAMPLE OF THE "MANIFEST" SHOW)	17
В. Меліхов (V. Melikhov) РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНІЙ ХОРЕОГРАФІЇ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ (REPRESENTATION OF CULTURAL MEMORY IN CONTEMPORARY CHOREOGRAPHY IN UKRAINE DURING WARTIME)	19
Н. Ігнатєва (N. Ihnatieva) РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВІЙНИ ПЛАСТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ ТЕАТРУ ТІНЕЙ TEULIS (REPRESENTATION OF WAR THROUGH THE PLASTICITY MEANS OF THE TEULIS SHADOW THEATER)	20
А. Авершина (A. Avershyna) АКТУАЛІЗАЦІЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ-ВОЙТІЛЬКИ У ВІЗУАЛЬНИХ ПРАКТИКАХ ПЕРІОДУ ПОВНОМАШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ (ACTUALIZATION OF THE IMAGE OF A WOMAN-WARRIOR IN VISUAL PRACTICES DURING THE FULL-SCALE INVASION)	22
А. Лузан (A. Luzan) ПЕРСОНІФІКОВАНА СКЛАДОВА ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО ІНСТИТУТУ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ (1941–1942 РОКІВ) (PERSONALIZED COMPONENT OF KHARKIV STATE LIBRARY INSTITUTE IN THE SOCIO-CULTURAL CONTEXT (1941–1942))	23

О. Козоріз (O. Kozoriz) ВПЛИВ МАСОВИХ БАГАТООСІБНИХ ОНЛАЙНОВИХ РОЛЬОВИХ ІГОР НА СВІТОВУ КУЛЬТУРУ ХХІ СТОЛІТТЯ (THE INFLUENCE OF MASS MULTIPLAYER ONLINE ROLE-PLAYING GAMES ON THE WORLD CULTURE OF THE XXI CENTURY)	25
П. Хлебніков (P. Khliebnikov) НАРОДНОПІСЕННА КУЛЬТУРА ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕРКАСЬКОГО НАРОДНОГО ХОРУ (FOLK SONG CULTURE AND ACTIVITIES OF THE CHERKASY FOLK CHOIR)	27
Е. Огар (E. Ohar) КУЛЬТУРНІ МЕДІА В АКТУАЛЬНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МЕДІАПРОСТОРИ (CULTURAL MEDIA IN THE CURRENT UKRAINIAN SPACE)	30
В. Маркова (V. Markova) МЕДІАПРОЄКТИ ДЛЯ УКРАЇНЦІВ У СЛОВАЧЧИНІ (MEDIA PROJECTS FOR UKRAINIANS IN SLOVAKIA)	31
Г. Пристай (H. Prystai) ДРУКОВАНІ ВИДАННЯ ТА НОВІ МЕДІА ІВАНО-ФРАНКІВЩИНИ ЧАСІВ ВІЙНИ (PRINTED PUBLICATIONS AND NEW MEDIA OF IVANO-FRANKIVSK REGION DURING THE WAR)	33
Т. Струтинська (T. Strytunska) НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ РЕГІОНАЛЬНИХ МЕДІА: ТЕМАТИЧНІ ЗМІНИ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ (NEW CHALLENGES FOR REGIONAL MEDIA THEMATIC CHANGES IN THE CONDITIONS OF THE FULL-SCALE INVASION)	35
Y. Antonenko (Ю. Антоненко) MEDIA INFLUENCE ON CULTURE (ВПЛИВ МЕДІА НА КУЛЬТУРУ)	37
І. Фурса (I. Fursa) ВИСВІТЛЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА (COVERAGE OF HUMAN RIGHTS IN THE UKRAINIAN MEDIA)	38
Т. Сидоренко (T. Sydorenko) ЖУРНАЛІСТСЬКІ БЛОГИ ЯК СЕГМЕНТ УКРАЇНСЬКОЇ БЛОГОСФЕРИ (JOURNALIST BLOGS AS A SEGMENT OF THE UKRAINIAN BLOGOSPHERE)	40
В. Міщенко (V. Mishchenko) БЛОГІНГ ЯК ФОРМА ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ КОМУНІКАЦІЇ (BLOGGING AS A FORM OF JOURNALISTIC COMMUNICATION)	42
Р. Цехмейструк (R. Tsekhmeistruk) ЕТИКА АЛГОРИТМІВ У МЕДІА: ЧИ МОЖЛИВИЙ БАЛАНС МІЖ ПЕРСОНАЛІЗАЦІЄЮ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЮ РІЗНОМАНІТНІСТЮ? (ETHICS OF ALGORITHMS IN THE MEDIA: IS A BALANCE BETWEEN PERSONALIZATION AND INFORMATION DIVERSITY POSSIBLE?)	44
О. Куликова (O. Kulykova) ТЕМА ВІЙНИ В ХУДОЖНІХ РЕПОРТАЖАХ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД (THE THEME OF WAR IN LITERARY REPORTS: UKRAINIAN EXPERIENCE)	46
У. Николок (U. Nykoliuk) УКРАЇНСЬКА ЖУРНАЛІСТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ (UKRAINIAN JOURNALISM UNDER MARTIAL LAW: CHALLENGES AND TRANSFORMATIONS)	48
Т. Булах (T. Bulakh) ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ПОДКАСТІНГУ З ПОЗИЦІЙ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ (STUDYING LITERARY PODCASTING FROM THE PERSPECTIVE OF A SYSTEMATIC APPROACH)	49
Р. Безкровний (R. Bezkrvnyi) ПОДКАСТИ ХАРКІВЩИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ (PODCASTS OF KHARKIV REGION IN THE CONDITIONS OF WAR)	51
О. Юр (O. Yur) СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ БОРОТЬБИ З ПРОПАГАНДОЮ (SOCIAL NETWORKS AS A TOOL TO FIGHT PROPAGANDA)	53
М.-В. Луцик (M.-V. Lutsyk) СОЦІАЛЬНІ МЕДІА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (SOCIAL MEDIA AS FACTORS IN THE FORMATION OF POLITICAL CULTURE)	54

К. Мартюхіна (K. Martiukhina) СТВОРЕННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ДІДЖИТАЛ-КОМУНІКАЦІЙ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ (CREATION OF INTERACTIVE DIGITAL COMMUNICATIONS DURING THE FULL-SCALE INVASION)	56
А. Федорова (A. Fedorova) ЕВОЛЮЦІЯ ВІДЕОІГРОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ: ВІД ДРУКОВАНИХ ВИДАНЬ ДО YOUTUBE І TWITCH (EVOLUTION OF VIDEO GAME JOURNALISM: FROM PRINT MEDIA TO YOUTUBE AND TWITCH)	57

СЕКЦІЯ:
ФІЛОСОФСЬКІ, СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ
ТА ПРАВОВІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

О. Білик, А. Борисова (O. Bilyk, A. Borysova) МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ (INTERNATIONAL ACTIVITY OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE IN THE CONTEXT OF HIGHER EDUCATION INTERNATIONALIZATION)	59
Ю. Заклінська (Y. Zaklinska) АСПІРАНТУРА ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ: ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ (POSTGRADUATE STUDIES AT KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE: PROBLEMS OF TRAINING SCIENTIFIC PERSONNEL)	62
В. Лисенкова (V. Lysenkova) РОЗВИТОК СИСТЕМИ ФІЛОСОФСЬКИХ ЗНАНЬ У ХАРКІВСЬКІЙ ДЕРЖАВНІЙ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ (DEVELOPMENT OF THE PHILOSOPHICAL KNOWLEDGE SYSTEM AT KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE)	63
Т. Хміль, В. Хміль (T. Khmil, V. Khmil) ЄВРОПЕЙСЬКА ОСВІТНЯ ПАРАДИГМА В ЕПОХУ ПОСТМОДЕРНІЗМУ (EUROPEAN EDUCATIONAL PARADIGM IN THE ERA OF POSTMODERNISM)	64
В. Мірошниченко (V. Miroshnychenko) СТРАХ ГЕНДЕРУ: ФАНТАЗМ ТА ІДЕОЛОГІЯ (THE FEAR OF GENDER: FANTASME AND IDEOLOGY)	66
О. Хорошев (O. Khoroshev) ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІЛОСОФІЇ КУЛЬТУРИ (PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF THE PHILOSOPHY OF CULTURE)	68
К. Попова-Коряк (K. Popova-Koriak) ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ТРАДИЦІЙНИХ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ У СВІТІ (PROBLEMS OF LEGAL PROTECTION OF TRADITIONAL FAMILY VALUES IN THE WORLD)	70
В. Петренко (V. Petrenko) АКТУАЛЬНІСТЬ ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ (THE RELEVANCE OF EXISTENTIALISM IN THE CONTEXT OF TODAY)	71
С. Криворучченко (S. Kryvorutchenko) ДЕАКТУАЛІЗАЦІЯ МОДНИХ ТРЕНДІВ ТА ПРАКТИК: ПАДІННЯ, ПЕРЕДБАЧУВАНЕ ДО ЗЛЕТУ (DEACTUALIZATION OF FASHION TRENDS AND PRACTICES: FALL, PREDICTED BEFORE RISE)	72
С. Хомазюк (S. Khomazyuk) ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНА СКЛАДОВА КУЛЬТУРИ (PHILOSOPHICAL AND ANTHROPOLOGICAL COMPONENT OF CULTURE)	75
М. Замета (M. Zameta) КУЛЬТУРА ЯК ПОЛЕ ФІЛОСОФСЬКИХ ДИСКУСІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ (CULTURE AS A FIELD OF PHILOSOPHICAL DEBATES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION)	76

СЕКЦІЯ:
ДОСЛІДНИЦЬКІ ПАРАДИГМИ МУЗЕЄЗНАВСТВА
ТА ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА

М. Тортіка, О. Бірнова, В. Кашчєєва (M. Tortika, O. Birova, V. Kashcheieva) МЕТОДИКА СТВОРЕННЯ ЕКСПОЗИЦІЙНОГО МУЗЕЙНОГО ПРОДУКТУ НА ПРИКЛАДІ ВИСТАВКИ «І ПОБАЧИВ Я СТЕП»: АЛАНО-ПРАБОЛГРСЬКІ ПАМ'ЯТКИ В МУЗЕЙНИХ ЗІБРАННЯХ УКРАЇНИ» (THE METHODOLOGY

OF CREATING AN EXHIBITION MUSEUM PRODUCT ON THE EXAMPLE OF THE EXHIBITION "AND I SAW THE STEPPE: ALAN-PROTOBULGARIAN MONUMENTS IN THE MUSEUM COLLECTIONS OF UKRAINE").....	77
Ph. Anderton (Ф. Андертон) NEWCASTLE MUSEUM: A HISTORY OF CONVICTS, COAL, IMMIGRANTS, AGRICULTURE AND STEEL (МУЗЕЙ НЬЮКАСЛУ: ІСТОРІЯ ЗАСУДЖЕНИХ, ВУГІЛЛЯ, ІМІГРАНТІВ, СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА СТАЛІ)	79
A. Абузаров (A. Abuzarov) РОЛЬ СИНТЕЗУ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ТА МУЗЕЙНОЇ ІНТЕРАКТИВНОСТІ (THE ROLE OF THE SYNTHESIS OF GAMIFICATION AND MUSEUM INTERACTIVITY).....	82
A. Сошніков (A. Soshnikov) АРХЕОФУТУРИЗМ ЯК МУЗЕАЛІЗАЦІЯ ТРАДИЦІЇ В СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ (ARCHEOFUTURISM AS A MUSEALIZATION OF TRADITION IN MODERN ART)	84
A. Шербань, Н. Бабкова (A. Shcherban, N. Babkova) ОСНОВНІ ЕТАПИ ЗАСНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ (THE MAIN STAGES OF THE FOUNDATION AND DEVELOPMENT OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE)	86
C. Муравська (S. Muravska) ЗНАЧЕННЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ СПАДЩИНИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ (THE VALUE OF UNIVERSITY HERITAGE FOR STUDENTS)	88
A. Шербань, Р. Григор'єв (A. Shcherban, R. Grigoriev) ВІРТУАЛЬНИЙ МУЗЕЙ БАРСЬКОЇ КЕРАМІКИ (THE VIRTUAL MUSEUM OF BAR CERAMICS)	90
Р. Сухонос, Н. Тюркеджи «ЗІРКА ЗА СЛУЖБУ» — НАГОРОДА ЗА ВИСЛУГУ РОКІВ У БЕЛЬГІЙСЬКОМУ КОНГО	
Р. Сухонос, Н. Тюркеджи (R. Sukhonos, N. Tiurkedzhy) «ЗІРКА ЗА СЛУЖБУ» — НАГОРОДА ЗА ВИСЛУГУ РОКІВ У БЕЛЬГІЙСЬКОМУ КОНГО (“STAR FOR LONG SERVICE” — AN AWARD FOR SERVICE IN THE BELGIAN CONGO).....	91
Д. Білавич (D. Bilavych) КУЛЬТУРНО-МУЗИЧНЕ ЖИТТЯ ХАРКОВА 1920-х РОКІВ У МАТЕРІАЛАХ ОСОБИСТОГО АРХІВУ СПІВАКА МИХАЙЛА ГОЛИНСЬКОГО (CULTURAL AND MUSICAL LIFE OF KHARKIV IN THE 1920s IN MATERIALS FROM THE PERSONAL ARCHIVE OF THE SINGER MYKHAILO HOLYNSKYI)	93
Ю. Нікольченко (J. Nikolchenko) ГУРІЙ БУХАЛО — ДОСЛІДНИК ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА В РІВНЕНСЬКОМУ ОБЛАСНОМУ КРАЄЗНАВЧОМУ МУЗЕЇ (GURIY BUKHALO — A RESEARCHER OF THE HISTORY AND CULTURE OF THE UKRAINIAN COSSACKS AT THE RIVNE REGIONAL MUSEUM OF LOCAL LORE)	95
Я. Ліхолетов (Ya. Likholyetov) КРИТЕРІАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФОРМ, НАПРЯМІВ І МЕТОДІВ МУЗЕЇФІКАЦІЇ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (CRITERIAL CHARACTERISTICS OF FORMS, DIRECTIONS AND METHODS OF MUSEUMIFICATION OF CULTURAL HERITAGE MONUMENTS)	98
І. Медведєв (I. Medvediev) ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МУЗЕЄМ В УМОВАХ ВІЙНИ: РЕАЛІЇ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ (PUBLIC ADMINISTRATION OF A MUSEUM DURING WAR: REALITIES, PROBLEMS, PROSPECTS)	100
М. Міщенко (M. Mishchenko) УПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ПАМ'ЯТКОХОРОННІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАШОЇ ДЕРЖАВИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ (IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE LANDMARK PROTECTION ACTIVITIES OF UKRAINE IN THE MODERN PERIOD).....	103
Л. Висоцька (L. Vysotska) ОРГАНІЗАЦІЯ ВИСТАВКОВИХ ПРОЄКІВ У КАРТИННІЙ ГАЛЕРЕЇ КАМ'ЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО ЗАПОВІДНИКА ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ (З ДОСВІДУ РОБОТИ 2022–2023 РР.) (ORGANIZATION OF EXHIBITION PROJECTS DURING MARTIAL LAW IN THE PICTURE GALLERY OF THE KAMIANSKE STATE HISTORICAL AND CULTURAL CENTER (FROM WORK EXPERIENCE 2022–2023)).....	104

Р. Пацовський (R. Patsovskiy) ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ВІЙСЬКОВОЇ МЕДИЦИНИ УКРАЇНИ КІНЕЦЬ XVII — ПОЧАТОК XXI СТОЛІТТЯ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР (HISTORY OF FORMATION AND DEVELOPMENT OF MILITARY MEDICINE IN UKRAINE IN THE LATE XVII — EARLY XXI CENTRY: REGIONAL DIMENSION)	106
І. Сошніков (I. Soshnikov) ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ ОЦИФРОВАНИХ КОЛЕКЦІЙ У МУЗЕЙНОМУ ПРОСТОРИ СВІТУ ТА УКРАЇНИ (THE REPRESENTATION OF DIGITIZED COLLECTIONS IN THE MUSEUM SPACE OF THE WORLD AND UKRAINE)	108
Є. Різниченко (E. Riznychenko) РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В СРСР ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ «ШАРОВАРЩИНИ» (REPRESENTATION OF UKRAINIAN IDENTITY IN THE USSR THROUGH THE PRISM OF "SHAROVARSHCHYNA")	109
Д. Секунда (D. Sekunda) МУЗЕЙНИЙ ПРОЄКТ «ІСТОРІЯ ЗАПОРІЗЬКОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ЗАВОДУ» ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТЕХНІЧНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ (MUSEUM PROJECT "HISTORY OF ZAPORIZHZHIA AUTOMOBILE PLANT" AS A TOOL FOR PRESERVING UKRAINE'S TECHNICAL HERITAGE).....	112
Н. Воронівська МУЗЕЙНА ВИСТАВКА «ІСТОРІЯ ХОРОВОГО СПІВУ В УКРАЇНІ» В КОНТЕКСТІ МУЗЕЄФІКАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ	
Н. Воронівська (N. Voronivska) МУЗЕЙНА ВИСТАВКА «ІСТОРІЯ ХОРОВОГО СПІВУ В УКРАЇНІ» В КОНТЕКСТІ МУЗЕЄФІКАЦІЇ НЕМАТЕРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (MUSEUM EXHIBITION "HISTORY OF CHORAL SINGING IN UKRAINE" IN THE CONTEXT OF MUSEUMIFICATION OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE).....	113
СЕКЦІЯ: МЕНЕДЖМЕНТ КУЛЬТУРНИХ ТА ТУРИСТИЧНИХ ІНДУСТРІЙ	
В. Чекштуріна (V. Chekshturnina) СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ У НІМЕЧЧИНІ (SOCIOCULTURAL ACTIVITY OF UKRAINIANS IN GERMANY)	115
Г. Аfenченко, Н. Шумлянська (H. Afenchenko, N. Shumlianska) НАПОВНЕННЯ КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ: ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ (FILLING THE CULTURAL SPACE: CHALLENGES AND TASKS)	116
Н. Писар (N. Pysar) ІННОВАЦІЙНІ ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОФЕСІЇ МЕНЕДЖЕРА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (INNOVATIVE DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE PROFESSION OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITY MANAGER).....	118
Д. Злоба (D. Zloba) МЕНЕДЖМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ (MANAGEMENT OF SOCIO-CULTURAL ENVIRONMENT OF A TERRITORIAL COMMUNITY UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL LAW)	119
Б. Білокін (B. Bilokin) ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ (FORMATION OF A CULTURE OF PEDAGOGICAL COMMUNICATION IN DISTANCE LEARNING)	121
В. Загдай (V. Zagday) СОЦІОКУЛЬТУРНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІДТРИМКИ ОСОБИСТОСТІ З АДИКТИВНОЮ ПОВЕДІНКОЮ (SOCIO-CULTURAL FEATURES OF SUPPORTING AN INDIVIDUAL WITH ADDICTIVE BEHAVIOR)	122
А. Д'ячкова (A. Diachkova) ЗАСТОСУВАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОЗВІЛЛІ ДІТЕЙ ПОЧАТКОВОГО ШКІЛЬНОГО РІВНЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ (APPLICATION OF GAME TECHNOLOGIES IN THE LEISURE ACTIVITIES OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN DURING MARTIAL LAW).....	124

СЕКЦІЯ:
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ
ТА УМОВИ ПСИХІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ЛЮДИНИ

А. Большакова (A. Bolshakova) ПОСИЛЕННЯ РЕСУРСІВ КЛІЄНТА В EMDR-ТЕРАПІЇ: ПРОТОКЛИ ТУРБОТИ ПРО СЕБЕ (STRENGTHENING THE CLIENT'S RESOURCES IN EMDR-THERAPY: PROTOCOLS OF SELF CARE)	126
І. Віденєєв (I. Videnieiev) ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНИХ РЕСУРСНИХ СИСТЕМ ПОДОЛАННЯ В ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ (FEATURES OF PERSONAL OVERCOMING RESOURCE SYSTEMS AMONG CIVILIANS DURING MARTIAL LAW)	128
Є. Власова (Y. Vlasova) ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ПСИХІЧНЕ БЛАГОПОЛУЧЧЯ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ (THE IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON MENTAL WELL-BEING: PROBLEMS AND OPPORTUNITIES)	130
В. Дринова, А. Маркова, О. Стародуб (V. Drynova, A. Markova, O. Starodub) ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ТРУДОГОЛІЗМУ, ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ТА РЕЗИЛІЄНТНОСТІ: ВИКЛИКИ Й МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я В СУЧАСНИХ УМОВАХ (THE RELATIONSHIP BETWEEN WORKAHOLISM, PERFECTIONISM AND RESILIENCE: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES FOR MENTAL HEALTH TODAY)	131
Л. Зоря (L. Zoria) ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ ВИКЛАДАЧІВ МИСТЕЦЬКИХ ШКІЛ (FACTORS OF PROFESSIONAL BURNOUT OF ART SCHOOL TEACHERS)	133
Н. Крайнік (H. Крайнік) ART, WAR, AND POLITICS OF THE UNCONSCIOUS: HOW TO EXPRESS THE INEXPRESSIBLE? (МИСТЕЦТВО, ВІЙНА І ПОЛІТИКА НЕСВІДОМОГО: ЯК ВИСЛОВИТИ НЕВИРАЗНЕ?)	134
А. Ожого-Масловська (A. Ozhoja-Maslovska) УПЕРЕДЖЕНІСТЬ ДІЮЧИХ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЩОДО ЗВЕРНЕННЯ ЗА ПСИХОЛОГІЧНОЮ ДОПОМОГОЮ (PREJUDICE OF ACTIVE MILITARY SERVANTS REGARDING APPLICATION FOR PSYCHOLOGICAL HELP)	136
Д. Прыходко, В. Кислий (Д. Приходько, В. Кислий) FEATURES OF THE DEVELOPMENT AND SUPPORT OF PERSONAL RESILIENCE IN WAR CONDITIONS (ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТА ПІДТРИМКИ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ)	137
О. Радько (O. Radko) ТЕХНОЛОГІЇ ДИХАННЯ ЦИ-ГУН ЯК ЕФЕКТИВНА ТА ДОСТУПНА МЕТОДИКА В ПОДОЛАННІ НЕГАТИВНИХ ПСИХІЧНИХ СТАНІВ (CHI-GUNG BREATHING TECHNOLOGIES AS AN EFFECTIVE AND AFFORDABLE METHOD FOR OVERCOMING NEGATIVE MENTAL STATES)	139
Т. Соболевська (T. Sobolevska) ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЦІННИСНО-СМИСЛОВИХ АСПЕКТІВ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ГРОМАДІ (MAIN DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT AND IMPROVEMENT OF VALUE-SEMANTIC ASPECTS OF PSYCHOSOCIAL WORK IN A COMMUNITY)	141
Д. Стрельченко (Д. Стрельченко) EMOTIONAL BURNOUT SYMPTOMS IN HIGHER EDUCATION – FAKE OR REALITY? (ЕМОЦІЙНЕ ВИГОРАННЯ У ЗВО — ФЕЙК ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?)	143
С. Ткаченко (S. Tkachenko) ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПОДОЛАННЯ КРИЗИ СЕРЕДЬНОГО ВІКУ (PSYCHOLOGICAL FACTORS IN OVERCOMING THE MIDLIFE CRISIS)	144
О. Цвіток (O. Tsvitok) ВПЛИВ СТРЕС-ФАКТОРІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ЇХНЕ ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я (THE IMPACT OF STRESS FACTORS IN THE PROFESSIONAL ACTIVITIES OF POLICE OFFICERS ON THEIR MENTAL HEALTH)	146
С. Миколок, Б. Чорненький (S. Mykoluk, B. Chornetsky) ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННІ СІМЕЙНИХ КОНФЛІКТІВ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ (APPLICATION OF MEDIATION IN RESOLVING FAMILY CONFLICTS: PSYCHOLOGICAL ASPECT)	148

СЕКЦІЯ:
ДОКУМЕНТНО-КОМУНІКАЦІЙНІ СТРУКТУРИ СУСПІЛЬСТВА:
ТЕОРІЇ, СТРАТЕГІЇ, ІННОВАЦІЇ

Н. Кушнарєнко, А. Соляник (N. Kushnarenko, A. Solianyuk) «ВІСНИК ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ» — КАТАЛІЗАТОР РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА ("BULLETIN (VISNYK) OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE" — A CATALYST FOR THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN LIBRARY SCIENCE)	150
О. Кобєлев (O. Kobieliev) ЛІДЕРИ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ШКІЛ ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ У СВІТЛІ ЇХ ПРОФІЛЕЙ У GOOGLE ACADEMY (LEADERS OF MODERN SCIENTIFIC SCHOOLS OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE IN THE LIGHT OF THEIR PROFILES IN GOOGLE ACADEMY)	151
Г. Салата (H. Salata) ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИМИ ТА АРХІВНИМИ УСТАНОВАМИ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ ГАЛУЗІ: НОТАТКИ ДО ПРОБЛЕМИ (ASSESSMENT OF THE QUALITY OF LIBRARY AND ARCHIVE INSTITUTIONS MANAGEMENT AS A COMPONENT OF STRATEGIC PLAN OF THE INDUSTRY: NOTES TO THE ISSUE)	154
І. Давидова (I. Davydova) БІБЛІОТЕКА ЯК ІНСТИТУЦІЙНИЙ РЕСУРС ЕКОНОМІКИ ЗНАТЬ (THE LIBRARY AS AN INSTITUTIONAL RESOURCE OF THE KNOWLEDGE ECONOMY)	156
Б. Мирошник (B. Myroshnyk) ПРОФЕСІЙНІ РЕСУРСИ ЯК СКЛАДОВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ БІБЛІОТЕКИ ЗВО В УПРАВЛІННІ ЗНАННЯМИ (PROFESSIONAL RESOURCES AS A COMPONENT OF THE INTELLECTUAL CAPITAL OF UNIVERSITY LIBRARIES IN KNOWLEDGE MANAGEMENT)	157
Л. Кравець (L. Kravets) ВИТОКИ РОЗБУДОВИ БІБЛІОТЕЧНОГО ІНСТИТУТУ В УКРАЇНІ (ORIGINS OF THE DEVELOPMENT OF THE LIBRARY INSTITUTE IN UKRAINE)	160
О. Мар'їна (O. Marina) РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В METAVERSE (REPRESENTATION OF CULTURAL HERITAGE IN THE METAVERSE)	162
Д. Волошин, Т. Новальська (D. Voloshyn, T. Novalska) ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ БІБЛІОТЕКАМИ ДЛЯ ЮНАЦТВА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (PROMOTION OF UKRAINIAN FICTION LITERATURE BY LIBRARIES FOR YOUTH IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR)	163
Сі Сінхєнь (Xi Xinwen) ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ЧИТАННЯ В ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕКАХ КИТАЮ (PROMOTION OF READING IN PUBLIC LIBRARIES IN CHINA)	165
О. Сокур, О. Клименко (O. Sokur, O. Klymenko) ОСНОВНІ НАПРЯМИ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В БІБЛІОТЕЧНІЙ МЕРЕЖІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ У 2023 Р. (MAIN DIRECTIONS OF THE LIBRARY AND INFORMATION SERVICE IN THE LIBRARY NETWORK OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE IN 2023)	167
В. Скрипник (V. Skrypnyk) ІНКЛЮЗИВНІСТЬ БІБЛІОТЕК МИСТЕЦЬКИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВІД БРАЙЛЯ ДО АУДИОКНИГ ЯК ІНСТРУМЕНТІВ ДОСТУПНОСТІ (INCLUSIVENESS OF LIBRARIES OF ART INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION: FROM BRAILLE TO AUDIOBOOKS AS ACCESSIBILITY TOOLS)	169
Л. Івашук (L. Ivashchuk) СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ КНИГОВИДАННЯ ШРИФТОМ БРАЙЛЯ Й ІНКЛЮЗИВНИХ БІБЛІОТЕК В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ (THE CURRENT STATE AND PRIORITIES OF THE DEVELOPMENT OF BRAILLE BOOK PUBLISHING AND INCLUSIVE LIBRARIES IN UKRAINE DURING THE WAR)	170
А. Бондаренко (A. Bondarenko) INNOVATIONS IN CHILDREN'S LIBRARY SERVICES: AN OVERVIEW OF INTERACTIVE ELEMENTS FOR A UKRAINIAN DIGITAL LIBRARY (ІННОВАЦІЇ У БІБЛІОТЕЧНОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ ДІТЕЙ: ОГЛЯД ІНТЕРАКТИВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦИФРОВОЇ БІБЛІОТЕКИ)	172

І. Лісова (I. Lisova) БІБЛІОТЕКА В НЕВОЛІ: ОРГАНІЗАЦІЯ ЧИТАННЯ БРИТАНСЬКИХ ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИХ У ТАБОРАХ ПІД ЧАС ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (LIBRARY IN CAPTIVITY: ORGANIZING OF READING FOR BRITISH PRISONERS OF WAR IN CAMPS DURING THE FIRST WORLD WAR)	174
Н. Кобижча (N. Kobyzhcha) ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНОЇ СФЕРИ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД І УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ (TECHNOLOGIZATION OF THE INFORMATION AND LIBRARY FIELD: FOREIGN EXPERIENCE AND UKRAINIAN REALITIES)	176
Є. Чумак (Ye. Chumak) ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ (INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE ACTIVITY OF MODERN PUBLIC LIBRARIES OF UKRAINE)	178
І. Ярема (I. Yarema) ЦИФРОВА КОМУНІКАЦІЯ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ (DIGITAL COMMUNICATION OF PUBLIC LIBRARIES OF UKRAINE)	180
В. Касьян (V. Kasjan) СКЛАДНИКИ БРЕНДУ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК (COMPONENTS OF THE BRAND OF MODERN UKRAINIAN LIBRARIES)	181
С. Черненко (S. Chernenko) БІБЛІОТЕЧНА ЖУРНАЛІСТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ В СУСПІЛЬСТВІ (LIBRARY JOURNALISM AS A TOOL FOR ENHANCING INFORMATION LITERACY IN SOCIETY)	183
В. Мамон (V. Mamon) ДАРЧІ КНИГИ АКАДЕМІКА МИКОЛИ ПАЛІЄНКА З ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ЮРИДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО (GIFT BOOKS OF ACADEMICIAN MYKOLA PALIENKO FROM THE FUNDS OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF THE YAROSLAV MUDRYI NATIONAL LAW UNIVERSITY)	185
Т. Побережна (T. Poberezhna) ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНИХ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК ПОДІЛЛЯ В КОНТЕКСТІ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ (PERSPECTIVES OF CONTEMPORARY PUBLIC LIBRARIES IN THE CONTEXT OF HYBRID THREATS)	186
О. Осієвська (O. Osievska) ЗБЕРЕЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО БІБЛІОТЕКИ ПРИ ХРАМАХ І МОНАСТІРЯХ КИЇВСЬКОЇ МИТРОПОЛІЇ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ АРХІВАХ (PRESERVATION OF INFORMATION ABOUT THE LIBRARIES AT THE CHURCHES AND MONASTERIES OF THE KYIV METROPOLITAN IN MODERN UKRAINIAN ARCHIVES)	188
Го Чжилян (Guo Zhiliang) НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ІНСТИТУТУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ КИТАЮ (DIRECTIONS OF INTERNATIONAL COOPERATION OF INSTITUTE OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL INFORMATION OF CHINA)	190
Н. Коржик (N. Korzhyk) МОБІЛЬНІ ДОДАТКИ ЯК ЗАСІБ ВІРТУАЛІЗАЦІЇ (MOBILE APPLICATIONS AS A MEANS OF VIRTUALIZATION)	192
О. Воргусов (O. Borisov) OPTIMIZING IOT INTEGRATION IN LIBRARIES: COMPARATIVE EVALUATION OF WIRED AND WIRELESS NETWORK SOLUTIONS (ОПТИМІЗАЦІЯ ІНТЕГРАЦІЇ ІОТ У БІБЛІОТЕКАХ: ПОРІВНЯЛЬНА ОЦІНКА ДРОТОВИХ ТА БЕЗДРОТОВИХ МЕРЕЖЕВИХ РІШЕНЬ)	193
Д. Гончаров (D. Honcharov) СТАН ГОТОВНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: МЕТОДОЛОГІЯ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ (READINESS OF UKRAINIAN LIBRARIES FOR IMPLEMENTING ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES: SOCIOLOGICAL RESEARCH METHODOLOGY)	195
О. Карпенко, Д. Бабак (O. Karpenko, D. Babak) CONTROL AND COMMUNICATION NETWORK SYSTEMS WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE (ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЩОДО МЕРЕЖЕВИХ СИСТЕМ КЕРУВАННЯ Й КОМУНІКАЦІЇ)	197

Н. Тюркеджи, А. Катаннікова (N. Tiurkedzhy, A. Katannikova) ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОДЕРНІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ ПРОЦЕСІВ (ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A MEANS OF TRANSFORMING LIBRARY PROCESSES).....	198
Я. Мартиненко (Y. Martynenko) ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СУЧАСНИХ БІБЛІОТЕКАХ (ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF IMPLEMENTING CLOUD TECHNOLOGIES IN MODERN LIBRARIES)	201
Г. Колоскова (G. Koloskova) ДИСЦИПЛІНА «МЕНЕДЖМЕНТ ЕЛЕКТРОННИХ БІБЛІОТЕК, АРХІВІВ ТА БАЗ ДАНИХ» ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ «МЕНЕДЖМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ» (DISCIPLINE "MANAGEMENT OF ELECTRONIC LIBRARIES, ARCHIVES AND DATABASES" AS A COMPONENT OF MASTER'S TRAINING UNDER THE EDUCATIONAL PROGRAM "MANAGEMENT OF INFORMATION ACTIVITIES").....	203
СЕКЦІЯ: ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГЛОБАЛЬНОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ	
Samikshya Madhukullya (Самікшіа Мадхукулля) ARTIFICIAL INTELLIGENCE'S PLACE IN CULTURE AND SOCIAL COMMUNICATIONS: FUTURE DIRECTIONS (МІСЦЕ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КУЛЬТУРІ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЯХ ТА ЙОГО МАЙБУТНЄ)	205
Л. Філіпова (L. Filipova) КОМУНІКАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНІ СТРАТЕГІЇ: ТЕОРЕТИЧНІ ПОНЯТТЯ (COMMUNICATIONS AND COMMUNICATIVE STRATEGIES: THEORETICAL NOTIONS).....	207
О. Федотова (O. Fedotova) ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ У ХОДІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (PECULIARITIES OF USING INFORMATION TECHNOLOGIES AT ENTERPRISES IN THE COURSE OF MANAGEMENT ACTIVITIES).....	209
О. Романюк (O. Romanyuk) РОСІЯ VS МОСКОВІЯ: НАЗВА ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (RUSSIA VS MOSCOVIA: THE NAME OF THE AGGRESSOR STATE IN THE CONTEXT OF THE INFORMATION CONSTITUENT PART IN THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR).....	211
І. Захарова, М. Яцків (I. Zakharova, M. Yatskiv) ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СХОВИЩ ДЛЯ ЗБЕРІГАННЯ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ (USING CLOUD STORAGE FOR ARCHIVAL DOCUMENTS PRESERVATION).....	212
Л. Ткач (L. Tkach) ПРО ЗМІНУ ПОГЛЯДІВ НА ДІЛОВОДСТВО В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ (ON CHANGING VIEWS ON OFFICE WORK IN THE CONTEXT OF THE HISTORY OF UKRAINIAN STATEHOOD)	215
С. Савченко, О. П'ятак (S. Savchenko, O. Pyatak) ОБХІДНІ ЛИСТКИ: АНАХРОНІЗМ ТОТАЛІТАРНОГО ДІЛОВОДСТВА ЧИ ЗАХОПЛИВИЙ КВЕСТ? (DEPARTURE CLERANCE CHECKLIST: AN ANACHRONISM OF TOTALITARIAN OR AN EXCITING QUEST?).....	217
І. Парфенюк (I. Parfeniuk) ВІРТУАЛЬНІ ІНФЛЮЕНСЕРИ В PR-КАМПАНІЯХ: ПЕРЕВАГИ ТА РИЗИКИ (VIRTUAL INFLUENCERS IN PR CAMPAIGNS: BENEFITS AND RISKS).....	219
О. Karpenko (O. Карпенко) DEVELOPMENT OF SOFT SKILLS THROUGH TEACHING IN ENGLISH LANGUAGE OF PROFESSIONAL DISCIPLINES (EMI) IN GLOBAL SOCIO-CULTURAL SPACE AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS (РОЗВИТОК М'ЯКИХ НАВИЧОК ЧЕРЕЗ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН (EMI) В ГЛОБАЛЬНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ У ЗВО).....	221
О. Решетілова, В. Панасенко (O. Reshetilova, V. Panasenko) ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА МІЖКУЛЬТУРНУ КОМУНІКАЦІЮ (INFORMATION TECHNOLOGIES AND THEIR IMPACT ON INTERCULTURAL COMMUNICATION)	223
О. Супрун (O. Suprun) ШЛЯХИ ВИЗНАЧЕННЯ Й ЗАЛУЧЕННЯ ЦІЛЬОВОЇ АУДИТОРІЇ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ (WAYS OF DETERMINING AND ATTRACTING THE TARGET AUDIENCE OF INTERNET PUBLICATIONS)	225

Л. Ткач, С. Матвеева (L. Tkach, S. Matvieieva) ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ РЕЧЕЙ (ІОТ) У СИСТЕМІ ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ (PERSPECTIVE DIRECTIONS OF USING THE INTERNET OF THINGS (IOT) IN THE MANAGEMENT DOCUMENTATION SYSTEM)	227
В. Брусенцев (V. Brusentsev) НЕЙРОМЕРЕЖІ В ОСВІТІ: ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ (NEURAL NETWORKS IN EDUCATION: FEATURES OF USE IN LEARNING PROCESS)	229
І. Побіженко (I. Pobizhenko) АНАЛІЗ МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРЕЗЕНТАЦІЯХ СТУДЕНТІВ ТА ВИКЛАДАЧІВ ХДАК (ANALYSIS OF THE POTENTIAL USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PRESENTATIONS OF THE STUDENTS AND LECTURERS OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE)	230
О. Novikov (О. Новіков) THE FLIPPED CLASSROOM MODEL IN UKRAINIAN UNIVERSITIES: BENEFITS, DRAWBACKS, AND FUTURE POTENTIAL (МОДЕЛЬ FLIPPED CLASSROOM В УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ ТА ПОТЕНЦІАЛ У МАЙБУТНЬОМУ)	232
О. Гарачковський (O. Harachkovskiy) МАНІПУЛЯЦІЇ В МАСОВІЙ КОМУНІКАЦІЇ: МЕТОДИ ПРОТИДІЇ (MANIPULATIONS IN MASS COMMUNICATION: METHODS OF PREVENTION)	234
О. Решетілова, К. Прокоф'єва (O. Reshetilova, K. Prokofieva) АНОТУВАННЯ ТА РЕФЕРУВАННЯ В СУЧАСНІЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІЙ РОБОТІ (ANNOTATING AND REFERENCE IN MODERN INFORMATION AND ANALYTICAL WORK)	236
А. Шелестова (A. Shelestova) ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕДІА В УКРАЇНІ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ (DIGITAL TRANSFORMATION OF MEDIA IN UKRAINE: OPPORTUNITIES AND CHALLENGES)	239
В. Гришин (V. Hryshyn) ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДІЯЛЬНОСТІ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ (ISSUES OF DEVELOPMENT OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE ACTIVITIES OF LOCAL AUTHORITIES)	241
Д. Михайліченко (D. Mykhailichenko) ТЕХНОЛОГІЇ ФЕЙКОВИХ НОВИН У СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА ПІД ЧАС ВІЙНИ (FAKE NEWS TECHNOLOGIES IN SOCIAL MEDIA DURING WAR)	242
А. Спектор (A. Spektor) ДОСВІД АРХІВІВ АРОЛЬЗЕНА В ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ АРХІВНИХ ПРОЦЕСІВ (THE AROLSSEN ARCHIVES' EXPERIENCE IN DIGITIZING ARCHIVAL PROCESSES)	244
Р. Шалева, Л. Ткач (R. Shaleva, L. Tkach) Е-ПІДПРИЄМЕЦЬ ЯК КРОК ДО ЗМЕНШЕННЯ БЮРОКРАТИЧНОГО ТЯГАРЯ (E-ENTREPRENEUR AS A STEP TOWARDS REDUCING THE BUREAUCRATIC BURDEN)	246
Д. Міллер (D. Miller) NET.ART В УКРАЇНСЬКОМУ КОНТЕКСТІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ (NET.ART IN THE UKRAINIAN CONTEXT: PROBLEMS AND PROSPECTS)	248
К. Калітенко (K. Kalitenko) МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ (THE PLACE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF PUBLIC AUTHORITIES OF UKRAINE)	249
Ye. Rera (Є. Рера) AN OVERVIEW OF POPULAR PROGRAMMING LANGUAGES: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES (ОГЛЯД ПОПУЛЯРНИХ МОВ ПРОГРАМУВАННЯ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ)	251

К. Маслова (K. Maslova) ФОРМУВАННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В МЕДИЧНИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ (FORMATION OF ELECTRONIC DOCUMENTATION SYSTEMS IN MEDICAL INSTITUTIONS OF UKRAINE)	253
М. Лесів (M. Lesiv) МАСОВА КУЛЬТУРА В ЕПОХУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ (MASS CULTURE IN THE AGE OF DIGITAL TECHNOLOGIES)	255
N. Kutsenko (Н. Куценко) ARTIFICIAL INTELLIGENCE SECURITY ISSUES: CHALLENGES, RISKS AND SOLUTIONS (ПИТАННЯ БЕЗПЕКИ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ, РИЗИКИ ТА РІШЕННЯ)	257
M. Zameta (М. Замера) TRANSFORMATION OF CULTURAL IDENTITIES DUE TO THE INFLUENCE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION (ТРАНСФОРМАЦІЯ КУЛЬТУРНИХ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ ЗАВДЯКИ ВПЛИВУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ)	258
D. Zhurgur (Д. Жургур) ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A COUNTERMEASURE TO CRIME (ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ)	259
С. Житник (S. Zhytnyk) ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ГЛОБАЛЬНОГО СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ (INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES OF GLOBAL SOCIOCULTURAL SPACE)	261
D. Budnyk (Д. Будник) VIRTUAL REALITY AS A TOOL FOR CULTURE HERITAGE PRESERVATION (ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНОСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ)	263
D. Hordiienko (Д. Гордієнко) THE IMPACT OF SOCIAL NETWORKS ON HUMAN IDENTITY (ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЛЮДИНИ)	265
V. Horova (В. Горова) ARTIFICIAL INTELLIGENCE AS A KEY FACTOR IN THE DIGITALIZATION OF MEDICINE (ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ МЕДИЦИНИ)	266
Ye. Demchenko (Є. Демченко) CYBERSPACE AND GLOBAL CULTURAL INDUSTRIES: NEW SPACES, NEW OPPORTUNITIES (КІБЕРПРОСТІР І ГЛОБАЛЬНІ КУЛЬТУРНІ ІНДУСТРІЇ: НОВІ ПРОСТОРИ, НОВІ МОЖЛИВОСТІ)	268
V. Yevdokymenko (В. Євдокименко) ALGORITHMS OF SOCIAL NETWORKS AS A MEANS OF MANIPULATING THE CONSCIOUSNESS OF YOUNG PEOPLE (АЛГОРИТМИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЯЦІЇ СВІДОМІСТЮ МОЛОДІ)	270
D. Riabinin (Д. Рябінін) DIGITAL ETHICS IN THE GLOBAL SOCIO-CULTURAL SPACE: THE IMPACT OF ICT ON PRIVACY, CENSORSHIP, AND FREEDOM OF SPEECH (ЦИФРОВА ЕТИКА В ГЛОБАЛЬНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ: ВПЛИВ ІКТ НА ПРИВАТНІСТЬ, ЦЕНЗУРУ ТА СВОБОДУ СЛОВА)	272
Ye. Savchenko (Є. Савченко) INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES (ICT) AS A FACTOR OF DEVELOPMENT OF INFORMATION SOCIETY (ІО) (ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА)	273
V. Kharchenko (В. Харченко) EXAMINING OF TIKTOK AS A SOURCE OF INFLUENCE (ДОСЛІДЖЕННЯ ДЖЕРЕЛА ВПЛИВУ ТІКТОК)	275

Наукове видання

Відповідальність за редагування та достовірність інформації
несе автор роботи

**Культурологія та соціальні комунікації:
інноваційні стратегії розвитку**
Матеріали міжнародної наукової конференції
(21–22 листопада 2024 року)

Cultural Studies and Social Communications:
Innovation Strategies of Development
Proceedings of the International Scientific Conference
(November 21–22, 2024)

**ПРИСВЯЧЕНА 95-РІЧЧЮ
ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ**
DEDICATED TO THE 95TH ANNIVERSARY
OF KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE

У 2 частинах
Частина 1

Відповідальна за випуск
Н. О. Рябуха

Редактори:
А. А. Троян
Г. С. Положій

Редактор англomовних текстів:
В. О. Афанасьєв

Комп'ютерна верстка:
І. Г. Колесник

Підписано до друку 25.11.2024. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап.
Ум. друк. арк. 16,74. Обл.-вид. арк. 28,5.
Наклад 300 пр. Зам. №

Адреса редакції і видавця:
ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
тел. (057) 731-27-83. e-mail: rrv2000k@ukr.net.
Свідоцтво про держреєстрацію ДК №3274 від 04.09.2008 р.

Віддруковано в ПП Озеров Г. В.
м. Харків, вул. Університетська, 3, кв. 9.
Свідоцтво про реєстрацію: № 818604 від 02.03.2000.